

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petr Prchal

Limity autorskoprávní ochrany

Disertační práce

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma „*Limity autorskoprávní ochrany*“ vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje.

Ve Žďáře nad Sázavou dne 15. 7. 2015

JUDr. Petr Prchal

Děkuji tímto *Prof. JUDr. Ivo Telcovi, CSc.* za jeho cenné rady, konzultace a odbornou pomoc při přípravě této práce, stejně jakož i kolektivu Katedry soukromého práva a civilního procesu Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Rovněž děkuji *Knihovně Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, Ústřední knihovně Právnické fakulty Masarykovy univerzity a Vědecké knihovně v Olomouci* za ochotně poskytované služby.

Děkuji přítelkyni *Renatce* a svým *rodičům* za všestrannou podporu během psaní této práce.

Obsah

Seznam zkratk	8
<i>Úvod</i>	10
<i>Český autorský zákon v souvislostech a odlišné právní tradice</i>	16
<i>Právní úprava a odborná literatura zabývající se sledovanou problematikou</i>	19
<i>Cíle a hypotézy práce</i>	31
<i>Metody zpracování</i>	34
<i>Struktura práce</i>	36
ČÁST I – LIMITY AUTORSKOPRÁVNÍ OCHRANY OBECNĚ	38
1 Pojem a právní povaha	38
2 Princip jedinečnosti díla	46
2. 1 Jedinečnost jako východisko autorskoprávní ochrany	47
2. 2 K pojetí původnosti jako slabšího pojmového znaku	49
2. 3 K mezinárodním odlišnostem v pojetí jedinečnosti a původnosti	50
2. 3. 1 Pojetí původnosti ve Spojeném království	53
2. 3. 2 Pojetí původnosti ve Spojených státech amerických	55
2. 3. 3 Pojetí původnosti v Kanadě	56
2. 3. 4 Pojetí jedinečnosti v Německu, Francii, Švýcarsku a Česku	57
2. 4 Závěr kapitoly	58
3 Princip dichotomie myšlenky a vyjádření	61
3. 1 Důvody nechránění myšlenek	61
3. 2 O objektivizaci myšlenky a vnitřní spjatosti s vyjádřením	64
3. 3 Aplikační význam dichotomie myšlenky	66
3. 4 Doktrína sloučení myšlenky a vyjádření v autorském právu USA	67
3. 5 Závěr kapitoly	68
4 Diskuze o bezformálním pojetí autorského práva	69
4. 1 K formalitám v autorském právu USA	70

4. 2 Závěr kapitoly	73
5 Doba trvání majetkových autorských práv	74
5. 1 Diskuze o smyslu ústavní doložky v autorském právu USA.....	79
5. 2 Závěr kapitoly	81
6 Princip vyčerpání práva.....	83
6. 1 Podstata vyčerpání autorského práva	84
6. 2 Mezinárodní rámec a evropsko-unijní rámec vyčerpání práva.....	86
6. 3 Princip vyčerpání v digitálním prostředí v judikatuře	87
6. 4 Princip vyčerpání dle autorského práva USA	91
6. 5 Diskuze o významu digitálního prostředí.....	94
6. 6 Závěr kapitoly	97
7 O vyváženosti a vnějších limitech autorskoprávní ochrany	99
7. 1 K testu proporcionality v autorském právu.....	103
7. 2 Autorské právo a obecně o lidských právech.....	105
7. 3 Autorské právo a ochrana spotřebitele	110
7. 3. 1 Technické prostředky ochrany.....	115
7. 4 Autorské právo a svoboda projevu	119
7. 5 Autorské právo a ochrana hospodářské soutěže	127
8 Limity principu smluvní svobody v autorskoprávních závazcích.....	130
8. 1 Závazky z výkonu autorského práva	131
8. 2 Licenční závazky v digitálním prostředí a uživatelské zájmy	133
8. 2. 1 Veřejné licence	138
8. 2. 2 Souhlas namísto licenčního závazku.....	140
8. 3 Smluvní vyloučení výjimek a omezení.....	141
8. 4 Závěr kapitoly	144
ČÁST II – VÝJIMKY A OMEZENÍ JAKO LIMITY V UŽŠÍM SMYSLU	146
1 Výjimka nebo omezení?	146

2 Ústavní základy výjimek a omezení	151
3 Prameny výjimek a omezení v mezinárodním právu autorském	154
3. 1 Bernská úmluva	155
3. 2 Všeobecná úmluva o autorském právu	158
3. 3 TRIPS	159
3. 4 WCT a WPPT	160
3. 5 Marrákešská smlouva	163
4 Prameny výjimek a omezení v právu evropsko-unijním	166
5 Otevřená výjimka nebo uzavřený katalog výjimek a omezení	169
5. 1 Ke střetu otevřené výjimky a mezinárodního práva autorského	174
5. 1. 1 Tříkrokový test	176
5. 1. 2 Lidskoprávní dokumenty	182
5. 2 Přijatelnost otevřené výjimky v kontinentálním právu	183
5. 2. 1 Polootevřená výjimka v Evropském autorském zákoníku	186
5. 3 Jiné vhodné řešení k otevřené výjimce	187
5. 4 Závěr kapitoly	189
6 Systém výjimek a omezení v české právní úpravě	192
6. 1 Historický vývoj systému výjimek a omezení	193
6. 2 Kategorizace výjimek a omezení	197
6. 2. 1 Rozvaha autorské tvorby a tvůrčí návaznosti	198
6. 2. 2 Rozvaha zájmů uživatelů a ochrana soukromí	199
6. 2. 3 Rozvaha veřejného informačního a bezpečnostního zájmu	200
6. 2. 4 Rozvaha společensko-kulturního a vědecko-vzdělávacího zájmu	201
6. 2. 5 Rozvaha hospodářského zájmu	201
6. 2. 6 Rozvaha ostatních zájmů	202
6. 3 Recentní judikatura týkající se výjimek a omezení	203
6. 3. 1 K pojmu „nová veřejnost“ v judikatuře Soudního dvora EU	207

6. 3. 2 Ostatní rozhodnutí.....	210
6. 4 Výjimka pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže	212
6. 4. 1 Německo	218
6. 4. 2 Francie	219
6. 4. 3 USA	220
6. 5 Závěr kapitoly	221
7 Budoucí vývoj v oblasti výjimek a omezení.....	223
Závěr	227
<i>Shrnutí</i>	233
<i>Summary</i>	236
Příloha	239
Použitá literatura	250
Použitá judikatura	261
Právní předpisy	268
Jiné dokumenty	274
Různé zdroje	277
Elektronické databáze	280

Seznam zkratek

ABGB	Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (obecný zákoník občanský)
AutZ	Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon)
CA	Copyright Act, autorský zákon USA z roku 1976, Část 17 Zákoníku U.S.C., § 101 – § 1332
CDPA	Copyright, Designs and Patents Act 1988, C. 48., Autorský zákon Spojeného království z roku 1988
ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
ObčZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OSN	Organizace spojených národů
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
RÚB	Bernská úmluva [(Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886, revidovaná úmluva bernská (vyhl. č. 133/1980 Sb.)]
Sb.	Sbírka zákonů

Římská úmluva	Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací ze dne 26. října 1961 (vyhl. č. 19281964 Sb., ve znění opravy č. 157/1965 Sb.)
TRIPS	Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) ze dne 15. dubna 1994. Jedna z příloh Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (sdělení č. 191/1995 Sb.)
TRZ	Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
UrhG	Urheberrechtsgesetz (německý autorský zákon)
USA	Spojené státy americké
VÚAP	Všeobecná úmluva o autorském právu revidovaná v Paříži dne 24. července 1971 (vyhl. č. 134/1980 Sb.)
U.S.C.	Zákoník Spojených států amerických (Code of Laws of the United States)
WCT	Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském ze dne 20. prosince 1996 (sdělení č. 33/2002 Sb. m. s.)
WPPT	Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech ze dne 20. prosince 1996 (sdělení č. 48/2002 Sb. m. s.)
WTO	Světová obchodní organizace (World Trade Organization) založena dne 1. ledna 1995 se sídlem v Ženevě

Úvod

„Ze dvou různých mínění vítězí vždy spíše to hlučnější.“

Josef Čapek

Předkládaná disertační práce se zabývá tématem „Limity autorskopravní ochrany“. Limity jsou základní částí systému autorského práva a v pozitivněprávním významu znamenají jednak poznání k odlišení autorským právem chráněného díla od nechráněného (*limity obecné*) a v dalším kroku odlišení uživatelsky oprávněného zájmu užití chráněného díla i bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv (*limity v užším smyslu*).¹ Oprávněné zájmy uživatelů, jinak též veřejné zájmy,² u nás nemusí být shodné a znamenat totéž co jinde ve světě. Autorské právo nastoluje citlivou rovnováhu mezi individuálními soukromými zájmy autorů a veřejnými zájmy uživatelů, a to z hlediska užívání (nakládání) s předměty chráněnými autorským právem. Limity proto lze pro jednoduchost chápat i jako hranici mezi tím, co je a není autorským právem chráněno, jež je odrazem konkrétní společenské reality včetně reality politické v daném čase na určitém území. V ideálním případě by autorské právo mělo zajistit dostatečnou ochranu přirozených práv autorů a zajistit návratnost vynaložených mimotvůrčích investic do tvorby nových děl a zároveň zajistit veřejnosti přístup k chráněným dílům a v určitých zvláštních případech i připustit možnost jejich užití bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv.

Některé otázky, které si předkládaná práce klade, nejsou ani nemohou být pouze otázkami právními. Ideologická polarizace přenesla debatu na celospolečenskou úroveň a slýcháme otázku: „*Jak reformovat autorské právo, aby lépe sloužilo potřebám moderní společnosti s ohledem na digitální prostředí, které výrazně změnilo způsob tvorby i nakládání s chráněnými díly?*“. Domníváme se, že limity z tohoto důvodu mají nejen právní, ale i značně rétorický význam, neboť pojem „Limity autorskopravní ochrany“ představuje přirozený stav věci, a tedy rovnováhu mezi chráněným a nechráněným. Jde o hranici mezi sférou, ve které nositel práv má oprávnění kontrolovat neoprávněná užití autorského díla a sférou, ve které užívání díla kontrolovat a vyloučit nemůže. Všechny známé autorskopravní

¹ Oprávněné zájmy uživatelů nejčastěji vychází z ochrany základních práv a svobod, svobodného sdělování informací, šíření vzdělanosti nebo podpory kultury apod.

² Srov. § 88 odst. 2 ObčZ k pojmu veřejného zájmu jako opaku soukromého zájmu. Ve starší české literatuře se lze setkat i s pojmem obecného zájmu, který je synonymem veřejného zájmu.

systémy dnešního moderního světa tyto dvě sféry znají. Společenská i právní debata je polarizovaná z důvodu, že limity omezují druhou ze sfér na nutné minimum a nepřejí tomu, aby byly zavedeny limity nové. Zároveň také omezují sféru první, kde se nacházejí výlučná práva nositele práv, protože zde ale musí existovat legitimní důvod. Limity jsou neodmyslitelnou součástí autorského práva a jejich projevení konkrétně znamená např. všeobecně přejímaný přístup, že „výjimky a omezení z autorského práva jsou dovoleny, pouze v případě převažujícího veřejného zájmu, který ospravedlní omezení soukromého individuálního zájmu jednotlivce, ... za určitých podmínek.“³ Limity proto obecně znamenají i rovnováhu mezi zájmy individuálními soukromými a veřejnými. Úlohou práva je přitom již v obecné rovině rozeznat a chránit obojí.

Při bližším pohledu na autorské právo by se mohlo zdát, že se v posledních letech doslova potácí od jedné krize do druhé. Nekonečné debaty se vedou, jak nové předměty ochrany začlenit do systému, zdali by měla či neměla být prodloužena doba trvání práva, jakým způsobem odvrátit neoprávněné užívání předmětů ochrany na Internetu, zda by země kontinentálního systému autorského práva neměly přijmout za své některé doktríny práva anglo-amerického a naopak či zda rozvojové země nutit prosazovat standardy západních zemí. Posledně se však polemika obrací nejvíce směrem k limitům autorského práva, zejména k jejich projevům v podobě tzv. „výjimek a omezení“, tedy zejména zákonných licencí,⁴ pro které jsou rovněž užívány synonymní pojmy jako „obrany“ nebo „dovolená jednání“ či dokonce „uživatelská práva“. Důvodem proč, právě výjimky a omezení se těší velké pozornosti, je dáno úměrně tomu, kolik lidí pracuje s chráněnými předměty v běžném každodenním životě, neboť při práci s nimi je otázka rozsahu dovoleného jednání zásadní.⁵ Při psaní vědecké práce je důležité znát, do jaké míry lze citovat díla jiných autorů, podobně pro fotografa je důležité vědět, zdali smí vyfotit architektonické dílo na veřejném prostranství, pro umělce, zda může parodovat díla jiného umělce, či zdali lze užít dílo, u kterého se nepodaří dohledat nositele práv. Zřejmě bychom dnes těžko hledali sféru lidského života, které by se výjimky a omezení z autorskoprávní ochrany netýkaly. A jsou to právě výjimky a omezení, které rozdělují společnost na dvě skupiny, kdy první se hlásí o rozšíření výjimek a omezení a druhá, která by výjimky a omezení co nejvíce omezila. Jak bude z kontextu práce zřejmé, přikláníme se k první skupině, tedy k tomu, aby autorské právo bylo více pro-

³ Srov. § 29 AutZ.

⁴ Srov. výjimky a omezení u zakázkových autorských děl dle § 58 - § 64 AutZ, jenž lze rovněž pokládat za limity v užším smyslu.

⁵ Platné právo lze vyložit i jako otázku, zda konkrétní jednání je či není právně postižitelné a jaké znamená pro dotyčného následky.

uživatelské za podmínky, že zůstane zachována návratnost investice vynaložené do tvůrčí činnosti i vysoká míra ochrany autora. Cestou, jak toho dosáhnout je rozšířit okruh výjimek a omezení o více možných způsobů užití a otevřít jej pro možné další. K výraznějším změnám stávajícího systému však nenacházíme důvody. Proto může být tento náš pohled na věc chápán jako konzervativní ve srovnání s jinými současnými názory. Budeme se však snažit vyargumentovat, proč právě ten či onen názor či závěr zastáváme či nikoli. Jelikož je tato práce psána z hlediska českého práva, bude argumentováno z hlediska platné české právní úpravy.

Autoři a jiní nositelé práv se dovolávají, aby některé výjimky a omezení, které tradičně vymezovaly sféru bez jejich vlivu, jako např. volná užití, byly zrušeny a nahrazeny pouze smluvním ujednáním. Naopak uživatelé a zastánci tzv. veřejné domény se dovolávají výrazného omezení autorských práv a rozšíření výjimek a omezení, zejména aby v prostředí Internetu mohli co nejvíce chráněných předmětů užívat volně a zdarma. Velikou pozornost v tomto směru poutá tzv. tříkrokový test, zejména jeho výklad a použití. Tříkrokový test, který je konkrétním promítnutím obecného testu proporcionality (poměrnosti) do oblasti autorských práv představuje základní současné kritérium pro posouzení výjimek a omezení a jejich uplatnění. Dálo by se říci, že jde dnes o extrémně důležitý prvek systému autorského práva z hlediska přístupu k výjimkám a omezením, a tedy i limitům autorskoprávní ochrany, a to jak na úrovni vnitrostátní, tak i mezinárodní. Je aktuální otázkou, zdali by to až takto mělo být. Díky koncepci otevřené výjimky, nabízející flexibilní aplikaci na nové skutkové okolnosti, podobné koncepci *fair use* dle práva USA, po které se v Evropě stále hlasitěji volá, se nabízí otázka zhodnocení míry flexibility tohoto testu pro výklad výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany.

V České republice, a stejně tak i kdekoli v Evropě, je zřejmým důvodem, proč je pozornost věnována právě výjimkám a omezením zřejmá. Evropská unie (dále jen EU) podnikla relativně nedávno velký krok směrem k harmonizaci těchto aspektů autorského práva jako součásti tzv. informační směrnice.⁶ Tento krok přiměl Českou republiku, stejně jako i ostatní členské země k významné úpravě vnitrostátního autorského práva. Žel, většina evropsko-unijních zemí se snažila podvolit svoji vnitrostátní úpravu informační směrnici co možná nejméně s výsledkem, že přetrvaly výrazné rozdíly mezi vnitrostátními úpravami autorského práva ve vztahu k výjimkám a omezením. Tento stav ve svém důsledku přináší

⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, CELEX: 32001L0029.

nejen otázky, zda vnitrostátní úpravy v jednotlivých zemích jsou v souladu s požadavky směrnice, ale i rovněž i otázky, proč v jedné zemi je určité užití chráněného díla povoleno, zatímco v jiné je zakázáno, když tento rozdíl se projevuje v důsledku i zcela odlišnou judikaturou. Významná je také otázka, proč evropsko-unijní země kontinentálního systému autorského práva nemají flexibilní právní úpravu a proč nevyužily všech možností nabízených informační směrnici? Kde hledat a jak nastolit rovnováhu mezi právy autorů a uživatelů? Nutno říci, že k jasnostem v této debatě posledních let nepřispívá ani recentní judikatura Soudního dvora EU zejména, pokud jde o výklad pojmu „veřejnosti“.

Veškeré snahy o sjednocení právních úprav v členských státech EU, ať již jejich základ je ekonomický či politický, mají jedno společné, a to vytvoření dokonalého *vnitřního trhu*, který by otevřel nové cesty k přístupu a k využívání autorských děl, neboť rozdílnost právních úprav autorského práva je svého druhu právním embargem. Vytvoření jednotného vnitřního trhu je přirozená součást procesů *federalizace* (např. USA, Kanada, Austrálie) i *politického sjednocování* (např. Spojené království).⁷ Stabilizace jednotného vnitřního trhu a vytvoření hospodářské a měnové unie je však procesem dlouhodobým. V oblasti autorského práva bude zejména nutné nastavit společný rámec vynutitelnosti a případných sankcí, neboť společná ochrana autorského práva bude hrát v tomto směru významnou roli pro efektivní fungování tržních mechanismů a hospodářské soutěže v rámci jednotného vnitřního trhu. Otázkou přesto zůstává, zdali jsou směrnice dosažení takového cíle, jakkoli idealistického, ke kterému však EU evidentně směřuje, do budoucna schopny.

Soudobá společnost se pomalu, ale jistě mění na společnost informační⁸ - společnost sítí, ve které bude kulturní a mediální průmysl v popředí společenského zájmu a ve které anglické slovo *copyright*⁹ bude synonymem ekonomické prosperity, která však může paradoxně vést k potlačení práv autorů. Sociologové hovoří o 21. století jako o „*vlně generalizace a abstrakce*.“¹⁰ Pokud tímto máme rozumět přechod od konkrétního k abstraktnímu, paralelou je pak přechod od *hmotného k nehmotnému*. Při rostoucím kontaktu s nehmotnými statky, jako rovněž dynamický rozvoj jiných právních oblastí, především oblasti ochrany základních lidských práv, je kolize mezi autorským právem a jinými právy,

⁷ CORNISH, William, LLEWELYN, David. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks, and Allied Rights*. 6. vyd. London: Sweet & Maxwell, 2007. s. 43 – 46.

⁸ Jedním z aspektů takové společnosti je, že více činností bude vykonáváno zakázkově nežli svépomocí. Srov. GUTTAG, W. Eric. Watching Out for the Work Made for Hire. *Journal of Management in Engineering*. 1999, roč. 15, č. 2, s. 21 – 23.

⁹ Autorské právo v anglo-americkém pojetí.

¹⁰ KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: SLON, 2006. s. 393.

jako např. svobodou projevu či ochranou spotřebitele, relativně častá, neboť výkon výlučných autorských práv, byť v rámci dovoleného jednání na základě autorského zákona, koliduje s těmito jinými právy. Tato jiná práva proto rovněž mohou představovat obecný korektiv autorskopravní ochrany a lze je považovat za vnější (externí) limity autorského práva. Platí však i vztah opačný, tedy to že autorské právo limituje tato ostatní práva např. právě svobodu projevu.

Popularizace Internetu a všeobecný rozvoj digitálního prostředí zvýšil snadnost a proslulost porušování autorského práva, které se stalo žel v dnešní době běžným jevem. Kolize mezi právem souladným a společensky přijímaným či očekávaným chováním proto není vůbec překvapivá a z jejího středu pramení právě ona současná debata o limitech autorskopravní ochrany. Jeden by snad mávnul rukou se slovy: „*Nic se neděje*.“ Konec konců většina porušení autorského práva zůstane díky povaze nehmotných předmětů a jisté míry anonymity digitálního prostředí naprosto nezjištěna bez povšimnutí a většího rozruchu. A je skutečností, že většina nositelů práv bude skutečně velmi nepravděpodobně stíhat každého jednotlivého rušitele coby neoprávněného uživatele chráněného autorského díla. Takové stíhání by zřejmě přineslo pouze finanční ztrátu a co hůř, vyvolalo odpor veřejnosti. Kolize mezi právem souladným a společensky přijímaným chováním je však právě proto extrémně problematická, neboť je příčinou zpochybňování role autorského práva a potřebou jej změnit - reformovat. Vedlejším negativem této rozdílnosti je možný dojem, že určitá užití chráněných předmětů, která by pravděpodobně měla být či jsou oprávněná, jsou pouze důsledkem dobrodiní části nositelů práv. Takové dobrodiní, jak se ovšem již ukázalo, vede k využití autorského práva ke kontrole technologií, které mohou být využity k jeho porušení a spolu s tím je i přenášena odpovědnost na poskytovatele technologií, kteří jsou nuceni omezit dostupnost či funkčnost výrobků či služeb. Nositelé práv rovněž v obavě o ztrátu vlivu nad výkonem svých práv spoléhají na smluvní omezení a technické prostředky ochrany, které splní požadavky na prosazování autorských práv,¹¹ aby zamezili riziku neoprávněného užití. Pro uživatele to přitom znamená významný problém, neboť dochází k omezení jejich volnosti chovat se dovoleně v rámci výjimek a omezení. V relativně častých případech při nakládání s nehmotnými statky v digitálním prostředí proto může současný právní stav být v kontradikci

¹¹ Jako jeden z možných případů si představme děti, hrající si na dětském hřišti či v parku na „Supermanky“, které mohou stejnou hru provést digitálně vytvořením virtuálních postav Supermana a hrát si na virtuálním dětském hřišti. Možný problém spočívá v tom, že by v druhém případě byla porušena autorská práva k autorsky ztvárněné postavě akčního hrdiny, eventuálně by odpovědnost nesl i poskytovatel služby virtuálního hřiště.

ke společensky očekávanému chování, což hodnotíme jako značně problematické a hodné pozornosti.

Rozdílnost myšlenky a vyjádření, která je jedním z obecných limitů autorskoprávní ochrany a je rovněž součástí mezinárodního práva autorského, ukazuje, že myšlenky, na kterých spočívají mnohá autorská díla, mohou být bez dalšího znovu využity, neboť nepožívají právní ochrany. Některé právní systémy autorského práva umožňují tvůrčí zpracování jinak chráněného vyjádření. Je tomu tak např. nejvýrazněji dle tzv. doktríny *fair use*¹² dle autorského práva USA, dnes již i na základě doktríny *fair dealing*¹³ dle autorského práva Spojeného království a rovněž tak i v dalších zemích, jejichž právní úpravy obsahují vlastní výjimky pro parodii, či zvláštní výjimky pro začlenění původního díla do díla nového. V České republice AutZ úpravu parodie nezná, byť její možnost začlenění do vnitrostátního autorského práva vyplývá z informační směrnice. V České republice je možné tvůrčím způsobem užít cizí dílo (vyjádření) leda v rámci citace dle § 31 AutZ,¹⁴ která však ne vždy postačí a ne vždy danému účelu a způsobu užití vyhovuje. Odlišnost přístupu k této otázce lze ilustrovat na skutečném zahraničním soudním sporu mezi dědici Margaret Mitchellové, autorky díla *Jih proti severu* (v angl. originále *Gone with the wind*), za který v roce 1937 obdržela Pulitzerovu cenu proti nakladateli Alici Randall, autorky úspěšného románu *The Wind Done Gone* z roku 2001 parodující dílo Margaret Mitchellové. Případ svého času přilákal pozornost řady předních vědců, autorů a aktivistů, pokud jde o určení, nakolik je nové dílo kopií díla původního. Soudní spor se vedl ve dvou zemích, a sice v USA a ve Francii. Žalovaná strana v případě soudního sporu v USA založila obranu na základě doktríny *fair use*, ve Francii na základě výjimky pro parodii a kritiku. V obou případech úspěšně. Jak by však daný případ soudy posoudily v České republice, když české právo doktrínu *fair use* ani výjimku pro parodii a kritiku neupravuje? Odpověď na otázku není složité předpokládat. V práci proto budeme usilovat také výklad problému na základě srovnání odlišných právních systémů.

Limity autorskoprávní ochrany jsou celospolečensky zásadním a důležitým tématem. Může nám připadnout zvláštní, že přes svoji aktuálnost zde nastíněné některé otázky a problémy nejsou nikterak nové či dosud neznámé. Již dobře přes čtyřicet let se vedou na

¹² § 107 CA.

¹³ § 29 - § 30 CDPA.

¹⁴ Srov. právní úpravu tzv. reverzního inženýrství a dekompační výjimky dle práva USA a práva evropsko-unijního dle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů, CELEX 32009L0024 a rozhodnutí Odvolacího soudu pro federální obvod ve věci *Atari Games Corp. proti Nintendo of America Inc.*, 975 F.2d 832, ze dne 10. září 1992.

nejvyšší odborné úrovni vážné diskuze o tom, jak nejlépe nastavit podmínky pro přístup veřejnosti k chráněným dílům a vyvážit veřejné zájmy veřejnosti na jedné straně a konkrétní soukromé zájmy jednotlivce - nositele práv na straně druhé. O to více se však jedná o zásadní otázky. Zřejmě technologický vývoj a pokrok tuto diskuzi urychlil a zintenzivnil. Za nejvíce problematické v současné diskuzi pokládáme názory, že v digitálním prostředí bychom měli výjimky z autorskoprávní ochrany přehodnotit a dokonce snad i přijít s celkově jiným systémem autorského práva, který by byl vůči veřejnému zájmu na přístup k chráněným dílům citlivější. Bohužel ačkoli tak často a vážně odkazujeme na ochranu veřejného zájmu, nedaří se nám jej naplnit konkrétním obsahem ani rozsahem a často přitom přehlízíme potřebnost ochrany tvůrčí i mimotvůrčí investice vyjádřené základním lidským právem na ochranu majetku, která je ve své podstatě jako jediná motivací k tvůrčí duševní činnosti a že právě na této zásadě je současný hospodářský systém moderního světa založen. Bez této zásady ovšem padá.

Český autorský zákon v souvislostech a odlišné právní tradice

Obrat chápání autorského práva¹⁵, nastal až v době rozšíření knihtisku, kdy dosavadní chápání, resp. nechápání autorského práva, vedlo k zjevné nespravedlnosti vůči autorům, neboť veškerá práva příslušela nakladateli. V této souvislosti to bylo především učení Immanuela Kanta, který se snažil změnit dosavadní myšlení. Ve svém díle *Metaphysischen Anfangsgründe der Rechtslehre* žádá rozlišování hmotného substrátu díla (rukopisu) a samotného díla, které považuje za něco ryze osobního a nepřevoditelného.¹⁶ Byť Kantovy závěry nabyly svého reálného dopadu na legislativní pojetí autorských děl až mnohem později, jeho odkaz je stále patrný ve všech strukturách moderních autorskoprávních úprav kontinentálního systému práva, ve kterých se originární práva k výsledkům tvořivé duševní činnosti přiznávají fyzické osobě a jsou zahrnuty do katalogu základních lidských práv.¹⁷

Další významnou osobností je Otto Girke (*Deutsches Privatrecht I, 1895*), který rozvinul Kantovu teorii tím, že „*autorské dílo je projevem osobní tvůrčí činnosti autora, které*

¹⁵ Do té doby je řeč o tzv. vlastnickém pojetí autorského práva, podle kterého je dílo věcí, jejímž zcizením přechází vlastnické právo na nabyvatele a autorovi nezůstávají žádná práva. Není zde žádný rozdíl mezi prodejem hmotné věci a tímto chápáním výtvořů duševního vlastnictví.

¹⁶ TELEČ, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. s. 75.

¹⁷ Viz čl. 34 odst. 1 LZPS.

je s jeho osobou spjato.“¹⁸ Tato teorie, která chápe autorské právo ve své podstatě jako jednotné právo osobnostní povahy, dnes označovaná jako monistická, je typickým znakem i současné německé právní vědy,¹⁹ kterou podstatně rozvinul Ulmer (*Urheber- und Verlagsrecht*, 1980). Monistická teorie říká, že autorské právo je vnitřně jednotné subjektivní právo absolutní povahy, které má aspekt osobnostní, protože autorské dílo nese tvůrčí osobnostní přínos autora, ale i aspekt majetkový, který se projevuje nejvíce při nakládání s dílem a je odrazem jeho hospodářského významu. Svoji roli v rozvoji chápání autorského práva sehrál i mohutný výrobní a průmyslový rozvoj a okruh možností využití autorských děl. Na konci minulého století se tak rozvinula *dualistická koncepce*, nikoli snad však jako čistý francouzský protipól k německému pojetí, ale jako teorie zahrnující do subjektivních práv jak práva *osobnostní*, tak i *majetková*. Pod tuto teorii se řadí *teorie smíšené povahy* autorského práva, kterou u nás představoval např. Karel Hermann – Otavský, ale i *teorie nehmotného statku* (Immaterialgüterrechtstheorie) Josefa Kohlera.²⁰

I přes striktní rozlišování autorského práva na autorské osobnostní právo (*droit moral*) a majetkové právo (*droit patrimoniaux*) v dualistickém pojetí, tak jak by snad mohlo být z ryze teoretického hlediska teorie nehmotného statku rozlišováno Kohlerem,²¹ vychází francouzská teorie z jednotnosti (nehmotného vlastnictví) autorského práva k dílu, které zahrnuje jak složku osobnostní tak majetkovou. Při srovnání článku L. 111-1 francouzského Zákoníku duševního vlastnictví (*Code de la propriété intellectuelle*) a § 11 německého autorského zákona (UrhG) lze mít za to, že dnešní francouzská teorie vykazuje spíše znaky smíšené teorie. A stejně tak i v dnešní německé teorii se objevují tendence, že monismus vlastně není pro výklad německého autorského práva nejvhodnější, neboť se jedná o právo *sui generis*,²² ve kterém se složky osobnostní a majetkové prolínají (Ulmer hovoří o tzv. teorii *autorskoprávním stromu*, kde osobnostní a majetková práva představují kořeny, autorské právo kmen a jednotlivé autorskoprávní oprávnění větve a listy) a lépe tak je hovořit buď o *syntetickém* či *integračním* pojetí autorského práva.²³ Ať tak či onak, pro německou i

¹⁸ TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. s. 75.

¹⁹ Srov. § 11 UrhG a z něj vycházející § 29 UrhG stanovící nepřevoditelnost autorského práva jako celku.

²⁰ TELEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. s. 75.

²¹ DIETZ, Adolf. *Das droit moral des Urhebers im neuen französischen und deutschen Urheberrecht*. Mnichov, 1968. s. 38 a násl.

²² ULMER, Eugen. *Urheber- und Verlagsrecht (Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft)*. 3. vyd. Springer-Verlag, 1980. s. 114 a násl.

²³ Více k tomu viz DIETZ, Adolf. *Französischer Dualismus und deutscher Monismus im Urheberrecht - ein Scheingegensatz?* In BÜCHAU, Christian von. *Festschrift für Willi Erdmann: Zum 65. Geburtstag*. München: Heymanns, 2002. s. 63.

francouzskou teorií je bezesporu společný zásadní protiklad k anglo-americké koncepci (*copyright*).

Na území České republiky doznalo doktrinní pojetí autorských děl různých změn. I když by se dalo říci, že dynamika v tomto ohledu byla značná, o právní stabilitě to již říci nelze. Na druhé straně nám však poznatky z dob minulých mohou ledacos napovědět při hledání odpovědí na současné jevy autorského práva. K účelu předkládané práce stojí za pozornost zákon č. 35 ze dne 25. března 1965 o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), který na rozdíl od zákona z roku 1953 vycházejícího z *dualistického pojetí* práva osobnostního a majetkového, se vrací k historicky poslednímu československému *monistickému pojetí* těchto práv jako nedílného smíšeného celku osobnostněmajetkovému. Tento zákon platil na našem území až do přijetí nového zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).²⁴ Nutno podotknout, že až do roku 1990 téměř beze změny. Ani po novelizacích z let 1990 a 1996 dostatečně legislativně neřešil problematiku tvorby např. počítačových programů. V dnešní době digitálního prostředí si tento zákon lze těžko představit, a to i po novelizacích a odstranění ideologické patiny. V průběhu jeho účinnosti bylo nutné překonávat následné právní mezery²⁵ výkladem. Klíčovou osobností autorského práva v komunistickém Československu byl bezesporu Karel Knap (*Smluvní vztahy v právu autorském, 1967*), jehož poznatky jsou i dnes velmi cenné.

Po několika letech příprav byla dne 7. dubna 2000 výše zmíněná dekáda uzavřena přijetím nového autorského zákona 121/2000 Sb., čímž Česká republika splnila závazek vyplývající z „*Evropské dohody zakládající přidružení mezi Českou republikou na jedné straně a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy na straně druhé, vyhlášené pod č. 7/1995 Sb.; srov. čl. 67 a 69 této evropské dohody.*“²⁶ a rovněž přistoupila k mezinárodním smlouvám; „*tj. Smlouva WIPO o právu autorském a Smlouva WIPO o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech.*“²⁷

²⁴ TELEEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 25 – 39.

²⁵ Melzer hovoří o teleologické (nepravé) mezeře zákona jako o protiplánové neúplnosti zákona; MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 225.

²⁶ TELEEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 25 – 39.

²⁷ Tamtéž.

Současný český autorský zákon nepředstavuje čistou dualistickou koncepci autorských práv, ale jedná se o prvky dualistické koncepce promítnuté rovněž do příbuzného práva výkonných umělců²⁸ a jeho pojetí tak lze (i vzhledem k doktrinálnímu vývoji na území České republiky) označit jako *quasidualistické*. Z právně-metodického pohledu „modelu pěti pilířů“²⁹ evropského autorského práva se však jedná o převratnou změnu, což lze podložit i tím, že A. Dietz označil nový český autorský zákon jako „evropský špičkový produkt.“³⁰

Právní úprava a odborná literatura zabývající se sledovanou problematikou

Současnému autorskému zákonu v platném znění předcházely zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), zákon č. 106/1923 Sb., o nakladatelské smlouvě a zákon č. 197/1895 Ř.z., o právu původském k dílům literárním, uměleckým a fotografickým. Uvedené předpisy mohou i dnes vyvolávat konkrétní právní účinky, neboť dle § 106 AutZ pro právní poměry vzniklé před nabytím účinnosti platného autorského zákona, pro práva a povinnosti z nich vzniklé, jakož i práva a odpovědnost za porušení smluv uzavřených přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona platí, že se řídí dosavadními právními předpisy.³¹

Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon, dále jen AutZ) byl po několika letech příprav přijat Parlamentem České republiky dne 7. dubna 2000. Účinnosti nabyl dne 1. prosince 2000 a k jeho vyhlášení došlo dne 12. května 2000; tj. ke dni rozeslání příslušné částky Sbírky zákonů.³² Stal se tak základním zákonným pramenem autorského práva a jeho koncepce odpovídá kontinentálnímu pojetí autorského práva, podle kterého právo k

²⁸ Tamtéž.

²⁹ 1. pilíř Hmotné autorské právo, 2. pilíř Související práva, 3. pilíř Autorské smluvní právo, 4. pilíř Práva společností spravujících práva autorů a majitelů jiných výlučných práv, 5. pilíř Ochrana autorského práva; viz DIETZ, Adolf. Pět pilířů evropského kontinentálního práva autorského. *Právní rozhledy*. 2004, č. 20, s. 742 – 748.

³⁰ DIETZ, Adolf. Nový český autorský zákon - evropský špičkový produkt. *Duševné vlastnictvo*. 2004, č. 2, s. 6 – 14 (přeložil M. Návrat).

³¹ TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 5.

³² TELEČEK, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 25 – 39.

výsledkům tvůrčí duševní činnosti je přiznáno fyzické osobě a je řazeno do katalogu základních lidských práv.³³

Otázku limitů autorskoprávní ochrany lze zkoumat jak ve vztahu k současnosti účinnému autorskému zákonu tak i ve vztahu k autorským zákonům, které mu předcházely, tzn. jak z hlediska recentního, tak i z hlediska historického. Aktuální téma této práce však do značné míry předurčuje, že je právně významnější právě recentní přístup, byť by historické srovnání bylo metodologicky možné a přínosné. Obdobný přístup k tématu je volen i v zahraničí, a to i v případech, kde by historické srovnání bylo více případné. Je tomu tak i s ohledem na jistou modernost autorského práva, kdy je dnes převážná pozornost věnována otázkám interakce autorského práva a digitálního prostředí, a autoři se tak soustředí na stav současný a budoucí. V případě historického srovnání by se u daného tématu muselo vyjít z celkového historického kontextu starší právní úpravy pohledem historického objektivního pozorovatele, aby mělo vůbec smysl zkoumat, proč např. určité výjimky a omezení z práva autorského byly nastaveny jinak, než je tomu dnes, či proč určité instituce dobové právo neznalo a jiné ano. Historické srovnání by se naopak přímo nabízelo v případě zkoumání určité konkrétní instituce, kterou však limity autorskoprávní ochrany jako takové nejsou, ale může jí být např. určitá konkrétní výjimka či systém výjimek a omezení. Třebaže např. otázky flexibilní právní úpravy výjimek a omezení či potřeba vyváženosti zájmů nositelů práv a uživatelů existovaly i dříve, nejednalo se v důsledku absence digitálního prostředí a možnosti přeshraničního užívání a sdílení autorských děl o natolik zásadní téma, která by si vyžádala současnou míru legislativní pozornosti, nehledě na skutečnost, že až do 1. května 2004 nebyla Česká republika součástí EU (srov. mezinárodní smlouvu ze dne 16. 4. 2003 uzavřenou mezi členskými státy EU a Českou republikou a ostatními přistupujícími státy o přistoupení k Evropské unii, sděl. č. 44/2004 Sb. m. s.), tzn., že starší právní úprava autorského práva ani neupravovala závazky České republiky vyplývající z členství v EU a byla v tomto srovnání z dnešního pohledu příslovečnou Popelkou. Pro srovnání je zajímavá např. šíře katalogu zákonných licencí (výjimek a omezení) obsažených v § 15 předchozího autorského zákona, tj. zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), vedle katalogu současného odpovídajícího, co do převzatého závazku, provedené transpozici katalogu výjimek a omezení z informační směrnice do vnitrostátní právní úpravy.

³³ Srov. DIETZ, Adolf. Francúzsky dualizmus a nemecký monizmus v autorskom práve - iba zdanlivý protiklad? *Právny obzor*. 2005, roč. 88, č. 1, s. 3 – 12.

Obrat jakým způsobem začalo být nahlíženo na problematiku limitů autorskoprávní ochrany je záležitostí několika posledních let. Výrazným činitelem v tomto směru je mezinárodní, tj. celosvětové dění na poli autorského práva, ale i faktická masovost přeshraničního užívání autorských děl v současnosti čím dál více usnadněná informačními technologiemi, čímž vyvstává potřeba zohlednit tyto poměry i na vnitrostátní úrovni.

Koncepčně se v současnosti účinný autorský zákon významně odlišuje od majetkového či též vlastnického pojetí *copyrightu*, který je typický pro rodinu anglo-amerického práva *Common Law*. Tyto odlišnosti jsou odůvodněny odlišným historickým a v jeho důsledku především majetkově účelovým pojetím autorskoprávní ochrany např. typicky v USA. Autorské právo USA, které můžeme chápat jako soubor výlučných práv chránících autora při nakládání s dílem, nikdy nebylo chápáno jako právo přirozené, ale jako pozitivní garance přiznaná státem, v jejímž pozadí hraje roli veřejný zájem kontroly nad šířením a rozmnožováním autorských děl. V literatuře se hovoří o tzv. paternalistickém přístupu vyvažovaném principem podpory tvořivé činnosti.³⁴ Primárně není zájmem ochránit autora ani jeho majetkové zájmy, ale kulturní zájmy celé společnosti.³⁵ Naopak přirozenoprávní teorie reprezentovaná českým autorským zákonem vychází z pojetí, že jedinečné výsledky tvůrčí duševní činnosti jsou vyjádřením individuality lidské osobnosti. Princip jedinečnosti je tak, nejen kvůli tomu, jedním z limitů, kterým se práce podrobněji zabývá. V souvislosti se sledovaným tématem lze upozornit na současnou kritiku přirozenoprávního pojetí autorského práva, která je zdůvodňována rozdílně. Někteří kritici např. zcela odmítají koncepci přirozených práv.³⁶ Jiní kritizují rozšiřování prvků přirozenoprávní teorie do společných mezinárodních úmluv, zejména o prvky individuality lidské osobnosti a z toho vyplývající ochranu přirozených osobnostních práv.³⁷ Ostatní vytýkají např. to, že přirozenoprávní teorie neposkytuje dostatečné normativní vodítko.³⁸

Ačkoli se kontinentální autorské právo, dnes již důstojně reprezentované českým autorským zákonem, a anglo-americké autorské právo reprezentované např. autorským

³⁴ GOLDSTEIN, Paul. Paternalism and Autonomy in Copyright Contracts. In BENTLY, Lionel; VAVER, David. *Intellectual Property in the New Millenium: Essays in Honour of William R. Cornish*. Cambridge: University Press, 2005. s. 259 – 265.

³⁵ Podobně i TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 98.

³⁶ Srov. SHIFRIN, Seana. Lockean Arguments for Private Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 138 – 167.

³⁷ DRAHOS, Peter. *A Philosophy of Intellectual Property: Applied Legal Philosophy*. Brookfield, USA: Dartmouth, 1996, xii. 257 s.

³⁸ GARON, M. Jon. Normative Copyright: A Conceptual Framework for Copyright Philosophy and Ethics. *Cornell Law Review*. 2003, roč. 88, č. 5, s. 1278 – 1360.

právem USA, kterému je v této práci kvůli celosvětovému významu a z toho vyplývající potřebě srovnání věnována velká míra pozornosti, vzájemně výrazně odlišují, díky faktickým okolnostem, zejména pak tržním mechanismům, dochází k jejich interakci. V tomto ohledu je v současnosti účinný český autorský zákon připraven na jakákoli mezinárodní srovnávání, která jsou v otázce limitů autorskoprávní ochrany v České republice metodologicky významná.

Všechny v práci srovnávané autorskoprávní systémy určitým způsobem upravují limity autorskoprávní ochrany, tedy zejména podmínky přiznání ochrany a její rozsah včetně možných omezení. Otázka samotné chránitelnosti koresponduje s tzv. *obecnými (definičními) limity*, za které v této práci pokládáme zejména princip jedinečnosti, rozdílnost myšlenky a vyjádření, dobu trvání majetkových autorských práv a vyčerpateľnost práva. Otázce rozsahu a možných omezení ochrany, pak odpovídají *limity v užším smyslu*, za které pokládáme výjimky a omezení.³⁹ Lze konstatovat, že zatímco v otázce obecných limitů jsou známé autorskoprávní systémy velmi podobné, zásadní odlišnosti panují ohledně limitů v užším smyslu.⁴⁰ A je tomu tak i přesto, že z hlediska mezinárodního jsou upraveny jak obecné limity, tak i limity v užším smyslu. Rozdíl však plyne z toho, že zatímco otázka obecných limitů je mezinárodně pevně a relativně přesně co do minimálního standardu přiznání ochrany daná, v otázce limitů v užším smyslu je naopak dána relativní volnost, jakým způsobem výjimky a omezení vnitrostátně nastavit. Dokonce bychom mohli říci, že rozdílnost právních úprav v oblasti výjimek a omezení na vnitrostátní úrovni je výrazná. A to i přesto, že mezinárodní dohoda TRIPS omezila volnost, jakým signatářské státy mohou na vnitrostátní úrovni oblast výjimek a omezení upravit, stejně jako i informační směrnice, která harmonizovala oblast výjimek a omezení v EU. Právním základem předmětných ustanovení dohody TRIPS byla ustanovení o výjimkách a omezeních obsažené v dohodě RÚB. Co do důsledku právně podstatný rozdíl mezi dohodou TRIPS a historicky dřívější RÚB spočívá v tom, že závazky vyplývající z dohody TRIPS jsou právně vynutitelné prostřednictvím mechanismu WTO.

Z hlediska výše popsané rozdílnosti, co do právní úpravy limitů v užším smyslu, můžeme celosvětově shledat dva základní přístupy k této otázce. Pro první přístup, do kterého bychom mohli přiřadit českou právní úpravu, je typické, že autorský zákon vymezuje určitý

³⁹ Práce se zabývá výjimkami a omezeními ve smyslu zákonných licencí a volných užití.

⁴⁰ V obou případech se jedná o zákonné limity. Vedle toho existují i limity smluvní, kterými se podrobněji nezabýváme.

okruh většího počtu výjimek a omezení, které jsou přesně a úzce formulované pro určitý úzce vymezený způsob užití díla, který se běžně (typově) nejčastěji vyskytuje. V případě druhého přístupu, kam lze zařadit právní úpravu autorského práva USA, je příznačné to, že, autorský zákon sice také vymezuje okruh většího počtu přesně a úzce formulovaných výjimek, ale spolu s tím obsahuje i tzv. otevřenou výjimku, kterou je právní norma s abstraktní hypotézou, která může být aplikovaná na neuzavřený okruh způsobů užití. Je rovněž známo, že žádný systém autorského práva není zcela výlučným zástupcem prvního či druhého přístupu, ale že se prvky do větší či menší míry kombinují a třídění tak spočívá v určení, zda daný systém odpovídá více prvnímu či druhému přístupu. V České republice autorský zákon předvídá katalog typových výjimek a omezení, které jsou přesně a úzce formulované, proto je řadíme k první skupině. Autorské právo USA naopak řadíme do skupiny druhé, a to z důvodu, že autorský zákon USA upravuje výjimku *fair use*,⁴¹ která znamená, že pokud soud dojde v konkrétním posuzovaném případě k závěru, že užití chráněného díla je spravedlivé, pak se jedná o oprávněné užití.

Současným trendem v oblasti limitů autorskoprávní ochrany je celosvětově zavedení flexibilní (otevřené, obecné) výjimky, kterou by bylo možné použít na jakýkoli (neuzavřený okruh) způsob užití autorského díla, a to na základě východisek obecného testu proporcionality, kterým by byl zhodnocen význam užití díla (potřebnost), zásah do práva autora (vhodnost), a vlastní poměření v kolizi stojících hodnot (zájmů, principů). Potřebnost takové výjimky je zdůvodňována nutností zajistit pružnou reakci (přizpůsobení) práva novým technologiím, ale také odkazem na důležitou roli práv duševního vlastnictví v informační společnosti, jejímž zájmem je ekonomicky efektivní nakládání s právy duševního vlastnictví, inovace a kulturní pokrok.⁴² Konkrétní mezinárodní inspiraci v tomto ohledu nabízí právě doktrína *fair use* v autorském právu USA, která se historicky vyvíjela judikatorně, než se stala součástí současného autorského zákona USA z roku 1976. K zavedení podobné výjimky

⁴¹ § 107 CA.

⁴² Srov. např. jednu ze studií WIPO o ekonomických přínosech autorského práva pro národní hospodářství v Číně, Finsku, Pákistánu, Panamě a Slovinsku. Viz WIPO. *National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries: Creative Industries Series č. 5* [online]. 396 s. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/1032/wipo_pub_1032.pdf. Více o dalších studiích viz také WIPO. *National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries*. [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/sme/en/documents/guides/copyright_industries.htm.

rovněž přistoupil v nedávné době např. Izrael, Jižní Korea, Singapur, či Malajsie. O reformě směrem k této výjimce se vede diskuze v Austrálii.⁴³

Z mezinárodního hlediska je co do sledované problematiky mimořádně významná RÚB, která bývá považována za nejvýznamnější mezinárodní úmluvu v oblasti autorského práva vůbec. Bernská úmluva (před revizí) byla původně poměrně „malou“ úmluvou několika převážně evropských zemí uzavřenou za účelem vzájemného uznávání práv. Od té doby však tato úmluva byla několikrát revidována a v současnosti je členem této úmluvy 168 států. Z historického hlediska přisuzujeme největší význam dvěma institucím, a sice tzv. *mezinárodnímu zacházení* (asimilační režim) a *zákazu formalit*, který znamená, že požívání a výkon autorských práv nesmí být podroben žádné formalitě. Nesmíme ani opomenout zakotvení těchto práv: právo na rozmnožování díla, právo na zveřejnění díla, právo na překlad díla, právo na zpracování, úpravy a změny díla a právo na vysílání díla. Z hlediska limitů autorskoprávní ochrany RÚB zohledňuje veřejný zájem veřejnosti na užití autorských děl a upravuje rozsah, v jakém členské státy mohou upravit vlastní výjimky a omezení. Z hlediska práva na rozmnožování díla, pak tyto výjimky a omezení musí splnit podmínky tříkrokového testu, který RÚB rovněž zavádí. Jednotlivé výjimky a omezení se tak musí týkat pouze zvláštních případů, nesmí být v rozporu s běžným využitím díla a nezpůsobovat neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům autora. Z hlediska obecných limitů pak RÚB zakotvuje např. dobu trvání majetkových autorských práv v minimálním rozsahu po dobu autorova života a následujících padesát let.

Druhou mezinárodní dohodou s dopadem na sledovanou problematiku je mezinárodní obchodní dohoda TRIPS. Za významnější pokládáme zakotvení povinnosti členských států dohody do svých vnitrostátních úprav implementovat čl. 1 – čl. 21 RÚB s výjimkou čl. 6 bis RÚB týkající se osobnostních práv.⁴⁴ Jedním z důsledků převzetí těchto ustanovení je možnost jejich vynutitelnost prostřednictvím mechanismu WTO.⁴⁵ Významná část dalších ustanovení dohody TRIPS směřuje do oblasti nakládání zejména s počítačovými programy, zvukovými záznamy či kinematografickými díly. Z hlediska limitů autorskoprávní ochrany je zásadní zakotvení dichotomie (rozdílnosti) myšlenky a vyjádření. Právně rozdílně od RÚB

⁴³ V českém právním řádu je známá typově podobná generální klauzule např. u nekalé soutěže. Jedná se o právní normu s abstraktní (otevřenou) hypotézou.

⁴⁴ Srov. čl. 9 odst. 2 TRIPS.

⁴⁵ Srov. Zprávu orgánu pro řešení sporů WT/DS160 ze dne 15 června 2000 (Mezinárodní obchodní organizace) ohledně omezení práva na sdělování díla veřejnosti v autorském právu USA.

pak dohoda TRIPS stanoví, že veškeré výjimky a omezení (nikoli pouze právo na rozmnožování) podléhají tříkrokovému testu.⁴⁶

Z hlediska sledované problematiky je rovněž významná smlouva WCT Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO), neboť vznik smlouvy jako „doplnění“⁴⁷ k již existujícím smlouvám si vyžádal zejména technický pokrok a jím vyvolané změny. WCT proto především upravuje tzv. „digitální agendu“ vzniklou z podnětu nositelů práv v reakci na nové komunikační technologie. Smlouva WCT přiznala autorům literárních a uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k jakémukoli sdělování svých děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování svých děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby.⁴⁸

Právní vývoj v oblasti autorského práva EU je z hlediska sledovaného tématu tím nejzásadnějším. Je tomu tak z důvodu velkého množství směrnic, které České republice, jakož i ostatním členským státům určují, za jakých podmínek a jakým způsobem uznat práva duševního vlastnictví. Harmonizace v oblasti autorského práva je důsledkem snahy odstranit rozdíly jednotlivých právních úprav, které znamenají překážku obchodování na vnitřním trhu. To se týká např. sjednocení doby trvání majetkových autorských práv. Před harmonizací doby trvání majetkových autorských práv mohla práva trvat rozdílně, což působilo problémy.⁴⁹ Významnou roli zde sehrává i právotvorná činnost Soudního dvora EU zejména pokud jde princip vyčerpání autorského práva,⁵⁰ který je rovněž obecným limitem autorskopravní ochrany. Za první krok k harmonizaci autorského práva lze považovat Zelenou knihu o autorském právu a technologických výzvách,⁵¹ která předurčila harmonizaci jako nejvhodnější cestu ke sblížení odlišných autorskopravních úprav (jiným přístupem mohla být unifikace, která pro rozdílnost právních tradic členských států nebyla zvolena). Na Zelenou

⁴⁶ Srov. čl. 13 TRIPS, srov. čl. 13 TRIPS ve vztahu k evropsko-unijnímu právu zejm. k čl. 82 Smlouvy o založení Evropského společenství v rozsudku Soudu prvního stupně (velkého senátu) ve věci *Microsoft proti Komise*, T-201/04, ze dne 17. září 2007.

⁴⁷ Srov. čl. 1 WCT.

⁴⁸ Srov. čl. 8 WCT.

⁴⁹ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *EMI Electrola GmbH proti Patricia Im- und Export a dalším*, C-341/87, ze dne 24. ledna 1989. Rozsudek se týká doby trvání práv k zvukovým záznamům, kdy tato práva uplynula v Dánsku dříve nežli v Německu.

⁵⁰ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH proti Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG*, C-78/70, ze dne 8. června 1971.

⁵¹ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology: Copyright Issues Requiring Immediate Action*. Brusel, 7. červenec 1988. C0M (88) 172 final.

knihu navázal dokument,⁵² ve kterém Evropská komise prezentovala své návrhy. Následovalo období přijetí několika směrnic týkající se počítačových programů, kabelového a satelitního vysílání, pronájmu a půjčování autorských děl, práv souvisejících s právem autorským, doby trvání majetkových autorských práv, databází a také autorského práva v informační společnosti (informační směrnice). Informační směrnice znamenala harmonizaci výjimek a omezení a historický posun k tzv. horizontální harmonizaci autorského práva. Dříve, než objasníme konkrétní dopady této směrnice, je důležité definovat rámec, který je pro všechny dosud přijaté směrnice společný. Prvním kritériem je striktní a jednotné rozlišování autorského práva a práv s autorským právem souvisejících. Mezi práva s autorským právem souvisejícím (srov. angl. termín *neighbouring rights*) patří např. práva výkonných umělců, práva výrobce zvukových záznamů, právo pořizovatel databáze a další. Práva související s právem autorským mají svoji vlastní právní úpravu a od autorského práva se liší povahou, což se např. promítá v době trvání těchto práv. Musíme proto upozornit, že předmětná práce se týká autorského práva nikoli práv souvisejících, třebaže některé závěry lze přiměřeně použít i na tato související práva. Druhým kritériem evropsko-unijní harmonizace je skutečnost, že směrnice musí jednak harmonizovat odlišné právní tradice a kultury kontinentální (*droit d'auteur* – Francie, *Urheberrecht* – Německo, *diritto d'autore* – Itálie atd.) a současně reflektovat z hlediska mezinárodních souvislostí a zejména obchodu a přeshraničního užívání děl i anglo-americké (*copyrightové*) pojetí. Směrnice jsou proto jistým kompromisem a směsicí odlišných konceptů. Někdy převáží více jedno pojetí, jindy druhé. Např. v otázce právní povahy počítačových programů posuzovaných jako literárních díla za předpokladu jejich původnosti převážilo francouzské kontinentální pojetí *droit d'auteur*. Celkově lze z hlediska harmonizace hodnotit kladně překonání rozdílů mezi principem tzv. *jedinečnosti* (jedinečný výsledek tvůrčí duševní činnosti autora) a *původnosti* (původní ve smyslu, že je autorovým vlastním duševním výtvozem) autorského díla⁵³ v případě některých kategorií děl v členských státech EU, které jsou obecnými limity autorskoprávní ochrany. Třetím kritériem je vést harmonizaci směrem k vyšší úrovni ochrany nositelů práv (*harmonizace dle nejvyššího standardu*).⁵⁴ Toto kritérium se nejvíce projevilo v otázce prodloužení doby trvání majetkových autorských práv, kdy doba trvání byla

⁵² COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Follow-up to the Green Paper: Working Programme of the Commission in the Field of Copyright and Neighbouring Rights*. Brusel, 17. ledna 1991. COM (90) 584 final.

⁵³ V případě počítačových programů, fotografií a databází.

⁵⁴ Srov. odůvodnění č. 10 směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 31993L0098.

sjednocena na dobu autorova života a 70 let po jeho smrti, což byla před harmonizací úrovní ochrany v Německu. Zatímco v ostatních zemích včetně České republiky byla doba trvání omezena na dobu života a pouze padesát let po smrti autora. Zmíněné třetí kritérium proto z hlediska sledovaného tématu považujeme za nejvíce problematické, neboť politicko-právní přístup EU maximalizovat ochranu práv autora vychází primárně nikoli z reálné potřeby o její dosažení, ale spíše jako vedlejší efekt legislativní pohodlnosti evropského zákonodárce. Toto kritérium se rovněž projevuje i v oblasti limitů v užším smyslu, neboť členské státy jsou omezeny v tom, jaké výjimky a omezení na vnitrostátní úrovni přijmou.⁵⁵

V oblasti směrnic pouze krátce zmíníme dvě z nich, a sice směrnici Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, kterou nahradila směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (Kodifikované znění, dále jen směrnice o harmonizaci doby ochrany) a také informační směrnici. První ze směrnic byla přijata v reakci na dříve zmíněné rozhodnutí ve věci *EMI Electrola GmbH proti Patricia Im- und Export a dalším*, které naznačilo, že rozdílná doba trvání autorských práv v členských státech EU znamená významnou překážku vnitřního trhu. Dříve než došlo k přijetí této směrnice, se doba trvání práv lišila. Většina států upravovala dobu trvání v rozsahu 50 let po autorově smrti, některé 60 let. Výjimkou bylo Německo, které stanovilo dobu trvání v rozsahu 70 let po autorově smrti. Pravidlem je, že pokud dílo bylo vytvořeno mimo Evropský hospodářský prostor a autor není občanem EU, pak doba trvání práv neuplyne dříve, než v zemi vytvoření díla. Směrnice rovněž nově zavedla právo zveřejnitelé k dosud nezveřejněnému dílu. V oblasti práv s právem autorským souvisejících, byla v září roku 2011 přijata nová směrnice 2011/77/EU, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících. Tato směrnice, která měla být implementována do českého právního řádu do 1. listopadu 2013 a prodloužila dobu trvání majetkových práv výkonného umělce k uměleckým výkonům zaznamenaných na zvukových záznamech a také dobu trvání majetkových práv výrobce zvukového záznamu ke svému zvukovému záznamu z 50 na 70 let od rozhodné skutečnosti.

⁵⁵ Srov. čl. 5 informační směrnice, čl. 10 směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským.

Druhou je informační směrnice, kterou předcházela Zelená kniha Autorské právo v informační společnosti⁵⁶ a na ni navazující dokument.⁵⁷ Informační směrnice byla přijata 22. května 2001 a měla být členskými státy implementována do 22. prosince 2002. Předmětná směrnice je považována za nejvíce diskutovanou směrnici v celé historii EU a jejím smyslem byla původně pouze implementace některých ustanovení WCT a WPPT.⁵⁸ Informační směrnice však zašla mnohem dále právě v reakci na digitální prostředí a roli autorského práva v něm. Upravila nové tzv. právo na sdělování díla veřejnosti. Vedle toho směrnice sjednotila práva na rozmnožování a rozšiřování díla. Pro sledované téma je však nejpodstatnější sjednocení okruhu výjimek a omezení v členských státech, které znamenalo právní omezení v rozšiřování stanoveného okruhu členskými státy nad rozsah stanovený touto směrnicí.

České autorské právo je souladné se všemi závazky vyplývajícími jak z práva mezinárodního, tak evropsko-unijního. Procesy mezinárodního sjednocování i evropsko-unijní harmonizace patrně budou pokračovat i několik dalších let. V EU dozrávají úvahy o možné kodifikaci evropsko-unijního autorského práva, a to vedle plánů o harmonizaci např. v oblasti osobnostních práv či autorskoprávních smluv (tzv. Licence pro Evropu), ale také přeshraničních výjimek a omezení. Zejména kodifikace evropsko-unijního autorského práva je oblastí, která má z hlediska sledovaného tématu značný význam. Je však zřejmé, že tato kodifikace je obzvláště složitá, neboť nutně bude ovlivňovat na vnitrostátní úrovni i jiná práva než pouze právo autorské. Institut informačního práva na Amsterodamské univerzitě (IVIR) provedl vědecký výzkum evropsko-unijního i vnitrostátního práva v této otázce a vypracoval studii⁵⁹ se závěrem, že by nemělo být provedena kodifikací *tabula rasa*, ale měla by navázat na provedené směrnice, judikaturu Soudního dvora EU i s ohledem na vnitrostátní odlišnosti. Vedle toho od roku 2002 do roku 2010 pracovala na přípravě „Evropského autorského zákoníku“ tzv. „Wittem Group“ složená ze zástupců Radboud univerzity v Nijmegenu, Amsterodamské univerzity a Univerzity v Leidenu, která zveřejnila podobu této kodifikace.⁶⁰ Kodifikace by se měla týkat pouze těch právních aspektů autorského práva, které ovlivňují

⁵⁶ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society*. Brusel, 27. červenec 1995. COM (95) 382 final.

⁵⁷ COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society*. Brusel, 20. listopadu 1996. COM (96) 568 final.

⁵⁸ HART, Michael. The Copyright in the Information Society Directive: An Overview. *European Intellectual Property Review*. 2002, č. 24, s. 58 – 64.

⁵⁹ INSTITUTE FOR INFORMATION LAW. *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy: Final report*. The Netherlands, listopad 2006. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf.

⁶⁰ WITTEM GROUP. *The Wittem Project: European copyright code*. duben 2010. Dostupné z: http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf.

jednotný vnitřní trh. Neměla by proto mít dopad např. na výlučná osobnostní práva, či dohled nad kolektivní správou autorských práv. V otázce výjimek a omezení by navrhovaná kodifikace měla ponechat větší volnost členským státům pro zavedení nových výjimek a omezení. Záměr by měl sledovat odstranění nesrovnalosti způsobených dříve přijatými směrnici. Je otázkou, zdali dojde tento záměr očekávání a jakou formou.

V současném dění má pro sledované téma význam Sdělení Evropské komise z roku 2012, jehož tématy jsou mimo jiné harmonizace autorského práva, výjimky a omezení v digitálním prostředí.⁶¹ Mimo to od prosince roku 2013 do března 2015 proběhly z iniciativy Evropské komise veřejné konzultace k revizi evropsko-unijního autorského práva, které rovněž obsahově sledovaly harmonizaci autorského práva, výjimky a omezení práva a přeshraniční výjimky. Cílem těchto konzultací bylo zjistit názory veřejnosti na témata uvedená ve Sdělení Evropské komise o obsahu na jednotném digitálním trhu, přičemž první legislativní návrhy jsou avizovány v období dvou let.

Rovněž je nutné sledovat činnost Světové organizace duševního vlastnictví WIPO a jejího Stálého výboru pro autorská práva a práva související (SCCR). Na svém zasedání na přelomu listopadu a prosince roku 2011 začal být projednáván návrh smlouvy o limitech a omezeních práva autorského ve prospěch knihoven a archivů. Tento návrh smlouvy byl předložen z iniciativy Mezinárodní federace knihovnických sdružení (IFLA), světového informačního konsorcia EIFL a Mezinárodní archivní rady (ICA). Jsou to právě výjimky a omezení ve prospěch knihoven a archivů, na které se soustřeďuje současná pozornost SCCR. Pro úplnost zmiňme z této oblasti vzešlý pracovní dokument, neoficiální návrh mezinárodní smlouvy z iniciativy Africké skupiny IFLA⁶² či srovnávací studii K. Crewse.⁶³ Je rovněž patrná snaha rozšířit stávající výjimky a omezení o nové pro vzdělávací a výzkumné instituce, pro osoby s jiným než „zrakovým“ postižením.⁶⁴ Pro úplnost je potřebné rovněž zmínit i

⁶¹ EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise: O obsahu na jednotném digitálním trhu*. Brusel, 18. prosince 2012. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/Sdeleni-Komise-o-obsahu--COM-2012---789.pdf>. COM (2012) 789 final.

⁶² STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Draft WIPO Treaty on Exceptions and Limitations for the Persons with Disabilities, Educational and Research Institutions, Libraries and Archives: Proposal by the African Group*. Geneva, 15. červen 2011. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_22/sccr_22_12.pdf.

⁶³ STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Study on Copyright Limitations and Exceptions for Libraries and Archives: prepared by Kenneth Crews*. Geneva, 12. prosinec 2014. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_29/sccr_29_3.pdf.

⁶⁴ STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Provisional Working Document Towards an Appropriate International Legal Instrument (in Whatever Form) on Limitations and Exceptions for Educational, Teaching and Research Institutions and Persons with Other Disabilities Containing*

Marrákešskou smlouvu o usnadnění přístupu k publikovaným dílům nevidomým a zrakově postiženým⁶⁵ zavádějící nové výjimky z práv autorů na rozmnožování, rozšiřování a sdělování veřejnosti a přeshraniční distribuci formátů přístupných nevidomým. Tato mezinárodní smlouva byla podepsána členskými státy EU včetně České republiky a očekávána je její ratifikace a implementace do českého právního řádu.⁶⁶

V oblasti odborné literatury, která se tématem limitů autorskoprávní ochrany zabývá, je nutné vycházet převážně z časopiseckých zdrojů a odborných studií, neboť ke knižnímu zpracování tématu zatím u nás nedošlo. Knižní zdroje ovšem nahrazuje řada studií, které byly vypracovány za účelem zhodnocení dílčích či souvisejících témat.⁶⁷ Četné komentáře, reakce či názory jsou dostupné i v elektronické podobě na Internetu. V zahraničí došlo i ke knižnímu zpracování problematiky výjimek a omezení, a to ať již samostatně či v rámci většího celku. Zásadní se v tomto směru jeví dílo R. Burrela a A. Coleman⁶⁸ spolu s dílem L. Helfera a G. Austina,⁶⁹ včetně některých knižních děl dalších autorů, kterými jsou J. Litman, P. Jaszi, P. Aufderheide, L. Guibault a P. K. Yu.⁷⁰

Ccomments and Textual Suggestions: Prepared by the Secretariat. Geneva, 20. prosinec 2013. Dostupné z: http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=242463.

⁶⁵ Oprávněnými osobami dle smlouvy jsou nevidomí a jinak zrakově postižení, včetně dyslektiků. Nově smlouva zavádí definici „formátově přístupné rozmnoženiny díla“, autorizované /oprávněné subjekty (např. SONS), výjimky v národním právu – pro vnitrostátní užití, výjimka pro vývoz/dovoz formátově přístupných rozmnoženin (podmínka komerční nedostupnosti), tříkrokový test.

⁶⁶ Srov. WIPO. WIPO-Administered Treaties: Marrakesh VIP Treaty. [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=843.

⁶⁷ Srov. SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. 40 s. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669, RICKETSON, Samuel. *WIPO Study on Limitations and Exceptions of Copyright and Related Rights in the Digital Environment*. SCCR/9/7. 2003., HUSOVEC, Martin. Verejný záujem v autorskom práve. Výnimky a obmedzenia, reštriktívne?. *Právny obzor*, 2013, roč. 96, č. 5, s. 472 – 498., VIVANT, Michel. La limitation ou "réduction" des exceptions au droit d'auteur par contrats ou mesures techniques de protection. De possibles contrepoids? In *Proceedings of the ALAI Study Days, General Report*. 2006., DUSOLLIER, Séverine., et al. *Study on the Application of Directive 2001/29/EC on Copyright and Related Rights in the Information Society*. 2013. 585 s., KUR, Annette. Of Oceans, Islands, and Inland Water – How much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test?. *Richmond Journal of Global Law and Business*. 2009, roč. 8, s. 288 – 349., GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, 1 – 40 s., SCHWARTZ, Eric. An Overview of the Internatinal Treatment of Exceptions. PJP Research Paper Series. American University Washington College of Law. 2014, 24 s.

⁶⁸ Srov. BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. 426 s.

⁶⁹ Srov. HELFER, Laurence, AUSTIN, W. Graeme. *Human Rights and Intellectual Property: Mapping the Global Interface*. Cambridge University Press, 2011. 568 s.

⁷⁰ Srov. GUIBAULT, Lucie. *Copyright Limitations and Contracts, An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright (Information Law Series Set)*. Kluwer Law International, 2002. 392 s., JASZI, Peter, AUFDERHEIDE, Patricia. *Reclaiming Fair Use: How to Put Balance Back in Copyright*. University of Chicago Press, 2011. 199 s., LITMAN, Jessica. *Digital Copyright*. New York:

V širších souvislostech týkajících se autorského práva a práva duševního vlastnictví, ze kterého tato práce vychází, lze samozřejmě hledat potřebná východiska také v dalších knižních zdrojích. Za všechny lze uvést komentované znění autorského zákona od autorů I. Telce a P. Tůmy.⁷¹ V otázkách metodologie a výkladu práva, se kterým se tato práce musí vypořádat, zmiňme dílo F. Melzera.⁷² I v širších souvislostech pak četnost, zejména anglicky psaných zdrojů, je celosvětově výrazná a převažuje, což musí tato práce zohlednit. Z těchto lze vyzdvihnout především díla amerických autorů J. Ginsburg,⁷³ M. B. Nimmera a D. Nimmera⁷⁴, dále také díla P. Goldsteina,⁷⁵ a z evropských autorů především díla P. B. Hugenholtze,⁷⁶ a E. Ulmera.⁷⁷

Cíle a hypotézy práce

Cílem předložené práce není sestavit konkrétní znění legislativních změn. Tato práce se ani nepokouší představit k tématu právní řešení dosud neznámé či jakékoli jiné, dosud neznámé alternativy k řešením v současnosti známým. Cílem práce je však představit téma limitů autorskoprávní ochrany v širších souvislostech v naději, že se tak podaří vymezit prostor a přístup k dílčím otázkám, ve kterém by se případné změny ke zlepšení současné právní úpravy či soudní rozhodování na základě současné právní úpravy mělo pohybovat. Závěry tak mohou mít význam a posloužit i pro konkrétní právně-politické kroky v České

Prometheus Books, 2001. 216 s., YU, K. Peter. *Intellectual Property and Information Wealth: Copyright and related rights*. Greenwood Publishing Group, 2007. 1976 s.

⁷¹ Srov. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. 989 s.

⁷² Srov. MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Úvod do právní argumentace. Praha: C. H. Beck, 2010. 276 s.

⁷³ Srov. GINSBURG, C. Jane. *The US Experience with Copyright Formalities: A Love/Hate Relationship* [Columbia Public Law Research Paper č. 10-225]. Columbia Law School, 2010, 35 s., GINSBURG, C. Jane. Toward Supranational Copyright Law? The WTO Panel Decision and the “Three-Step Test” for Copyright Exceptions. *Working Paper č. 181 of the Columbia Law School - For Revue Internationale du Droit d'Auteur*. 2001, s. 1 – 16.

⁷⁴ Srov. NIMMER, B. Melville, NIMMER, David. *Nimmer on copyright*. New York: LexisNexis, 2013., NIMMER, David. A Modest Proposal to Streamline Fair Use Determinations. *Cardozo Arts & Entertainment Law Journal*. 2006, roč. 24, č. 11, s. 11 – 22., NIMMER, David. The public domain: Fairest of Them All and Other Fairy Tales of Fair Use. *Law and Contemporary Problems*. 2003, roč. 66:263, s. 263 – 287., NIMMER, B. Melville, NIMMER, David. *Nimmer on copyright*. New York: LexisNexis, 2013.

⁷⁵ Srov. GOLDSTEIN, Paul. Paternalism and Autonomy in Copyright Contracts. In BENTLY, Lionel; VAVER, David. *Intellectual Property in the New Millenium: Essays in Honour of William R. Cornish*. Cambridge: University Press, 2005. 324 s.

⁷⁶ Srov. GOLDSTEIN, Paul, HUGENHOLTZ, P. Bernt. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. 3. vyd. Oxford University Press, 2012. 616 s.

⁷⁷ Srov. ULMER, Eugen. *Urheber- und Verlagsrecht (Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft)*. 3. vyd. Springer-Verlag, 1980. 636 s.

republike a na Slovensku. Práce klade zvláštní důraz na komparaci a vyhodnocení právních názorů a závěrů, které jsou v současnosti aktuální nebo o kterých se vede diskuze.

Dílejší cíle této práce jsou následující:

Prvním je vymezit a definovat limity autorskoprávní ochrany a prokázat, že problematika limitů autorskoprávní ochrany je právně závaznou otázkou.

Druhým je provést analýzu, komparaci a vyhodnocení obecných (definičních) limitů autorskoprávní ochrany.

Třetím cílem je provedení analýzy, komparace a vyhodnocení vnějších limitů a jejich působení na systém autorského práva.

Čtvrtým cílem je provést analýzu, komparaci a vyhodnocení limitů v užším smyslu (výjimek a omezení).

Výzkum bude zaměřen do těchto jednotlivých oblastí:

- princip jedinečnosti, nebo původnosti
- dichotomie myšlenky a vyjádření
- doba trvání majetkových autorských práv
- princip vyčerpání autorského práva
- obecný test proporcionality
- autorské právo a lidská práva
- autorské právo a ochrana spotřebitele
- autorské práva a svoboda projevu
- autorské právo a ochrana hospodářské soutěže
- smluvní svoboda v autorskoprávních závazcích
- ústavní, mezinárodní a evropsko-unijní rámec právní úpravy výjimek a omezení,
- otevřená výjimka *fair use* dle autorského práva USA,
- uzavřený katalog výjimek a omezení v české právní úpravě,
- mezinárodní, evropsko-unijní, vnitrostátní tříkrokový test,
- polootevřená výjimka v Evropském autorském zákoníku,

- historický vývoj systému výjimek a omezení v české právní úpravě
- recentní judikatura ve vztahu k výjimkám a omezením,
- výjimka pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže.

Výše uvedené cíle korespondují s ověřením následujících **tezí, které vyplývají z praktické zkušenosti:**

1. **Není důvodné vnitrostátně oslabovat znak jedinečnosti v české právní úpravě směrem k obecné evropsko-unijní tendenci původnosti.**
2. **Dichotomie myšlenky a vyjádření postačuje jako obecný (definiční) limit autorskoprávní ochrany k řešení všech konkrétních případů týkajících se kolize autorského práva a svobody projevu.**
3. **Bezformální pojetí autorského práva je příčinou vzniku děl, které zůstanou právně, ekonomicky a jinak nevyužity a které mohou působit jako zábrana přístupu veřejnosti k těmto dílům a jejich užití.**
4. **Přínosné by bylo zkrátit současnou dobu trvání majetkových autorských práv.**
5. **Nemožnost uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí je vyvážena možnostmi snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl.**
6. **Význam pojmu vyváženosti může spočívat pouze v tom, aby autorské právo nebylo vnímáno jako izolovaná právní oblast bez vnějších vlivů, která nepřipouští zásah vnějších limitů při posuzování konkrétního případu.**
7. **Zásadním kritériem uplatnění testu proporcionality je nepřiměřenost, tedy míra či stupeň hrozícího zásahu, a to v rámci zkoumání třetího kritéria testu, kterým je vlastní poměrování.**
8. **Autorské právo není uzavřeným systémem a hledání řešení složitých případů (*hard cases*) vně tohoto systému prostřednictvím poměrnosti hodnot může přinést pro praxi potřebná dnes chybějící řešení.**
9. **Výjimka užití díla pro osobní potřebu je ústředním pojmem práva autorského a ochrany spotřebitele a má být proto posuzována jako subjektivní právo uživatele.**
10. **Dichotomie myšlenky a chráněného vyjádření postačuje k předcházení kolize autorského práva a svobody projevu.**
11. **Výjimky a omezení autorskoprávní ochrany jako limity v užším smyslu upravené v autorském zákoně poskytují spolu s principem dichotomie nechráněné**

myšlenky a chráněného vyjádření dostatečnou zábranu možnosti vzniku kolize autorského práva a svobody projevu.

12. Ochrana poskytovaná uživatelům je dostatečná, odpovídající zákonnému ukotvení jejich zájmů v autorském právu, počítaje v to v širší souvislosti i možnost uživatele se svobodně rozhodnout na trhu konkurence, zda licenční smlouvu uzavře či nikoli.
13. Pro kontinentální autorské právo je vhodné setrvat u stávajícího konceptu uzavřeného katalogu výjimek a omezení.
14. Kontinentální právní úprava autorského práva je dostatečná k řešení komplexních právních problémů a schopná reagovat na vývoj společensko-technologického prostředí.
15. Je vhodné a potřebné v České republice upravit výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže dle informační směrnice.

Metody zpracování

K dosažení výše uvedených cílů předložené práce vyplývá potřeba použití především vědeckých metod analýzy, syntézy, abstrakce, indukce, dedukce⁷⁸ a vlastní komparace.

1/ Hlavní metodou této práce je *analýza*. Analýze je podroben pojem limitů autorskoprávní ochrany, jeho rozsah, dále mezinárodní a ústavní maxima a také v současnosti účinné právní úpravy a systémy, jak limity ochrany upravují. Analytický rozbor je v jednotlivých případech prováděn v jednotlivostech i v celku. Zvláštní místo v této práci pak patří ekonomické analýze limitů autorskoprávní ochrany. Potřeba použití této metody je podložena dvěma důvody. Prvním z nich je skutečnost, že limity autorskoprávní ochrany nemají pouze právní, ale i tržní (ekonomický) význam zejména z hlediska užití díla. Druhým je pak zvyšující se potřeba hledat pro konkrétní právní úpravu ekonomická zdůvodnění. Použití této metody odůvodňuje i nezanedbatelný vliv autorského práva ze zemí *Common Law*, jehož účel je zdůvodňován právě ekonomickými argumenty a nikoli přirozenoprávním základem ochrany autora.

⁷⁸ Tyto vědecké metody lze označit, zejména s ohledem na metodologické jádro této práce, kterým je metoda simultánní komparace, jako tzv. „pomocné komparatistické metody“. Viz KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 33.

2/ Již od dob Aristoteléské přírodní filozofie a logiky je při vlastním srovnávacím výzkumu zapotřebí vždy obojího. Proto je v práci zastoupena i metoda analýze opačná, tj. *syntéza*. Míra jejího použití přímo úměrně odpovídá míře použití analýzy. Její smyslem je zde zejména pospojovat dílčí pojmy a zjištěné skutečnosti do širších souvislostí. Těch je pak dále využito k hodnocení a srovnávání.

3/ *Abstrakce* je metodou odlučování nepodstatných znaků různých pojmů od znaků podstatných.⁷⁹ Za pomoci této metody dojde k vytyčení problematických aspektů řešení otázky limitů autorskoprávní ochrany. Snahou je tak postihnout pouze důležité znaky a vazby propojenosti. K tomu v předložené práci slouží *abstrakce zobecňující*. Ačkoli limity autorskoprávní ochrany jsou pojmem práva autorského, který není možné ani smysluplné do důsledku v jedné práci hovořit o autorském právu jako celku,⁸⁰ byť se jedná o téma významově velmi široké. Naopak se jeví jako přínosnější výsečové zachycení, které limity autorskoprávní ochrany představují. Proto je předložená práce rovněž nutně založena i na metodě *abstrakce izolující*.

4/ Další použité metody jsou *indukce* a *dedukce*. Tyto dvě metody jsou rovnoměrně zastoupeny v celé práci, třebaže převažuje postup deduktivní metody poznání, tj. od obecného ke zvláštnímu, čemuž odpovídá i rozdělení práce do dvou částí. Vzájemný poměr induktivního a deduktivního je obdobný poměru analytického a syntetického, neboť jde o párové pojmy.⁸¹ V předložené práci není těchto metod využito pouze za účelem dosažení poznání, ale vystupují také jako způsob úsudku.⁸²

5/ Metoda *právní komparatistiky* je stěžejní metodou této práce a je použita nápadným způsobem. Za pomoci této metody jsou z právních řádů vybrány sledované právní instituce, které jsou následně analyzovány. Ze vzniklé analýzy jsou následně pomocí syntézy dovozeny konkrétní závěry. Nelze jednoznačně říci, která právní úprava by v této práci byla *comparatem* a která *comparandem*, neboť s ohledem na mnohost srovnávaných právních úprav jsou tato východiska proměnlivá. Důležitá je naopak vlastní možnost srovnání a snaha vždy nalézt *tertium comparationis*, tzn. výsledek srovnatelného a „abstrahovat vyšší

⁷⁹ Tamtéž s. 34.

⁸⁰ Srov. tzv. hierarchické pojmy a okruhy pojmů. Viz KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 70.

⁸¹ Srov. KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 34.

⁸² Srov. KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. s. 72.

společný pojem.“⁸³ V práci převažuje použití metody komparace simultánní, neboť výše popsané cíle práce korespondují se současným stavem právní úpravy a odrážejí tím faktickou aktuálnost sledovaného tématu. Zastoupena je ale částečně i komparace historická. Shrnutí a hodnotící závěry jsou uvedeny u některých dílčích kapitol, ale i v závěru práce.

6/ K poznání problematiky limitů autorskoprávní ochrany je nutné také přistoupit pomocí *interpretačních metod*, tj. metod výkladu práva. Jedná se zejména o výklad subjektivně teleologický, formálně systematický, jazykový a logický.⁸⁴ Důležitý je v této práci především zmíněný výklad teleologický. Tato práce proto není pouze jazykovým rozbohem jednotlivých ustanovení české či zahraniční právní úpravy, neboť bez zkoumání účelu zákona by vzniklé závěry byly těžko obhajitelné. Neméně důležitou je zde také metoda tzv. poměrování v kolizi stojících právních principů (tzv. obecný test proporcionality), která je zvláště důležitá při hledání adekvátní právní úpravy v autorském právu, pro které je vyvažování rovnováhy mezi protichůdnými zájmy (veřejnými a soukromými) typické a zároveň nezbytné.

Struktura práce

Předkládaná disertační práce je rozdělena do dvou částí. Obě části jsou děleny do jednotlivých kapitol. První část je částí obecnou. Druhá je částí zvláštní.

První část je rozdělena do osmi kapitol a věnuje se vymezení limitů autorskoprávní ochrany a obecným limitům, zejména principu jedinečnosti, dichotomii myšlenky a vyjádření, době trvání majetkových autorských práv a principu vyčerpání autorského práva. První část se zabývá také vyvážeností autorského práva a ostatních práv, které působí jako vnější limity. První část je zakončena limity smluvní svobody v autorskoprávních závazcích.

Druhá část je rozdělena do sedmi kapitol, které analyzují a srovnávají limity v užším smyslu, kterými se v práci rozumí výjimky a omezení autorskoprávní ochrany. Druhá část práce analyzuje, srovnává a vyhodnocuje ústavní, mezinárodní a evropsko-unijní rámec

⁸³ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 38.

⁸⁴ Autor zde vychází z pojetí, že všechny použité výkladové metody jsou si rovnocenné a po aplikaci všech se zvolí ta nejvhodnější, což s ohledem na zaměření práce a jeho srovnávání převážně s právními řádů anglo-amerického práva *Common Law* je vhodnější (srov. např. způsob aplikace výkladových metod „*literal rule*“, „*golden rule*“ a „*mischief rule*“ v britském právu, které jsou aplikovány rovnocenně). Srov. ale také odlišný názor dělení výkladových metod na standardní a nadstandardní, viz GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. s. 146.

právní úpravy výjimek a omezení, otevřenou výjimku, uzavřený katalog výjimek a omezení, systém výjimek a omezení v českém autorském právu spolu s rozбором judikatury, výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže. Druhou část práce zakončuje budoucí vývoj v oblasti výjimek a omezení.

Závěr přináší přehled a uspořádání dílčích závěrů, kterých bylo dosaženo v průběhu práce.

ČÁST I – LIMITY AUTORSKOPRÁVNÍ OCHRANY OBECNĚ

1 Pojem a právní povaha

Limity v této práci vymezujeme hranici mezi díly, které jsou a nejsou chráněny, a pokud jsou, pak také podmínky, za kterých lze chráněné dílo užít i bez souhlasu autora nebo jiného nositele práv. Pro uchopení tématu rozlišujeme tzv. *obecné limity* a *limity v užším smyslu* (viz dále). Obecné limity autorskoprávní ochrany se přímo odvíjí od požadavků na autorskoprávní ochranu, a tedy od toho, za jakých podmínek a ve vztahu k jakému předmětu se poskytuje autorskoprávní ochrana *ab initio*, která má absolutní právní povahu. Obecnými limity rozumíme zejména:

- 1. Princip jedinečnosti, nebo původnosti díla**
- 2. Princip dichotomie myšlenky a vyjádření**
- 3. Dobu trvání majetkových autorských práv**
- 4. Princip vyčerpání práva**

Požadavky autorskoprávní ochrany jsou založeny především na tzv. dichotomii myšlenky a vyjádření a dále na požadavku tzv. jedinečnosti nebo původnosti autorského díla, což znamená, že autorské právo chrání vyjádření myšlenky, nikoli myšlenky samotné, ale pouze jedinečný výsledek tvůrčí duševní činnosti autora. Jedná se o dva základní obecné limity. Obecným limitem je ale také doba trvání autorského práva, která jej omezuje v čase a tato doba trvání práva je opět významná z hlediska poskytované ochrany. Představuje tak další její limit, byť v to nepočítáme ochranu postmortální, která je rovněž autorskoprávní ochranou v čase neomezenou. Pokud je autorské dílo zachyceno na hmotném nosiči a představuje jej určitá hmotná věc, která je nabízena tržně v určitém teritoriu, pak prvním prodejem nebo jiným prvním převodem vlastnického práva k originálu nebo k rozmnoženině díla v hmotné podobě (k hmotné věci v právním smyslu), který byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem, je ve vztahu k takovému originálu nebo rozmnoženině díla právo autora na rozšiřování pro dané teritorium vyčerpáno.⁸⁵ Jedná se o tzv. princip vyčerpání práva,⁸⁶ jehož

⁸⁵ Srov. § 14 odst. 2 AutZ. Pojem „teritorium“ je v našem výkladu myšlen obecně, v pojetí evropsko-unijního autorského práva je jím území EU a území států tvořících Evropský hospodářský prostor.

⁸⁶ Srov. angl. pojmy. „*exhaustion*“ či „*first-sale doctrine*“ v anglo-americkém právu.

podstatou je ochrana volného pohybu zboží a v případě našeho regionu i vnitřního trhu EU. I v tomto případě se jedná o obecný limit autorskoprávní ochrany.

Limitem v užším smyslu pak rozumíme:

- **Výjimky a omezení z práva autorského**

Výjimky a omezení z práva autorského zakládají dovolená užití chráněného díla (zákonné licence) ve vztahu k určenému okruhu adresátů těchto výjimek a okruhu předmětů ochrany. Za příklad poslouží např. knihovní licence,⁸⁷ úřední a zpravodajská licence,⁸⁸ licence pro zdravotně postižené,⁸⁹ či z poslední doby nově upravená licence pro určitá užití osiřelých děl.⁹⁰ Ve všech těchto případech se jedná o tzv. *zákonné licence* upravující typové a nejčastěji se společensky vyskytující situace, které by se jinak musely rozhodovat *ad hoc* v každém konkrétním případě. V každém konkrétním případě by jinak muselo docházet k poměrování v kolizi stojícího zájmu na právní ochranu k výsledkům tvůrčí duševní činnosti a veřejného zájmu veřejnosti na přístup k dílu včetně jeho případného užití. Rovněž sem spadají i tzv. volná užití,⁹¹ jejichž právní podstatou je zásadně užití chráněného díla odděleně v soukromí od hospodářství. Pojmově bychom pod pojem výjimky a omezení, rovněž ve smyslu *výjimky z absolutních autorských práv*, mohli zařadit také výjimky a omezení ve prospěch ochrany vynaložené mimotvůrčí investice projevující se *quasilicenčním omezením* výlučných autorských práv ve prospěch zadavatele zhotovení autorského díla.⁹² Tím se však v této práci blíže nezabýváme,⁹³ a proto výjimkami a omezeními (limity v užším smyslu) rozumíme pouze *zákonné licence a volná užití*.

Limity v užším smyslu jsou v odborné literatuře často chápány jako určité záruky ochrany přirozených základních práv a svobod a označují se jako limity, které mají povahu

⁸⁷ Srov. § 37 AutZ.

⁸⁸ Srov. § 34 AutZ.

⁸⁹ Srov. § 38 AutZ.

⁹⁰ Srov. § 37a AutZ a Směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012, o některých povolených způsobech užití osiřelých děl, CELEX 32012L0028.

⁹¹ Srov. § 30 AutZ.

⁹² Srov. § 58 – 64 AutZ.

⁹³ K tomu viz např. PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla: z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde, 2013. 152 s., TELEČ, Ivo. *Zakázková díla architektonická. Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 19, s. 681 – 689.

veřejných zájmu.⁹⁴ Tyto limity v užším smyslu by tak neměly být překročeny, aniž bychom zkoumali a poměřovali dotčení konkrétního principu, jejichž jsou projevem. V případě existence výjimky či omezení se však jedná již toliko o konkrétní a nikoli obecné poměřování, zda užití díla podle zákonem předvídané výjimky z pravidla není v rozporu s oprávněnými zájmy autora a povahou konkrétního autorského díla.

Všechny limity autorskoprávní ochrany jsou vystavěny na základech ústavně zaručeného přirozeného práva svobody projevu a volného přístupu k informacím⁹⁵ a kultuře.⁹⁶ Zatímco však některé limity např. úřední a zpravodajská licence stejně jako i např. dichotomie myšlenky a vyjádření jsou založeny na přirozených základních právech a svobodách, jako je v daném případě svoboda projevu, jiné limity např. princip vyčerpání práva či volná užití jsou založeny svoji podstatou na požadavku funkčnosti trhu. Rozdělení však nemusí být vůbec takto jednoznačné. Právě naopak - zpravidla jednoznačné není. Je tomu tak proto, že i limity, které jsou založeny na požadavku funkčnosti trhu, často úzce souvisí s veřejnými zájmy a základními přirozenými právy. Například volná užití nejen že souvisí s požadavkem funkčnosti tržního prostředí, ale také s oddělením trhu od soukromí a ochranou soukromí jednotlivce – jeho právem na soukromí vůbec. Nebo vezměme za příklad instituci vyčerpání práva, který je sice jako limit založen na požadavku zajištění funkčnosti trhu z důvodu nemožnosti kontroly dalšího užívání zakoupeného díla, ale zároveň umožňuje širší přístup k dílu ze strany veřejnosti, čímž je zajištěno přirozené kulturní právo volného přístupu ke kultuře a kulturnímu dědictví.

Samostatnou otázkou k diskuzi je, zda závazkové (obligační) právo, které je součástí systému soukromého práva, může nahradit některé z těchto limitů. Zda závazkem (obligací) lze vyloučit svobodu projevu či právo na soukromí. Zastáváme názor, že soukromoprávní jednání vycházející z principu autonomie vůle nemůže nahradit, tedy ani vyloučit, ty limity, které spočívají na ochraně veřejného zájmu (pořádku). Odlišně limity založené na ochraně tržního prostředí či usnadnění volného pohybu a tržních mechanismů jsou v porovnání s nimi právně slabší a lze připustit, že by mohly být smluvně vyloučeny, pokud tomu nebrání jiný důvod jejich kogentnosti. Příkladem by mohla být např. výjimka z práva na rozmnožování dle čl. 5 odst. 2 písm. d) informační směrnice u dočasných záznamů děl vytvořených vysílacími

⁹⁴ BUYDENS, Mireille, DUSSOLIER Séverine. Les exceptions au droit d'auteur dans l'environnement numérique: évolutions dangereuses. *Communication-commerce électronique*. 2001, September, č. 9, s. 13 – 14.

⁹⁵ Srov. čl. 17 LZPS.

⁹⁶ Srov. čl. 34 LZPS.

organizacemi jejich vlastními prostředky a pro jejich vlastní vysílání; na základě jejich výlučně dokumentární povahy může být povoleno uchovávání těchto záznamů v úředních archivech.⁹⁷ V digitálním prostředí pak lze tyto limity vyloučit již fakticky zavedením technických prostředků ochrany.

Právní názory na povahu limitů autorskoprávní ochrany z povahy věci nemohou být jednotné, a to zvláště platí o limitech v užším smyslu. Někteří totiž označují limity v užším smyslu jako „zájmy“ či „svobody“.⁹⁸ Jiní je označují jako „práva“ či „uživatelská práva“ spolu s tím, že by měly být v autorském právu jednoznačně definovány a chráněny.⁹⁹ K této otázce se budeme vracet v průběhu celé práce. Dle např. americké právní nauky by někdy limity měly být posuzovány jako „práva“, někdy jako „opatření proti selhání trhu“. Stejně tak rozhodnul i Nejvyšší soud Kanady.¹⁰⁰ Ale dle např. rozhodovací praxe francouzských soudů je volné užití chápáno odlišně jako „obrana“ a nikoli jako „právo“.¹⁰¹ Pojetí limitů v užším smyslu jako práv je důsledkem či odkrytím pojetí rovnováhy či vyvažování v autorském právu, kdy panuje mylná představa, že výlučnému právu autora odpovídá subjektivní právo uživatele. Tento názor nesdílíme a kloníme se k závěru, že jde o oprávněný zájem.¹⁰² Jde o téma, která si zaslouží samostatnou bližší pozornost.

Pojem limitů autorskoprávní ochrany a rozdělení na limity obecné a v užším smyslu se může jevit z hlediska českého autorského práva, ze kterého tato práce vychází, jako jisté novum. Není tomu ale tak docela. Limitem se jazykově rozumí jakékoli omezení, které však není pro účely práce záměrně zvoleno, a to z ryze praktického důvodu jeho slovní příznačnosti pro již konkrétní výluky z autorskoprávní ochrany. Z toho důvodů se pojem limit, jakožto nadřazený pojem pro limity obecné a limity v užším smyslu jeví jako vhodnější.

Rozdělení pojmu limitů na obecné a užším smyslu pak vychází z mezinárodní i národní systematiky autorského práva, neboť uplatňování principu vyčerpání či dichotomie myšlenky a vyjádření *je nezávislé a musí předcházet* posuzování výjimek a omezení. O

⁹⁷ Srov. 38a odst. 2 AutZ.

⁹⁸ DUSSOLIER, Séverine. *Droit d'auteur et protection des œuvres dans l'environnement numérique*. Collection Création Information Communication. Bruxelles, 2005. 582 s.

⁹⁹ GROSHEIDE, F. Willem. Copyright Law From a User's Perspective: Access Rights for Users. *European Intellectual Property Review*. 2001, July, s. 321 – 325.

¹⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Society of Upper Canada*, S. C. R. 339 ze dne 4. března 2004.

¹⁰¹ Rozhodnutí Kasačního soudu ve věci *Studio Canal, Universal Pictures Video France and SEV proti S. Perquin and UFC Que Choisir*, D 05-15.824, ze dne 28 února 2006, („Mulholland Drive“).

¹⁰² K tomu viz PRCHAL, Petr. Sekce práva duševního vlastnictví, Konference Olomoucké právnické dny 2014. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 2014, roč. 153, č. 12, s. 1143 – 1146.

obecných limitech by tak zřejmě bylo možné hovořit i jako o tzv. *definičních či definujících limitech*, neboť *od počátku určují*, jakému dílu a v jakém rozsahu vzniká právní ochrana. Z mezinárodních závazků vezměme za příklad mezinárodní dohodu TRIPS, která v čl. 6 upravuje vyčerpání práva, v čl. 9 odst. 2 dichotomii myšlenky a vyjádření a v čl. 13 výjimky a omezení. Čl. 6 a čl. 9 odst. 2 se uplatňují nezávisle na čl. 13, který je systematicky zařazen dále, aby dále a nikoli zpětně z hlediska úvodních ustanovení *hovořil o výjimkách a omezeních*. Stejná systematika je projevna i na vnitrostátní úrovni, kdy v § 2 odst. 1 AutZ je vyjádřen princip jedinečnosti díla, v § 2 odst. 6 AutZ dichotomie myšlenky a vyjádření, v § 27 AutZ doba trvání majetkových práv a teprve v § 29 výjimky a omezení. Praktickým důsledkem této systematiky je, že v případě užití autorského (chráněného) díla bez souhlasu autora *nepodléhají obecné (definiční) limity* zkoumání z hlediska *výjimek a omezení* (např. tzv. tříkrokovému testu, příp. jinému testu vycházející z principu proporcionality). Je patrné, že obecné (definiční limity) druhově omezují autorskoprávní ochranu na předměty, kterým je a není přiznána a umožňují tak odlišit zda konkrétní předmět *je nebo není chráněn*. Až následně, kdy je vymezen předmět, se mohou v případě chráněného díla uplatnit ustanovení o výjimkách a omezeních *jako kritéria pro následné omezení výlučných autorských práv ve prospěch konkrétního uživatele díla a za konkrétních podmínek*. Ustanovení o výjimkách a omezeních tak přichází aplikačně na řadu vždy až na druhém místě, poté, co je vymezen předmět ochrany, ke kterému se mají výjimky a omezení vztahovat.

Limity obecné i v užším smyslu vycházejí ze systému autorského práva, nikoli systému jiných práv. Obecně platí, že rozsah autorského práva v právním řádu nemůže být překročen do té míry, aby docházelo ke kolizi s jinými základními právy v rámci jednoho právního řádu. Řeč je o limitech, které stojí zcela mimo systém autorského práva, a z toho důvodu je nevymezujeme naroveň limitům obecným a limitům v užším smyslu. Označujeme je jako limity *vnější (externí)*. Význam těchto vnějších limitů spočívá v odpovědi na otázku, zda např. svoboda projevu jako ústavní limit má většinově převážet v kolizních situacích nad autorským právem a má být posuzována automaticky a samostatně v každém jednotlivém případě tak, jak je tento názor zastáván zejména některými americkými autory.¹⁰³ Recentní judikatura u nás i v zahraničí (zejména USA) je k tomuto názoru zdrženlivá a hledá primárně argumenty v systému autorského práva, tedy *limity obecné a v užším smyslu*, třebaže

¹⁰³ RUBENFELD, Jed. The Freedom of Imagination: Copyright's Constitutionality. *The Yale Law Journal*. 2002, roč. 112, č. 1, s. 1 – 59.

svobodu projevu jako ústavní limit uznává.¹⁰⁴ Domníváme se, že v případě tzv. *hard cases*, kdy právo nejednoznačně determinuje výsledek konkrétního případu, není vyloučena přímá aplikace čl. 10 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod resp. čl. 17 odst. 4 LZPS jako vnějšího limitu na základě poměrování právních principů. Přesto, jak následně vysvětlíme, nelze zcela jednoduše oddělit jedno od druhého, neboť projevy ústavních či vnějších limitů prozařují běžně i do limitů v systému autorského práva např. do výjimky pro citaci, volná užití, výjimky pro parodii apod. Je proto zřejmé, že výjimky a omezení rozhodně neexistují samy o sobě, ale jsou projevem poměru práv v rámci jednoho právního řádu.

Obecné limity obsahují definici, jakému předmětu a za jakých podmínek je poskytována autorskoprávní ochrana. Jinými slovy jedná se o limity, které *obsahují definici autorského díla a obsah autorských práv*. Příkladem obecného limitu je dichotomie myšlenky a vyjádření, která říká, že myšlenky nejsou chráněny. Nejedná se zde o výjimku (limit v užším smyslu), ale o *vymezení předmětu ochrany*, kdy se od počátku říká, že myšlenky nejsou chráněny a jakákoli výjimka ve prospěch uživatele z tohoto principu není potřeba. Obecné limity vyjadřují *pozitivně podmínky přiznání autorskoprávní ochrany*. Pro názornost si je lze představit jako pomyslného vrátného do světa autorského práva. Obecné limity také oddělují autorské právo od jiných práv např. práva vynálezeckého, známkového a jiných. Příkladem může být nové technické řešení, které ovšem postrádá uměleckost, aby mohlo být předmětem autorského práva¹⁰⁵ Nové technické řešení, které je výsledkem tvůrčí duševní činnosti je dílem, ale nikoli dílem autorským. Mohlo by být ale užitným vzorem či dokonce vynálezem.¹⁰⁶ I tato práva duševního vlastnictví, která jsou ale již právy průmyslovými, mají své obecné limity, stejně jako autorské právo, které vymezuje vlastní předmět ochrany. Ani v jednom z těchto případů limitace autorskoprávní ochrany není výjimkou ani jejím omezením.

Zatímco pro obecné limity platí, že se *váží k vymezení podmínek chránitelnosti autorského díla* (k dílu), pak výjimka a omezení (limity v užším smyslu) se *váží k výlučným autorským právům*, a tedy i k právním nárokům (vlastnosti subjektivních práv tj. oprávněním domáhat se vynutitelnosti svých práv). Autorské právo je právo přirozené složené z dílčích

¹⁰⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003, rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Harper & Row proti Nation Enterprises*, 471 U.S. 539, ze dne 20. května 1985.

¹⁰⁵ Srov. § 2 odst. 1 AutZ.

¹⁰⁶ Srov. zákon č. 527/1990 Sb., o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích, zákon č. 478/1992 Sb., o užitných vzorech.

autorských práv, svazků práv osobnostních a majetkových, které zejména autora případně jiného nositele těchto práv opravňují právně jednat ve vztahu k autorskému dílu, ke kterému se vážou. Vyjadřují sepjetí mezi autorem a určitým dílem. Limity v užším smyslu pak představují *výjimky a omezení těchto výlučných práv*, které jsou svým způsobem ospravedlněním *pro jinak neoprávněný zásah* do těchto výlučných práv. Jde o výjimku z absolutní právní ochrany výlučných autorských práv, která je *vymezena negativně*. Příkladem může být užití díla ve spojitosti se zpravodajstvím o aktuální události (tzv. zpravodajská licence), kdy by došlo ke zveřejnění fotografií, které by byly autorskými díly.¹⁰⁷ V takovém případě se výjimky a omezení netýkají vymezení chráněného předmětu, ale omezení výlučného práva na rozmnožování díla.

Z hlediska poměru mezi obecnými limity a limity v užším smyslu platí jednoznačná *přednost při aplikaci limitů obecných*. Praktickým příkladem v případě sporu o zásah do autorského práva může být to, že by se žalovaný měl hájit primárně argumentem, že neporušil ničí autorské právo z důvodu, že nejde o autorské dílo, čímž odpadá jakýkoli možný zásah do práva i nutnost zkoumat další. Až v případě existence autorského díla tím, že jednání žalovaného spadá mimo rozsah výlučných autorských práv autora nebo je kryto zákonnou výjimkou či omezením z těchto práv. Relativně spornou otázkou z hlediska zařazení i aplikace je tzv. *nepodstatné vedlejší užití díla*.¹⁰⁸ Systematicky je tato výjimka řazena do katalogu výjimek a omezení dle čl. 5 odst. 3 písm. i) informační směrnice, z čehož by se dalo usuzovat, že jde v pravém slova smyslu o výjimku (limit v užším smyslu). Problém v zařazení však spočívá v tom, že *nepodstatné vedlejší užití díla se nedotýká a neomezuje výlučná autorská práva*, neboť ačkoli jde o práva absolutní, jejich výkon nesmí být nemravný. Dle I. Telce a P. Tůmy by výkon práva k takovému užití díla byl zásadně zneužitím výlučného subjektivního práva.¹⁰⁹ Pokud by byl zneužitím, *pak nemůže být jinak ani porušením*. Byť jde systematicky o výjimku, spíše jsme názoru, že *nepodstatné vedlejší užití je obecný limit*, který vyjadřuje za jakých podmínek je dílu poskytována ochrana a nikoli omezení výlučných práv.

Řešení spočívá v tom, jak je vymezeno autorské právo a jeho výkon. Byť jde o právo absolutní, kterému odpovídá obecná povinnost ostatních výkon tohoto práva nerušit, jde současně o právo omezené a omezitelné. Jeho limitem jsou zejména práva třetích osob, veřejný pořádek a dobré mravy. Autorské právo není v právním řádu vymezeno jako

¹⁰⁷ Srov. § 34 písm. b) AutZ.

¹⁰⁸ Srov. § 38 c AutZ.

¹⁰⁹ TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 404.

neomezené právo, ale pokud by bylo, pak by bez dalšího nepodstatné vedlejší užití díla bylo povahou výjimkou z něj. Kritérium poměru mezi obecnými limity a limity v užším smyslu proto spočívá v *úrovni vymezení autorského práva*. Pokud by právo na rozmnožování bylo definičně vymezeno jako zhotovování rozmnoženin vyjma nepodstatného vedlejšího rozmnožení, pak se z výjimky stává bez dalšího obecný limit. Podobně tak zákonodárce činí v případě práva na sdělování veřejnosti, když stanoví, že sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování. Pouhé provozování zařízení tak *není výjimkou*, ale *obecným (definičním) limitem* autorského práva.

Z toho plyne, že ony výjimky a omezení (limity v užším smyslu) mohou být snadno vepsány přímo do vymezení autorského práva, čímž se však obratem mění jejich právní povaha z limitu v užším smyslu na limit obecný. Vše záleží na tom, jak budeme chápat vymezení a výkon autorského práva v konkrétním právním řádu. Otázka, zda se jedná o limit obecný, který je vymezen *pozitivně*, který i může odpovídat subjektivnímu právu nebo limit v užším smyslu, který je ve vztahu k autorskému právu vymezen *negativně* jako výjimka či omezení z něj, by proto mělo být výlučnou záležitostí vnitrostátní, tedy i v případě členských států EU posuzovanou otázkou nikoli na úrovni evropsko-unijní, neboť rozdílné právní tradice a právní systémy založené na teritoriálním principu se mohou lišit, stejně tak, jako se liší chápání jednotlivých oprávněných zájmů. Obáváme se proto, že plná harmonizace v této otázce není v nejbližší době možná, přestože by vyjasnění a jednotnost přístupu k výjimkám a omezením na podkladě informační směrnice mohlo být jednotnému výkladu přínosem.

Navržené třídění a kritéria pro posuzování mohou mít význam pro pochopení současné debaty, zda výjimky a omezení jsou oprávněné zájmy nebo subjektivní práva. Pokud dojdeme k závěru, že nepodstatné vedlejší užití díla není výjimkou z výlučného autorského práva, ale spadá zcela mimo jeho vymezení a výkon (mimo rozsah), pak nelze dále odpirat úvahu, že jde spíše o právo uživatele než o jeho oprávněný zájem závislý buď na vůli autora nebo zákonné výjimce či omezení. Uživatel v takovém případě dílo neužívá způsobem, aby takové užití bylo následně ospravedlněno prostřednictvím příslušné výjimky, ale tak, že jednal *ab initio* ve sféře mimo rozsah výlučných autorských práv.

2 Princip jedinečnosti díla

Jedinečnost autorského díla je jeho pojmovým znakem, který nám říká, jaké předměty jsou jako autorská díla chráněná autorským právem.¹¹⁰ Jestliže předmět ochrany není jedinečný, nesplňuje kritérium pro přiznání autorskoprávní ochrany. Právně tak jde o podmínku *sine qua non* autorskoprávní ochrany. K pojmu jedinečnosti se váže osobitě vyjádření díla (vnitřní spjatost s osobou autora), ale i jeho původnost (originalita) a novost. Pojem samotný, a autorskému právu doktrinálně vlastní, má značný historicko-filozofický přesah odpovídající přirozenoprávnímu pojetí autorství, neboť jím je míněna *absolutní jedinečnost*, nikoli pouze jedinečnost ve smyslu výluky kopie díla, která odpovídá pojetí původnosti (originality) v anglo-americkém systému práva.¹¹¹ Pojetí jedinečnosti (obecně) není celosvětově jednotné. V systému anglo-amerického autorského práva není kritériem jedinečnost, ale zmíněná původnost (originalita), která je významově užším (mírnějším, slabším) kritériem odpovídajícím právě majetkově-právnímu pojetí autorského díla. I v českém právním řádu se lze setkat s pojmem původnosti, a to ve smyslu výjimky (pro určité druhy děl), u kterých je, s ohledem na způsob jejich vzniku spočívající v technickém způsobu tvorby a nikoli individuálním osobitěm ztvárnění díla setrvání na požadavku jedinečnosti, problematické.¹¹² V českém autorském právu jsou tak z pojetí jedinečnosti vyňaty počítačové programy, fotografie a databáze. České pojetí původnosti jako pojmového znaku uvedených druhů děl vychází v českém právu z požadavku směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009, o právní ochraně počítačových programů (dále jen směrnice o ochraně počítačových programů)¹¹³ a směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996, o právní ochraně databází (dále jen směrnice o právní ochraně databází).¹¹⁴ V současném dění s ohledem na rozšíření digitálního prostředí a skutečnosti, že převážná část tvorby se odehrává právě digitálně, je otázkou, zda ustoupit z přísnosti dané pojetím jedinečnosti a spíše se přiklonit k jednotnému požadavku původnosti pro všechna díla, jako mírnějšího kritéria pro přiznání autorskoprávní ochrany. Svoji roli sehrává i význam přeshraniční tvorby a užívání autorských děl, kdy se klade důraz především

¹¹⁰ Jedná se o jeden z více pojmových znaků autorského díla. Viz TELEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. C. H. Beck, 2012. s. 23 – 40. Vedle jedinečnosti, jde o výsledek tvůrčí činnosti a vyjádření, které je objektivně smysly vnímatelné jako umění. Srov. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 19.

¹¹¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 739/2007 ze dne 30. dubna 2007.

¹¹² Srov. TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 19.

¹¹³ Srov. čl. 1 odst. 3 směrnice o právní ochraně počítačových programů.

¹¹⁴ Srov. čl. 3 odst. 1 směrnice o právní ochraně databází.

na hospodářskou ochranu investice. Jak bude ale vysvětleno, pro takové zmírnění není věcného důvodu, jakož i to, že ani pojetí původnosti (originality) není celosvětově chápáno jednotně a jednoznačně.

2. 1 Jedinečnost jako východisko autorskopravní ochrany

Jak shora vyplývá, jedinečnost je pojmovým znakem autorského díla, a to díla literárního a jiného díla uměleckého a díla vědeckého. Tento pojmový znak bývá v různých zemích vyjádřen různě, a to buď výslovně či nevýslovně, ale také vůbec nijak. V případě výslovného vyjádření, pak může být tento znak formulován způsobem, jakým tak učinil český zákonodárce,¹¹⁵ tedy, že ochrana je přiznána „*jedinečnému výsledku tvůrčí činnosti.*“ V případě kritéria původnosti bývá tento znak vyjádřen způsobem, že ochrana je přiznána *původnímu dílu nebo původnímu vyjádření.*¹¹⁶ Mezinárodní právo autorské neobsahuje výslovné vymezení pojmových znaků autorského díla, a tedy ani kritérium jedinečnosti a původnosti a je zde proto dána relativní volnost vnitrostátní právní úpravě.¹¹⁷ Můžeme proto připomenout, že až současný český autorský zákon obsahuje požadavek jedinečnosti výslovně, neboť dříve byl dovozován pouze doktrinálně. Ani současný český autorský zákon však pojem jedinečnosti nevymezuje. Je tak v tomto směru ponechána vnitrostátní volnost pojem vyložit výkladem, a to nejčastěji výkladem soudním či vědeckým.

At' již je světově pojetí jedinečnosti a původnosti různé, společně platí, že znaky jedinečnosti i původnosti se váží vždy k výsledku (tvůrčí) činnosti autora a nikoli k myšlence. Jedinečnost se proto nezkoumá ani neváže na myšlenku, ale až na její vyjádření (vyjádření myšlenky). Autorské právo proto vůbec nechrání myšlenku, ale pouze její vyjádření, odkud pramení i další obecný limit autorskopravní ochrany, kterým je dichotomie (rozdílnost) myšlenky a vyjádření. Neexistuje proto takový požadavek, aby myšlenka byla jedinečná. Myšlenka může být vyjádřena různě, mohli bychom říci dokonce všelijak. Z toho důvodů lze hovořit o způsobu vyjádření, kterému je ochrana přiznána. Z hlediska původnosti je pak

¹¹⁵ Srov. § 2 odst. 1 AutZ.

¹¹⁶ Srov. čl. 102 CA, dále čl. 1 odst. 1 autorského zákona Spojeného království (Copyright, Designs and Patents Act 1988, C. 48), dále čl. 5 odst. 1 autorského zákona Kanady z roku 1985 (Copyright Act, R. S. C., 1985, c. C-42).

¹¹⁷ Právo EU pak vymezuje kritérium původnosti pro určité kategorie děl prostřednictvím směrnic o právní ochraně počítačových programů a o právní ochraně databází, jakož i obecně prostřednictvím rozhodnutí Soudního dvora EU. Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, C-5/08, ze dne 16. července 2009, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další*, C-145/10, ze dne 1. prosince 2011.

možné hovořit, že výsledek tvůrčí činnosti by měl pocházet od autora ve smyslu, že je jeho vlastním duševním výtvořem. Zásadní rozdíl mezi jedinečností z hlediska vyjádření myšlenky ovšem spočívá v tom, že pojetí původnosti nevyžaduje ani novost, zatímco pojetí jedinečnosti předpokládá novost, a to dokonce novost absolutní (která je však imanentní), nikoli pouze formální, jak je pojmána z hlediska průmyslových práv. Původnost jako slabší znak proto nevyklučuje přiznání autorskoprávní ochrany dvěma stejným autorským dílům odlišných autorů, a to (pouze) za předpokladu, že sami se navzájem nekopírovali.

V mezinárodním právu autorském není jedinečnost ani původnost výslovně vymezena. V RÚB lze shledat, že jako podmínka přiznání autorskoprávní ochrany je vyžadována původnost ve vazbě na osobní tvůrčí činnost.¹¹⁸ S ohledem na skutečnost, že dohoda TRIPS přešla čl. 1 – 21 RÚB s výjimkou čl. 6 bis RÚB týkající se osobnostních práv, lze proto rovněž shledat požadavek původnosti jako podmínku přiznání autorskoprávní ochrany, a to ve stejném významu jako v případě RÚB. Vedle toho dohoda TRIPS obsahuje čl. 10 odst. 2, dle kterého *sestavování údajů nebo jiných materiálů, ať schopné zpracování počítačem nebo v jiné formě, které buď z důvodu výběru, nebo uspořádání jejich obsahu, představují duševní výtvor, bude chráněno jako takové*. Předmětné ustanovení dle našeho mínění dopadá na takové předměty, které třebaže jsou původní ve smyslu vynaložené dovednosti, úsilí a úsudku, ale u kterých absentuje míra tvořivosti, nejsou chráněny jako autorská díla. Takovým výtvořům nejsou přiznána výlučná osobnostní ani majetková (absolutní) práva, což však nevyklučuje jinou ochranu.¹¹⁹ Máme rovněž za to, že výše uvedené naznačuje, že pojetí původnosti v mezinárodním autorském právu je blízké pojetí původnosti ve smyslu autorského práva USA (viz dále). Uvedený závěr, že k naplnění znaku původnosti se vyžaduje míra tvořivosti, může vyplývat také z čl. 2 odst. 5 RÚB, dle kterého uvedené duševní výtvoř mají požívat ochrany, ačkoli se již v RÚB neuvádí, jaká míra je potřeba. Pro obě mezinárodní dohody však platí společně, že se jedná o minimální standardy ochrany,

¹¹⁸ Srov. čl. 14 bis RÚB odst. 1 a významové užití pojmu „původního“ díla, ze kterého za užití logického výkladu práva argumentu *a maiori ad minus* můžeme dovodit, že pokud je původnost pojmovým znakem filmového díla dle RÚB, pak je rovněž pojmovým znakem autorského díla dle RÚB obecně. „Bez újmy autorského práva k jakémukoliv dílu, popřípadě zpracovanému nebo rozmnoženému, je filmové dílo chráněno jako dílo původní. Nositel autorského práva k filmovému dílu používá týchž práv jako autor díla původního, včetně práv podle předchozího článku.“ Blíže k možnému chápání původnosti obsažené v RÚB viz GERVAIS, Daniel. Feist Goes Global: A Comparative Analysis of the Notion of Originality in Copyright Law. *Journal of the Copyright Society of the U.S. A.* 2002, roč. 49, s. 949 – 981.

¹¹⁹ Zejména půjde o posesorní ochranu držitele dle § 1003 ObčZ. K tomu viz TELEČ, Ivo. Držba informací. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 4, s. 115 – 121., TELEČ, Ivo. Není informace jako informace. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 15 – 16, s. 515 – 523. Není však ani vyloučena ochrana těchto výtvořů jako důvěrných informací tj. zejména skřze smluvní (relativní) ochranu právem na náhradu škody, ochranu před nekalou soukromou soutěží a nároky proti nekalému soutěžiteli z ní vyplývající, právem k obchodnímu tajemství. Není vyloučena souběžná ochrana.

keré ponechávají členským státům vnitrostátní volnost pro zavedení požadavků přísnějších, a proto se jednotlivé standardy v různých zemích mohou lišit. Příkladem proto může být právě pojetí jedinečnosti jako limitu autorskopravní ochrany v českém autorském právu, které je jednoznačně kvalitativně přísnější a pojem původnosti v sobě obsahuje.

2. 2 K pojetí původnosti jako slabšího pojmového znaku

Pro naplnění znaku původnosti je právně významná pouze skutečnost, zda autor vytvářel dílo nezávisle (jde o jeho vlastní výtvar). Tento tradičně slabší znak oproti jedinečnosti bývá v anglo-americkém pojetí autorského práva např. Spojeného království chápán pouze jako určitý stupeň dovednosti, práce a úsudku (*skill, labour, judgement*). Jinými slovy autor musí vložit do tvorby díla vlastní dovednost a práci, která vytváří výsledné vyjádření. Smysl tohoto přístupu zřejmě přímo souvisí s principem dichotomie myšlenky a vyjádření, kdy se chtělo jinak vyjádřit, že ochrany požívá pouze vyjádření vzniklé dovedností a prací, nikoli myšlenka či tvořivost. Z hlediska kritéria nezávislosti by tak výsledné vyjádření, pokud má být autorskopravně chráněno, mělo být vždy odlišitelné od chráněného díla jiného.¹²⁰ Míra odlišitelnosti je opět znakem kvalitativním, a jako takový jej nelze jednoznačně vymezit. Přesto absence vymezení tohoto znaku zpravidla nečiní praktické potíže. Za příklad může posloužit souborné dílo složené z několika nezávislých autorských děl, které však způsobem výběru či uspořádání vytváří zcela nové odlišitelné dílo. Je tomu tak dáno z důvodu, že samotné uspořádání a výběr představuje požadovaný stupeň dovednosti, úsilí a úsudku, které z příspěvků do díla zařadit, jakým způsobem a které nikoli. Takové uspořádání může být tvůrčí, což již samo o sobě pojmově jistou míru dovednosti (původnosti) předpokládá, a proto v takovém případě lze dokonce naplnit i přísnější kritérium jedinečnosti.

Vynaloženou tvůrčí míru lze proto označit za kritérium, oddělující autorsky chráněné dílo od nechráněného i jako kvalitativní rozdíl mezi původností a jedinečností díla, a to nejen právně, ale i filozoficky. Z hlediska pojetí původnosti bychom zřejmě mohli označit

¹²⁰ Tento požadavek se netýká pouze děl nových, ale i odvozených.

potřebnou míru dovednosti za takovou, která není úplně všední.¹²¹ Z toho důvodu běžná banální zpravidla krátká vyjádření autorskou ochranu nepožívají, neboť zpravidla nesplní ani požadavek původnosti. Za pozornost stojí, že vynaložená dovednost, příp. tvůrčí činnost, nebývá opět nijak zákonem kvalitativně vymezena ve vztahu k umělecké či vědecké líbivosti.¹²² Jde o kritérium subjektivní, kterého si autorské právo nevšímá a nepřisuzuje mu právní význam.¹²³ Dodejme, že z hlediska původnosti i jedinečnosti není rovněž vůbec právně významné, zda dílo je výsledkem dlouhodobé činnosti či je pouze výsledkem náhody.¹²⁴ Z toho důvodů toliko vyžadovaná dovednost, úsilí a úsudek u znaku původnosti nejsou zejména z hlediska anglo-americké právní nauky, která s těmito pojmy pracuje zcela přesné a přiléhavé pojmy. Ty je proto nutné chápat pouze jako určitá *východiska vynaložené hospodářské investice* při tvorbě díla, v kontextu celého systému majetkově právního pojetí autorského práva.

2. 3 K mezinárodním odlišnostem v pojetí jedinečnosti a původnosti

Při zkoumání znaku jedinečnosti vyvstává praktická otázka, jaké jsou rozdíly při mezinárodním srovnání a zdali tyto odlišnosti mají z hlediska autorské ochrany svůj praktický význam pro její přiznání. Ve Spojeném království, odkud se pojetí původnosti založené na dovednosti, úsilí a úsudku rozšířilo dále do Austrálie, Nového Zélandu či Indie je totiž odlišné od pojetí původnosti dle autorského práva USA, Kanady či Izraele. Zpravidla se tento rozdíl příliš nezkoumá, neboť běžně postačí vymezení rozdílu mezi znaky původnosti a jedinečnosti. Podle autorského práva USA ale k přiznání ochrany nestačí pouze vynaložit dovednost, úsilí a úsudek, ale vyžaduje se také *tvůrčí schopnost* (dovednost - činnost musí být tvůrčí).¹²⁵ Tímto přídatným znakem je proto možné označit pojetí původnosti dle práva USA jako bližší k pojetí jedinečnosti v některých zemích kontinentálního systému autorského práva. V některých zemích kontinentálního autorského práva se totiž uplatňuje znak jedinečnosti

¹²¹ Nikoli běžná všednost lze označit jako "*de minimis*" znaku původnosti. Srov. HARIANI, Krishna. Analyzing "Originality" in Copyright Law: Transcending Jurisdictional Disparity. *The Intellectual Property Law Review*. 2011, roč. 51, č. 3, s. 491 – 510.

¹²² Srov. THULLEROVÁ, Gabriele. *Jak je poznáme? Umění a kýč*. Praha: Knižní klub, 2007. 128 s.

¹²³ A to ani v zahraničí. Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Bleistein proti Donaldson Lithographing Co.*, 188 U.S. 239, ze dne 2. února 1903.

¹²⁴ Není vyloučeno, aby autorské dílo vzniklo dokonce omylem na základě chyby.

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Feist Publications, Inc., proti Rural Telephone Service Co.*, 499 U.S. 340, ze dne 27. března 1991.

jako projev autorovy osobitosti (individuality), neboť dílo je chápáno jako osobní duševní výtvar autora (např. Česko, Švýcarsko, Německo).¹²⁶

Někteří autoři uvádějí, že mezi kritérii není praktického rozdílu, když postačí naplnění minima toho, co jednotlivá kritéria původnosti a jedinečnosti vyžadují, tedy minimum dovednosti a úsilí, minimum tvůrčí schopnosti, minimum autorovy osobitosti. Podle uvedeného argumentu, jestliže je vyžadováno pouze nutné minimum v případě jakéhokoli kritéria, pak je autorskoprávní ochrana přiznávána mezinárodně shodným předmětům bez ohledu na to, jaká kritéria se vnitrostátně uplatňují.¹²⁷

V kontextu daného argumentu nelze přehlédnout harmonizační dopady evropsko-unijní tendence¹²⁸ původnosti založené rozsudkem Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*¹²⁹ a později potvrzeného rozsudkem ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další*,¹³⁰ přičemž je zřejmé, že přehodnocení je zapotřebí u kritéria původnosti založeného na dovednosti, úsilí a úsudku dle práva Spojeného království, které evropsko-unijní tendenci nestačí, nikoli u kritéria jedinečnosti uplatňovaného v kontinentálním autorském právu, které nabízí vyšší standard ochrany, a to jak v porovnání se standardem mezinárodním, tak i evropsko-unijní tendencí. Nezdá se proto pravděpodobné, že by různá kritéria vedla v praxi ke stejným závěrům, co do otázky přiznání autorskoprávní ochrany.

V prvním z uvedených rozhodnutí Soudní dvůr EU dospěl k závěru, že výňatek složený z jedenácti slov užitý během procesu sběru dat představuje rozmnožování po částech díla dle čl. 2 informační směrnice, pokud jsou prvky, které byly takto převzaty, vyjádřením autora vlastního duševního výtvaru. Soud k tomu blíže uvádí, že pokud jde o prvky děl, na které se ochrana vztahuje, je třeba uvést, že tato díla se skládají ze slov, která – pokud jsou posuzována jednotlivě – nejsou jako taková duševním výtvozem autora, který je užívá. Teprve výběr, uspořádání a kombinace těchto slov autorovi umožňují, aby vyjádřil svého tvůrčího

¹²⁶ Srov. § 2 odst. 2 UrhG.

¹²⁷ Srov. WAISMAN, Augustin. Revisiting Originality. *European Intellectual Property Review*, 2004, roč. 31, č. 7, s. 370 – 376.

¹²⁸ Záměrně zde nepoužíváme označení „standard“, nýbrž „tendence“, neboť judikatura dosud není konstatní. Na druhé straně se nedomníváme, že bychom recentní judikaturu Soudního dvora EU, kdy ve dvou věcech rozhodnul stejně, mohli označit za exces.

¹²⁹ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, C-5/08, ze dne 16. července 2009.

¹³⁰ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další*, C-145/10, ze dne 1. prosince 2011.

ducha originálním způsobem a aby dosáhl výsledku, který představuje duševní výtvor.¹³¹ Soudní dvůr EU tím nepochybně chtěl položit důraz, aby členské státy zkoumali kritérium původnosti jako standard kvalitativní nikoli kvantitativní. Jisté překvapení předmětného rozhodnutí však spočívá v tom, že Soudní dvůr EU čerpal své závěry ohledně kritéria původnosti ze směrnic o právní ochraně počítačového programu a právní ochraně databází, které se však vztahují jen k určitým kategoriím děl - právě pro jejich specifikum, přičemž slovní výňatky ani jednu ze směrnicemi předvídaných kategorií nepředstavují. Soudní dvůr EU tímto rozhodnutím projevil snahu založit obecný evropsko-unijní standard původnosti uplatnitelný jednotně pro všechny kategorie děl.

Vzniká otázka, co nového přineslo předmětné rozhodnutí v členských státech EU. K odpovědi je musíme rozdělit na ty, ve kterých se uplatí přísnější znak, než je původnost ve smyslu vynaložené dovednosti, úsilí a úsudku, neboť pro tyto státy se nic zásadního nezměnilo, ačkoli soudy by pro preciznost měly aplikovat hlediska stanovená Soudním dvorem EU. Naopak v případě Spojeného království, kde platí slabší znak původnosti, než je evropsko-unijní tendence, je namístě, aby došlo k jeho přehodnocení a vyhovění evropsko-unijní tendenci. Nicméně názory na tuto otázku nejsou jednotné. Zatímco někteří uvádí, že Soudní dvůr EU nemá pravomoc harmonizovat vnitrostátní právo členských států, a proto jeho rozhodnutí musí být chápána pouze jako minimální standard slučitelný s jakoukoli vnitrostátní úpravou.¹³² Jiní tvrdí, že i kdyby se jednalo o minimální standard, nevyhoví mu kritérium původnosti ve smyslu dovednosti úsilí a úsudku, neboť je kvalitativně slabším kritériem.¹³³

Evropsko-unijní tendence původnosti byla zopakována v rozsudku ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard Verlags GmbH a další*, které se týkalo neoprávněného zveřejnění fotografií unesené Nataschy Kampuschové. I v tomto rozhodnutí se Soudní dvůr EU musel vypořádat s otázkou, zda dílo, v daném případě portrétová fotografie, požívá autorskoprávní ochrany. Soudní dvůr dospěl ke kladnému závěru, což odůvodnil tím, že autor může zvolit

¹³¹ Viz bod 40 rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, C-5/08, ze dne 16. července 2009.

¹³² Srov. HÖPPNER, Thomas. Reproduction in Part of Online Articles in the Aftermath of *Infopaq* (C-5/08): Newspaper Licensing Agency Ltd v Meltwater Holding BV. *European Intellectual Property Review*, 2011, roč. 33, č. 5, s. 331 – 333.

¹³³ Srov. ROSATI, Eleonora. Originality in a Work, or a Work of Originality: The effects of the *Infopaq* decision. *European Intellectual Property Review*, 2011, roč. 33, č. 12, s. 746 – 755.

kompozici, postoj fotografované osoby či osvětlení.¹³⁴ Při snímání fotografického portrétu může zvolit rámování, úhel snímku, nebo také vytvořenou atmosféru. Konečně při výtisku snímku může autor zvolit mezi různými existujícími technikami vyvolání tu, kterou si přeje použít, nebo také případně využít programového vybavení.¹³⁵ Dále soud uvedl, že o vlastní duševní výtvar autor se jedná tehdy, pokud odráží jeho osobnost. Tak je tomu tehdy, pokud mohl autor při realizaci díla vyjádřit své tvůrčí schopnosti prostřednictvím rozhodnutí učiněných na základě své tvůrčí svobody (možnost výběru).¹³⁶ Zmíněnou tvůrčí svobodu spočívající v možnosti výběru lze chápat jako výkladové doplnění evropsko-unijní tendence spočívající na kritériu vlastního duševního výtvaru.

2. 3. 1 Pojetí původnosti ve Spojeném království

Ve Spojeném království, pokud se hovoří o původnosti, pak jsou jedinými kritérii naplnění tohoto pojmového znaku dovednost, úsilí a úsudek. Někdy se pro toto pojetí používá také významově přenesené označení „vznik díla za potu čela“ (*Sweat of the brow*). Jedná se o jediné kritérium, judikaturou dovozené v minulosti,¹³⁷ nikoli však dávné.¹³⁸ Kritérium dle práva Spojeného království podléhá kritice z důvodu, že jde o kritérium slabé, v důsledku čehož jsou nadmíru chráněny předměty, které by ochrany neměly vůbec požívat a o kritérium nejisté, vykládané soudy proměnlivě, kdy není jasné, jaké množství dovednost, úsilí a úsudku je zapotřebí.¹³⁹ V neposlední řadě se pro kritérium používá různých pojmů jako např. práce,

¹³⁴ Soudní dvůr EU v tomto rozhodnutí rovněž podotýká, že v informační směrnici není ničeho, co by odůvodňovalo závěr, že rozsah autorskopravní ochrany by měl záviset na míře tvůrčí svobody při vytváření různých kategorií děl.

¹³⁵ Viz bod 91 rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další*, C-145/10, ze dne 1. prosince 2011.

¹³⁶ Viz bod 88 a 89 rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další*, C-145/10, ze dne 1. prosince 2011.

¹³⁷ Jako historicky první rozhodnutí, které zmiňuje kritérium zhodnocení vynaložené práce, bývá označováno rozhodnutí ve věci *Lewis proti Fullarton*, 48 E. R. 1080 ze dne 30. května 1839. Viz FITZGERALD, Brian, GILCHRIST, John. (ed.). *Copyright Perspectives: Past, Present and Prospect*. Springer, 2015. s. 134.

¹³⁸ Poprvé bylo kritéria ve Spojeném království užito v Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Walter proti Lane*, AC 539, ze dne 6. srpna 1990. Skutkově se případ týkal stenozáznamů v novinách *The Times*, které Sněmovna lordů právně posoudila jako autorská díla, neboť k jejich pořízení byla vynaložena dovednost, úsilí a úsudek.

¹³⁹ DRASSINOWER, Abraham. *Sweat of the Brow, Creativity and Authorship: On Originality in Canadian Copyright Law*. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2004, roč. 1, s. 105 – 123. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=621184>.

kapitál, úsudek, úsilí, dovednost apod. Někdy se užívá spojení dovednost, úsilí „a“ úsudek, jindy spojení dovednost, úsilí „nebo“ úsudek.¹⁴⁰

Podobně mírné kritérium autorskopravní ochrany lze rovněž shledat např. v Austrálii,¹⁴¹ kde Federální soud v rozhodnutí ve věci *Desktop Marketing Systems Pty. Ltd proti Telstra Corp. Ltd*¹⁴² dospěl k závěru, že autorskou ochranu lze poskytnout nejen barevné úpravě telefonního seznamu (v úpravě na bílé a žluté stránky), ale dokonce i údajům z telefonního seznamu. Pro srovnání v pojetí českého autorského práva a požadavku jedinečnosti k takovému závěru nelze dojít. I přesto, že nelze vyloučit, že by grafické zpracování obálky mohlo být autorským dílem, je jisté, že pouhé barevné zpracování stránek jedinečné nebude. Rovněž tak i údaje obsažené v telefonním seznamu pro přiznání autorskopravní ochrany nesvědčí. Přesto uspořádání údajů by jistě mohlo být předmětem zvláštního práva pořizovatele databáze, a to bez ohledu na to, zda by se v konkrétním případě jednalo o databázi, která by splnila kritérium jedinečnosti, databázi splňující kritérium původnosti či databázi, která by v českém právu vůbec jako autorské dílo chráněna nebyla.

Právní ochranou databází a pojetím původnosti dle práva Spojeného království se zabýval i Soudní dvůr EU v rozsudku ve věci *Football Dataco Ltd proti Yahoo! UK Ltd*.¹⁴³ Společnost Football Dataco Ltd. žalovala protistranu pro porušení práva k databázi, neboť na několika Internetových stránkách došlo ke zpřístupnění rozmnoženin rozpisů výsledků několika fotbalových soutěží. Strana žalující argumentovala, že rozpisy soutěžních výsledků mají být chráněné jako autorská díla, která nelze rozmnožovat a zpřístupňovat veřejnosti bez jejího souhlasu, protože jich bylo dosaženo na základě vynaložené dovednosti a úsilí. Soudní dvůr EU tuto argumentaci žalující strany odmítl s tím, že pouze vynaložená dovednost a úsilí pro přiznání autorskopravní ochrany nepostačí a aby předmětná databáze mohla být chráněna podle čl. 3 odst. 1 směrnice o právní ochraně databází za podmínky, že výběr nebo uspořádání údajů v ní obsažených je originálním vyjádřením tvůrčí svobody jejího autora, což přísluší ověřit vnitrostátnímu soudu.

¹⁴⁰ RICKETSON, Samuel. The Concept of Originality in Anglo-Australian Copyright Law. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 1992, roč. 39, č. 4, s. 265 – 288.

¹⁴¹ Podobné pojetí původnosti jako ve Spojeném království a Austrálii lze shledat i např. v autorském právu Nového Zélandu.

¹⁴² Rozhodnutí Federálního soudu Austrálie ve věci *Desktop Marketing Systems Pty. Ltd proti Telstra Corp. Ltd*, FCAFC 112, ze dne 15. května 2002.

¹⁴³ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Football Dataco Ltd a další proti Yahoo! UK Ltd a další*, C-604/101, ze dne 1. března 2012.

Zásadním se pro kritérium původnosti uplatňovaného ve Spojeném království jeví rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, který se projevil (obecnou) evropsko-unijní tendencí přísnější, než je původnost chápána ve smyslu dovednosti úsilí a úsudku. Tato evropsko-unijní tendence se ve Spojeném království uplatnila v rozhodnutí Odvolacího soudu ve věci *The Newspaper Licensing Agency and další proti Meltwater Holding BV a další*.¹⁴⁴ Dle komentářů k tomuto rozhodnutí však sice Odvolací soud uvedl a aplikoval znaky evropsko-unijní tendence s tím, že k naplnění kritéria původnosti musí výňatek být vyjádřením autora vlastního duševního výtvaru, nicméně v kontradikci s tím odkázal na starší vnitrostátní judikaturu, která evropsko-unijní tendenci nevyhovuje, neboť dle ní se za autorské dílo považují i fotbalové sázecí kupóny.¹⁴⁵ Také sám Odvolací soud posoudil případ dle kritérií dovednosti, úsilí a úsudku. Nelze proto říci, že by evropsko-unijní tendence zvrátila starší judikaturu a zásadně něčeho změnila na přístupu k hodnocení kritéria původnosti ve Spojeném království.¹⁴⁶ Lze však zřejmě usoudit, že test původnosti ve smyslu dovednosti úsilí a úsudku bude nadále uplatňován v rámci zkoumání obecné evropsko-unijní tendence založené rozhodnutím ve věci *Infopaq*.

2. 3. 2 Pojetí původnosti ve Spojených státech amerických

V autorském právu USA je rozdílně od práva Spojeného království vyžadováno nejen vynaložení dovednosti, úsilí a úsudku, ale rovněž i tvůrčí schopnosti (míry tvořivosti). K tomuto závěru dospěl jednoznačně Nejvyšší soud USA v roce 1991 v rozhodnutí ve věci *Feist Publications Inc. proti Rural Telephone Service Co.*,¹⁴⁷ ve kterém soud dochází ve skutkově podobné věci jakou je *Desktop Marketing Systems Pty. Ltd proti Telstra Corp. Ltd* týkající se barevného provedení telefonního seznamu k závěru, že požadavek původnosti není splněn pouze prokázáním, že by dílo mohlo v závislosti na autorově dovednosti vypadat jinak (odlišně), ale že pro přiznání ochrany je nutné rovněž splnit alespoň minimální stupeň tvořivosti. Nejvyšší soud USA proto dospěl k závěru, že barevná úprava telefonního seznamu nenaplňuje znak původnosti, a proto nepoživá autorskoprávní ochrany. Předmětné rozhodnutí

¹⁴⁴ Rozhodnutí Odvolacího soudu ve věci *The Newspaper Licensing Agency a další proti Meltwater Holding BV a další*, EWCA Civ 890, ze dne 27. července 2011.

¹⁴⁵ Srov. rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Ladbroke Football Ltd proti William Hill Football Ltd*, 1 WLR 273, ze dne 21. ledna 1964.

¹⁴⁶ ROSATI, Eleonora. Originality in a Work, or a Work of Originality: The effects of the Infopaq decision. *European Intellectual Property Review*, 2011, roč. 33, č. 12, s. 746 – 755.

¹⁴⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Feist Publications, Inc., proti Rural Telephone Service Co.*, 499 U.S. 340, ze dne 27. března 1991.

bývá v autorském právu USA často citováno a soudy z něj stále aplikačně vychází.¹⁴⁸ Bývá označováno za průlomové. Navazující rozhodnutí často rovněž zmiňují i zásadu dichotomie myšlenky a vyjádření a skutkově se rovněž týkají činnosti spočívající v uspořádání či výběru obsahu do dotčeného díla.¹⁴⁹

2. 3. 3 Pojetí původnosti v Kanadě

Pro srovnání zmíníme i pojetí původnosti v Kanadě. Autorské právo Kanady je založené na pozitivněprávním pojetí majetkového monopolu autorských práv. Přesto v principu autorskopravní ochrany nestojí v popředí veřejný kulturní zájem společnosti, ale sama osoba autora a jeho práv, což spíše připomíná tradičně kontinentální systém autorského práva „*droit d'auteur*”. Autorský zákon Kanady z roku 1985¹⁵⁰ upravuje znak původnosti v čl. 5 odst. 1, avšak pouze jako pojmový znak bez dalšího vymezení. Uvádí se, že znak původnosti je chápán podobně jako v autorském právu Spojeného království. Avšak pojetí původnosti doznalo jistých změn v roce 1997, a to na základě rozhodnutí Odvolacího soudu ve věci *Tele-Direct (Publications) Inc. proti American Business Information In.*,¹⁵¹ ve kterém soud argumentuje ve prospěch pojetí původnosti podle autorského práva USA s odkazem na státní propojenost dle Severoamerické dohody o volném obchodu,¹⁵² které vyžaduje jednotný přístup. Za pět let toto rozhodnutí částečně popřel Nejvyšší soud Kanady rozhodnutím ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Soc. of Upper Canada*¹⁵³ a vytvořil vlastní vymezení původnosti na rozhraní znaku původnosti dle Spojeného království, které označil za příliš mírné a původnosti dle práva USA, které označil za příliš přísné. Tento vlastní přístup zdůvodnil potřebou vynaložit zejména dostatek dovednosti a úsudku, a to tak, aby dílo nevzniklo pouze mechanickou činností. Tento přístup však bývá označován za totožný s autorským právem USA, neboť i zde má být míra tvořivosti chápána jako určitá nadstavba k pouhé dovednosti, úsilí a úsudku, ovšem nikoli jako tvořivost absolutní.

¹⁴⁸ Srov. např. rozhodnutí Odvolacího soudu pro 2. obvod ve věci *Key Publications Inc. proti Chinatown Today Publishing Enterprises Inc.*, 945 F.2d 509, ze dne 23. září 1991, rozhodnutí Odvolacího soudu pro 2. obvod ve věci *Matthew Bender & Co. proti West Publishing Co.*, 158 F.3d 693, ze dne 3. listopadu 1998.

¹⁴⁹ HART, Joseph. From Facts to Form: Extension and Application of the Feist "Practical Inevitability" Test and Creativity Standard. *Golden Gate University Law Review*. 1992, roč. 22, č. 2, s. 549 – 566.

¹⁵⁰ Autorský zákon Kanady (Copyright Act, R. S. C., 1985, c. C-42).

¹⁵¹ Rozhodnutí Odvolacího soudu Kanady ve věci *Tele-Direct (Publications) Inc. proti American Business Information Inc.*, 2 F.C. 22, ze dne 27. října 1997.

¹⁵² Obchodní dohoda (zkráceně NAFTA) mezi Kanadou, USA a Mexikem, účinná ke dni 1. ledna 1994.

¹⁵³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Society of Upper Canada*, 1 SCR 339, ze dne 4. března 2004.

2. 3. 4 Pojetí jedinečnosti v Německu, Francii, Švýcarsku a Česku¹⁵⁴

Z hlediska jedinečnosti lze českou právní úpravu plně srovnat s pojetím německým, švýcarským či francouzským, kdy ve všech případech pojetí jedinečnosti vychází z autorovy osobnosti, tj. z vynaložené tvůrčí individuality. Jinými slovy, aby výsledek tvůrčí činnosti byl jedinečný, nestačí pouze projevení činnosti samotné, ale musí také dojít k vynaložení (vtisknutí) autorovy osobitosti. Francouzští autoři uvádí, že znak jedinečnosti, je označením autorovy osobnosti.¹⁵⁵ Německé autorské právo vyjadřuje toto východisko tak, že dílo musí být *osobním duševním výtvoem*.¹⁵⁶ Z hlediska srovnání nejlépe s tímto vynikne odlišná dikce pojetí původnosti ze směrnice o ochraně počítačových programů, směrnice o právní ochraně databází a nakonec i obecné evropsko-unijní tendence dovozené judikaturou, které stanoví, že dílo musí být pouze *vlastním duševním výtvoem*.¹⁵⁷ Nicméně i užití slovo výtvor v dikci směrnic a judikatury dle našeho mínění předpokládá u autora určitou tvořivost nikoli pouze vynaloženou dovednost, úsilí a úsudek. Názorně lze pak princip jedinečnosti spočívající v tvůrčí individualitě popsat na dvou rozhodnutích Nejvyššího federálního soudu Švýcarska. Prvním z nich je rozhodnutí ve věci sp. zn. 130 III 168 ze dne 5. září 2003, ve kterém Nejvyšší soud dospěl k závěru, že nahodile pořízená fotografie Boba Marleyho splňuje pojmový znak jedinečnosti ve smyslu estetického vzezření fotografie v kombinaci se zvoleným rozvržením světla a stínu a záběru fotografie při zvláštním pohybu zpěváka během koncertu na pódiu, a proto jde o chráněné dílo podle autorského zákona. V jiném rozhodnutí ve věci sp. zn. 130 III 714 ze dne 19. dubna 2004 došel Nejvyšší federální soud k opačnému závěru, a sice, že pořízená fotografie muže Christophera Meiliho držícího svazky dokumentů z válečného období, není jedinečným dílem ve smyslu autorského zákona, neboť nebyly dostatečně využity koncepční a technické možnosti, a proto se snímek neliší v žádném ohledu od toho, co je obvyklé. V důsledku absence vynaložené tvůrčí individuality nebylo v druhém případě shledáno, že jde o autorské dílo. K úplnosti uvedme i rozsudek českého Nejvyššího

¹⁵⁴ Volnějším přístupem ke kritériu jedinečnosti v kontinentálním autorském právu je oproti uvedeným zemím např. v Nizozemí, kde Nejvyšší soud dovodil např. ochranu složení parfému. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu Nizozemí ve věci *Lancôme proti Kecofa*, C04/327HR, ze dne 16. června 2006.

¹⁵⁵ LUCAS, André, LUCAS, Henri-Jacques. *Traité de la propriété littéraire et artistique. Revue internationale de droit comparé*. 1995, roč. 47, č. 2, s. 599 – 603.

¹⁵⁶ Srov. § 2 odst. 2 UrhG „*eine persönliche geistige Schöpfung*“. Německá právní úprava však rozlišuje mezi autorskými díly a pouhými výkony (*Leistungen*), kterými mohou být např. amatérská videa, technické výkony apod. bez vtisknutí autorovy osobitosti.

¹⁵⁷ Srov. čl. 1 odst. 3 směrnice o právní ochraně počítačových programů, čl. 3 odst. 1 směrnice o právní ochraně databází, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, C-5/08, ze dne 16. července 2009.

soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 739/2007 ze dne 30. dubna 2007, dle kterého princip jedinečnosti (autorskoprávní individualita) znamená „*nejosobitější ztvárnění výtvaru na základě autorova svobodného výběru z tvůrčích možností. Jedinečnost díla přitom odpovídá i pojmu neopakovatelnost díla.*“

Pojetí jedinečnosti vycházející z autorovy osobnosti (osobitosti), typické pro vnitrostátní úpravu v některých zemích kontinentálního systému autorského práva předurčuje pravděpodobně skutečnost, že autorské právo chránilo historicky zejména sochařská, malířská a literární díla, u nichž osobitě odlišné způsoby vyjádření byly (historicky) a jsou smyslem přiznání autorskoprávní ochrany. Oproti tomu u děl vznikajících technicistně či mechanicky lze osobitou odlišnost jejich autorů těžko očekávat a vyžadovat. V digitálním prostředí jsou to právě tato díla vznikající takřka masově a nemohou být proto právně-filozoficky ani skutečně jedinečná ve smyslu českého autorského práva. Ovšem výrazný ekonomický význam předurčuje u těchto děl zájem na jejich ochraně, podobně jako tomu bylo historicky např. u literárních děl, které začaly být od 15. století masově šířeny knihtiskem. Z toho důvodu je pojetí původnosti jako znak dostačující pro přiznání autorskoprávní ochrany těchto děl odrazem současného ekonomického významu zejména u počítačových programů, fotografií a databází.

2. 4 Závěr kapitoly

Jak je patrné, pojetí jedinečnosti a původnosti jako limitu autorskoprávní ochrany není celosvětově jednotné. Přitom z hlediska přiznání ochrany je zásadní, zda kritéria pro její přiznání jsou mírná či naopak přísná. Zda požadavek na ochranu splní téměř jakýkoli výtvar např. jakýkoli dopis, tah štětce či úhoz na počítačové klávesnici či naopak světově absolutně unikátní díla literatury, vědy a umění. Nepochybně jde i u nás v České republice o otázku, která souvisí nejen s tím, co má autorské právo chránit, ale i s otázkou vyváženosti zájmů jednotlivých nositelů práv a veřejnosti. Máme však za to, že primární je zde otázka, co má autorské právo chránit. Pojmový znak jedinečnosti je kvalitativním standardem pro přiznání autorskoprávní ochrany. Je zde přitom dána relativně velká vnitrostátní volnost, která může vést k rozmanitosti vnitrostátních kritérií, když mezinárodní i evropsko-unijní právo stanoví pouze minimální standardy ochrany. Přesto z provedené analýzy a komparace plyne závěr, že ne všechny vnitrostátní první úpravy mezinárodnímu standardu, jako též evropsko-unijní

tendenci, vyhovují. Doposud však nelze potvrdit ani vyvrátit, že se vnitrostátní výklad kritéria původnosti v těchto zemích přibližuje evropsko-unijní tendenci. Na druhé straně evropsko-unijní tendence je teprve na svém počátku, dosud není podložena konstatní judikaturou a nelze tedy ani právně hovořit o standardu. Lze však očekávat, že se bude dále vyvíjet směrem k ustálenému evropsko-unijnímu standardu, aby její výklad a vnitrostátní aplikace byla jednoznačná a nečinila možné potíže volnému pohybu zboží a služeb. S ohledem na ekonomicko-hospodářskou potřebu při přeshraničním obchodním styku lze pak na vývoj směrem k jednotnému standardu usuzovat i mezinárodně.

Účelem kontinentálního autorského práva není maximalizovat užitek z díla, ale ochránit subjektivní přirozené právo autorské a stanovit způsob jeho výkonu. Tato přirozenoprávní východiska právní ochrany neznamenají, že by tato ochrana měla být přiznána každému výtvoru. Ale ani výtvoru, kterého bylo dosaženo byť i s vynaložením velké dovednosti a úsilí. Je to pouze jedinečný výsledek tvůrčí činnosti, kterému je ochrana přiznána. Praktickým problémem může být, zdali určitý výtvor splňuje kritéria jedinečnosti příp. původnosti. Tedy to, zdali výtvor je jedinečný, aby byl chráněný. Máme za to, že přísnější kritérium jedinečnosti oproti původnosti může zavadat zvýšené míře pochyb o splnění tohoto pojmového znaku pro přiznání autorskoprávní ochrany. Důvodem pochybností nakonec může být i neodborná záměna jedinečnosti a novosti známé z práv průmyslových.

U některých druhů děl však není z povahy věci nutné ani možné, aby požadavky pro přiznání jejich ochrany byly podobně přísné. V důsledku harmonizace autorského práva je pojetí původnosti známe a využívané i v českém autorském právu. Celosvětově tento přístup není jednotný. V anglo-americkém právu je vyžadován pouze kvalitativně slabší znak původnosti, který není ani v tomto právním systému chápán jednotně a lze i v něm rozlišit kvalitativně přísnější formu zejména v autorském právu USA a slabší formu v autorském právu Spojeného království. Světová rozdílnost v pojetí jedinečnosti a původnosti jako kvalitativního kritéria pro přiznání autorskoprávní ochrany předpokládá znalost teritoriálních odlišností a požadavků na přiznání ochrany, která může činit praktické potíže v mezinárodním obchodu.

Převaha těch druhů děl, u kterých je i v českém autorském právu vyžadováno pojetí původnosti zvyšuje celosvětový význam tohoto kritéria, který byl navíc rozšířen evropsko-unijní tendencí směrem k obecnosti pro všechny kategorie děl prostřednictvím judikatury Soudního dvora EU (nepřímá harmonizace). Nedospíváme však k závěru, že by byly v

současnosti dány důvody „otupovat“ či zmírňovat pojetí jedinečnosti pro ta autorská díla vycházející z tradičního způsobu tvorby a vyjádření těchto děl, které je na technologickém vývoji nezávislé a souvisí s doktrinálním vývojem autorského práva na našem území. Tomuto závěru svědčí i prosazení přísnější formy původnosti v autorském právu USA. Na druhé straně zůstává otázkou, zda současná evropsko-unijní tendence zůstane pouze minimálním standardem, která pro české pojetí jedinečnosti nepředstavuje žádnou praktickou změnu, neboť jí přísnější znak jedinečnosti vyhoví nebo se bude v budoucnu jednat o harmonizovaný standard nepřipouštějící odchýlení se ke slabším ani přísnějším kritériím. Tatáž otázka zůstává otevřená i pro mezinárodní právo autorské.

3 Princip dichotomie myšlenky a vyjádření

Autorské právo chrání literární, jiné umělecké a vědecké vyjádření (ztvárnění) myšlenky, nikoli myšlenku samotnou.¹⁵⁸ Tato autorskoprávní notorieta¹⁵⁹ založena na uměleckosti a vědeckosti ztvárnění (vyjádření, formy) a jeho odlišitelnosti (individualitě) od myšlenkového obsahu je nazývána jako dichotomie (rozdílnost, dvojdílnost) myšlenky a vyjádření (srov. angl. *idea/expression dichotomy*). Dichotomie je obecným limitem autorskoprávní ochrany, neboť určuje, zda konkrétnímu předmětu (výtvoru) má být autorskoprávní ochrana přiznána. Ze zásady právní dichotomie myšlenky a vyjádření vyplývají dvě zásady dílčí. První je rozdíl mezi vyjádřením a funkcí díla, druhou pak rozdíl mezi vyjádřením díla a obecným faktem (informací). Autorského právo nechrání funkci díla ani obecný fakt ani informaci, ale pouze vyjádření (formu) díla. Důsledkem těchto dílčích zásad je, že autorskoprávní ochrana nesvědčí např. denní zprávě, údaj, myšlence, postupu, principu, metodě, objevu, vědecké teorii či matematickému a obdobnému vzorci.¹⁶⁰ Jinými slovy autorské právo nechrání obecný fakt ani fakta a informace, a to i přesto, že by k jejímu dosažení muselo být vynaloženo veliké úsilí a dovednosti (srov. pojem původnosti), a to z důvodu, že smyslem autorského práva je chránit vyjádření díla, nikoli však to, co jeho vytvoření předcházelo. Smyslem autorského práva zásadně není monopolizovat informace, pokud nedojde k jejich uměleckému a vědeckému osobitému ztvárnění, které je výsledkem autorovy tvůrčí činnosti.

V různých zemích je dichotomie myšlenky a vyjádření upravena různě. Český zákonodárce upravil právní dichotomii na dvou místech. Jednou obecně, formou demonstrativního výčtu nechráněných předmětů,¹⁶¹ podruhé ve vztahu k počítačovým programům.¹⁶² V obou případech se jedná o vyjádření výslovné.

3.1 Důvody nechránění myšlenek

¹⁵⁸ Srov. význam francouzské autorskoprávní notoriety „*les idées sont de libre parcours*“ (myšlenky jsou ve volném oběhu) vyskytující se ve smluvních ujednáních.

¹⁵⁹ I přesto, že princip dichotomie myšlenky a vyjádření nemusí být v řadě právních úprav v mezinárodním srovnání výslovně vyjádřena, celosvětově shodně se jedná o uznávaný princip autorského práva.

¹⁶⁰ Srov. § 2 odst. 6 AutZ.

¹⁶¹ Srov. § 2 odst. 6 AutZ.

¹⁶² Srov. § 65 odst. 2 AutZ.

Právní dichotomie myšlenky a vyjádření je základním principem autorského práva. Nejedná se přitom o výjimku z autorskopravní ochrany, ale jde o obecný limit autorskopravní ochrany založený na omezení okruhu předmětů, kterým je ochrana přiznána. Dichotomie myšlenky a vyjádření je úzce spjata s požadavkem jedinečnosti. V obou případech se jedná o pojmové znaky autorského díla, které spolu úzce souvisí. Vztah mezi jedinečností a dichotomií myšlenky a vyjádření, můžeme vyložit tím způsobem, že myšlenky nejsou autorskopravně chráněny z důvodu, že nemohou být jedinečné. Při zkoumání, zda konkrétní předmět má být autorskopravně chráněn, by proto zkoumání, zda jde o umělecké či vědecké vyjádření mělo časově předcházet zkoumání, zda je předmět jedinečný. Nutně však je třeba odlišit ochranu průmyslově-právní, která chrání nikoli jedinečné myšlenky ale technické řešení, které je rovněž nikoli myšlenkou samotnou, ale vyjádřením (ztvárněním) myšlenky, výsledkem aplikace v technické oblasti.

Přiznání právní ochrany myšlenkám by dle některých názorů znamenalo, že by nikdo bez svolení autora myšlenky nemohl takovou myšlenku dále rozvíjet, pracovat s ní a vymýšlet její další jiné využití či změnu.¹⁶³ Trochu nadneseně bychom mohli říci, že myšlenky jsou pro autory jejich stavebním materiálem, na kterém jejich tvorba závisí a volný přístup k nim je nutnou podmínkou autorské tvořivosti. Právní ochrana myšlenkového obsahu by znamenala jejich vyloučení z všeobecného užívání a jejich čerpání z obecného fondu,¹⁶⁴ což je nepostradatelné pro další a nový vznik a tvorbu autorských děl a jiných předmětů ochrany.

Na druhé straně autorovi ani jinému nositeli práv nebrání svolit k užití autorského díla v rámci výkonu výlučných majetkových práv. Kromě toho autorské právo upravuje výjimky a omezení (výluky) jako limity autorskopravní ochrany v užším smyslu. Lze se proto domnívat, že i v případě hypotetické ochrany myšlenkového obsahu by byly tyto principy autorského práva zůstaly nedotčeny. Otázkou, kterou si můžeme položit je, proč by ochrana myšlenkového obsahu vyjma myšlenek základních, měla být natolik jiná od právního stavu, kdy je chráněno pouze její umělecké či vědecké vyjádření (ztvárnění).

Odpověď tkví v tom, jakým způsobem dochází k tvorbě nového díla. Podstatou autorské tvorby je kumulativní užívání myšlenek. To znamená, že žádná myšlenka není dána sama o sobě, ale vždy na základě myšlenky jiné, což by v případě ochrany myšlenek nebylo

¹⁶³ NIMMER, B. Melville, NIMMER, David. *Nimmer on copyright*. New York: LexisNexis, 2013. § 13.03(B)(2)(a) různé stránkování., GOLDSTEIN, Paul, HUGENHOLTZ, P. Bernt. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. 3. vyd. Oxford University Press, 2012. s. 10.

¹⁶⁴ Srov. angl. termín „public domain“

prakticky možné. Autorské dílo vzniká vždy na základě myšlenek předchozích, nikoli samo od sebe. Zde je zřejmě nutné hledat původ často uváděné teze, že myšlenka nemůže být jedinečná.¹⁶⁵ Zejména v doktríně amerického autorského práva je známá tato teze, přičemž je citováno rozhodnutí z roku 1845, ve kterém soud uvádí: „*v literatuře, ve vědě a umění, je a může být, málo či pokud vůbec, myšlenek, které jsou v abstraktním slova smyslu ryze nové a originální. Každé literární, umělecké a vědecké dílo je založeno a musí být založeno a používat mnoho z toho, co bylo dobře známo a používáno již dříve.*“¹⁶⁶ Tím je dán zcela racionální důvod, proč je autorskoprávní ochrana přiznávána pouze vyjádřením či ztvárněním myšlenky. Navíc nikoli každému vyjádření obecně, ale pouze vyjádření uměleckému nebo vědeckému. Proto, pokud se v dané souvislosti hovoří o vyjádření, je myšleno pouze vyjádření umělecké či vědecké.

S principem rozdílnosti myšlenky a vyjádření nijak nesouvisí otázka hodnoty myšlenky a její majetkové neocenitelnosti, neboť jako taková, pokud není objektivizována, není věcí v právním smyslu, která by byla oddělitelná od osoby,¹⁶⁷ třebaže může být myšlenkou užitečnou. Zdrženlivě se proto stavíme k možné úvaze, že by myšlenka do doby svého vyjádření byla naprosto bezcenná, a to i přes skutečnost, že je majetkově neocenitelná, z důvodu že není objektivizovaným předmětem (statkem). Může být ocenitelná pro svůj význam a závažnost i zcela jiným způsobem a jinak než pouze právně-ekonomicky.¹⁶⁸

Právně není ani významná skutečnost, že zejména u některých druhů děl jejich hodnota spočívá právě v myšlence, kde už jde ale o hodnotu majetkově ocenitelnou, neboť došlo k oddělení od osoby a lze vyjádření chápat jako objekt právních poměrů. Zejména u odborných vědeckých prací bývá hodnota myšlenky výrazná. Avšak i přesto, že princip dichotomie myšlenky a vyjádření zapovídá právní ochranu myšlenkovému obsahu, nelze tvrdit, že by myšlenky byly absolutně bezcenné, neboť se výrazně uplatňuje vnitřní spjatost myšlenky a vyjádření (viz dále). Bez myšlenky by vyjádření nebylo vyjádřením, protože by nic nevyjadřovalo a nemělo by tak žádný právní ani ontologický význam. Tento dílčí závěr platí i obráceně, neboť nevyjádřená myšlenka není myšlenkou, ale může pouze abstraktem vnitřně spjatým s osobností člověka.

¹⁶⁵ LANDES, M. William, POSNER, A. Richard. An Economic Analysis of Copyright Law. [online]. [cit. 2015-07-16]. Dostupné z <http://cyber.law.harvard.edu/IPCoop/89land1.html>.

¹⁶⁶ Rozhodnutí Okrskového soudu v Massachusetts ve věci *Emerson proti Davies*, 8 F. Cas. 615, z května 1845.

¹⁶⁷ Srov. MELZER, Filip, TĚGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář, svazek III*. Praha: Leges, 2014, s. 204 – 205.

¹⁶⁸ Např. citově.

3. 2 O objektivizaci myšlenky a vnitřní spjatosti s vyjádřením

Jazykově bývá pojmu „myšlenky“ i pojmu „vyjádření“ užíváno v několika různých významech. Výraz myšlenky lze užít ve významu nechráněné (filozofické) abstrakce. Lze jej rovněž chápat ve významu nechráněných prvků v rámci (celkově) chráněného díla. Rovněž vyjádření může mít dvojí význam. Jako chráněné i nechráněné (jakékoli) ztvárnění myšlenky nebo jako chráněné prvky v rámci chráněného díla (celku). Jelikož pojmu myšlenky i vyjádření bývá užíváno celosvětově i na vnitrostátní úrovni v obou případech v různých významech, tak i sám *pojem dichotomie myšlenky* a vyjádření může nést různý právně-významový obsah. Může znamenat 1/ rozdíl mezi nechráněnou myšlenkou a jejím chráněným ztvárněním. Dále může znamenat 2/ rozdíl mezi dílem a hmotným nosičem díla [(věci v právním slova smyslu, tj. tzv. předmětová dichotomie díla a hmotného substrátu (věci)]. Nakonec může znamenat také 3/ obecný rozdíl mezi chránitelnými a nechránitelnými předměty (statky) vůbec.

V tomto třetím (pojmově širším významu oproti významu prvnímu) jej užívá i české autorské právo v § 2 odst. 6 AutZ.¹⁶⁹ Podobně tak i mezinárodně čl. 9 odst. 2 dohody TRIPS. Princip dichotomie myšlenky a vyjádření je zde upraven deklaratorně jakožto obecný limit ve smyslu vymezení toho, co autorské právo chrání a co nikoli. V žádném případě ani významu však nelze dichotomii myšlenky a vyjádření slučovat s výjimkami a omezeními (výluky, limit v užším smyslu).¹⁷⁰ Teoreticky ani jinak spolu nesouvisí.

Nezpůsobilými předměty ochrany dle českého autorského zákona jsou námět díla sám o sobě, denní zpráva nebo jiný údaj sám o sobě, myšlenka, postup, princip, metoda, objev, vědecká teorie, matematický a obdobný vzorec statistický graf a podobný předmět sám o sobě. Všechny tyto uvedené pojmy spojuje duševní představa (nápad) člověka, a pokud o nich máme hovořit jako o statcích či předmětech (chránitelných i nechránitelných právních objektech), pak musíme konstatovat jejich neoddělitelnost (závislost) na určitém (jakémkoli) vyjádření (hmotném i nehmotném). Mohli bychom tak obecně říci, že každý z těchto, byť z ochrany vyloučených, předmětů (statků) je vyjádřením. Dokonce jím být pojmově musí, neboť právně (objektivizovaně) není myšlenky bez vyjádření a vyjádření bez myšlenky. V případě kategorie principů a postupů, které jsou jako jedny z více předmětů autorskoprávně

¹⁶⁹ Srov. § 102 (b) CA.

¹⁷⁰ Srov. 13 TRIPS.

nezpůsobitelné k ochraně, se přitom může jednat i o přírodní postupy a principy, které nejsou samy o sobě ani myšlenkou ani vyjádřením, pokud je člověk nekategorizuje a nevyjádří. Takové principy a postupy jsou zcela mimo rozsah duševní představy (pojetí) člověka a stanou se jimi *ipso facto*, až je člověk pochopí a vyjádří navenek.

Námět díla sám o sobě podobně jako i pravidla her se také neobejdou bez svého vyjádření (jakéhokoli), pokud se má jednat o předmět, byť nechráněný. Rovněž tak postavy, ať již literární či filmové, televizní se neobejdou bez vyjádření (literárního, grafického apod.). Příkladem může být i možnost promítnutí myšlenky pouze do hmotného vyjádření. Je tomu tak typicky u fotografií (chráněných i nechráněných), u kterých dochází k objektivizaci myšlenky přímo do hmotné věci.¹⁷¹

Jinak tomu ale může být v oblasti hudebního umění, sochařství, malířství, vizuálního umění, neboť v tomto případě lze vznést pochybnost, zda vyjádření vůbec musí vždy vyjadřovat ztvárnění myšlenky. Například v případě hudební improvizace se nemusí nutně jednat o myšlenku, ale spíše o emoce a city, které umělec při hře vyjadřuje. Pojem myšlenky je v právním významu proto potřeba chápat širěji (extenzivněji) než v běžném slova smyslu, tedy jako *nadřazený pojem* pro veškeré duševní aspekty, představy, nápady a emoce.

Aplikace principu dichotomie myšlenky a vyjádření spočívá v určení, zda určitý předmět je či není chráněný a aplikačně se týká všech kategorií předmětů (statků), nevyjímaje z toho ani informace či prostá fakta. Avšak ani prostých faktů, tedy informací, tak jak je běžně známe a se kterými pracujeme, se ani tyto neobejdou bez svého vyjádření (jakéhokoli). Není informace bez vyjádření. Jinak řečeno, informace jsou data. Nic víc, nic méně. Podstatné je, že jsou věcně vyjádřením a nikoli myšlenkou. Informace samy o sobě nejsou chráněny, protože by byly nechráněnou myšlenkou, kterou ve skutečnosti nejsou. Ani jiná fakta nelze správně označovat jako myšlenku, když jsou vyjádřením. Jinými slovy, nelze tvrdit, že autorskoprávně chráněno je pouze vyjádření informací a dalších předmětů ochrany a nikoli jejich obsah, když i samotný obsah musí být vyjádřen, aby mohl být objektivizován a označen za předmět (věc v právním smyslu) a mohli tak o něm hovořit, jako o předmětu, statku (bez ohledu zda je chráněný či nikoli).

¹⁷¹ TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 130.

3. 3 Aplikační význam dichotomie myšlenky

Aplikační význam dichotomie myšlenky a vyjádření je ve vztahu k přiznání autorskoprávní ochrany značně přeceňován, a to ať již je užito v jakémkoli významu. Je proto potřeba říci, že se nejedná o přesné určující kritérium autorskoprávní ochrany, a to z důvodu, jak shora plyne, že každá myšlenka či představa se neobejde bez vyjádření a naopak. Aby myšlenka mohla být objektivizována, musí být vyjádřena. Jinak se ani nejedná o předmět právních poměrů.

Kritérium ale spočívá v něčem jiném, a sice v tom, že vyjádření musí být umělecké či vědecké a zároveň (kumulativně) jedinečné. Například výsledky vědeckého výzkumu v podobě tabulek zachycující naměřené hodnoty jsou vyjádřením, a to vyjádřením vědeckým, ale nikoli vyjádřením jedinečným, neboť jedinečnost se váže k formě, tedy ke způsobu vyjádření jako jedinečnému výsledku tvůrčí duševní činnosti (objektivně vnímatelné). Pokud by však byly tyto samé výsledky popsány v monografii, pak by s velkou pravděpodobností znak jedinečnosti byl naplněn a předmětná monografie by byla autorským dílem. Podobně je tomu i s matematickými či fyzikálními a jinými vzorci. Jako příklad můžeme uvést nejslavnější fyzikální vzorec Einsteinovu rovnici $E=mc^2$, která by nikdy autorskoprávně chráněna nebyla, byť by byla vyjádřena. Einstein ji však poprvé uvedl a vysvětlil v odborném článku,¹⁷² a až tento odborný článek je způsobilým předmětem autorskoprávní ochrany. Vyjádření přitom myšlenkovému obsahu nic nepřidává, pouze myšlenkovému obsahu dává formu. Míra vynaloženého úsilí zde není rozhodným kritériem. Záleží však velmi na způsobu vyjádření jakožto zpracování formy, neboť je vyžadován přísný znak jedinečnosti.

Jestliže autorské právo nechrání myšlenky, ale pouze vyjádření, neboli myšlenkového obsahu si nevšímá, pak zřejmě poztrácí smysl zkoumat, co je myšlenkou a co je vyjádřením, ale pouze zda vyjádření je umělecké nebo vědecké a jde zároveň o jedinečný výsledek tvůrčí duševní činnosti. Praktické využití principu dichotomie myšlenky a vyjádření při hodnocení zda určitý předmět je či není chráněný, spočívá pouze ve zkoumání vyjádření, jeho umělecké a vědecké kvality. Tento rozhodovací proces v sobě rovněž obnáší vyvažování veřejného zájmu veřejnosti, zejména pak práva na svobodu projevu, a individuálního zájmu jednotlivce.

¹⁷² Viz EINSTEIN, Albert. Ist die Trägheit eines Körpers von seinem Energieinhalt abhängig?. *Annalen der Physik*. 1905, č. 18, s. 639 – 641.

Rozhodnutí o této otázce je předmětem rozhodovací činnosti soudu, kdy je třeba rozhodnout, zda určité vyjádření je autorským dílem či nikoli, zda vyjádření je chráněno či ne.

Předmětem rozhodovací činnosti soudu však není chránitelnost myšlenkového obsahu. V důsledku se pak jedná o rozhodnutí, zda určité vyjádření je autorským dílem a autorovi či jinému nositeli náleží výlučná autorská práva nebo zda opačně, se o autorské dílo nejedná a takový předmět spadá do obecného fondu (*public domain*). Samotný princip dichotomie myšlenky a vyjádření však v této rozhodovací činnosti soudu nepomáhá, neboť rozhodování o tom, zda konkrétní vyjádření je chráněné, je závislé na konkrétních skutkových okolnostech, odlišných případ od případu. Jde o rozhodovací činnost *ad hoc*, kterou nelze zobecnit a vyjádřit jednoduše a principiálně. Princip dichotomie myšlenky a vyjádření však má svůj nesporný význam teoretický. V praktické rovině znamená deklaratorní vymezení, jaké předměty jsou a jaké nejsou chráněny.

Dodejme, že v souvislosti se zkoumáním již konkrétních výjimek a omezení (výluk, limitů v užším slova smyslu) musí zkoumání dichotomie myšlenky a vyjádření (obecného limitu) předcházet zkoumání výjimek a omezení, příp. i dalších výluk jako limitů v užším smyslu. Aplikačně tedy pouze v případě splnění kritéria dichotomie myšlenky a vyjádření lze přistoupit ke zkoumání kritérií právní ochrany z hlediska výjimek a omezení.¹⁷³

3. 4 Doktrína sloučení myšlenky a vyjádření v autorském právu USA

V judikatuře USA se vyvinula tzv. *doktrína sloučení myšlenky a vyjádření*,¹⁷⁴ dle které není autorskoprávně chráněno takové vyjádření, které je předurčeno myšlenkovým obsahem. Dle této doktríny je tedy autorskoprávní ochrana závislá na možnosti vyjádřit myšlenkový obsah více různými způsoby. Pokud by tedy vyjádření pramenilo přímo z myšlenkového obsahu, pak by nemělo být chráněno. Doktrína předpokládá možnost určitého výběru, jak myšlenkový obsah vyjádřit. České autorské právo tuto doktrínu nezná a nezmiňuje jí (nezná ji) ani judikatura českých soudů. O uplatnění této doktríny lze uvažovat pouze za předpokladu, že myšlenky budeme považovat za právně-filozofické abstraktum, ze kterého

¹⁷³ Srov. čl. 9 odst. 2 a čl. 13 TRIPS.

¹⁷⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Harper & Row proti Nation Enterprises*, 471 U.S. 539, ze dne 20. května 1985, rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Mazer proti Stein*, 347 U.S. 201, ze dne 8. března 1954, rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Baker proti Selden*, 101 U.S. 99, ze dne 19. ledna 1880.

vychází každé vyjádření. Jinak ale možnost vyjádřit myšlenkový obsah různými způsoby není z právního hlediska vůbec určující, neboť každou myšlenku lze vyjádřit různě (libovolně). K využitelnosti a možnému praktickému významu této doktríny se proto z hlediska českého práva stavíme velmi zdrženlivě.

3. 5 Závěr kapitoly

Nechráněnost myšlenky nepředstavuje výjimku z právní ochrany (limit v užším slova smyslu), ale jde o princip, který má deklaratorní význam a který stanoví, čemu autorské právo neposkytuje ochranu z důvodu nesplnění pojmových znaků autorského díla (obecný limit). Předmětné vymezení má v důsledku i praktický význam, neboť vylučuje právní nárok domáhat se autorskoprávní ochrany a nároky vyplývající ze zásahu do výlučných autorských práv, ale i odlišení toho, co autorské právo nechrání a může být chráněno právem jiným.

Princip dichotomie myšlenky a vyjádření má zvláštní význam při posuzování kolize autorského práva a práva na svobodu projevu. Podstata této kolize spočívá v tom, že hranice autorské práva, a tedy i autorskoprávní ochrany končí tam, kde začínají hranice práv jiných. Otázkou je, zda je vždy nutné poměřování těchto práv pomocí testu proporcionality abychom dosáhli potřebného řešení konkrétního případu. Samo autorské právo nabízí možnost řešení kolize uvnitř autorského práva např. právě dichotomií myšlenky a vyjádření, ale rovněž pomocí řady výluk, výjimek a omezení. Otázka je ovšem jiná, zda tyto vnitřní limity postačují k řešení všech konkrétních situací. Z provedené analýzy vyplývá závěr, že aplikačně není možné doktrínu dichotomie myšlenky a vyjádření přeceňovat, neboť problém zpravidla nepůsobí odlišit myšlenkový obsah od vyjádření, což jak z výše uvedeného plyne, ani není potřeba. Dichotomie myšlenky a vyjádření nepostačuje jako obecný (vnitřní) limit autorskoprávní ochrany k řešení všech konkrétních případů týkajících se kolize autorského práva a svobody projevu. Problém působí zhodnocení vědeckosti a uměleckosti vyjádření ve vazbě na princip jedinečnosti výsledku tvůrčí duševní činnosti. Princip dichotomie myšlenky a vyjádření proto není dostačujícím kritériem pro odlišení hraničních a složitých případů, které autorské právo nedeterminuje a jejichž řešení nepředpokládá.

4 Diskuze o bezformálním pojetí autorského práva

V kontinentálním systému autorského práva, z něhož české autorské právo vychází, je subjektivní právo autorské právem přirozeným, a proto úlohou státu je toto právo pouze chránit a stanovit způsob jeho výkonu, což se v českém právu děje prostřednictvím AutZ.¹⁷⁵ Autorské právo přitom vzniká každému člověku bez rozdílu automaticky a bezformálně v okamžiku vytvoření jedinečného smysly vnímatelného výsledku tvůrčí činnosti, neboli autorského díla dle § 2 AutZ. Ke vzniku subjektivního autorského práva přitom není potřeba právního jednání dle § 545 ObčZ (dle starší terminologie právní úkon). Právní jednání se vyznačuje projevem vůle zaměřeným působit právní následky, což však při vzniku jakéhokoli díla není primární účel. Naopak tou relevantní skutečností, na kterou se vždy váže vznik subjektivního autorského práva, je osobní vytvoření autorského díla. Proto subjektivní autorské právo může vzniknout každému člověku bez ohledu na míru jeho svéprávnosti dle § 15 odst. 2 ObčZ (dle starší terminologie způsobilosti k právním úkonům) a způsobilost mít subjektivní autorské právo patří do způsobilosti mít práva a povinnosti, tedy právní osobnosti dle § 15 odst. 1 ObčZ. Autorské právo tedy vzniká zásadně bezformálně¹⁷⁶ a může vzniknout kterémukoli člověku.¹⁷⁷ Předmětné pojetí vychází z principu jedinečnosti, jenž je odrazem individuality lidské osobnosti, který jako přísnější standard vylučuje nutnost formálního (registračního), tedy nikoli faktického pojetí autorského práva. Paralelní existence dvou či více stejných děl, jenž by byla zároveň jedinečná, je z toho důvodu vyloučena.¹⁷⁸

¹⁷⁵ TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 3.

¹⁷⁶ Naopak o formální vznik autorského práva by šlo v případě, kdyby byl podmíněn splněním formálních náležitostí např. uložení, registrace, vyznačení, zaplacení poplatku apod. Více k tomu a o zkušenostech s formálním vznikem autorského práva na území USA viz např. GINSBURG, C. Jane. *The US Experience with Copyright Formalities: A Love/Hate Relationship* [Columbia Public Law Research Paper č. 10-225]. Columbia Law School, 2010, 35 s.

¹⁷⁷ Vyloučeny jsou však právnické osoby. Viz § 5 odst. 1 AutZ. Posun k takovému chápání autorského (resp. práva původského) nastal až v době rozšíření knihtisku, kdy dosavadní chápání, resp. nechápání autorského práva, vedlo k zjevné nespravedlnosti vůči autorům, neboť veškerá práva příslušela nakladateli. V této souvislosti to bylo především učení Immanuella Kanta, který se snažil změnit dosavadní myšlení. Ve svém díle *Metaphysischen Anfangsgründe der Rechtslehre* žádá rozlišování hmotného substrátu díla (rukopisu) a samotného díla, které považuje za něco ryze osobního a nepřevoditelného. Viz TELEEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. s. 75. Byť Kantovy závěry nabyly svého reálného dopadu na legislativní pojetí autorských děl až mnohem později, jeho odkaz je stále patrný ve všech strukturách moderních autorskoprávních úprav kontinentálního systému práva, ve kterých se originární práva k výsledkům tvořivé duševní činnosti přiznávají fyzické osobě a jsou zahrnuty do katalogu základních lidských práv (viz čl. 34 odst. 1 LZPS).

¹⁷⁸ Srov. ale možnost současné existence dvou stejných technických řešení, výrobních postupů, vzhledu výrobku apod., což odůvodňuje potřebu formálního (registračního) nikoli faktického pojetí ochrany těchto předmětů práv duševního vlastnictví.

Přirozenoprávní povaha autorského práva, která vychází z fakticity, tedy přímo ze skutečnosti, který člověk dílo skutečně vytvořil, s sebou nese jistou „lehkost“, s jakou subjektivní autorské právo může vzniknout a dále trvat. Za, v určitém smyslu, výjimku, která umožňuje vystoupit z výlučnosti autorskoprávní ochrany, lze považovat tzv. veřejné licence,¹⁷⁹ které umožňují modifikaci autorskoprávní ochrany ve vztahu k předem určenému okruhu adresátů. K tomu se však vyžaduje aktivní jednání ze strany nositele práv, které zpravidla nelze čekat, pokud jde o dílo, se kterým nejsou spojeny žádné finanční zájmy, což je z hlediska celkového úhrnu autorské tvorby nezanedbatelná část. Právní otázkou k diskuzi, může být, zda „lehkost“ s jakou autorské právo v současnosti vzniká, není jednou z příčin společenského napětí týkající se autorského práva, neboť počet děl, které vzniknou a zůstanou právně, ekonomicky a jinak nevyužity mohou působit jako zábrana přístupu veřejnosti k těmto dílům a jejich užití.

4. 1 K formalitám v autorském právu USA

Nabízí se srovnání s autorským právem USA, jehož právní úprava je pozitivněprávní. Stát poskytuje a chrání autorské právo, neboť má zájem chránit tato práva za účelem podpory tvořivé činnosti. Dle § 102 (a) CA autorské právo vzniká v momentě vytvoření autorského díla¹⁸⁰ a jeho zachycení na hmotném nosiči známého dnes i později vyvinutém, ze kterého může být autorské dílo vnímáno, reprodukováno nebo jinak sděleno, a to buď přímo z takového nosiče nebo pomocí stroje nebo jiného zařízení. Ani zde není rozhodnou skutečností pro vznik autorského práva právní jednání, ale samotné vytvoření díla.¹⁸¹ V současné době se tak děje bezpodmínečně a bezformálně, stejně jako v českém autorském právu. Dříve tomu tak ale nebylo. V autorském právu USA se v jeho vývoji od roku 1710 až do současnosti vyskytují jako podmínky ochrany práv autorů registrace, uložení, vyznačení a záznam.

Význam formalit s postupem času klesal. Nicméně až do okamžiku přijetí autorského zákona z roku 1909 byly registrace, uložení a vyznačení podmínky vzniku autorského práva.

¹⁷⁹ Srov. *public licence*, *open access licence*, které odpovídají českému překladu „veřejná licence“. Zřejmě nejznámější veřejnou licenci, a to i v Česku je licence *Creative Commons*.

¹⁸⁰ K tomu, co se rozumí autorským dílem, viz § 102 (a) CA.

¹⁸¹ V USA nicméně právní skutečnosti (*legal facts*) nedefinuje ani zákon ani právní věda. V českém právním řádu jsou právní skutečnosti dovozovány právní naukou. V Německu se spíše používá pojmu skutkové podstaty nežli právní skutečnosti (*der Tatsachenbestand*), ale např. ve Francii (*faits juridiques*) jsou právní skutečnosti pojaty podobně jako u nás.

Význam těchto formálních náležitostí nejméně omezil autorský zákon z roku 1909, který oslabil registraci a uložení v tom směru, že neměly vliv na vznik autorského práva, ale na uplatnění nároku z jeho porušení u soudu. Splnění formálních náležitostí přesto nebylo dobrovolné, ale povinné, např. v případě uložení i pod sankcí pokuty či ukončení autorskopravní ochrany. Na to navázal i v současnosti účinný CA, který byl přijat v roce 1976. Tento až do současnosti účinný autorský zákon prošel v souvislosti s přijetím RÚB v březnu roku 1989 podstatnými změnami směrem k odstranění a zmírnění formálních náležitostí jako podmínek k uplatnění autorského práva souladně s čl. 5 odst. 2 RÚB.

V současnosti je proto registrace autorského díla u Úřadu pro autorská práva dobrovolná,¹⁸² je však podle § 411 (a) CA předpokladem k uplatnění nároku z porušení autorských práv, pouze však u děl vytvořených na území USA, a dle § 412 CA je také předpokladem k uplatnění nároku na náhradu škody a uhrazení nákladů za právní služby v rámci rozhodování soudu o náhradě nákladů řízení, a to u všech chráněných děl bez rozdílu. Ačkoli registrace povinná není, uložení autorského díla povinné je. Dle § 407 CA je u každého autorského díla zveřejněného v USA nutné uložit u Úřadu pro autorská práva jeho dvě kopie pro účely Národní knihovny USA, a to do tří měsíců od zveřejnění díla.¹⁸³ I zde je tento formální požadavek předpokladem k uplatnění nároku z porušení autorského práva u soudu v případě děl vytvořených na území USA a dále Úřad pro autorská práva může uložit pokutu tomu, kdo na jeho žádost autorské dílo neuloží. Z této formality platí výjimky pro určité kategorie děl.¹⁸⁴ Vyznačení, neboli tzv. doložka výhrady autorského práva není dle § 401 CA povinná. Avšak před novelou CA z roku 1989 pokud chybělo vyznačení a dílo nebylo registrováno, pak přestalo být autorsky chráněné. Ačkoli v současnosti taková ani žádná jiná sankce nehrozí, v americké právní teorii panuje shoda, že chybějící vyznačení může mít vliv na řádné prokázání autorského práva k dílu u soudu.¹⁸⁵ Poslední formální náležitostí dle § 205 CA je záznam, který souvisí s předložením nabývacího titulu Úřadu pro autorská práva, na

¹⁸² Jistou náhradou registrace, která se vyvinula z praktické potřeby je tzv. *Poor Man's Copyright*. Jelikož funkce registrace je především důkazní, lze též funkce dosáhnout u některých druhů děl posláním svého autorského díla sobě samému např. prostřednictvím pošty v zalepené obálce s vyznačeným dnem podání či jednodušeji prostřednictvím neotevřeného emailu. Ačkoli se jedná o možný způsob, jak prokázat autorství určité osoby k určitému dílu v určitém čase, v právním slova smyslu však nejde o registraci.

¹⁸³ Jelikož ne všechna díla, resp. jejich nosiče, nejsou způsobilá k uložení, Úřad pro autorská práva vydal pravidla, kterými některá díla z povinného uložení vyjímá. Viz část 37 Zákoníku USA § 202.

¹⁸⁴ Nařízení úřadu pro autorská práva - Code of Federal Regulations Title 37 — Patents, Trademarks, and Copyrights – část 202.19 – 202.21.

¹⁸⁵ GINSBURG, C. Jane. *The US Experience with Copyright Formalities: A Love/Hate Relationship* [Columbia Public Law Research Paper č. 10-225]. Columbia Law School, 2010, s. 15. Mimo toho současná dobrovolnost vyznačení, resp. chybějící identifikační informace na díle, jsou, dle některých názorů, příčinou osiřelých děl viz COLLEGE ART ASSOCIATION. *Response to Orphan Works Notice of Inquiry*. March 25. 2005, s. 7. Dostupné z: http://www.collegeart.org/pdf/caa_orphan_letter.pdf.

základě kterého došlo k převodu či přechodu autorského práva. Absence záznamu není na překážku, ale v případě jeho neprovedení se chrání dobrá víra nabyvatele, který o záznam požádal jako první.

Formální náležitostí autorskoprávní ochrany bylo v USA prodlužování doby trvání autorského práva k dílu. Před přijetím současného autorského zákona v roce 1976, stát poskytoval autorské právo v trvání 28 let od prvního zveřejnění díla s možností registrace po dobu dalších 28 let.¹⁸⁶ Aby však mohla být doba trvání autorského práva prodloužena, muselo být dílo nejprve řádně registrováno Úřadem pro autorská práva a prodloužení doby trvání bylo schváleno na základě žádosti spolu s uvedením popisu díla a údajů o nositeli práv.¹⁸⁷ Současný autorský zákon zrušil prodlužování doby trvání autorského práva pro díla vytvořená od 1. ledna 1978 a později. Další změnu přinesla novela autorského zákona z roku 1992, která automaticky prodloužila dobu trvání autorského práva u děl vytvořených v mezidobí od roku 1964 do roku 1978.¹⁸⁸

W. Landes a R. Posner zpracovali v roce 2002 studii, ve které zkoumali, jaká doba trvání autorského práva je v USA optimální a vedle toho i jaké důsledky (zejm. právní a ekonomické) vyvolalo upuštění od jejího prodlužování.¹⁸⁹ Z této studie jsou pro účely této publikace důležitá zjištění, že nositelé práv za dříve účinné právní úpravy prodlužovali dobu trvání autorského práva v průměru pouze u 14% registrovaných děl. Z toho nejvíce 32% u děl hudebních, 8% v případě děl literárních a nejméně 3% u děl grafických. W. Landes a R. Posner to zdůvodňují tím, že grafická díla, až na určité výjimky,¹⁹⁰ jsou nejvíce využívána krátce po svém vzniku, neboť účel jejich vzniku a následný způsob užití často souvisí s jednou a předem určenou činností, nejčastěji reklamou. Naopak díla hudební, třebaže vzniklá v určité podobě a aranžmá, lze později snadno užít i v podobě jiné a k naprosto odlišným účelům, a proto zájem na co nejdelší době trvání autorského práva k dílům hudebním výrazně převyšuje zájem v případě jiných druhů děl.¹⁹¹

¹⁸⁶ Ust. § 24 autorského zákona USA z roku 1909, Pub. Law 60-349, 35 Stat. 1075.

¹⁸⁷ Spolu s podáním žádosti se platil i správní poplatek Viz HANSEN, R. David. *Orphan Works: Causes of the Problem* [Berkeley Digital Library Copyright Project White Paper]. University of California, Berkeley - School of Law, 2012, 11 s.

¹⁸⁸ Tamtéž.

¹⁸⁹ Viz LANDES, M. William, POSNER, A. Richard. *Indefinitely Renewable Copyright* [John M. Olin Law & Economics working Paper č. 154]. The Law School The University of Chicago, 2002, 49 s.

¹⁹⁰ Např. grafické zpracování kreslené postavičky Mickey Mouse.

¹⁹¹ LANDES, M. William, POSNER, A. Richard. *Indefinitely Renewable Copyright* [John M. Olin Law & Economics working Paper č. 154]. The Law School The University of Chicago, 2002, s. 32.

Jakkoli je procentuální vyjádření případů, kdy nositelé práv žádali prodloužení doby trvání autorského práva nízké, ve skutečnosti, v celkovém objemu vytvořených děl, by muselo být toto vyjádření ještě nižší, neboť od účinnosti zákona z roku 1909, ze kterého studie vychází, nebyla registrace ke vzniku autorského práva povinná.¹⁹²

4. 2 Závěr kapitoly

Z provedené analýzy plyne závěr, u jak nízkého počtu děl je ze strany nositelů práv zájem na tom, aby byla autorsky chráněná. To může být právně i ekonomicky významné zejména v anglo-americkém prostředí, kde má zákonodárce historicky danou úlohu, aby autorskoprávní ochranu přizpůsobil nikoli zájmu na ochranu tvůrčích práv, ale ekonomicky fiskálně v tom rozsahu, aby poskytnutá ochrana tvořivé činnosti byla motivací ke vzniku dalších autorských děl a jiných předmětů ochrany. Takto se ovšem na tuto otázku nelze dívat z pohledu českého autorského práva. Autorskoprávní ochrana v důsledku svých přirozenoprávních východisek nemůže přednostně vycházet z toho, co je a není ekonomicky výhodné a efektivní, ale spíše jak účinně chránit to, co je přirozeně dáno, což je odlišný přístup.

Na druhé straně rovněž docházíme k závěru, že ani jeden z formálních požadavků, které byly historicky v autorském právu USA uplatňovány, nijak nevyklučuje současné potíže autorského práva s nástupem digitálního prostředí. Zda nositel autorského práva někdy své dílo zaregistroval a poté autorské právo prodloužil, poskytuje informaci o nositeli autorského práva vždy k danému okamžiku, ale již následný den může být právní stav odlišný. Je však pravděpodobné, že by ubylo chráněných děl, která nemají pro autora ani jiného nositele práv žádný ekonomický, právní ani jiný význam a přesto nemohou být součástí obecného fondu (*public domain*) a jejich ochrana vytvoří právní překážku jejich dalšího užití. Lze proto připustit, že bezformální vznik autorského práva může více přispívat k výskytu těchto nežádoucích situací. Nelze však dospět k přesvědčivému závěru, že bezformálnost negativně ovlivňuje zájem uživatelů na přístup k dílu.

¹⁹² Podobně viz HANSEN, R. David. *Orphan Works: Causes of the Problem* [Berkeley Digital Library Copyright Project White Paper]. University of California, Berkeley - School of Law, 2012, 11 s.

5 Doba trvání majetkových autorských práv

Dle § 27 odst. 1 AutZ trvá obecná doba majetkových autorských práv po dobu autorova života a navíc 70 let po jeho smrti. Díky snahám o mezinárodní přiblížení autorskoprávních úprav je v současnosti ve většině států světa tato obecná doba trvání stejná, minimálně pokud jde o členské státy EU a USA.¹⁹³

AutZ opustil dřívější monistickou koncepci¹⁹⁴ předchozího zákon č. 35/1965 Sb.,¹⁹⁵ kdy obecná doba autorského práva (osobnostní i majetková složka – osobnostněmajetkový celek) trvala po dobu autorova života a 50 let po jeho smrti.¹⁹⁶ Sepjetí osobnostní a majetkové složky autorského práva a jejich prakticky stejný osud vyvolával právně teoretické obtíže.¹⁹⁷ Doba trvání 50 let však byla stejná jako i u předchozího autorského zákona, zákon č. 115/1953 Sb.,¹⁹⁸ který vycházel z dualistické koncepce či ještě staršího zákona o právu autorském, zákon č. 218/1926 Sb.¹⁹⁹

AutZ prodloužil dobu trvání majetkových autorských práv v souladu se závazky vyplývajícími z členství v EU z 50 na 70 let na základě směrnice 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.²⁰⁰ K nastavení této doby trvání na 70 let vedly EU zájmy o sjednocení této doby mezi členskými státy, neboť některé státy zavedly delší dobu trvání autorských práv než 50 let, aby vyrovnaly vliv světových válek na využití autorových děl. Doba proto byla harmonizována dle těchto

¹⁹³ RÚB zaručuje minimální obecnou dobu trvání majetkových autorských práv po dobu autorova života a 50 let po jeho smrti.

¹⁹⁴ Tato koncepce, která chápe autorské právo ve své podstatě jako jednotné právo osobnostní povahy, dnes označovaná jako monistická, je typickým znakem i současné německé právní vědy viz § 11 UrhG a z něj vycházející § 29 UrhG stanoví nepřevoditelnost autorského práva jako celku. Německou monistickou teorii nejvíce rozvinul Ulmer v díle *Urheber- und Verlagsrecht, 1980*. Monistická teorie říká, že autorské právo je vnitřně jednotné subjektivní právo absolutní povahy, které má aspekt osobnostní, protože autorské dílo nese tvůrčí osobnostní přínos autora, ale i aspekt majetkový, který se projevuje nejvíce při nakládání s dílem a je odrazem jeho hospodářského významu.

¹⁹⁵ Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorských zákon), účinný od 1. 7. 1965 do 30. 11. 2000.

¹⁹⁶ Srov. § 33 odst. 1 zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorských zákon).

¹⁹⁷ Podobně viz TELEČEK, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 326.

¹⁹⁸ Srov. § 65 odst. 2 zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), účinný od 1. 1. 1954 do 30. 6. 1965.

¹⁹⁹ Srov. § 38 odst. 1 zákona č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), účinný od 1. 2. 1927 do 31. 12. 1953.

²⁰⁰ Viz čl. 1 odst. 1 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 32006L0116. Viz také čl. 1 odst. 1 předchozího znění této směrnice z roku 1993: Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 31993L0098.

států směrem nahoru s ohledem na dosažení nejvyššího standardu ochrany autorských práv. Dále se také prodloužení zdůvodňovalo tím, že v souvislosti s prodloužením věku dožití není 50 let trvání autorských práv dostatečné, neboť RÚB zamýšlela 50 let trvání tak, aby poskytla ochranu autorovi a prvním dvěma generacím jeho potomků.²⁰¹ Jak ale správně uvádí I. Telec a P. Tůma, jsou tyto důvody oslabeny tím, že se majetková autorská práva často dědí v nepřímém nástupnictví.²⁰² Nepsaným důvodem ale také bylo přiblížení evropsko-unijního práva autorskému právu USA, resp. výstižněji řečeno zmenšení rozdílů mezi těmito právními úpravami, což je však na rozdíl od výše uvedených, pádnější důvod s ohledem na mezinárodní využívání autorských děl.²⁰³ V poměrně nedávné době byla také přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011, kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících. Tato směrnice, která měla být implementována do českého právního řádu do 1. listopadu 2013, prodloužila dobu trvání majetkových práv výkonného umělce k uměleckým výkonům zaznamenaných na zvukových záznamech a také dobu trvání majetkových práv výrobce zvukového záznamu ke zvukovému záznamu z 50 na 70 let tak, že v extrémním případě může dosáhnout doba trvání majetkových práv až 120 let.²⁰⁴ Ačkoli lze obhájit důvody, proč došlo k prodloužení doby trvání majetkových práv autorských plynoucích z tvůrčí duševní činnosti, v případě práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů tak učinit nelze. Důvodem nemůže být snaha o sjednocení s dobou trvání autorských práv, neboť se jedná pouze o práva související, jejichž účel ochrany je odlišný²⁰⁵ a důvodem zde nemůže být ani přiblížení doby trvání autorskému právu USA, neboť to chrání umělecké výkony a výrobce zvukových záznamů odlišně.²⁰⁶

²⁰¹ Viz 6. a 7. důvod přijetí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 32006L0116.

²⁰² TELEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 327.

²⁰³ I když argument zmenšení rozdílů mezi oběma úpravami prolamuje skutečnost, že v USA došlo k prodloužení doby trvání autorského práva v roce 1998 na základě zákona o prodloužení doby trvání autorského práva v USA z roku 1998, Copyright Term Extension Act, Pub.L. 105–298, 112 Stat. 2827, zatímco v EU došlo k prodloužení již v roce 1993 na základě směrnice 93/98/EHS, z čehož je zřejmé, že naopak právní úprava USA se snažila v otázce délky trvání autorského práva zmenšit rozdíl.

²⁰⁴ Srov. § 73 AutZ a situaci, kdy na konci padesátileté doby počítané od vytvoření výkonu dojde oprávněně k vydání nebo sdělení veřejnosti zvukového záznamu výkonu, Pak zanikají práva výkonného umělce za 70 let ode dne, kdy došlo k prvnímu oprávněnému vydání nebo sdělení veřejnosti takového záznamu.

²⁰⁵ HILTY, M. Reto, KUR, Annette, KLASS, Nadine, GEIGER, Christophe, PEUKERT Alexander, DREXL Josef, KATZENBERGER Paul. *Stellungnahme des Max-Planck-Instituts zum Vorschlag der Kommission für eine Richtlinie zur Änderung der Richtlinie 2006/116 EG des Europäischen Parlaments und des Rates über die Schutzdauer des Urheberrechts und bestimmter verwandter Schutzrechte*. Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum, Wettbewerbs- und Steuerrecht, 23 s.

²⁰⁶ Srov. § 101 CA ve spojení s § 301 (c) CA. Viz také *Digital Performance Right in Sound Recordings Act* ze dne 1. listopadu 1995, Pub.L. 104–39, 109 Stat. 336, který novelizoval CA.

Je zvláštní, že Evropská komise nejprve prosazuje prodloužení doby trvání majetkových práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů a příslovečně do roka a do dne prosadí směrnici o osiřelých dílech, jejichž jednou z příčin je právě příliš dlouhá doba trvání majetkových práv, v důsledku čehož se nositel práv stane nedohledatelným.²⁰⁷ Kdyby se totiž skutečně řídila zájmy o sjednocení právních odlišností mezi EU a USA, k přijetí směrnice 2011/77/EU by nemělo dojít. Ačkoli je pravdou, že v USA trvají práva k zaznamenaným uměleckým výkonům a zvukovým záznamům nejčastěji 95 let od zveřejnění a v určitých případech i déle,²⁰⁸ čímž převyšují dobu trvání v EU, v USA se prosazuje potřeba takto dlouhé trvání zkrátit, a kromě potřeby mezinárodní souladnosti, právě kvůli osiřelým dílům.²⁰⁹

Pro USA je typické, že se zde doba trvání autorského práva od počátku až doposud s pravidelností prodlužovala. Ve vůbec prvním autorském zákoně USA z roku 1790 trvala autorská práva 14 let. Autorský zákon z roku 1831 tuto dobu prodloužil na 28 let s možností prodloužení o dalších 14 let. Autorský zákon z roku 1909 ponechal dobu trvání na 28 letech, ale umožnil prodloužení autorského práva o dalších 28 let. CA v roce 1976²¹⁰ upravil dobu trvání na dobu života autora a navíc dalších 50 let po jeho smrti a 75 let v případě zakázkových děl (*Works Made for Hire*). Nakonec v roce 1998 došlo k zatím poslední změně v souvislosti s přijetím tzv. *Copyright Term Extension Act* (dále CTEA),²¹¹ na základě něhož

²⁰⁷ Viz PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Linde Praha, 2013. s. 69.

²⁰⁸ Srov. § 302 (c) CA.

²⁰⁹ Srov. BROOKS, Tim. Only in America: The Unique Status of Sound Recordings under U.S. Copyright Law and How It Threatens Our Audio Heritage. *American Music*. 2009, roč. 27:2, s. 125 – 137.

²¹⁰ Došlo také k odchýlné úpravě mezi roky 1962 a 1978, což však není pro účely práce podstatné.

²¹¹ Zákon o prodloužení doby trvání autorského práva v USA z roku 1998, Copyright Term Extension Act, Pub.L. 105–298, 112 Stat. 2827. Tento zákon je veřejnosti znám jako tzv. *Sonny Bono Copyright Term Extension Act* nebo také *Mickey Mouse Protection Act*, jako výraz nesouhlasu s prodloužením doby trvání autorského práva a *de iure* zabránění, aby se z některých děl, např. právě z prvních filmů s kreslenou postavičkou Mickey Mouse, stala díla volná. Zákon byl přezkoumán z hlediska ústavnosti Okrskovým soudem v Kolumbii, Odvolacím soudem v Kolumbii a nakonec i Nejvyšším soudem USA. Stěžovatelé namítali rozpor zákona s čl. 1 odst. 8 (8) Ústavy USA, dle kterého je autorské právo výhradní časově omezené právo a nikoli nekonečné, dále byla namítána i nepřipustná retroaktivita přijatého zákona, avšak stěžovatelé nebyli úspěšní, neboť Nejvyšší soud USA dospěl k závěru, že čl. 1 odst. 8 (8) Ústavy USA pouze dává Kongresu USA pravomoc regulovat autorskopravní ochranu, dále že retroaktivita je přípustná až do té míry, dokud doba trvání autorského práva má danou hranici a není nekonečná a že doba trvání autorského práva v daném případě není nekonečná. Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003. Předmětné rozhodnutí je v autorském právu USA významné i z hlediska pohledu na kolizi mezi autorským právem a svobodou projevu, kterou soudy USA, na rozdíl od některých soudů v evropských zemích, neustále odmítají. Viz PRCHAL, Petr. Autorské právo a svoboda projevu. *Acta iuridica olomucensia*. 2012, roč. 7 Supplementum, s. 73 – 82.

trvá autorské právo po dobu života autora a dalších 70 let po jeho smrti a v případě zakázkových děl 95 let od prvního zveřejnění nebo 120 let od vytvoření díla.²¹²

Prodloužení doby trvání majetkových autorských práv resp. autorského práva, v případě USA, je důležité zkoumat s ohledem na žádoucí rovnováhu autorského práva vyvažující zájmy autorů a uživatelů. Povaha autorskoprávní ochrany může být přirozenoprávní i pozitivněprávní, pak se ale nutně myšlenkově liší v otázce, proč je důležité určité statky chránit. Smyslem, kterého chce autorské právo dosáhnout, nezávisle na povaze autorskoprávní ochrany, je tím či oním způsobem poměřovat zájmy autorů a uživatelů²¹³ a v ideálním případě mezi nimi nalézt i vyváženost.²¹⁴ Prodloužením doby trvání majetkových práv jsou z tohoto pohledu oslabeny zájmy uživatelů a naopak posíleny zájmy nositelů práv, neboť pokud uplyne doba trvání majetkových autorských práv, stává se z díla chráněného dílo volné, které je součástí obecného fondu a kdokoli jej může užít bez nutnosti souhlasu, čímž odpadá problém nemožnosti dohledat nositele práv.²¹⁵

H. Varian navíc uvádí, že prodloužení doby trvání autorského práva v USA je nevýhodné i ekonomicky, neboť posledních 20 let doby trvání autorského práva představuje 0,33% hodnoty předchozích 50 let.²¹⁶ S tímto pohledem na dobu trvání autorského práva i na jakékoli jiné závěry o v poslední době poměrně často diskutované „*optimální době trvání autorského práva*“²¹⁷ se odmítáme ztotožnit. Optimální je totiž něco jiného v právu a něco jiného ve skutečnosti, proto lze hovořit jako o něčem optimálním pouze v případě, kdyby právo bylo schopné reflektovat dobu trvání majetkových autorských práv pro každé dílo zvlášť, a pak by stály za pozornost i okolnosti, jakým způsobem a za jakou cenu bylo dílo vytvořeno, jaký o něj mají uživatelé zájem, jakou má hospodářskou hodnotu apod. V takovém případě by doba trvání majetkových autorských práv uplynula přesně v momentě, kdy by

²¹² § 302 (a) a (c) CA. K údajům o vývoji trvání doby autorského práva viz VARIAN, R. Hal. Copyright Term Extension and Orphan Works. *Industrial and Corporate Change*. 2006, roč. 15, č. 6, s. 965 – 980.

²¹³ Zájmy autorů a uživatelů jsou základní protikladné zájmy v autorském právu. Zákodárce ale musí pracovat i s dalšími a jinými zájmy např. investorů v případě zakázkových děl, podnikatelů v souvislosti s výrobou zvukových záznamů apod. Je úkolem zákonodárce, aby shledal, zda určitý zájem je oprávněný a zda má být prosazen na úkor zájmů jiných.

²¹⁴ Takovou rovnováhu však lze modifikovat v konkrétním případě smluvně na základě vůle stran.

²¹⁵ Srov. § 28 odst. 1 AutZ.

²¹⁶ Viz VARIAN, R. Hal. Copyright Term Extension and Orphan Works. *Industrial and Corporate Change*. 2006, roč. 15, č. 6, s. 965 – 980.

²¹⁷ Viz např. LANDES, M. William, POSNER, A. Richard. *Indefinitely Renewable Copyright* [John M. Olin Law & Economics working Paper č. 154]. The Law School The University of Chicago, 2002, 49 s. Srov. zejm. v angl. psané literatuře heslo „*optimal copyright term*“, v poslední době však ještě častěji „*indefinitely renewable copyright*“. Viz LANDES, M. William, POSNER, A. Richard. *Indefinitely Renewable Copyright* [John M. Olin Law & Economics working Paper č. 154]. The Law School The University of Chicago, 2002, 49 s.

zájem uživatelů na užívání díla převážil nad ochranou zájmů nositele práv. Jelikož se okolnosti týkající se každého díla vždy liší, není vhodné hovořit ani o všeobecné optimální době trvání majetkových autorských práv. Proto ať už je doba trvání majetkových autorských práv jakákoli, je vždy určena většinou podle toho, který veřejný zájem je z pohledu zákonodárce potřebnější více chránit.²¹⁸ V otázce prodloužení doby trvání majetkových autorských práv je zřejmé, že byl upřednostněn zájem na ochraně nositelů práv, což s sebou ale zároveň nese přirozenou potřebu jiným způsob vyvážit zájem uživatelů.²¹⁹

Proč prodlužující se doba trvání majetkových autorských práv přispívá ke vzniku např. osiřelých děl, obecně a přirozeně plyne z povahy autorského díla. Americká nauka autorského práva vycházející z ekonomické teorie veřejných a soukromých statků,²²⁰ za jejíhož zakladatele je pokládán P. A. Samuelson,²²¹ považuje autorské dílo za veřejný statek, který je určen k obecnému užívání.²²² V českém autorském právu sice rozhodně nelze dospět ke stejnému zjištění, neboť autorské dílo, coby projev osobní povahy, není věcí v právním smyslu.²²³ Zato však dílčí znaky faktické nevyčerpatelnosti a nevýlučnosti, kterými se povaha veřejného statku v americké nauce zdůvodňuje, působí díky svému ekonomickému základu všude stejně. První ze znaků znamená, že užíváním díla se dílo zásadně nespotebovává a není tak vyloučen stejný způsob užití díla odlišných osob v jeden časový okamžik zároveň a druhý, že proto lze obtížně zajistit faktickou výlučnost či panství v užívání statku jednou osobou. Nezbyvá proto, než aby zákonodárce garantoval výlučnost právně, zato ale vyčerpatelnost by zákonodárce měl regulovat v nezbytně nutné míře, neboť je především věcí nositele práv, aby rozhodoval, kdo a jakým způsobem bude dílo užívat. V tomto ohledu lze proto na dobu trvání majetkových autorských práv nahlížet i jako na rezervaci díla *sui generis*, která však pro ničí

²¹⁸ Zákonodárce musí vycházet ze stavu, který se vyskytuje pravidelně, většinou. Zákonodárce nemůže reagovat na všechny vyskytnuvší se situace k naplnění optimálního řešení toho kterého konkrétního případu. Taková právní úprava by nebyla ideální, neboť by vedla ke zbytečné právní nejistotě. Na druhé straně zákonodárce by se měl vyvarovat paušalizování bez ohledu na vývoj společnosti, což je často, i když zpravidla ne vždy oprávněně, vytýkáno obecně právě autorskému právu.

²¹⁹ Neboť ti se stávají slabší stranou. V důsledku současného nastavení autorského práva je možné pomalu sledovat posud od dogmatiky autora jako slabší strany k uživateli jako slabší straně. Avšak o tom, že by se v posuzování, kdo je a není slabší stranou, nemělo nic přehánět, výmluvně vypovídá např. dění ve spotřebitelském právu v EU.

²²⁰ Viz DEMSETZ, Harold. Full Access The Private Production of Public Goods. *Journal of Law and Economics*. 1970, roč. 13, č. 2, 293 – 306.

²²¹ Viz SAMUELSON, A. Paul. The Pure Theory of Public Expenditure. *Review of Economics and Statistics*. 1954, roč. 36, č. 4, s. 387 – 389., SAMUELSON, A. Paul. Diagrammatic Exposition of a Theory of Public Expenditure. *Review of Economics and Statistics*. 1955, vol 37, č. 4, s. 350 – 356.

²²² Viz public goods proti private goods. Srov. k tomu odlišné ryze právní koncepty veřejného statku v § 490 ObčZ, 286 ABGB.

²²³ Srov. ale průmyslově-právní práva na označení (např. zeměpisná označení a označení původu), která definici veřejného statku dle českého práva splňují. Zároveň se v tomto případě jedná o věci ničí, věci bez pána.

dobro neslouží, a proto dochází ke společenské ztrátě. Přičemž čím delší je doba trvání majetkových autorských práv, tím větší může být i následná ztráta.

5. 1 Diskuze o smyslu ústavní doložky v autorském právu USA

Dílčí autorskoprávní úpravy vznikaly na americkém kontinentu již v době existence kolonií,²²⁴ avšak zásadní pro další rozvoj autorského práva USA bylo přijetí Ústavy USA (*The Constitution of the United States of America 1787*). Ústava zakotvila pravomoc Kongresu USA „...podpořit úspěch vědy a užitých umění stanovením autorům a vynálezům výhradního časově omezeného práva k jejich sepsaným dílům a vynálezům“.²²⁵ Podobné ustanovení bychom v kontinentálních právních řádech, ať jde např. o Německo, Francii nebo Česko, nenašli.²²⁶

Tímto, přímo z ústavy plyne povaha ochrany autorských práv USA. Tou je jednak podpořit umělce při jejich tvorbě, ale zároveň vyhrazení práva státu (federace) poskytnout výlučné právo k dílu v omezeném trvání. Naplňuje se tak stimulační a regulativní funkce autorského práva, která je uměle – pozitivně vytvořena zákonodárcem. V důsledku toho autorské právo (*copyright*) nerozlišuje mezi osobnostními a majetkovými autorskými právy. Vlastně osobnostní práva ani nezná. Proto můžeme autorské právo USA chápat jako právem uznané majetkové právo (*granted right*) a jako kterákoli jiná majetková hodnota může být smluvně převáděno s translativními účinky mezi stranami *inter vivos*.

Vraťme se ale zpět k čl. 1 odst. 8 (8) Ústavy USA (dále jen ústavní doložka), která zmíněnou pravomoc Kongresu USA zakotvuje. Tato doložka od času přijetí Ústavy USA nebyla pozměněna a také jakákoli ústavní diskuze o jejím smyslu dlouhá léta chyběla. Naopak nyní v poměrně krátkém a koncentrovaném období několika let je zájem o význam ústavní doložky vysoký. Nechá se předpokládat, že vysoký zájem souvisí se vzrůstajícím významem autorského práva v národní ekonomice USA. A také můžeme říci, že ti, kteří se v této diskuzi vyjadřují, zastávají stejný názor volající po soudním přezkumu soudobých zákonodárně-

²²⁴ YU, K. Peter. *Intellectual Property and Information Wealth: Copyright and related rights*. Greenwood Publishing Group, 2007. s. 143.

²²⁵ Čl. 1 odst. 8 (8) Ústavy USA.

²²⁶ Z absence nedostatku výslovné ústavní záruky ve většině evropských zemí vyplývá, proč kontinentální právní filosofie detailně zkoumala smysl ochrany práv autora se zaměřením na jeho osobnostní složku a jeho odvozování od základních lidských práv. Viz čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a čl. 27 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv.

politických aktů vydávaných Kongresem USA v oblasti autorského práva, které se často týkají rovnováhy mezi zájmy nositelů práv a uživatelů²²⁷

Uvádí se, že důvod, proč v roce 1787 bylo tolik důležité ústavní doložku zakotvit, historicky souvisí s tím, že Ústava USA, která je ústavou federální, vyjmenovává zvláštní pravomoci Kongresu USA, který má pravomoci pouze v ústavě uvedené. Proto v době přijetí americké ústavy bylo pouze otázkou, zdali pravomoc Kongresu USA v oblasti autorského práva bude dána či nikoli a výsledek této volby byl v zásadě předem jasný v obavě z tehdy příliš silného postavení jednotlivých států, které by si jinak pravomoc Kongresu USA usurpovaly pro sebe. Druhou a neméně významnou je skutečnost, že autoři Ústavy USA (otcové zakladatelé) úzkostlivě dbali, aby USA mohly kulturně konkurovat jiným zemím světa. A tak právě motivace a podpora autorů, která mohla být ústavně zakotvená, byla způsobila takového cíle dosáhnout, což se koneckonců potvrdilo. Konečně zakotvení autorskoprávní ochrany na federální úrovni mělo svého času i svůj nesporný praktický význam pro samotné autory, a sice že nemuseli cestovat od státu ke státu s žádostí o ochranu svého autorského díla.²²⁸

Ústavní doložka se stala předmětem soudního přezkumu ze strany Nejvyššího soudu USA až v roce 2003. Eric Eldred a další nakladatelé zabývající se publikováním již jednou vydaných knih tehdy napadli, coby dotčení na svém veřejném subjektivním právu, *Copyright Term Extension Act*, který Kongres USA schválil v roce 1998 a který prodloužil dobu trvání autorského práva z 50 na 70 let po smrti autora. Eric Eldred zejména namítal rozpor s ústavní doložkou, dle které má Kongres USA pravomoc stanovit pouze časově omezené výlučné právo. Dále byla namítána nepřípustná retroaktivita, v důsledku které se z řady děl nestala díla volná, ačkoli by se jimi, nebýt předmětného zákona, stala.²²⁹

Z pohledu svobody provozování hospodářské činnosti měla retroaktivita dopad i na některá ikonická díla jako např. první kreslené filmy s postavičkou *Mickey Mouse*, odkud plyne i hovorové označení zákona jako tzv. *Mickey Mouse Act*. Nejvyšší soud USA ústavní stížnost zamítnul a potvrdil ústavnost zákona převahou 7:2 hlasům.²³⁰

²²⁷ Srov. SCHWARTZ, M. Paul, TREANOR M. William. Eldred and Lochner: Copyright Term Extension and Intellectual Property as Constitutional Property. *The Yale Law Journal*. 2003, roč. 12, č. 8, s. 2331 – 2414.

²²⁸ DONNER, Irah. The Copyright Clause of the U.S. Constitution: Why Did the Framers Include It with Unanimous Approval? *The American Journal of Legal History*. 1992, roč. 36, č. 3, s. 361 – 378.

²²⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003.

²³⁰ SCHWARTZ, M. Paul, TREANOR M. William. Eldred and Lochner: Copyright Term Extension and Intellectual Property as Constitutional Property. *The Yale Law Journal*. 2003, roč. 12, č. 8, s. 2331 – 2414.

Mohlo by se zdát, že rozhodnutím Nejvyššího soudu USA dospěla diskuze ohledně smyslu ústavní doložky ke svému konci, avšak opak je pravdou. Nejvyšší soud USA ačkoli ústavní stížnost zamítnul, tak ve svém rozhodnutí nenabízí uspokojivé vysvětlení, proč tak učinil a ani nedal ostatním soudům doporučení, jakým způsobem ústavní doložku vykládat. Podle některých názorů tak Nejvyšší soud USA rozhodnul způsobem, který nebyl schopen racionálně zdůvodnit.²³¹

Jelikož doba trvání autorského práva je jedním z obecných limitů autorskoprávní ochrany, může být rozhodnutí Nejvyššího soudu USA v otázce výkladu ústavní doložky i jinde ve světě zajímavostí. Obecně totiž diskuze nad tím, jaká doba trvání autorského práva je ústavně optimální, zdali je to současných 70 let po smrti autora či zdali 140 let nebo snad i 200 let, neutichá. V diskuzi by se však nemělo příliš argumentovat tím, že v době přijetí ústavy byly autorskoprávní realie odlišné, když tehdejší doba trvání byla kratší a že právě takto dlouhá doba odpovídala tehdejší společenské potřebě, ale měl by převážet objektivně recentní výkladový cíl argumentace založený na porozumění pojmu doby trvání, v právu USA, navíc výslovně označené jako „doby omezené“, dnešní společností. Zdali by však výsledek vzešlý z těchto dvou odlišných výkladových cílů byl odlišný, zůstává otázkou k diskuzi.

5. 2 Závěr kapitoly

Z kapitoly věnované době trvání majetkových autorských práv vyplývá závěr, že současná obecná doba trvání majetkových autorských práv včetně práv souvisejících s právem autorským by se neměla dále prodlužovat, ale naopak zkrátit. Výše jsme popsali důvody právní i ekonomické, na základě nichž lze mít za to, že pokračující tendence prodlužovat dobu trvání majetkových autorských práv není v ničem přínosná a jde výhradně o věc politického rozhodnutí, za kterým nestojí věcné argumenty. Současná obecná doba trvání majetkových autorských práv po dobu života autora a 70 let po jeho smrti je sice dostatečná a odpovídající potřebě ochrany subjektivních autorských práv, jedná se však o dobu zbytečně dlouhou, která nereflektuje cyklus užívání většiny autorských děl a za kterou historicky stála pouze evropsko-unijní úvaha sjednotit dobu trvání právě podle států s nejdelší dobou trvání

²³¹ SCHWARTZ, M. Paul, TREANOR M. William. Eldred and Lochner: Copyright Term Extension and Intellectual Property as Constitutional Property. *The Yale Law Journal*. 2003, roč. 12, č. 8, s. 2331 – 2414.

majetkových autorských práv. Proto v případě, že by obecná doba trvání majetkových autorských práv zůstala historicky zachována na dobu autorova života a 50 let po jeho smrti, jak předpokládá RÚB, jednalo by se stále z hlediska vysokého standardu ochrany autorských práv o dobu dostatečnou. Kloníme se proto k názoru, že by obecná doba trvání majetkových autorských práv měla být zkrácena ze 70 na 50 let po smrti autora.

6 Princip vyčerpání práva

Vyčerpání práva (konzumace) je významným obecným limitem autorskoprávní ochrany a prostředkem vyvážení zájmů mezi nositeli práv a uživateli. Jde o princip celosvětově známý (srov. angl. termín *exhaustion* v právu evropsko-unijním a *first-sale doctrine* v autorském právu USA), byť může vnitrostátně spočívat na odlišných dílčích zásadách (srov. vnitrostátní, regionální, mezinárodní vyčerpání). Nejde přitom o princip výlučně známý pouze autorskému právu, ale celému právu duševního vlastnictví (srov. např. vyčerpání v právu patentovém či známkovém). V českém autorském právu je princip vyčerpání upraven v § 14 odst. 2 AutZ jako výjimka z výlučného autorského práva na rozšiřování originálu či rozmnoženiny díla. Nejedná se o vyčerpání práva na rozmnožování, které je odlišným výlučným majetkovým autorským právem, které s právem na rozšiřování nesouvisí, třebaže dochází často ve vztahu k jednomu dílu ke kombinaci (střetu) různých způsobů užití např. rozšiřováním, rozmnožováním, sdělováním veřejnosti, půjčováním, apod., což souvisí s výkonem výlučných autorských práv k dílu samotnému a nejedná se o nic neobvyklého.

Princip vyčerpání řadíme k obecným limitům, které jsou východisky, za jakých podmínek a ve vztahu k jakému předmětu ochrany se poskytuje právní ochrana, resp. kdy autorovo výlučné autorské právo na rozšiřování originálu či rozmnoženiny je vyčerpáno (zaniká), a tedy nikoli pouze omezeno (slabší znak). To však nebrání současně hovořit o principu vyčerpání jako o výluce či výjimce z práva na rozšiřování. Podstata vyčerpání spočívá v preferenci výlučného práva na ochranu vlastnictví (čl. 11 LZPS) oproti právu k výsledku tvůrčí činnosti (čl. 34 LZPS), která se projevuje tím, že pokud dojde k oprávněnému nabytí originálu nebo rozmnoženiny díla, pak dochází k vyčerpání práva na rozšiřování spočívající ve vyčerpání autorova zájmu (práva) dále vykonávat své právo na rozšiřování ve vztahu ke konkrétnímu originálu či rozmnoženině (hmotnému nosiči) a nabyvatel je proto oprávněn tento originál či rozmnoženinu dále rozšiřovat jakýmkoli způsobem a za jakýmkoli účelem.

Limitem tohoto užití jsou však výlučná osobnostní práva autora (§ 11 AutZ) stejně jako i ostatní majetková práva k dílu jako takovému. Jako příklad lze uvést koupi knihy, hudebního CD nebo filmu na DVD, kterým dojde k vyčerpání práva na rozšiřování a lze proto

i bez souhlasu a vědomí autora nebo jiného nositele právy tyto hmotné předměty s autorskými díly dále prodat, půjčit, ale i zničit či jinak s nimi dále disponovat. Je však vyloučeno pořízení jejich kopií, umístění na Internet apod., neboť to se již týká výkonů jiných autorských práv, než je právo na rozšiřování. Praktické potíže to však nepřináší, neboť i tato užití mohou být oprávněná např. na základě volného užití, zákonné licence, smluvní licence apod. Nikoli však na základě vyčerpání práva. Dodejme, že právně-politickým smyslem principu vyčerpání je zabránit autorovi či jinému nositeli práv omezovat volný pohyb zboží.²³²

V této kapitole si klademe za cíl zejména ověřit možnosti aplikovatelnosti principu vyčerpání v digitálním prostředí.

6. 1 Podstata vyčerpání autorského práva

K vyčerpání práva dochází při prvním převodu originálu či rozmnoženiny autorského díla. Východiskem je, že výkon výlučných práv k výsledku tvůrčí duševní činnosti musí být realizován s ohledem na veřejné společenské zájmy. Když dojde k oprávněnému převodu vlastnictví k hmotnému nosiči díla, získává nabyvatel vlastnické právo ve stejném rozsahu jako převodce, a tedy může nakládat s vlastnickým právem stejným způsobem jako vlastník předchozí. Obecně princip vyčerpání znamená, že při dalším převodu vlastnického práva k hmotnému nosiči již není potřeba souhlasu autora či jiného nositele práv díla vyjádřeného do hmotného nosiče, čímž dochází k umožnění volného pohybu zboží na trhu. To nakonec přináší výhodu samotnému autorovi či jinému nositeli práv, jehož zájmem je nebránit volnému pohybu konkrétního originálu či rozmnoženiny díla. Při každém opětovném převodu vlastnického práva k originálu uměleckého díla vzniká nositeli práv právo na odměnu, které působí jako omezení principu vyčerpání, a to vedle obecné možnosti realizovat první převod vlastnického práva úplatně stejně jako i úplatně licencovat jiné způsoby užití, u kterých k vyčerpání práva nedochází.

Princip vyčerpání se uplatní v okamžiku prvního oprávněného převodu vlastnického práva k originálu či rozmnoženině autorského díla. Váže se výhradně k převodu, nikoli k přechodu, pronájmu, půjčování apod. Podmínkou pro uplatnění principu vyčerpání je zejména autorskoprávní oprávněnost převodu vlastnického práva, kdy oprávněným je pouze

²³² Srov. TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 196.

osoba autora nebo jiného nositele práv. V českém autorském právu se vyčerpává pouze právo na rozšiřování, nikoli další výlučná majetková práva ani právo osobnostní.²³³ Celosvětově však v tomto ohledu nemusí být princip vyčerpání jednotný, neboť lze uvažovat o možnosti vyčerpání i jiných autorských práv, než je pouze právo na rozšiřování.

Z hlediska pojmových znaků vyčerpání práva je v českém autorském právu stěžejní požadavek převodu vlastnického práva k věci (hmotnému nosiči díla),²³⁴ a tedy nikoli získání přístupu k dílu jinak prostřednictvím jiného autorského práva majetkového např. prostřednictvím sdělování díla veřejnosti (zpřístupňování díla nehmotně např. po Internetu). Jak známo občanský zákoník nově upravuje tzv. široké pojetí věci v právním smyslu, kdy se věcí rozumí vše, co je odlišné od osoby a slouží potřebě lidí.²³⁵ Převod vlastnického práva se tak může týkat práva i jiné věci bez hmotné podstaty, připouští-li to jejich povaha, což předpokládá zejména trvalý a opakovaný výkon práva, resp. dispozičně-majetková povaha takového práva či věci. Přestože předmětem vlastnických dispozic tak mohou být i nehmotné věci a jde o změnu významnou pro vztah autorského práva a věcných práv, ničeho se nemění na pojetí principu vyčerpání, který se váže pouze a jenom k věci hmotné (hmotnému nosiči díla). Je tomu tak z důvodu, že pojmově (prakticky) je vyloučeno zachytit dílo do nehmotné věci. Z toho důvodu i převod vlastnické práva k nehmotné věci jako nosiče autorského díla je vyloučen. Otázka zpřístupňování děl nehmotně (srov. sdělování díla veřejnosti např. na Internetu) je otázkou jinou, která s autorským právem na rozšiřování nesouvisí, neboť o rozšiřování v tomto případě pojmově nejde.²³⁶ Přesto, jak dále vysvětlíme, recentní judikatura Soudního dvora EU připouští aplikaci principu vyčerpání i k počítačovým programům zpřístupněným veřejnosti nehmotně.

Pro autorské právo stejně tak i pro ostatní práva duševního vlastnictví se přitom uplatňuje princip teritoriality a zásada *lex loci protectionis*. Proto v případě principu vyčerpání, který je významným limitem autorova dohledu nad volným pohybem zboží a importu, je třeba zkoumat právní úpravu konkrétního státu, kde se o autorskopravní ochranu žádá.²³⁷ Princip vyčerpání má však význam i z hlediska dostupnosti, obecného přístupu veřejnosti k dílu i případného zachování díla. S rozšířením digitálního prostředí se však

²³³ TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 192.

²³⁴ Vhodnější termíny pro věc, do které je dílo ztvárněno než „nosič díla“ či „hmotný substrát“ český jazyk nemá.

²³⁵ § 489 ObčZ.

²³⁶ Viz § 14 odst. 1 AutZ.

²³⁷ TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 197.

aplikační prostor principu vyčerpání v jeho současné podobě (tj. ve vazbě k hmotnému nosiči) omezil.

6. 2 Mezinárodní rámec a evropsko-unijní rámec vyčerpání práva

Princip vyčerpání není v RÚB upraven. Mezinárodní dohoda TRIPS stejně jako smlouva WCT však již vyčerpání upravují přímo. Podle čl. 6 dohody TRIPS „*pro účely řešení sporů v rámci této Dohody, s výhradou ustanovení článků 3 a 4, nebude nic v této Dohodě použito k jednání o otázce vyčerpání práv k duševnímu vlastnictví.*“ Členským státům dohody TRIPS se proto ponechává volnost v otázce vnitrostátní právní úpravy vyčerpání práva. Stejně tak i podle čl. 6 odst. 1 Smlouvy WCT „*Autoři uměleckých a vědecký děl mají výlučné právo udílet svolení k zpřístupnění originálu nebo rozmnoženin svých děl veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnictví*“. Dle čl. 6 odst. 2 Smlouvy WCT „*Žádné ustanovení této Smlouvy neomezuje volnost smluvních stran, aby popřípadě stanovily podmínky, za nichž se po prvním prodeji nebo jiném převodu vlastnictví originálu nebo rozmnoženiny díla, uskutečněném se svolením autora, uplatní vyčerpání práva uvedeného v odstavci 1*“. Mezinárodní právo autorské tak spočívá ve volnosti vnitrostátní právní úpravy vyčerpání.

Východiskem právní úpravy v EU je právo na rozšiřování díla zakotvené v čl. 4 informační směrnice, dle kterého právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla se rozumí výlučné právo schválit či zakázat zpřístupnění originálu či rozmnoženiny díla veřejnosti prodejem nebo jiným způsobem.²³⁸ K vyčerpání přitom nedojde na území členského státu EU (případně členského státu Dohody o Evropském hospodářském prostoru) s výjimkou prvního oprávněného prodeje nebo jiného převodu vlastnického práva k originálu či rozmnoženině díla nositelem práv nebo s jeho souhlasem (čl. 4 odst. 1 informační směrnice). Informační směrnice upravuje výslovně v čl. 3 odst. 3, že právo na sdělování veřejnosti (tj. zpřístupňování díla v nehmotné podobě živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově) se nevyčerpává. Princip vyčerpání dle informační směrnice se netýká případů, kdy k prvnímu oprávněnému prodeji originálu či rozmnoženiny dojde mimo území EU. V odůvodnění č. 29 informační směrnice se stanoví, že princip vyčerpání se netýká služeb a zvláště ne služeb *on-line*, ale pouze konkrétního originálu či rozmnoženiny díla jako

²³⁸ Srov. čl. 14 odst. 1 AutZ, který je vnitrostátním provedením čl. 4 odst. 1 informační směrnice.

hmotného nosiče (hmotné věci v právním smyslu). K vyčerpání nedochází ani v případě zhotovení rozmnoženiny díla uživatelem služby ani se souhlasem nositele práv. Dle informační směrnice by každá služba *on-line* měla podléhat souhlasu ze strany autora či jiného nositele práv. Vyčerpání práva ve vztahu k *on-line* službám proto směrnice nepřipouští, ale váže jej pouze na originál či rozmnoženinu díla jako hmotného nosiče díla. Evropsko-unijní právo rozdílně od práva mezinárodního již pomocí směrnice stanoví závazný rámec pro členské státy. Česká právní úprava je s tímto v souladu, přičemž zdůraznit lze zejména aplikační vazbu principu vyčerpání na originál či rozmnoženinu díla jako hmotného nosiče, převod vlastnického práva k rozmnoženině (hmotnému nosiči) a skutečnost, že jde tzv. regionální vyčerpání práva na území EU a Dohody o Evropském hospodářském prostoru.

6. 3 Princip vyčerpání v digitálním prostředí v judikatuře

V reakci na rozšiřující se tvorbu v digitálním prostředí vzniká otázka, zda je dán aplikační prostor pro vyčerpání práva na rozšiřování i v digitálním prostředí, které významně ovlivnilo způsob tvorby nových děl a jejich uvádění na trh. Zmínit lze např. e-knihy, hudbu, filmy, software, hry a další kategorie děl šířených běžně digitálně po Internetu.²³⁹ V odpovědi na položenou otázku zastáváme názor, že nikoli. Pojmově se totiž princip vyčerpání váže výhradně na právo na rozšiřování, a tím se rozumí zpřístupňování díla pouze v hmotné podobě. Potíž s aplikací principu vyčerpání v digitálním prostředí spočívá v tom, že zde nedochází k převodu vlastnického práva. Pokud dojde ke stažení díla, nepřevádí se vlastnické právo, ale dochází k vytvoření rozmnoženiny, kterou si uživatel uloží na datový nosič ve své dispozici. Originál díla přitom nikam nepřechází, ale dochází k vytvoření rozmnoženiny. Nositel tak má původní rozmnoženinu, uživatel nově vytvořenou. Z toho důvodu například není možné, aby knihovna jako veřejně přístupná instituce nakoupila e-knihy a tyto pak volně půjčovala svým uživatelům (destinatářům) podobně jako tak činí u klasických knih. Pro úplnost dodejme, že namísto toho nositel práv umožní přístup k dílu uživatelům sám prostřednictvím Internetu. Na základě licenční smlouvy pak uživatel může e-knihu užívat a je zavázán zaplatit nositeli práv licenční odměnu (odměnu za přístup a užívání). I samotná skutečnost existence licenční a nikoli převodní smlouvy, jejímž předmětem je převod

²³⁹ Srov. množství poskytovatelů digitálních služeb (audiovizuálních mediálních služeb na vyžádání) působících na českém (i světovém) trhu). V Česku patří v současnosti k největším Voyo, Filmy Google Play, iTunes, O2, Alza.cz, HBO.

vlastnického práva v konkrétním případě, je z hlediska aplikace principu vyčerpání problematická.²⁴⁰

Existují přesto nějaké důvody pro to, aby se princip vyčerpání (jeho obdoba) uplatil i v oblasti digitálního prostředí? Takovým důvodem by mohl být význam digitálního prostředí z hlediska současné i budoucí tvorby a zájem veřejnosti na svobodném přístupu k dílu jako protiváha k omezením, zejména technickým, které nositelé práv proti uživatelům kladou. Způsob zpřístupňování děl veřejnosti prostřednictvím Internetu má již dnes větší váhu a tržní podíl, než distribuce prostřednictvím hmotných nosičů, a tedy i význam vyčerpání v digitálním prostředí a jeho dopad na tržní mechanismy by měl větší význam, než u nosičů hmotných. Hlavními důvody proti jsou však jednak skutečnost, že digitální prostředí zajišťuje dostatečný přístup k dílu veřejnosti, a dokonce oproti hmotným rozmnoženinám mnohem snadněji, a je proto vůbec otázkou, zda existuje legitimní potřeba veřejnosti dále zcizovat nehmotnou rozmnoženinu autorského díla. Originál či rozmnoženina díla šířena digitálně po Internetu neztrácí svoji kvalitu (nestárne) podobně jako hmotný nosič, čímž jsou šetřena práva autora a odkud i pramení *ratio legis* principu vyčerpání.

Průlomovým rozhodnutím v otázce aplikace principu vyčerpání v digitálním prostředí je rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*,²⁴¹ které za určitých podmínek připustilo vyčerpání práva na rozšiřování k trvalé rozmnoženině počítačového programu stažené *on-line* pomocí Internetu. Předmětem rozhodování soudu byla otázka, zda a pokud ano, za jakých podmínek, stažení rozmnoženiny počítačového programu pomocí Internetu se souhlasem nositele práv, může zavdat vyčerpání výlučného autorského práva na rozšiřování takové rozmnoženiny na území EU. Soud se při hodnocení nejprve musel vypořádat s otázkou, zda závazek mezi nositelem práva a uživatelem lze označit za první prodej ve smyslu čl. 4 odst. 2 informační směrnice.²⁴² Soud dospěl k závěru, že s ohledem na obecný význam slova „prodej“ je podmínkou vyčerpání práva na rozšiřování převod vlastnického práva k takové rozmnoženině.²⁴³ Na základě

²⁴⁰ Srov. angl. pojem *end-user license agreement* (EULA) vyskytující se často v souvislosti s užíváním počítačových programů mající význam pro neuplatnění principu vyčerpání práva. Podobně např. i u e-knih, hudby, filmů. Oproti tomu srov. angl. pojem *sale* např. v případě Internetového obchodu iTunes společnosti Apple inc., který by mohl naznačit možnost další zcizení rozmnoženiny, pokud to licenční ujednání nevyloučí. To vše ovšem pouze za předpokladu současného zkoumání skutečného obsahu právního jednání nikoli pouze jeho označení viz § 555 odst. 1 ObčZ.

²⁴¹ Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*, C-128/11, ze dne 3. července 2012.

²⁴² Tamtéž bod 38.

²⁴³ Tamtéž bod 42.

skutkových zjištění soud dospěl k zjištění, že uživatel, který stáhnul rozmnoženinu počítačového programu a uzavřel licenční smlouvu k užití této rozmnoženiny, nabyt za úplatu oprávnění užívat předmětnou rozmnoženinu časově neomezeně. Soud proto dospěl k závěru, že v daném případě byly naplněny potřebné znaky převodu vlastnického práva ke konkrétní rozmnoženině počítačového programu. Podle rozhodnutí Soudního dvora EU nelze činit rozdíl, jestli nositel práv zpřístupnil své dílo uživateli pomocí stažení z Internetu nebo pomocí běžných hmotných nosičů CD-ROM či DVD.²⁴⁴ Soud rovněž konstatoval, že z čl. 4 odst. 2 informační směrnice nevyplývá nutná vázanost aplikace vyčerpání práva pouze na rozmnoženiny na hmotném nosiči.²⁴⁵ Z rozhodnutí tedy vyplývá zřejmý závěr, že aplikace principu vyčerpání práva není nutně vázaná na originál či rozmnoženinu díla na hmotném nosiči resp. není vyloučen nosič nehmotný.

Soud stanovil tři podmínky, za kterých může k aplikaci principu vyčerpání dojít. První, že nositel práv svolil ke stažení rozmnoženiny díla na nosiče dat. Druhá, že nositel práv dává svolení k časově neomezenému užití konkrétní rozmnoženiny. Třetí, že nositel práv obdržel plnění odpovídající hodnotě dané rozmnoženiny. Právně se tedy jedná o snahu dosáhnout toho, aby možnost stažení rozmnoženiny díla z Internetu byla funkčně ekvivalentní převodu vlastnického práva k rozmnoženině na hmotném nosiči. Je tím umožněn opětovný „prodej“ rozmnoženin autorských děl jiným způsobem než pouze převodem vlastnického práva k hmotnému nosiči.²⁴⁶ Vyčerpání práva se dle soudu vztahuje rovněž i na další aktualizace následující po prvním stažení. Praktická potíž předmětného rozhodnutí spočívá v tom, jak opětovným prodejcům zabránit v dalším užívání své rozmnoženiny. Pokud by to nebylo možné, hrozí riziko rozšiřování nelegálního trhu navíc těžko rozlišitelného od trhu poctivého. Je proto nutné, aby při opětovném prodeji vždy převodce učinil svoji rozmnoženinu nepoužitelnou k okamžiku převodu.

Protistrana ve věci předmětného rozhodnutí, společnost Oracle, se bránila argumentem, že zpřístupnění díla na Internetu představuje sdělování díla veřejnosti ve smyslu čl. 3 odst. 1 informační směrnice, a proto ve spojení s čl. 3 odst. 3 informační směrnice, nemůže dojít k vyčerpání práva na rozmnožování. Soud však tento argument vyvrátil s tím, že čl. 4 odst. 2 směrnice o právní ochraně počítačových programů upravující vyčerpání práva na rozšiřování zvláště pro počítačové programy je speciální ve vztahu k čl. 3 odst. 3 informační

²⁴⁴ Tamtéž bod 53.

²⁴⁵ Tamtéž bod 53.

²⁴⁶ Tzv. sekundární trh s rozmnoženinami autorských děl včetně počítačových programů, e-knih, hudby, filmů, her apod.

směrnice.²⁴⁷ Pokud budeme akceptovat tento názor Soudního dvora EU, pak by se mělo jednat o zavedení tohoto *quasi pravidla* pouze ve vztahu k *počítačovým programům*, ale nikoli ve vztahu k ostatním kategoriím děl.

Po rozhodnutí Soudního dvora EU věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*, přesto zůstává nejisté, zda vyčerpání práva na území EU nastává za předpokladu splnění soudem řečených podmínek pouze ve vztahu k počítačovým programům nebo také k *ostatním kategoriím autorských děl*, kterými jsou např. filmy, hudba, hry, e-knihy apod. Naznačení, jakým směrem by se mohla vydat rozhodovací praxe evropských soudů v této otázce, můžeme v současnosti pouze dovozovat z rozhodnutí německého Odvolacího soudu v Hammu ve věci sp. zn. 22 U 60/13 ze dne 15. 5. 2014, kterým potvrdil rozhodnutí Okresního soudu v Bielefeldu, sp. zn. 4 O 191/11. Odvolací soud v rozhodnutí takové vyčerpání práva na rozšiřování nepřipouští, a to konkrétně ve vztahu k audio knihám nabízených komerčně ke stažení pomocí Internetu.

Jak je vidno, z rozhodnutí německého Odvolacího soudu v Hammu vyplývá, že princip vyčerpání upravený zvláště ve směrnici o ochraně počítačových programů jako *lex specialis* se neuplatňuje k jiným kategoriím autorských děl. Německý soud argumentuje tím, že v opačném případě mohl Soudní dvůr EU věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*, rovnou připustit vyčerpání ve vztahu k těmto jiným druhům děl a nikoli na základě čl. 4 odst. 2 směrnice o ochraně počítačových programů, ale čl. 4 odst. 2 informační směrnice. Odvolací soud v Hammu se tedy přidržel argumentace Soudního dvora EU o vztahu mezi směrnici o ochraně počítačových programů a informační směrnicí.

Z toho důvodu, jak německý soud uvádí, je možné, aby prodejci audioknih zakazovali uživatelům jejich další prodej. Na druhé straně rozhodnutí Odvolacího soudu v Hammu je pouze vnitrostátním rozhodnutím, jehož právní závěry nemusí obstát v kontextu pozdějšího posuzování skutkově shodného případu Soudním dvorem EU. Dodejme však, že odůvodnění č. 29 informační směrnice vylučuje přímo aplikaci principu vyčerpání v případech stažení rozmnoženiny díla z Internetu. Dále informační směrnice neobsahuje obdobné ustanovení čl. 5 odst. 1 ze směrnice o právní ochraně počítačových programů, které by se uplatnilo ve vztahu k jiným kategoriím děl šířených pomocí Internetu. Proto zřejmě jedinou možnou alternativou je dovést vyčerpání pouze ve vztahu k počítačovým programům dle právní

²⁴⁷ Srov. ale zopakování tohoto argumentu v rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Nintendo Co. Ltd a další proti PC Box Srl a 9Net Srl.*, C-355/12, ze dne 23. ledna 2014.

úpravy směrnice o právní ochraně počítačových programů. Vztah dvou zmíněných směrnic tak zřejmě bude ještě v budoucnu předmětem rozhodování Soudního dvora EU, neboť těžko lze dovést věcného rozdílu mezi stažením počítačového programu a audio knihy, hudby či filmu a dochází tak k logické (mezeře) rozpornosti.

6. 4 Princip vyčerpání dle autorského práva USA

Výlučné autorské právo na rozšiřování kopií autorského díla veřejnosti prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva případně pronájmem či půjčováním, je v autorském právu USA zakotveno v úvodních ustanoveních v § 106 (3) CA, a to spolu s dalšími výlučnými právy. Obdoba principu vyčerpání v kontinentálním pojetí se v pojetí autorského práva USA označuje doslovně jako princip či doktrína prvního prodeje (srov. angl. termín *first-sale doctrine*). Vyčerpání je pak upraveno v § 109 (a) CA a to tak, že vlastník kopie autorského díla vytvořené v souladu s autorským zákonem, je oprávněn bez souhlasu vlastníka autorského práva prodávat nebo jinak (volně) nakládat s vlastnickým právem k takové kopii.

Dle autorského práva USA, pokud autorské dílo není vyjádřeno do hmotného nosiče, pak nejde o převod vlastnického práva, ale o licenční závazek k užití konkrétního díla.²⁴⁸ Autorské právo USA tedy k aplikaci principu vyčerpání práva na rozšiřování vyžaduje existence hmotného nosiče originálu či rozmnoženiny díla. Nelze tedy dovést možnost aplikace principu vyčerpání v případech zpřístupnění díla nehmotně v oblasti Internetu, kde dochází ke stahování rozmnoženiny díla, resp. rozmnoženiny autorského díla je uložena na severu, ze kterého uživatel stáhne a vytvoří tak vlastní rozmnoženinu díla, kterou uloží na nosič dat ve vlastní dispozici (hard disk, USB disk, CD-ROM, cloudové úložiště apod.). Tento závěr byl poprvé jednoznačně přijat již v roce 1995, a to ve zprávě Výzkumné komise práva duševního vlastnictví.²⁴⁹ Tato zpráva následně vyvolala vlnu diskuze, jejímž výsledkem byl návrh zákona připouštějící aplikaci principu vyčerpání i v digitálním prostředí. Návrh zákona počítal např. s oprávněním nabyvatele digitální rozmnoženiny díla ji dále volně

²⁴⁸ Srov. rozhodnutí Okrskového soudu pro jižní New York ve věci *Capitol Records, LLC proti ReDigi Inc.*, 12 Civ. 95 (RJS), ze dne 30. března 2013.

²⁴⁹ LEHMAN, A. Bruce. [1995]. *Intellectual Property and the National Information Infrastructure: The Report of the Working Group on Intellectual Property Rights*. Washington, D. C.: Information Infrastructure Task Force, s. 92 – 94.

přeposílat (za předpokladu, že odstraní svoji rozmnoženinu) či smazat.²⁵⁰ Dané kritérium je tedy srovnatelné s obdobným kritériem obsaženým v rozhodnutí Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.* Avšak krátce poté v roce 1998 došlo k přijetí velké novely autorského práva USA, která se zaměřila zejména na ochranu práv nositelů práv, tzv. *Digital Millennium Copyright Act (DMCA)*²⁵¹ a k přijetí navrhovaného zákona o aplikaci principu vyčerpání v digitálním prostředí již nedošlo. Úřad pro autorská práva následně vydal zprávu,²⁵² ve které odmítl navrhované změny jako předčasné. Zároveň také uvedl, že vzhledem k budoucímu vývoji, bude nutné provést legislativní změny v otázce vyčerpání práva v digitálním prostředí. Do současnosti však k takovým změnám nedošlo. Během té doby však otázka nezanikla a i dnes je předmětem mnoha diskuzí. V USA dokonce vzniklo hnutí za podporu aplikace principu vyčerpání v digitálním prostředí pod heslem „*You Bought It, You Own It!*“.²⁵³ Přijetí legislativních změn ve smyslu navrženého zákona proto nelze zcela vyloučit.

Nezávisle na tom, rovněž již dříve, v některých případech soudy USA dovodily jako nabývací titul licenční a nikoli kupní (jinou převodní) smlouvu i v případech, kdy rozmnoženina díla není poskytována pomocí Internetu, ale na nosičích CD-ROM, DVD apod.²⁵⁴ Problematika daného rozlišení totiž spočívá v tom, že jestliže je užití díla licencováno a nedochází k převodu vlastnického práva k hmotnému nosiči díla, na základě kterého je nabyvatel takového nosiče oprávněn s ním dále libovolně vlastnický disponovat, pak k vyčerpání práva na rozšiřování nedochází. K tomu, kdy se jedná o licenční smlouvu, stanovil Odvolací soud pro 9. obvod ve věci *Vernor proti Autodesk, Inc.* tři podmínky.²⁵⁵ Smlouva musí stanovit, že 1/ nositel uděluje uživateli licenci, 2/ zároveň je uživatel omezen v nakládání s dílem (počítačovým programem) a 3/ je omezen v převodu rozmnoženiny díla (počítačového programu). Licenční smlouva byla v daném případě nevýhradní, uživatel

²⁵⁰ Srov. Návrh zákona týkající se doplnění § 109 CA o písm.(f) [(The Digital Era Copyright Enhancement Act ze dne 13. listopadu 1997, H.R. 3048, (105th), 1997].

²⁵¹ Digital Millennium Copyright Act ze dne 28. října 1998, Pub. L. 105-304, 112 Stat. 2860.

²⁵² U.S. COPYRIGHT OFFICE. 2001. *A Report of the Register of Copyrights Pursuant to § 104 of the Digital Millennium Copyright Act: DMCA Section 104 Report.* 232 s. Dostupné z: <http://www.copyright.gov/reports/studies/dmca/sec-104-report-vol-1.pdf>.

²⁵³ ELECTRONIC FRONTIER FOUNDATION, „*You Bought It, You Own It! Time to Reclaim the Right to Use/Tinker/Repair/Make/Sell/Lend Your Stuff* [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <https://www.eff.org/deeplinks/2014/01/you-bought-it-you-own-it-time-reclaim-right-usetinkerrepairmakeselllend-your-stuff>.

²⁵⁴ Srov. rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Vernor proti Autodesk, Inc.*, 555 F. Supp. 2d 1164 ze dne 20. května 2008.

²⁵⁵ Tamtéž.

nemohl provést překlad, změnu a úpravu počítačového programu a nemohl rozmnoženinu převádět bez souhlasu nositele práv.

Z našeho pohledu se nejedná o závěr správný, neboť zpřístupnění autorských děl zachycených na hmotném nosiči nelze pojmově realizovat pouze licenční smlouvou, ale půjde zpravidla o nepojmenovanou (inominátní) smlouvu, na základě které dojde současně k převodu vlastnického práva a nabytí oprávnění dílo užít. Je potřeba také zmínit situaci, kdy uživatel uzavře kupní smlouvu, na základě které nabyde vlastnického práva k rozmnoženině a až posléze je např. pro fungování počítačového programu vyžadováno uzavření licenční smlouvy. V takovém případě se princip vyčerpání uplatní, uživatel může dále zcizovat rozmnoženinu, avšak vzniká zde rozpor za situace, pokud by se samotnou licenční smlouvou nesouhlasil, anebo souhlasil, ale ta by volné zcizování rozmnoženiny zapovídala. Dle českého práva jde v případě vyčerpání o kogentní právní úpravu, kterou nelze smluvně vyloučit nebo omezit. Vynutitelnost uživatelnosti rozmnoženiny ve smyslu samotného užívání počítačového programu by však přesto v takovém případě nebyla možná, neboť to již se netýká oprávnění uživatele plynoucí z nabytí vlastnického práva k hmotnému nosiči. Rozhodovací praxe soudů USA je proto v tomto směru v českém prostředí využitelná pouze omezeně.

Jinou podstatou skutečností je, že Nejvyšší soud USA v rozhodnutí *Kirtsaeng proti John Wiley & Sons, Inc.* dovedl vyčerpání i v případě prvního převodu uskutečněného mimo území USA, čímž připustil i možnost *mezinárodního vyčerpání* (srov. regionální vyčerpání v rámci EU).²⁵⁶ Dle Nejvyššího soudu USA se princip prvního prodeje má uplatnit i ve vztahu k těm originálům a rozmnoženinám děl vyrobených mimo území USA se souhlasem nositele práv a následně importovaných na území USA. Důsledkem je, že přípuštění mezinárodního vyčerpání brání absolutně jakémukoli dělení trhu, neboť odpadá důvod přesouvat výrobu do zahraničí ve snaze vyloučit aplikaci principu vyčerpání. USA však nejsou jediným státem, který princip mezinárodního vyčerpání připouští. Mezinárodního vyčerpání uznává přímo v autorském zákoně např. Švýcarsko.²⁵⁷ Není tak vyloučeno, aby princip mezinárodního vyčerpání platil v jiných zemích mimo členské státy EU. Jak shora plyne, mezinárodní právo autorské tomuto nebrání a ponechává volnost uvážení členskými státy, zda jejich právní řády mezinárodní konzumaci připustí či nikoli.

²⁵⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Kirtsaeng proti John Wiley & Sons, Inc.*, 568 U.S., ze dne 19. března 2013.

²⁵⁷ Srov. čl. 12 autorského zákona Švýcarska [Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz), zákon č. 231.1 z roku 1993].

6. 5 Diskuze o významu digitálního prostředí

Digitální prostředí přineslo zásadní změnu v dosavadním způsobu tvorby a ta se projevila ve všech směrech autorské tvůrčí činnosti. Změna způsobu tvorby úzce souvisí s vývojem nových informačních a komunikačních technologií, pomocí kterých lze vytvořit, zachytit, ale i chránit, mnohem více než dříve. Vhodným příkladem takto vzniklých autorských děl mohou být elektronické knihy (e-knihy), které se v USA statisticky projevily nárůstem v publikovaných titulech přírůstkem 519% mezi roky 2002 a 2011.²⁵⁸ Také v České republice zaznamenal Český statistický úřad meziroční nárůst v řádech tisíců titulů,²⁵⁹ což je právě s ohledem na tradiční kontury literární tvorby překvapivé zjištění. Zřejmě bychom v odlišných oblastech tvorby došli při srovnání k podobným zjištěním. O to se pokusil P. Lyman a H. Varian v jedné ze svých studií, která je sice z roku 2002. Přesto se jedná o dosud nepřekonanou studii. Na základě provedeného výzkumu z let 1999 a 2003 vyplývá, že celosvětový objem nově vytvořených dat je okolo 5 exabytů.²⁶⁰ Třebaže rozhodně ne všechna data jsou autorskými díly, informační a komunikační technologie mají přímý vliv na vzrůstající počet vytvořených dat a lze předpokládat, že spolu s tím vzrůstá i počet děl autorských. Výhoda digitálních rozmnoženin autorských děl spočívá v tom, že na rozdíl od hmotných rozmnoženin nestárnou v čase a mohou být snadno a rychle šířeny bez nákladů v jednom okamžiku samotnými uživateli. Přirozené překážky, které jsou v tomto ohledu spojeny s hmotnými nosiči, jsou digitálnímu prostředí neznámé. A možná právě proto je uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí nepotřebné a v rozporu s oprávněnými zájmy nositelů práv. Zkusme se tedy nad touto otázkou zamyslet.

Změna způsobu tvorby, resp. její přenesení do digitálního prostředí, znamená úbytek případů, ve kterých dochází k vyčerpání práva. U autorských děl vytvořených digitálně totiž odpadá potřeba šířit jejich hmotné rozmnoženiny. Dokonce ani převod vlastnického práva není díky síti Internetu nutný. Otázkou může být, zdali je vůbec potřebný. Odpověď zní, že zřejmě není, jinak by nedocházelo k rozvoji a vzniku nových poskytovatelů digitálního

²⁵⁸ Viz New Book Titles and Editions, 2002 – 2011. [on-line]. [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://www.bowker.com/assets/downloads/products/isbn_output_2002-2011.pdf.

²⁵⁹ Viz Knižní produkce v ČR v roce 2009: Přehled o počtu vydaných titulů knih v ČR za roky 2002 - 2009. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [on-line]. [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/knizni_produkce_v_cr_v_roce_2009.

²⁶⁰ LYMAN, Peter a Hal VARIAN R. How Much Information? 2003. In: [on-line]. University of California at Berkeley, 2003 [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://chnm.gmu.edu/digitalhistory/links/pdf/preserving/8_5a.pdf.

obsahu a služeb, kteří zajistí uživateli dílo vidět, poslouchat, jinak užívat, aniž by však docházelo k převodu vlastnického díla k digitální rozmnoženině.²⁶¹ Relevantním důvodem pro vlastnění rozmnoženiny díla a dispozice s ní může být ale bezpečnost a ochrana soukromí uživatele, která je v digitálním prostředí, zvláště v oblasti veřejné sítě Internetu, problematická.²⁶²

Po většinu minulého století byla autorská díla šířena na hmotném nosiči, odkud vyvstala i potřeba v zájmu rovnováhy odstranit tvrdost autorskoprávní ochrany na základě preference vlastnického práva. Za příklad lze uvést literární díla šířená ve formě knih, časopisů a novin, filmová díla šířená na videokazetách,²⁶³ později DVD, podobně hudební díla, jejichž nosičem byly gramofonové desky, následně kazety, později CD-ROM, DVD.²⁶⁴ Autorské právo nebránilo tomu, aby uživatelé autorských děl jako vlastníci hmotného nosiče tyto dále prodávali, kupovali, darovali či půjčovali. Princip vyčerpání za těchto podmínek přispíval k vyvážení zájmů mezi veřejným zájmem veřejnosti na přístup k dílu a individuálním zájmem nositele práva na ochranu, neboť dílo je veřejnosti přístupné k užití, a to anonymně se zachováním ochrany soukromí bez další pozornosti autora či jiného nositele práv, jemuž se přitom vyčerpalo pouze právo na rozšiřování díla ke konkrétnímu kusu rozmnoženiny. V ostatním jeho výlučná autorská práva nejsou ničím zkrácena.

U některých kategorií děl mohou tradiční nosiče vymizet bez náhrady (hudba, filmy, fotografie) či jejich přetrvání bude již pouze záležitostí sběratelskou, ale rozhodně nepůjde o hlavní distribučně-hospodářský způsob, kterým, se díla zpřístupňují uživateli, jako dříve. Digitálně dochází ke zpřístupňování autorských děl převážně tím, že originál či rozmnoženina díla je uložena na počítačovém serveru v dispozici nositele práv a uživatel může požádat o zpřístupnění díla tak, že dojde ke zhotovení nové rozmnoženiny díla, kterou si uloží na datové uložení ve své dispozici (*download*). Obdobou tohoto modelu může být existence několika rozmnoženin uložených v datových uloženíích několika uživatelů bez potřeby serveru nositele

²⁶¹ Tzn. není možné takovou rozmnoženinu uložit trvale na datové uložení v dispozici uživatele.

²⁶² Viz např. kyberkriminalita v podobě nejrůznějších počítačových útoků na cloudová uložení.

²⁶³ Filmová díla (audiovizuální) nebyla na rozdíl od jiných výše uvedených kategorií děl po dlouhou dobu rozšiřována na hmotném nosiči, ale promítána živě v biografu (kině) příp. později v televizi (televizní vysílání). Svým způsobem se jedná o historickou dobu k současnému užívání digitálního obsahu a služeb „živě“.

²⁶⁴ Výhodou, kterou šíření hmotných rozmnoženin autorských děl přináší je, že tyto rozmnoženiny je možné šířit i do míst, kde zatím technické možnosti neumožňují, aby byly šířeny rozmnoženiny digitálně. Tím vzniká určitá možnost, že v těchto místech se hmotné rozmnoženiny uchovají pro přístup veřejnosti k dílu déle, neboť ti, kteří koupili rozmnoženiny od nositele práv, je uchovají na různých místech a v různých podmínkách. Jinými slovy, vyčerpání práva může mít vliv na dostupnost díla v čase z hlediska přístupu veřejnosti. Oproti tomu v případě např. výpadku dodávky elektřiny (tzv. *blackout*) nebude mít veřejnost přístup k dílům šířeným digitálně vůbec žádný.

práv (*princip fungování P2P sítě*). Jiným způsobem zpřístupnění může být, že nedochází ke zhotovení nové rozmnoženiny, ale uživatel získává přístup k rozmnoženině v konkrétní okamžik tzv. „živě“ případně po určitou dobu tj. omezeně např. po dobu třiceti dnů od prvního spuštění.

Model digitálního zpřístupnění založený na živém přístupu, příp. omezeně po určitou dobu, neumožňuje uživateli jakékoli vlastnické dispozice, neboť k převodu vlastnického práva nedochází. U rozmnoženin autorských děl uložených na datovém uložišti v dispozici uživatele lze uvažovat o aplikaci principu vyčerpání v případě převodu vlastnického práva k celému datovému uložišti nabyvatele. Tzn. např. prodej hard-disku, USB disku, DVD apod., a to pouze za předpokladu, že je rozmnoženina stažena prvotně na tento druh nosiče. V opačném případě, pokud je rozmnoženina prvotně uložena na hard disk, není po právu bez souhlasu autora ji následně uložit na CD (vypálit) a to poté prodat, neboť je dotčeno výlučné právo na rozmnožování díla. V případě prvotního uložení rozmnoženiny na hard disk nelze rozmnoženinu zcizit jinak než prodejem konkrétního kusu hard-disku případně i celého počítače. Navíc v případě šíření díla digitálně je zpravidla licenčně zapovězeno jiné užití programu, než ke kterému nositel práv udělí souhlas. Vedle toho může nositel přistoupit i k faktické digitální ochraně rozmnoženiny díla před užitím např. na jiném zařízení, a tedy vlastnická dispozice s hmotným nosičem rozmnoženiny díla nemá pro uživatel žádného významu, neboť ji uskutečnit nemůže. Avšak v důsledku faktické (nikoli právní) překážky.²⁶⁵

Je zřejmé, že vlastnické dispozice s digitálně šířenými rozmnoženinami jsou oproti rozmnoženinám hmotným ztíženy. Snaha o aplikaci stávajícího principu vyčerpání do této oblasti je problematická a i pokud by byla teoreticky možná, tak licenční ujednání či technické prostředky ochrany možné dispozice s rozmnoženinou vyloučí. Proto je potřeba klást si otázku, zda jsou v digitálním prostředí dispozice s rozmnoženinami vůbec potřebné a zda uživatelé vůbec chtějí a má pro ně význam být vlastníky rozmnoženin autorských děl, když široce dostupná uživatelská práva beztak zajistí stejný uživatelský přístup k chráněnému dílu. I v oblasti děl tradičně šířených na hmotných nosičích se popularitě stále těší například půjčování knih v knihovně, čehož je v digitálním prostředí obdobou právě zpřístupňování děl „živě“ či omezeně po určitou dobu bez možnosti stažení po zaplacení licenční odměny. Z toho lze usuzovat, že nabytí vlastnického práva k nosiči autorského díla není vždy uživatelsky

²⁶⁵ Tu nelze prolomit ani skrze tzv. užití díla pro osobní potřebu tj. povoleně ve své soukromé sféře, neboť uživatelé nevniká žádný právní nárok (vlastnost subjektivního práva), pouze užitím pro osobní potřebu nezasahuje do autorského práva autora.

rozhodující kritériem. Přitom vlastnit knihu dává větší *uživatelsko-hospodářský smysl*, než vlastnit hard disk s uloženou e-knihou. Proto se domníváme, že v digitálním prostředí není vlastnické právo k nosiči rozmnoženiny, resp. získání rozmnoženiny díla do datového uložení uživatele a další dispozice s ním z hlediska přístupu k dílu uživatelsky potřebné kritérium, pokud nositel práv zajišťuje přístup k dílu jinak. Význam ale může mít v prvním případě cena, neboť při opakovaném užívání může být cenově výhodnější vyhnout se platbě za opakovaný přístup²⁶⁶ a v druhém případě bezpečnost a ochrana soukromí uživatele, která je od počátku vzniku možností digitálního šíření informací dosud nevyřešeným problémem. Legitimním důvodem pro aplikaci obdoby principu vyčerpání v digitálním prostředí by tak mohlo být buď nadměrné ztížení přístupu veřejnosti k dílům společensky škodlivým způsobem, anebo bezpečnostní rizika, kdy by v obou případech hrozil vznik závažné společenské poruchy. Digitální prostředí se však, alespoň co do prvního ohledu, dosud projevuje právě opačně.

6. 6 Závěr kapitoly

Budoucí vývoj v oblasti nových technologií a jeho dopad na vztah mezi nositeli práv a uživateli je složité předpovídat. Je však zřejmé, že autorskoprávní východisko, kterým je princip vyčerpání práva, není v digitálním prostředí snadno aplikovatelný, a to ani pohledem současné judikatury Soudního dvora EU, neboť těžko zajistit zejména kritérium *vymazání rozmnoženiny* z datového nosiče převodce, když z logiky věci i právně dochází k zhotovení rozmnoženiny nové a nikoli k rozšiřování té původní. K jejímu vymazání proto může dojít až *ex post*.

Domníváme se však, že již současné dění spíše svědčí pro odklon od uživatelské potřeby vlastnit digitální rozmnoženinu. Svědčí o tom skutečnost, že někteří poskytovatelé digitálních služeb a obsahu neumožňují stažení rozmnoženin, ale pouze přístup, a přesto se těší oblibě a široké uživatelské základně. Neaplikovatelnost principu vyčerpání do digitálního prostředí je vyvážena možnostmi *snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl*. Zda se tento předpoklad naplní, záleží na budoucím technologickém vývoji a hospodářském způsobu zpřístupňování děl veřejnosti. Svoji roli zde sehrává rovněž bezpečnost zejména v prostředí veřejných sítí. Až poté lze uvažovat o zavedení principu

²⁶⁶ Srov. např. výši licenční odměny za měsíční užívání nejnovější verze počítačového programu MS Office. Lze plně srovnat s verzemi staršími, stále funkčními, které si však uživatel mohl uložit trvale na uložení ve své vlastní dispozici a opakovaně bezplatně je užívat.

vyčerpání i pro oblast digitálního prostředí k případnému vyvážení veřejného zájmu veřejnosti na přístup k dílu. Tato potřeba však dle našeho mínění dosud není aktuální. Pokud by se tak mělo stát, lze doporučit přímé zavedení nové zákonné možnosti nabyvatele rozmnoženiny ji dále úplatně rozmnožovat za stanovených podmínek a nikoli nepřímo aplikací stávající koncepce vyčerpání práva na rozšiřování do digitálního prostředí, které se tradičně a definičně váže pouze k nabytí rozmnoženiny díla jako hmotného nosiče (věci).

7 O vyváženosti a vnějších limitech autorskoprávní ochrany

Vnější (externí) limity autorskoprávní ochrany jsou limity nacházející se (pomyslně fyzicky) vně systému autorského práva a které jsou autorskému právu postaveny naroveň. Tyto limity není možné v absolutní míře do autorského práva začlenit, ale do autorského práva se dílčím způsobem promítají, a to jako *limity obecné* i *limity v užším smyslu* (výjimky a omezení). Vnější limity se ve své úplnosti (absolutnosti) projevují jako střet mezi *autorským právem a jinými přirozenými právy*, kterými jsou např. svoboda projevu, právo na přístup k informacím, právo na soukromí, právo na kulturní rozvoj a další. Je přitom důležité, že se nejedná o střet, který by bylo možno řešit jednoduchou a předvídatelnou aplikací příslušného obecného limitu nebo limitu v užším smyslu (výjimky či omezení) uvnitř systému autorského práva (tím co autorské právo samo předvídá), ale pouze na základě poměrování zájmu na individuální autorskoprávní ochranu a zájmu na svobodu projevu případně jiného z výše uvedených zájmů, neboť limity uvnitř autorského práva nejsou determinovány tak, aby poskytly řešení takového střetu.

Jinými slovy pro složitost či komplexnost věci je nutno vystoupit ze systému jednoduchého práva a hledat řešení v poměrování autorskoprávní ochrany a vnějších limitů. Není proto vyloučeno, že v konkrétním případě za konkrétních okolností dojde k upřednostnění jiného principu než je princip autorskoprávní ochrany. Bez ohledu jaké konkrétní řešení tento postup přinese a jak bude nakonec střet rozhodnut, je důležité z hlediska sledovaného tématu vymežit úlohu autorského práva a vnějších limitů v právním řádu. Z těchto limitů si dovolíme přiblížit podrobněji čtyři z nich:

- **Lidská práva (obecně),**
- **Právo na ochranu spotřebitele,**
- **Svobodu projevu,**
- **Ochranu hospodářské soutěže.**

Relativně častým tvrzením, které jsme i my na několika místech této práce uvedli je, že autorské právo je v právním řádu vymezeno (omezeno) s ohledem na jiná přirozená práva a

že toto vymezení je dáno vyvážeností²⁶⁷ odlišných zájmů autorů a uživatelů či veřejných zájmů veřejnosti a individuálních zájmů nositelů práv. Nejde však pouze o tyto zájmy, k dalším patří také zájmy nakladatelů, výrobců zvukových nahrávek, televizních vysílatelů a mnoha dalších. Na první pohled by nám dané tvrzení nemuselo připadat jako něco zvláštního, neboť na podobném principu konec konců funguje vnitřní skladba struktury všech práv toho kterého právního řádu. Nicméně v autorském právu se lze s tímto tvrzením setkat nápadně častěji než v jiných právních oblastech,²⁶⁸ jakoby se snad chtělo říci, že bychom měli neustále usilovat o vyváženost ve smyslu udržení rovnováhy mezi odlišnými zájmy.

Problém spočívá v tom, že pojmu vyvažování (angl. *balancing*) je užíváno buď ve smyslu poměrování tj. poměrování právních principů, anebo jako udržení rovnováhy mezi odlišnými zájmy.²⁶⁹ Zejména v souvislosti s rozšiřováním digitálního prostředí je častá teze, že rovnováha, která existovala v analogovém prostředí, by měla být zachována i v prostředí digitálním.²⁷⁰ Přitom abychom vyhověli této tezi, je často potřeba až velmi extenzivně přizpůsobit výklad stávajících právních principů, aby bylo dosaženo „rovnováhy“ (viz např. princip vyčerpání v digitálním prostředí).

Odlišný význam použití termínu vyvažování může znamenat odlišný postoj k řešení konkrétního případu, neboť pokud tvrdíme, že autorské právo bylo vždy založeno na vyvažování a i dnes se snažíme dosáhnout zmiňované rovnováhy, pak spíše budeme zastávat názor, že autorské právo již samo o sobě obsahuje vyváženost protichůdných zájmů (např. dichotomii myšlenky a vyjádření, požadavek jedinečnosti nebo výjimku pro citaci) a v případě kolize s vnějšími limity proto není třeba hledat řešení vně autorského práva. Tento přístup autorské právo izoluje a nepřipouští další pronikání vnějších vlivů. Naopak pokud budeme toho názoru, že autorské právo není samo osobě zcela založeno na vyváženosti protichůdných zájmů, případně že nabízená vyváženost není úplná či dostačující pro posouzení konkrétní věci a že existují limity vně tohoto systému, pak se nebudeme bránit hledání řešení i mimo systém autorského práva a snažit se jej poměřit např. s principem svobody projevu a dalšími.

²⁶⁷ Pojem vyváženosti je obsažen v mezinárodních závazcích konkrétně v čl. 7 TRIPS jako vyváženost práv a závazků, odlišně také v preambulích mezinárodních smluv WCT a WPPT jako vyváženost práv autorů a veřejného zájmu.

²⁶⁸ Viz např. JASZI, Peter, AUFDERHEIDE, Patricia. *Reclaiming Fair Use: How to Put Balance Back in Copyright*. University of Chicago Press, 2011. 199 s.

²⁶⁹ DRASSINOWER, Abraham. *Exceptions Properly So-called. Language and Copyright*, 2009, s. 223.

²⁷⁰ Viz např. NETANEL, W. Neil. *Copyright's Paradox*. Oxford University Press, 2010. s. 69.

Zásadní potíží prvého z uvedených přístupů, dle něhož autorské právo prošlo procesem vyvažování a tato rovnováha je udržována po celou dobu až do současnosti, spočívá v tom, že autorské právo izoluje od vnějších vlivů, které představují vnější (externí) limity, a tím veškerá diskuze o hledání řešení mimo systém autorského práva prakticky končí. Snahu o dosažení vyváženosti přitom není možné v tomto významu přeceňovat, neboť není vůbec jasné, jaká rovnováha má být dosažena, jak určit, zda zájmy projevující se v autorském právu jsou či nejsou v rovnováze a jak takové rovnováhy dlouhodobě dosáhnout. Dokonce není ani jasné, zda vyvažujeme zájmy, práva či něco jiného. A. Drassinower k tomu ve své stati píše, že vyvažování není autorskému právu nápomocné, neboť pouze přesouvá problém jinam. Dle něj princip vyváženosti říká pouze to, že autorské právo a jiná práva mají určitou hodnotu, že tyto hodnoty jsou vzájemně souměřitelné a jejich srovnání nám pravděpodobně přinese odpověď, ale nic jiného.²⁷¹

Vyvažování v autorském právu resp. autorského práva a vnějších limitů, tak může dávat smysl pouze jako poměrování protichůdných principů, a to pouze v konkrétním skutkovém případě, ale nikoli jako jakési obecné kritérium spočívající ve snaze o za každou cenu dosažení absolutní (ontologické) obecné rovnováhy (harmonie) v autorském právu, a pokud ano, pak jde opět významově o poměrování právních principů ovšem na obecné úrovni zákonodárně-politické, kdy jsou váženy protichůdné zájmy včetně politických, sociálních, ekonomických a dalších, což se projeví v podobě výsledné právní úpravy.

Můžeme proto říci, že v případech, kdy se žádá ospravedlnění při prosazování veřejného zájmu skrze *nutnost udržet rovnováhu* v autorském právu, je ve skutečnosti užití pojmu vyváženosti relativně bezvýznamné, třebaže libně zní a jeho používání je v odvětví autorského práva zejména i proto asi tolik časté či častější než v jiných právních odvětvích.

Jedním z možných způsobů, jak dostat požadavku vyváženosti, je nechat autorské právo svému přirozenému vývoji, tj. pokračovat v aplikaci stávajících právních norem a nepodléhat potřebě měnit fungující systém při sebemenší ekonomické, společenské, technologické či jiné změně. Je to právě vývoj technologií, který svádí k přehodnocení stávajícího systému a vyzývá vstřícné zavedení systému nového. Žel málokdy se již říká, čeho konkrétně nového či co a jak je potřeba ve stávajícím systému změnit. Zkrátit dobu trvání majetkových autorských práv či zavést nové výjimky jistě nepředstavuje zdaleka nový systém, třebaže právě zákonodárně-politická obtížnost prosazení i takových změn může být

²⁷¹ DRASSINOWER, Abraham. Exceptions Properly So-called. *Language and Copyright*, 2009, s. 205 – 238.

značná. Domníváme se, že právě *absence neuvážlivých legislativních kroků* činěných v reakci na aktuální problém či zdánlivý nedostatek stávajícího systému je klíčem požadavku vyváženosti. Navíc je potřeba říci, že autorské právo určitě není všemocným nástrojem pro úpravu veškerých poměrů v digitálním prostředí, ačkoli se tak snad může zdát. Naopak autorské právo je velice úzce vymezenou právní oblastí a nezabývá se celou škálou mnohem důležitějších společenských zájmů, byť s těmito zájmy sdílí styčné plochy.²⁷² Vzpomeňme v té souvislosti na relativně nedávnou historickou otázku, zda počítačové programy mají být chráněny autorským právem jako díla literární nebo právní úpravou *sui generis*. Teorie vyváženosti navíc svádí k tomu, abychom vážily zájmy v protikladu, ale tak tomu vždy nutně nebývá a obáváme se, že takový přístup pak může být i chybný. Příkladem může být zájem autora na co největším rozšíření vzdělanosti za účelem šíření rozmnoženin svého díla, jehož užití vzdělanost mezi uživateli předpokládá či je jeho podmínkou.

Kromě toho si taktéž dovolíme tvrdit, že význam autorského práva a limitů autorskoprávní ochrany neleží pouze v oblasti obchodu, trhu a nadnárodních korporací, které však často prosazují své zájmy ve jménu vyváženosti a v reakci na technologickou změnu, která jim přináší ztrátu dříve dosažitelných výhod. Prosazovat změnu stávajícího pojetí autorského práva ve snaze dostat principu vyváženosti v reakci na technologické změny se proto zdá být pošetilé. Naopak výše uvedený přístup zachovat vyváženost v autorském právu prosazováním a aplikací stávajícího práva je proto v souladu s tzv. obecným *principem technologické neutrality*, který stojí proti zavádění nových technologicko-specifických norem, které postrádají významu s ohledem na nevyhnutelný rychlý vývoj, a tedy očekávatelnou změnu. Rozšiřování digitálního prostředí a Internetu nemusí nutně vyvolávat stejně bouřlivou reakci v autorském právu vyžadující rychlou legislativní odpověď. Významný německý učenec Josef Kohler zastával myšlenku, že bychom se neměli soustředit na technickou povahu užití díla, ale na jeho dopad a záměr.²⁷³

Závěrem lze říci, že ačkoli autorské právo je založeno (vymezeno) na vyváženosti, nejde o nikterak zvláštní pojem typický pouze pro autorské právo, který by vyžadoval častější použití či důraz oproti jiným právním oblastem, kde se tento princip také objevuje. Naopak je zřejmé, že může jít o pojem relativně neurčitý, přičemž jeho časté užívání v oblasti autorského práva nemá reálný význam a spíše je užíván nadměru tendenčně k prosazení protichůdných zájmů. Jeho pravý význam leží někde jinde, a sice v tom, aby autorské právo

²⁷² Srov. LITMAN, Jessica. *Digital Copyright*. New York: Prometheus Books, 2001. s. 28.

²⁷³ KOHLER, Josef. *Das Autorrecht: Eine Zivilistische Abhandlung (1880)*. Kessinger Pub Co, 2010. s. 230.

nebylo vnímáno jako izolovaná právní oblast bez vnějších vlivů, která nepřipouští zásah vnějších limitů při posuzování konkrétního případu. Zachování vyváženosti ve smyslu poměrnosti právních principů pak spatřujeme zejména v prosazování principu technologické neutrality.

7. 1 K testu proporcionality v autorském právu

Při aplikaci testu proporcionality při poměrování v kolizi stojících hodnot za účelem dosažení vyváženosti mezi autorskoprávní ochranou a jinými principy je často nutné definovat a poměřit skutečně dotčené hodnoty v každém konkrétním případě. Jinými slovy, je nutné k řešení jednotlivých případů přistupovat jednotlivě a posuzovat každý případ zvlášť z hlediska dotčení každého práva či zájmu a poměřovat je navzájem.

Může se stát a často se stává, že hodnoty, jež jsou předmětem testu proporcionality, jsou si rovnocenné při aplikaci na konkrétní případ. V praxi jde o principy, jež jsou na vnitrostátní či mezinárodní úrovni považovány za základní, neboť na nich spočívá fungování vnitrostátního či mezinárodního práva. Pokud se tak stane v konkrétním posuzovaném případě, pak lze hovořit o rovnováze jen za předpokladu, že všichni obmyšlení, jimž dotčené principy svědčí, vykonávají svá práva v jejich samém rozsahu a nikoli mimo něj. Pokud při aplikaci testu proporcionality nastane taková situace, pak je otázkou, podle čeho dospět k závěru, že určitý princip má převážet namísto principu jiného. Ústavní soud pro tyto účely definoval kritéria poměrování, kterými jsou *vhodnost, potřebnost a vlastní poměrování (v užším smyslu)*.²⁷⁴ Kritérium vhodnosti spočívá ve zkoumání, zda „*institut, omezující určité základní právo, umožňuje dosáhnout stanovený cíl*“. Kritérium potřebnosti spočívá ve zkoumání, zda by stanoveného cíle nemohlo být dosaženo „*jinými opatřeními, umožňujícími dosáhnout stejného cíle, avšak nedotýkajícími se základních práv a svobod*“. Posledním je kritérium vlastního poměrování (poměrování v užším smyslu), při němž se porovnává „*závažnost obou v kolizi stojících základních práv*“.²⁷⁵

Právě poslední kritérium se jeví jako rozhodné, neboť skutečným jádrem testu proporcionality je vlastní poměrování. A jde o kritérium ze všech kritérií pro posouzení

²⁷⁴ Viz např. náleží Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. října 1994, náleží Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. července 2010. Představuje metodologii zvažování v kolizi stojících ústavních hodnot.

²⁷⁵ Náleží Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. října 1994.

nejobtěznější, neboť by mělo zahrnout širokou paletu argumentů, ať již empirických, hodnotových či systémových.²⁷⁶ Při vlastním poměrování by proto mělo být základní otázkou, jaké konkrétní následky přinese preference konkrétního principu. Je totiž možné, že aplikace konkrétního principu v prvním případě nebude znamenat žádné negativní následky, kterými se obecně v celém soukromém právu rozumí zejména dotčení veřejného pořádku, dobrých mravů a práv třetích osob,²⁷⁷ zatímco v druhém případě přinese nešetrné a tvrdé následky chráněným zájmům.

Přeneseme-li tyto úvahy do oblasti autorského práva, pak preference určitého principu na úkor jiného může i v této oblasti přinést buď následky pozitivní, nebo negativní. Málokdy bude preference jiného principu než principu ochrany výlučných autorských práv autorovi či jinému nositeli práv lhostejná. Abychom zabránili negativním následkům, museli bychom veškeré limity autorskoprávní ochrany zakázat, což by se ale obráceně projevilo v jiných základních právech. Systém autorského práva proto předpokládá, že preferencí jiných práv (vnějších limitů) na úkor autorskoprávní ochrany dojde k dotčení principu ochrany výlučných autorských práv, a proto již sám systém autorského práva tento efekt zmírňuje prostřednictvím spravedlivých kompenzací např. pomocí instituce náhradních odměn.²⁷⁸

Nestačí ovšem sledovat pouze to, zda v konkrétně posuzovaném případě hrozí riziko vzniku újmy, ale také jaký je její stupeň. Jinými slovy, zda je míra hrozící či již nastalé újmy nepřiměřená. Může se stát, že nebude existovat jiného způsobu řešení, aniž by nevznikla žádná újma. Sába o sobě taková situace není překážkou, ovšem pouze za předpokladu, že vzniklá újma není nepřiměřená. Jinými slovy nesmí být nepřiměřená za žádných okolností, a z toho důvodu se jedná o alfu a omegu preference konkrétního principu. Vodítkem pro určení nepřiměřenosti může být existence jiného způsobu řešení, který je šetrnější než řešení posuzované.²⁷⁹ Mimoto zkoumat nepřiměřenost nelze v autorském právu bez spojení se zamýšleným účelem u konkrétního způsobu užití díla a kritériem poctivosti.²⁸⁰ Pokud zamýšlený způsob užití díla není poctivý, pak by nepřiměřenost měla být shledána bez dalšího.

V této souvislosti je také nutné zkoumat, jaká výlučná autorská práva jsou či mohou být zvoleným řešením dotčena. Zda pouze majetková, osobnostní či obojí. Kromě výlučných

²⁷⁶ Tamtéž.

²⁷⁷ Srov. § 1 odst. 2 a § 2 odst. 3 ObčZ.

²⁷⁸ Srov. § 25 AutZ

²⁷⁹ Viz kritérium poctivosti.

²⁸⁰ Srov. § 6 ObčZ.

práv autorských mohou být rovněž dotčena i tzv. všeobecná osobnostní práva, byť osobnostní práva jsou pouze jedna a tvoří jeden celek. Například v případě neoprávněného užití díla bude potencionální újma na majetkových právech zastoupena pravidelně,²⁸¹ zatímco újma na osobnostních právech k nim může, ale nemusí přistupovat, a to na základě míry a rozsahu zásahu. Všeobecná osobnostní práva mohou být dotčena zejména v případech nepřiměřené kritiky, parodie, ale i vyvolání přesvědčení veřejnosti v souvislosti s užitím díla, že se autor ztotožňuje s něčím, s čím vnitřně nesouhlasí. Osobnostní práva jsou práva omezitelná, stejně jako práva majetková. Přesto, že budou obojí práva dotčena současně, je opět rozhodující míra zásahu, tedy to, zda jsou zasažena nepřiměřeně. To přitom nelze zkoumat jako celek, ale každé právo zvlášť.

Závěrem je, že klíčové kritérium při aplikaci testu proporcionality v oblasti autorského práva je nepřiměřenost, tedy míra či stupeň hrozícího zásahu, a to v rámci zkoumání třetího kritéria, kterým je vlastní poměřování, které bývá v porovnání s předcházejícími kritérii tříkrokového testu právně nejobtížnější posoudit. To vše za předpokladu splnění předchozích kritérií, kterými jsou vhodnost a potřeba.

7. 2 Autorské právo a obecně o lidských právech

Jedním z vnějších limitů autorského práva jsou lidská práva. Interakci mezi autorským právem a lidskými právy je v současnosti věnována zvláštní pozornost, neboť se předpokládá, že lidskoprávní přístup při výkladu autorského práva by mohl zmírnit některé nedostatky současného systému.²⁸² Panuje předpoklad, že může sloužit při výkladu složitých případů (*hard cases*), ale i jako východisko zákonodárce při legislativní činnosti a v soudnictví při výkladu limitů autorskoprávní ochrany.²⁸³ Otevření systému autorského práva vlivům z jiných

²⁸¹ Výkon majetkových práv pojmově vždy souvisí s užitím autorského díla.

²⁸² TORREMANS, Paul. *Copyright and Human Rights: Freedom Of Expression, Intellectual Property, Privacy (Information Law)*. Kluwer Law International, 2004. 194 s., HUGENHOLTZ, P. Bernt, et al. *Copyright and Freedom of Expression in Europe*. In DREYFUS, Rochelle (ed.). *Expanding the Boundaries of Intellectual Property*. Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 343 – 363., HELFER, Laurence, AUSTIN, W. Graeme. *Human Rights and Intellectual Property: Mapping the Global Interface*. Cambridge University Press, 2011. 568 s., DRAHOS, Peter. An Alternative Framework for the Global Regulation of Intellectual Property Rights. *Austrian Journal of Development Studies*, 2005, č. 1, s. 1 – 32., DRAHOS, Peter. Intellectual Property and Human Rights. *Intellectual Property Quarterly*, 1999, č. 3, s. 349 – 371., GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A Principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, s. 1 – 41.

²⁸³ GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A Principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, s. 13., SANTOS, A.

právních odvětví, mezi něž lidská práva patří, může přinést myšlenkový posun od vnímání autorského práva jako uzavřeného systému bez možnosti pronikání vlivů z okolí. Tento přístup vidíme jako vhodný způsob řešení těch případů, na které vnitřní mechanismy (limity) autorského práva nenabízejí předvídatelnou odpověď. Nutno je v této souvislosti dovodit i úzkou propojenost s pojmem vyváženosti ve smyslu poměrování právních principů. Tento přístup může dobře fungovat nejen ve prospěch řešení složitých a komplexních případů, ale i napomoci autorskému právu čelit novým výzvám v informační společnosti. Na druhé straně tvrdíme, že lidská práva by neměla být vnímána jako záchrana a lék na všechny neduhy systému současného.

Na autorské právo působí mnoho vnějších vlivů, z nichž se do vnitřní struktury (vnitřních limitů) nejvýrazněji projevuje ochrana vlastnictví, svoboda projevu, právo na soukromí, právo na kulturní rozvoj, ale i právo na vzdělání a dokonce i náboženské svobody. Avšak autorské právo nelze chápat jako uzavřený systém s uzavřenou vnitřní strukturou limitů, pomocí níž je vyváženost úplná a konečná. Jistý problém, zda hledat řešení konkrétního případu uvnitř struktury autorského práva nebo také vně autorského práva spočívá v otázce určení, co znamená vnitřní struktura a kde končí. Pokud se totiž nacházíme uvnitř struktury autorského práva, řešení je nutné hledat buď v obecných limitech, nebo limitech v užším smyslu (výjimkách a omezeních). Pokud se nacházíme vně autorského práva, pak tento případ nutno řešit vystavení autorského práva tlaku vnějších limitů a očekávat, že výsledek vzejde z poměrování právních principů. Jaké jsou ale podmínky pro to, abychom mohli řešení hledat vně systému autorského práva a nikoli pouze uvnitř? Vymezení limitů uvnitř a vně nám žel nedává na tuto otázku jasnou odpověď, neboť pouze vymezuje metodologický postup při řešení případu a určuje, jak postupovat, když se kolize mezi autorských právem a lidskými právy odehrává uvnitř nebo vně systému autorského práva.²⁸⁴

Řešení spočívá ve vymezení autorského práva. Proto zastáváme názor, že pokud se věc týká autorského práva, pak je nutno hledat primárně odpovídající řešení v systému autorského práva a až podpůrně (subsidiárně), pokud autorské právo ne zcela jednoznačně determinuje výsledek konkrétního případu (*hard cases*), je možné hledat řešení i vně systému autorského práva.

Eduarda. *Rebalancing Intellectual Property In The Information Society: The Human Rights Approach: Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers - Paper 46*. 2013.

²⁸⁴ Podobně DRASSINOWER, Abraham. *Exceptions Properly So-called. Language and Copyright*, 2009, s. 224.

Může se však namítat, že takový postup není metodologicky správný a že pokud vnitřní struktura autorského práva sama je projevením vnějších limitů, pak při řešení konkrétního případu je nutné hledat řešení pouze uvnitř autorského práva. A také zatímco se někomu může zdát řešení zřejmé a logické pouze uvnitř autorského práva, jiný může být názoru opačného. Přesně určit, kde začíná a kde končí autorské právo nelze. Dokonce, jak bude zřejmé i z kapitoly věnované samostatně autorskému právu a svobodě projevu, diskuze o vztahu těchto dvou oblastí je celá založena na otázce, zda autorské právo svými vnitřními limity dostatečně zabezpečuje ochranu svobody projevu či nikoli. Jde proto sice o zásadní otázku, nicméně názory na ni jsou různé.

Pokud se budeme dále zabývat poměrem autorského práva a obecně lidských práv jako souboru významných vnějších limitů, pak nelze přehlédnout recentní snahu o inkorporaci lidskoprávních norem do struktury mezinárodního práva autorského.²⁸⁵ Je to jistě jeden z možných a nenásilných způsobů, jak poukázat na propojenost těchto dvou oblastí snad i snahu, aby byl kladen větší význam lidskoprávním kritériím uvnitř vnitrostátních právních úprav autorského práva. Opakem, nikoli však nereálným, by bylo vytvoření zcela nové nikoli autorskoprávní, ale mezinárodní lidskoprávní smlouvy, která by vztah obou právních oblastí upravila.²⁸⁶ Dodejme, že v obou případech by se přitom zřejmě dostalo větší pozornosti veřejnému zájmu veřejnosti při posuzování autorskoprávních otázek, než je tomu nyní.

Vytvoření mezinárodního dokumentu upravujícího uživatelské svobody (práva) by našlo právní základ v celé řadě v současnosti platných a účinných mezinárodních smluv a dokumentů.²⁸⁷ Institucionální podporou by si takový dokument zřejmě také našel, neboť již nyní se většina významných mezinárodních institucí otázkou vztahu lidských práv a autorského práva zcela vážně zabývá, přičemž vydávají směrnice, pokyny či jiná pravidla nebo pouze v dané věci vyjadřují svá stanoviska. Je skutečností, že podobný dokument v současnosti neexistuje, čímž však netvrdíme, že vyloženě chybí. Jeho význam pro současné autorské právo by byl ale zásadní. Nejenom že by jednou provždy vyvrátil mýtus o *izolovanosti autorskoprávního systému* a jeho neotevřenosti vnějším vlivům, ale hlavně historicky poprvé by mohlo dojít k *pozitivnímu vymezení uživatelských práv*, které dosud

²⁸⁵ Viz HELFER, Laurence. Regime Shifting: The TRIPs Agreement and New Dynamics of International Intellectual Property Lawmaking. *Yale Journal of International Law*, 2004, roč. 29, s. 1 – 83.

²⁸⁶ Srov. HUGENHOLTZ, P. Bernt, OKEDIJI, Ruth. Conceiving and International Instrument on Limitations and Exceptions to Copyright. *Institute for Information Law Research Paper č. 2012-43*, 2008, 54 s.

²⁸⁷ Všeobecná deklarace lidských práv, Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, Charta základních práv Evropské unie, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech a další.

autorské právo vymezuje negativně pomocí struktury limitů v užším smyslu (výjimek a omezení). Přesto i lidská práva obsažená v takovém dokumentu by nebyla neomezená a podléhala by nadále svým limitům a principu poměrnosti, nehledě na to, že ne všechna tzv. uživatelská práva lze označit za lidská práva nebo jejich projevy. Naopak relativně často jde o vyjádření prostého osobního zájmu, který s lidskými právy vůbec nemusí souviset. Určitě je proto nutné i na tomto místě zdůraznit, že nikoli všechny limity uvnitř systému autorského práva jsou v obecné rovině lidskými právy.

Tato úvaha nutně vede k zamyšlení, zda na vztah mezi autorským právem a lidskými právy nahlížet jako na vztah dvou nezávislých oblastí, které sdílí styčné plochy či jako na vztah autorského práva „jako“ práva lidského.²⁸⁸ Dovolujeme si tvrdit, že druhý z uvedených způsobů má blíže kontinentálnímu pojetí práva autorského, tedy právu autora (*droit d'auteur*). Tato skutečnost je patrná již ze samé koncepce podřazení ochrany práv duševního vlastnictví pod pojem ochrany majetku vymezeném v čl. 1 Protokolu 1 Úmluvy o ochraně lidských práv, což potvrdil i Evropský soud pro lidská práva, když konstatoval, že čl. 1 Protokolu 1 *má autonomní dosah a neomezuje se na vlastnictví hmotného majetku: některá jiná práva a zájmy představující aktiva mohou být také považována za „vlastnická práva“, a tedy za „majetek“*.²⁸⁹ Koncepce ochrany majetku je v Úmluvě o ochraně lidských práv pojímána široce jako tzv. nabytá práva, nikoli pouze jako práva ve vztahu *in rem*.²⁹⁰ Čl. 1 Protokolu 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv hovoří o právu pokojně užívat svůj majetek. Jazykově jde o poněkud cizí konstrukci neznámou autorskému právu, neboť účelem autorského práva není pokojné užívání autorských děl, ale ochrana subjektivních autorských práv, tedy zejména právní možnost vyloučit z užívání třetí osoby. Nicméně nutno říci, že i přesto, že jazyk Úmluvy je v daném směru příznačný pro ochranu vlastnického práva a nikoli práva autorského, nebrání to širšímu výkladu. Dovolíme si v té souvislosti upozornit i na novější rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva, ve kterém soud konstatuje, že *některé prvky práva duševního vlastnictví, při nejmenší ty, které se týkají práva autorského, by mohly mít lidskoprávní rozměr*.²⁹¹ Podřazenost ochrany veřejných subjektivních práv k výsledkům

²⁸⁸ Srov. Podobně DRASSINOWER, Abraham. *Exceptions Properly So-called. Language and Copyright*, 2009, s. 223.

²⁸⁹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Gasus Dossier- und Fördertechnik GmbH proti the Netherlands*, sp. zn. 15375/89, ze dne 23. února 1995.

²⁹⁰ Je tomu tak z důvodu rozdílného pojetí majetku v různých vnitrostátních právních úpravách. Přijetí jednotného vymezení pojmu „majetek“ bylo z toho důvodu v Úmluvě problematické, a bylo proto upraveno nikoli v Úmluvě, ale v Protokolu 1.

²⁹¹ Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Dima proti Romani*, 58472/00 ze dne 16. listopadu 2006.

tvůrčí duševní činnosti pod ochranou majetku dále přímo vyplývá rovněž i z čl. 27 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv a stejně tak i z čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Charta základních práv Evropské unie v čl. 17 odst. 2 snad ještě výrazněji podřazuje práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti pod ochranu majetku.

Naopak první přístup může být z podstaty bližší právu anglo-americkému, neboť v tomto pojetí je méně pozornosti věnováno osobě autora a jeho ochraně a více selhání trhu (angl. *market failure*), funkci autorského práva z hlediska kulturních zájmů celé společnosti a pobídkám, jak tohoto cíle nejefektivněji dosáhnout.

Kritická rovina uvažování o vztahu lidských práv a autorského práva se týká přemíry ochrany, která brání přístupu veřejnosti k informacím, což bývá označováno za škodlivé.²⁹² Vznikla tak mnohá hnutí a myšlenkové proudy,²⁹³ které nutí k výraznějším interakcím a propojenosti sfér autorského práva a lidských práv, a to celosvětově, což jen přispívá k odůvodněnosti teze, že vnímání autorského práva jako uzavřeného systému, je myšlenkově dávno překonané. Naopak vztah autorského práva a lidských práv je svým způsobem celosvětovým fenoménem, umocněným globalizací, informační společností a rovněž i tzv. web-kulturou. Žádá se při nejmenším vnesení a posílení lidskoprávních hodnot do systému autorského práva. Pokud to však má znamenat pozvednutí uživatelských svobod na úroveň lidskoprávní, pak se obáváme, že takový přístup může naopak znamenat jenom přenesení problému do obrácené roviny.

Ačkoli je obecně lidskoprávní přístup vítaný a doufejme, že výhledově všeobecně také i možnost hledání řešení konkrétního problému i mimo strukturu autorského práva, tak existují i nevýhody, které jsou s tímto přístupem spojeny. P. Yu uvádí, že přiblížení sféry autorského práva a sféry lidskoprávní příliš blízko nepřinese zmírnění autorskoprávních nevyvážeností, ale naopak „*obrácený efekt spočívající ve vyhranění existujících asymetrií*“.²⁹⁴

²⁹² BOYLE, James. A Manifesto on WIPO and the Future of Intellectual Property. *Duke Law & Technology Review*, 2004, č. 9, s. 1 – 12.

²⁹³ Srov. např. hnutí „*Free Culture*“ viz LESSIG, Lawrence. *Free Culture: The Nature and Future of Creativity*. Penguin Books, 2005. 368 s., „*Access to knowledge*“ KRIKORIAN, Gaëlle, KAPCZYNSKI, Amy. *Access to Knowledge in the Age of Intellectual Property*. New York: Zone Books, 2010. 646 s.

²⁹⁴ YU, K. Peter. Reconceptualizing Intellectual Property Interests in a Human Rights Framework. *U.C. Davis Law Review*, 2007, roč. 40, s. 1125.

Dále vyjadřuje názor, že důraz na lidskoprávní hodnoty v autorském právu povede paradoxně k posílení autorskoprávní ochrany prostřednictvím ochrany majetku jako lidského práva.²⁹⁵

Na závěr lze jen říci, že prosazování lidskoprávního přístupu ve vztahu k autorskému právu je dle všeho nevyhnutelné, neboť jde o nastolený současný trend, kterým se vývoj v této oblasti ubírá. Prosazování lidskoprávních hodnot ve vztahu k autorskému právu není na překážku, neboť i sama ochrana autorského práva spadá pod širší ochranu majetku, které je rovněž lidským právem. Ale i v tomto případě platí, že přemíra jednoho je ke škodě druhého. Autorské právo není uzavřeným systémem a hledání řešení složitých případů vně tohoto systému prostřednictvím poměrnosti hodnot může přinést pro praxi potřebná dnes chybějící řešení. Lidská práva navíc mohou poskytnout teleologické východisko při soudním výkladu vnitřních limitů autorského práva, zejména výjimek a omezení, a tedy mohou být vodítkem v situacích, kdy určitý způsob užití autorského díla je sice kryt výjimkou či omezením, jejíž aplikace je ale v konkrétním případě právně velmi nejistá. Nabízí se myšlenka, že by se lidskoprávní přístup mohl přímo výkladově začít projevovat při zkoumání *splnění kritéria třetího kroku* tříkrokového testu, tzn., zda nejsou nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora.²⁹⁶ Na druhé straně za chybné považujeme nucené sblížení obou sfér, umělé vytváření mezinárodních dokumentů uživatelských svobod a jejich povyšování na úroveň lidskoprávní, které může způsobit vznik identického problému v jiných právních oblastech, neboť jde pouze o přesunutí řešení problému jinam - o úroveň výš. To nelze vskutku považovat za nejvhodnější, neboť by bylo otázkou času, kdy by vyvstala znovu potřeba hledat nová vyšší kritéria, dosud neznámo která.

7.3 Autorské právo a ochrana spotřebitele

Vztah mezi autorským právem a právem na ochranu spotřebitele nemusí být na první pohled zřejmý, jednak z důvodu, že autorské právo pojem spotřebitele nezná,²⁹⁷ ale zejména věcně, kdy právo na ochranu spotřebitele chrání spotřebitele jako hospodářsky, organizačně, odborně nebo informačně slabší stranu, zatímco právo autorské oprávněné zájmy autorů. Technologický vývoj v oblasti digitálního prostředí však obě oblasti sblíží, neboť jednak

²⁹⁵ Tamtéž.

²⁹⁶ Srov. GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A Principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, s. 14.

²⁹⁷ Možné je ale chápat pojem spotřebitele v rámci širšího pojmu obecné veřejnosti, který je autorskému právu známý.

užívání autorských děl v digitálním formátu předpokládá neustálé zhotovování rozmnoženin (reprodukcí), čímž dochází k častým interakcím s výlučným právem na rozmnožování a spolu s tím rozvoji šíření digitálního obsahu on-line, které je zpravidla spojeno s licenčním ujednáním, které definuje, jak uživatel může s obsahem naložit. Ale rovněž i v případě pořizování hmotných rozmnoženin, třebaže se při uzavření kupní smlouvy může jednat jen o roviny práva spotřebitelského, následné užití díla a jeho další nakládání s ním přechází do roviny práva autorského. Bude-li následně docházet k užití díla v soukromí pro osobní potřebu člověka, pak uživatel potažmo spotřebitel díla má přirozeně zájem na zajištění přístupu k dílu, proti čemuž může stát smluvní vyloučení, ale také technické prostředky ochrany. Co je naopak zcela jasně mimo rámec jakékoli interakce mezi sférami práva autorského a spotřebitelského je pořizování a nakládání s díly ze strany profesionálů, tedy podnikatelů, rovněž také i uživatelů typu veřejně přístupných institucí, kterých se samostatně týkají limity v užším smyslu (výjimky a omezení). Ovšem i v těch případech, které nespadají pod výše uvedené, lze ustanovení spotřebitelského práva spočívající v České republice na vnitrostátní²⁹⁸ a evropsko-unijní právní úpravě²⁹⁹ obtížně aplikovat na vztahy mezi autory a uživateli z hlediska užívání díla (nikoli z hlediska jeho pořizování, způsobu kontraktace, uplatňování vad apod.). Tento současný stav proto čelí kritice, že normy spotřebitelského práva nedostatečně reflektují zájmy spotřebitelů digitálně šířeného obsahu.³⁰⁰

Stejně jako lidská práva tak i spotřebitelská ochrana může v určitých směrech, zejména týkající se náležitosti informovanosti, působit jako vnější limit k autorskému právu, přičemž i zde je věcí poměrnosti obou oblastí, aby byla zajištěna jejich vyváženost. Autorské právo může sloužit nejen jako nástroj v rukou nositelů práv, kterým prosazují obchodní zájmy vůči konkurenci, ale také proti konečným uživatelům potažmo spotřebitelům. Na druhé

²⁹⁸ Definice spotřebitele a podnikatele § 419 a § 420 ObčZ, spotřebitelské smlouvy (ustanovení o závazcích ze smluv uzavíraných se spotřebitelem) §1810 a násl. ObčZ, distanční smlouvy a mimo obchodní prostory § 1820 a násl. ObčZ, *timesharing* (dočasné užívání ubytovacího zařízení a jiné rekreační služby) § 1852 a násl. ObčZ, zvláštní ustanovení o prodeji zboží v obchodě § 2158 a násl. ObčZ, Zájezd § 2521 a násl. ObčZ, náhrada škody způsobená vadou výrobku § 2939 a násl. ObčZ, zvláštní předpisy (zákon č. 145/2010 Sb., o spotřebitelském úvěru; 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele atd.).

²⁹⁹ Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. 9. 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. 1. 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (*timeshare*), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. 10. 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES atd.

³⁰⁰ K tomuto názoru či přímo ideovému proudu viz MALCOLM, Jeremy. (ed.). *Access to Knowledge for Consumers Reports of Campaigns and Research 2008–2010*. Consumers International, 2010. 321 s.

straně stojí zájmy uživatelů, kteří žádají využít potenciál a možností digitálního prostředí k přístupu, užití a šíření informací a digitálního obsahu. Užití pro osobní potřebu je z tohoto důvodu jako v zásadě jediný možný limit v užším smyslu uvnitř systému autorského práva, který by teoreticky mohl vyjadřovat propojení obou sfér, pokud chápeme spotřebitele jako součást obecné veřejnosti a být limitem, který by nemusel být uživatelsky vnímán jen jako výjimka či omezení z práva autorského, ale jako subjektivní právo spotřebitele, jakožto konečného uživatele.

Užití pro osobní potřebu bychom pak mohli vyložit jako střed oblastí práva autorského a spotřebitelského, od kterého se dále odvíjí otázky související se šířením digitálního obsahu pod nepřiměřenými licenčními ujednáními, možnosti využití technických prostředků ochrany a výjimky z nich a další. Na tomto místě se proto zaměříme na ověření tohoto předpokladu týkající se problematiky užití pro osobní potřebu, zda skutečně je středem sféry práva autorského a spotřebitelského, jejíž význam je v porovnání s ostatními souvislostmi přednostní.

Užití pro osobní potřebu umožňuje člověku užití díla i bez souhlasu autora či jiného nositele práv, a to za podmínky že účelem užití není dosažení přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu,³⁰¹ čímž je v autorském právu vyjádřena zásada oddělenosti trhu od soukromí. Jde o výjimku z autorskoprávní ochrany, která je vyjádřena v čl. 5 odst. 2 písm. b) informační směrnice jako dobrovolná výjimka pro členské státy EU. Česká republika tuto výjimku vnitrostátně upravuje v čl. 30 AutZ a řadí se mezi státy, které tuto výjimku jako základní koncept ochrany soukromí výslovně upravují. Pokud se užití díla koná v soukromí, není důvod aplikaci této výjimky bránit. Nicméně je nutno dodat, že nejde o výjimku uplatnitelnou za všech okolností, což se v praxi týká zejména případů, kdy přestože dílo bylo užito v soukromí, následky se projevují v rovině tržní, na což upozorňovala již starší judikatura, zejména německá.³⁰² Jako omezení zde působí rovněž právo autora rozhodnout o způsobu užití díla a užití pro osobní potřebu zcela vyloučit. Může se tak stát smluvně, neboť se nejedná o kogentní ustanovení³⁰³ i prostřednictvím technických prostředků ochrany, jak je patrné již z dikce čl. 5 odst. 2 písm. b) informační směrnice.

Na druhé straně však je užití pro osobní potřebu nezřídka vnímáno nikoli jako výjimka či omezení uvnitř systému autorského práva, ale jako subjektivní právo uživatele

³⁰¹ Ust. § 30 odst. 1 písm. a) AutZ.

³⁰² Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ve věci *GEMA proti Grundig*, I ZR 10/54, ze dne 18. května 1955.

³⁰³ Srov. § 1 odst. 2 ObčZ.

(spotřebitele), o čemž svědčí celá řada soudních sporů. Z hlediska třídění limitů autorskoprávní ochrany by v takovém případě šlo již nikoli o limit v užším smyslu, ale o obecný limit, který vyjadřuje za jakých podmínek je dílu poskytována ochrana. Tedy nikoli vymezení negativní, ale pozitivní ve smyslu subjektivního práva. Otázka, zda užití díla pro osobní potřebu je výjimkou či omezením nebo subjektivním právem již bylo předmětem soudních sporů v Německu,³⁰⁴ Francii³⁰⁵ i Belgii.³⁰⁶ Ve všech případech se žalobci dovolávali svého práva na pořízení rozmnoženiny pro osobní potřebu proti technickým prostředkům ochrany, přičemž argumentovali porušením subjektivního práva na pořízení rozmnoženiny pro osobní potřebu. V německém případě byla tato otázka posuzována na základě ústavní stížnosti, kterou si stěžovatel hájil své právo volně přijímat informace a právo vlastnit majetek, jehož předmětem byl hmotný nosič díla. Ani v jednom z těchto případů však nebylo užití pro osobní potřebu shledáno jako právo, ale pouze jako výjimka z autorskoprávní ochrany, svého druhu „imunita“ proti porušení výlučných autorských práv, kterou lze uplatnit jako obranu v řízení o porušení autorského práva. V německém případě Spolkový ústavní soud podpůrně argumentoval, že zákonodárce nemusel výjimku pro užití díla pro osobní potřebu vůbec upravit, neboť na základě informační směrnice jde o výjimku dobrovolnou.³⁰⁷

Dosavadní zjištění týkající se výjimky užití pro osobní potřebu příliš nesvědčí naší stanovené tezi pokládající tuto výjimku za ústřední bod mezi právem a autorským a spotřebitelským. Je proto otázkou, odkud tedy pramení vnímání této výjimky jako spotřebitelského práva. D. Gervais uvádí,³⁰⁸ že užití díla pro osobní potřebu může být dnes vnímáno jako prostředek získání přístupu k autorskému dílu (komerčnímu produktu), zatímco původní smysl této výjimky byl umožnit užití v soukromí a pro osobní potřebu po získání přístupu. Přitom odkazuje na příspěvek A. Lucase,³⁰⁹ že tento koncepční posun může vyžadovat to, co lze označit jako „*potřeba nové vyváženosti*“.

V tom případě se ale nemusí jednat ani tolik o koncepční posun, jako spíše o mísení pojmů výjimky užití pro osobní potřebu a práva přístupu k dílu v rámci svobody projevu.

³⁰⁴ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu, 1 BvR 2182/04 ze dne 25. července 2005.

³⁰⁵ Rozhodnutí Kasačního soudu ve věci *Studio Canal, Universal Pictures Video France and SEV proti S. Perquin and UFC Que Choisir*, D 05-15.824, ze dne 28 února 2006, („Mulholland Drive“).

³⁰⁶ Rozhodnutí Odvolacího soudu v Bruselu ve věci *L'ASBL Association Belge des Consommateurs Test Achats proti La SA EMI Recorded Music Belgium et al.*, 2004/AR/1649, ze dne 9. září 2005.

³⁰⁷ Tamtéž.

³⁰⁸ Viz GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A Principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, s. 18.

³⁰⁹ LUCAS, André. Summary of the Proceedings of the Symposium. In *WIPO Worldwide Symposium on the Future of Copyright and Neighboring Rights: WIPO Publication No. 731*. 1994, s. 276 – 277.

Jinými slovy užití díla v soukromí pro osobní potřebu je jedna věc a získání přístupu k užití díla je věc jiná, které nelze významově zaměňovat.

Právo přístupu k dílu lze chápat již skutečně nikoli jako výjimku, ale jako subjektivní právo podřazené pod svobodu projevu. Jde přitom o právo, které je zaručeno na úrovni mezinárodní v čl. 19 Všeobecné deklarace lidských práv, v čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, na úrovni regionální v čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, na úrovni evropsko-unijní v čl. 11 Charty základních práv Evropské unie a na úrovni vnitrostátní v čl. 17 LZPS. Jde o právo, které je ovšem potřeba poměřovat s právem k výsledkům tvůrčí duševní činnosti, které je rovnocenným právem zastoupeným rovněž na všech úrovních.³¹⁰ Z toho důvodu ani právo přístupu k dílu jako takové neospravedlňuje uživateli přístup k dílu bez dalšího. Jde o problematiku již popsanou v předchozí kapitole zabývající se vztahem autorského práva a obecně lidských práv, a tedy lze i zde apelovat na možné přímé využití tohoto práva jako vnějšího limitu k nalézání řešení pro konkrétní skutkové případy, jestliže systém autorského práva nebude sám determinovat řešení takového případu.

Soudní praxe se však k tomuto přístupu staví nejednoznačně. Na jedné straně již existují vnitrostátní rozhodnutí soudů německých,³¹¹ rakouských,³¹² francouzských,³¹³ nizozemských,³¹⁴ které ve výjimečných případech přímou aplikovatelnost práva na přístup k dílu v rámci svobody projevu připouští. Na druhé straně jsou již známá i rozhodnutí přesně opačná,³¹⁵ ve kterých užití díla opřené pouze právem na přístup dílu případně svobodou projevu neobstálo s odůvodněním, že tato základní práva již byla dostatečně projevna v systému autorského práva *prostřednictvím vnitřních limitů* (obecných a v užším smyslu) např. dichotomií myšlenky a vyjádření, požadavkem jedinečnosti, omezenou dobou trvání majetkových autorských práv a systémem výjimek a omezení.

Závěrem lze říci, že ani z hlediska práva na přístup k dílu v rámci svobody projevu a práva na informace nelze hledat přímou spojitost mezi právem autorským a ochranou

³¹⁰ Blíže k tomu v kapitolách Ústavní základy výjimek a omezení, Prameny výjimek a omezení v mezinárodním právu autorském, Prameny výjimek a omezení v právu evropsko-unijním.

³¹¹ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci sp. zn. 1 BvR 825/98 ze dne 29. června 2000, („Germania 3“).

³¹² Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska ve věci sp. zn. 33 IIC 994 ze dne 12. června 2001, („Medienprofessor“).

³¹³ Rozhodnutí Okrskového soudu v Paříži ve věci sp. zn. 184 RIDA 374 ze dne 23. února 1999.

³¹⁴ Rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu ve věci sp. zn. 99/1040 ze dne 4. září 2003.

³¹⁵ Rozhodnutí Kasačního soudu Belgie ve věci sp. zn. C.03.0026.N/1 ze dne 25. září 2003.

spotřebitele. Snad leda za předpokladu, že bychom spotřebitele chápali jako součást široké veřejnosti a jejího veřejného zájmu. Přesto užití díla pro osobní potřebu i právo přístupu k informacím může nepřímo ovlivnit zájmy spotřebitelů, nikoli však způsob volného a bezplatného přístupu k chráněným dílům, ale z pohledu poměrnosti mezi právem autorských a vnějšími limity, k nimž ochrana spotřebitele patří. Je proto otázkou dalšího vývoje, jak široce se bude pojmu spotřebitele rozumět.

Lze si pak nakonec výhledově i představit existenci mezinárodního dokumentu upravujícího katalog práv spotřebitelů, do kterého může být zařazeno právo na zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu, které nebude moci být vyloučeno smluvně, včetně výslovného zákazu nepřiměřených licenčních ujednání či upravení výjimek z využitelnosti technických prostředků ochrany. Jelikož ochrana spotřebitele míří na nepřiměřenost v závazcích mezi podnikateli a spotřebiteli, čímž se autorské právo jako takové nezabývá, posílení významu ochrany spotřebitele do oblasti autorského práva zejména smluvních ujednání při využívání technických prostředků ochrany by zřejmě mohlo přinést nakonec i reálný význam z hlediska volného užití a přístupu ke chráněným dílům.

7. 3. 1 Technické prostředky ochrany

Technické prostředky ochrany, označované zkratkou DRM (angl. *Digital Rights Management*) jsou technické, tedy faktické (nikoli právní) prostředky, využívané při ochraně autorských a jiných práv. Podle čl. 6 odst. 3 informační směrnice výraz “technické prostředky” znamená jakoukoli technologii, zařízení nebo součástku, která při své běžné provozní funkci je určena k zabránění nebo omezení nedovoleného jednání ohledně autorských děl a jiných předmětů ochrany. Dovolíme si na následujících řádcích přehledově uvést do problematiky využívání těchto prostředků ze strany nositelů práv, a to z hlediska potencionální kolize s právy uživatelů. Tematicky je příhodné zařadit tuto problematiku do kapitoly věnující se kolizi mezi autorským právem a ochranou spotřebitele, a to jednak z důvodu úzké souvislosti s aplikovatelností výjimky užití pro osobní potřebu, ale také z důvodu prosazování takových smluvních ujednání, které jsou nepřiměřené.

Příčinu vzniku technických prostředků ochrany musíme hledat v široké dostupnosti chráněného obsahu ve snadno reprodukovatelné digitální formě, zvyšující se ukládací

kapacitě, kompresi dat,³¹⁶ výkonnosti počítačů a jiných zařízení, na nichž lze digitální obsah včetně autorských děl reprodukovat a v neposlední řadě také v důsledku rostoucího přístupu ke světové síti Internet a možností této sítě (srov. Internet věcí angl. *Internet of Things*). Zavádění technických prostředků ochrany přispělo historicky v počátku k jisté ztrátě důvěry v digitálně šířený obsah, neboť technické prostředky ochrany buď uživatele omezují v rozmnožování chráněného díla či jiným způsobu užití díla nebo omezují užití pouze na konkrétní zařízení (tzv. omezení interoperability). Zanedlouho však uživatelé začali hromadně technické prostředky ochrany obcházet, načež vznikly ještě dokonalejší prostředky ochrany.³¹⁷ Žel vývoj v podobě reakce a následující protireakce s sebou přinesl i některé další nežádoucí jevy, které by jinak zřejmě ani nevznikly, mezi něž patří např. nelegální šíření chráněného obsahu včetně autorských děl přes P2P (angl. *peer-to-peer*) sítě či uložiště.

Právní základ využití technických prostředků ochrany vychází z pravidla, že autorské právo využívání technických prostředků chrání, ale z tohoto pravidla připouští určité výjimky. Základní pravidlo obsahují jak mezinárodní smlouvy WCT³¹⁸ a WPPT³¹⁹, tak i informační směrnice.³²⁰ Mezinárodní smlouvy WCT a WPPT ale neupravují výjimky z tohoto pravidla. Proto je možné vnitrostátně libovolně upravit výjimky a omezení ze zákazu obcházení např. odstraněním či způsobením nefunkčnosti technických prostředků ochrany chráněných děl.³²¹ Takto koncipovaná výjimka však musí být souladná se závazky dle čl. 11 WCT tzn. přiměřenou právní ochranou a účinnými právními opatřeními proti obcházení technických prostředků ve prospěch autorů v souvislosti s výkonem práv dle WCT nebo RÚB.³²² Pro českou právní úpravu stejně tak i pro úpravu v ostatních členských státech EU je dalším východiskem čl. 6 odst. 4 informační směrnice, který již upravuje výjimky z pravidla zákazu obcházení technických prostředků ochrany. Čl. 6 odst. 4 informační směrnice ukládá členským státům povinnost *přijmou příslušná opatření k zajištění toho, aby nositelé práva zpřístupnili uživatelé, v jehož prospěch jsou stanoveny výjimky a omezení ve vnitrostátním zákoně podle článku 5(2)(a), (2)(c), (2)(d), (2)(e), (3)(a), (3)(b) nebo (3)(e) informační*

³¹⁶ Srov. např. historický milník vynálezu mp3 formátu z devadesátých let, který však nabyl na významu až později s rozšířením Internetu a zvětšením kapacity pevných disků počítačů.

³¹⁷ ARMSTRONG, Timothy. Digital Rights Management and the Process of Fair Use. *Harvard Journal of Law & Technology*, 2006, roč. 20, s. 59 – 60.

³¹⁸ Srov. čl. 11 WCT.

³¹⁹ Srov. čl. 18 WCT.

³²⁰ Srov. čl. 6 informační směrnice.

³²¹ Podobně SCHWARTZ, Eric. An Overview of the International Treatment of Exceptions. *PJIP Research Paper Series*. American University Washington College of Law. 2014, s. 17 – 18.

³²² Srov. Čl. 11 WCT.

směrnice, *prostředky k využití takové výjimky nebo omezení a určili, kde takový uživatel má k příslušnému chráněnému dílu nebo předmětu ochrany legální přístup.*³²³

Uplatnění těchto výjimek z pravidla je však omezeno tím, že výjimky se uplatní pouze v případě, že nositel práva nenabízí tzv. *dobrovolné prostředky ochrany*³²⁴ ani možnost *dohody* s dotčeným uživatelem. Uplatnění výjimek je dále také omezeno okruhem výjimek a omezení z práva autorského. Těmi jsou pouze výjimky týkající se určitého okruhu osob, jako jsou veřejně přístupné instituce (knihovny, archivy, muzea) a zdravotně postižení, a jiné s věcně omezeným okruhem způsobu užití, a to k vědecko-výzkumnému účelu a zajištění veřejné bezpečnosti.³²⁵ V těchto případech nositel práv nesmí uživatelům technickými prostředky ochrany bránit v užívání díla. V české právní úpravě jde zejména o § 43 odst. 4 AutZ a v případě počítačových programů § 66 odst. 8 AutZ.

Racionálním důvodem těchto výjimek ze zákazu obcházení technických prostředků ve výše uvedených případech je, aby technické prostředky ochrany nezpůsobily větší společenskou poruchu než jejich případná absence. V ostatních případech nejsou tyto výjimky právně důvodné, neboť převažuje zájem na ochraně výlučných autorských práv a prevenci před jejich porušováním. Zvláště nápadná je z toho pohledu výjimka pro potřeby zdravotně postižených, kdy je eticky nepřijatelné, aby chráněné dílo bylo těmto osobám nepřístupné pouze z důvodu technických prostředků ochrany např. pro nemožnost spustit e-knihu na specializovaném přístroji pro zdravotně postižené, možnost jejího převodu do zvukové stopy apod.

Užití pro osobní potřebu mezi výjimkami proti obcházení technických prostředků ochrany zastoupeno není,³²⁶ ale směrnice stanoví, že takovou výjimku členské státy mohou přijmout.³²⁷ Česká republika tuto výjimku zatím nepřijala. Může být otázkou k diskusi, zda se tak mělo stát či nikoli, přičemž je potřeba zdůraznit, že jde o implementaci dobrovolnou, kterou přijalo pouze několik členských států.³²⁸ Podobně je dobrovolná i implementace

³²³ čl. 6 odst. 4 informační směrnice.

³²⁴ Těmi mohou být zejm. dobrovolné odstranění DRM na odůvodněnou žádost uživatele, možnost zhotovit záložní rozmnožení díla, možnost převést dílo do jiného formátu apod.

³²⁵ Srov. čl. 6 odst. 4 informační směrnice a § 43 odst. 4 AutZ.

³²⁶ Správně z důvodu, že výjimka užití díla pro osobní potřebu reflektuje pouze uživatelský zájem, nikoli intenzivnější širší veřejný zájem jako v případě zpravodajské licence či sociální zájem jako v případě výjimek pro zdravotně postižené.

³²⁷ Čl. 6 odst. 4 informační směrnice.

³²⁸ Podrobněji ke srovnání vnitrostátních právních úprav z hlediska implementace informační směrnice viz DUSOLLIER, Séverine., et al. *Study on the Application of Directive 2001/29/EC on Copyright and Related Rights in the Information Society*. 2013, 585 s.

výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany dle čl. 5 odst. 2 informační směrnice. Domníváme se, že za současného stavu úrovně harmonizace výjimek a omezení dle informační směrnice není důvod takovou výjimku přijímat, a to i přesto, že současný stav nelze hodnotit jako optimální z hlediska možných pochybností, proč uplatnění limitů v užším smyslu (výjimek a omezení), je v případě díla, které nezávisí na digitálních technologiích jiné než u díla, které lze užívat pouze digitálně.

Problém spatřujeme vněčem jiném. I v případě zavedení předmětné výjimky současná právní úprava podle informační směrnice klade důraz, zda nositel práv *poskytnul dobrovolné prostředky ochrany* či zda otázka *není řešena dohodou* (privátní autonomií). Pokud ano, pak se žádná z výše uvedených výjimek z pravidla zákazu obcházení technických prostředků ochrany stejně neuplatní. Jinými slovy informační směrnice stojí na smluvní volnosti a dobrovolnosti, což nelze pokládat *a priori* za nežádoucí, ba přesně naopak, a proto je třeba hledat případnou ochranu uživatelských zájmů, chce-li se tak, jinou cestou. Kde informační směrnice zcela jednoznačně selhává, je míra harmonizace v jednotlivých členských státech způsobující odlišnosti vnitrostátních právních úprav.

Pokud informační směrnice vychází ze zásady smluvní volnosti, pak je namístě dbát pozornosti, zda není smluvní svoboda ze strany nositelů práv zneužívána. Uživatelsko-spotřebitelské zájmy lze pak prosazovat skrze zákaz nepřiměřených smluvních ujednání, neboť jako nepřiměřené se může v konkrétním případě projevit i nesplnění informační povinnosti o přítomnosti a funkci technických prostředků ochrany. Znalost přítomnosti a konkrétních parametrů technických prostředků ochrany nepatří ke znalostem, kterými průměrně informovaný spotřebitel disponuje. Možné je pak se domoci ochrany i prostřednictvím obecných ustanovení o ochraně spotřebitele.³²⁹ Jednalo by se o porušení obecné informační povinnosti podle § 1811 odst. 2 písm. h) a i) ObčZ, dle kterých je podnikatel povinen spotřebiteli v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy nebo před tím, než spotřebitel učiní závaznou nabídku sdělit *údaje o funkčnosti digitálního obsahu, včetně technických ochranných opatření, a údaje o součinnosti digitálního obsahu s hardwarem a softwarem, které jsou podnikateli známy nebo u nichž lze rozumně očekávat, že by mu mohly být známy*. Na základě porušení obecné informační povinnosti se lze následně domáhat náhrady újmy dle § 2910 ObčZ, neplatností nebo přiměřené náhrady v případě

³²⁹ Výslovnou informační povinnost o technických prostředcích ochrany ve vztahu k počítačovým programům obsahuje § 66 odst. 8 AutZ. obsahuje jej i německé právo, a to v čl. 95a UrhG. V některých státech ale informační povinnost upravena není.

omylu dle § 583 a násl. ObčZ, neplatnosti v případě porušení dobrých mravů dle § 580 odst. 1 ObčZ³³⁰. Česká odborná literatura rovněž potvrzuje uvedený závěr, že nesplnění informační povinnosti se může projevit v nepřiměřenosti konkrétního ujednání dle §1813 ObčZ (tzv. test nepřiměřenosti).³³¹

Závěrem můžeme říci, že v současnosti trvajících rozdílnost užití výjimek a omezení v případě děl užívaných digitálně není žádoucí ani stabilní. Na druhou stranu není to pouze potíží právní, ale i technická, že dosud technické prostředky ochrany nejsou schopny zajistit užití díla uživatelem na základě výjimky z autorskoprávní ochrany srovnatelně jako v nedigitálním prostředí. Teprve v okamžiku, kdy se toho podaří dosáhnout, bude pojem *Digital Rights Management* vyjadřovat svůj pravý smysl.

7. 4 Autorské právo a svoboda projevu

V této kapitole věnované autorskému právu a svobodě projevu se pokusíme přiblížit příčiny, možnosti vzniku a řešení kolize mezi autorským právem a svobodou projevu. Nejprve se zaměříme na aktuálnost tohoto problému a nalezení jeho řešení v současném mezinárodním kontextu a dále budeme zkoumat a vyvracet argumenty, které uvádějí, že žádná kolize mezi autorským právem a svobodou projevu nehrozí a že dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření (případně i jiné obecné limity autorskoprávní ochrany) sama či spolu s limity v užším smyslu (výjimkami a omezeními) je způsobilá předejít takové kolizi. Úvodem můžeme říci, že vnímat tuto kolizi je zapotřebí v širších souvislostech a nikoli se koncentrovat pouze do oblastí (vnitřního systému) práva autorského. Za vhodné pokládáme hledat možnou inspiraci v přímé aplikaci čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod jako vnějšího limitu autorskoprávní ochrany, a to v těch případech, jejichž řešení není výslovně upraveno uvnitř systému autorského práva a nelze dovést ani *analogii legis*.

Vztah mezi autorským právem a svobodou projevu je otázkou prastarou, ale je tomu skoro nedávno, kdy se k tomuto tématu obrací velká pozornost. Hlavním důvod tohoto vývoje

³³⁰ ObčZ nestanoví žádné právní následky porušení obecné informační povinnosti, ty vznikají až ve vazbě na konkrétní následky konkrétního případu, byť by tomu právně nic nebránilo. Vhodná by byla možnost odstoupit od smlouvy ve stanovené lhůtě.

³³¹ HULMÁK, Milan, et al. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. s. 415

lze z podstatné části přičítat šířícím se úvahám o smyslu autorského práva a jeho roli v digitálním věku, a tím i stoupajícímu zájmu o autorské právo. Největší dosavadní přínos tohoto společenského jevu je uvědomění si, že potenciaální kolize mezi autorským právem a svobodou projevu se stává palčivým důsledkem posilující autorskoprávní ochrany. Přesto se ale objevují argumenty opačné, které tvrdí, že žádná kolize nehrozí,³³² neboť autorské právo chrání pouze vyjádření myšlenky, nikoli myšlenky samotné, případně že již sám systém autorského práva obsahuje vnitřní limity (obecné limity a limity v užším smyslu), kterým je již právo na svobodu projevu dostatečně chráněno. Jiní praví, že svoboda projevu již nemůže fungovat tak, jako kdysi, další, že to je nikoli svoboda projevu, ale autorské právo, které musí ustoupit,³³³ neboť zájem na ochraně svobody projevu se stává naléhavější. Jak je to tedy?

Pravdou je, že autorské právo (celosvětově) hledá rozumnou hranici mezi ochranou autora, jeho zájmů a veřejným kulturním právem společnosti na přístup k chráněným dílům. Jinými slovy, jde o poměrování odlišných zájmů. Běh času ale vždy vyžadoval určité přehodnocení těchto hodnot. Dnešní technologie přinášejí nebývalý potenciál pro celosvětový tvůrčí rozmach, a tím se autorské právo a svoboda projevu může dostat do kolize zřejmě snadněji než dříve. Sociální důsledky tohoto jevu lze hodnotit rovněž jako nebývalé a lze říci, že technologický vývoj se dotýká všech sfér lidské činnosti právo nevyjímaje. A snad právě autorské právo se stalo v tomto směru jakýmsi pionýrem, tváří technologického vývoje, který dobře slouží jako ekonomický nástroj ochrany nových technologií, což lze ale spatřovat jako nikoli překvapivý výsledek cílené politiky technologicky vyspělých zemí. Jenom ty kulturní a

³³² Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Harper & Row proti Nation Enterprises*, 471 U.S. 539, ze dne 20. května 1985, ve kterém časopis *The Nation* argumentoval tím, že publikace paměti prezidenta Geralda Forda bylo kryto výjimkou z ochrany „fair use“ a že má být aplikován ústavní princip svobody projevu. Soud nicméně tuto argumentaci odmítl a vynesl výrok: „the Framers intended copyright itself to be the engine of free expression. By establishing a marketable right to use one's expression, copyright supplies the economic incentive to create and disseminate ideas.“ Soud odmítl připustit kolizi autorského práva a svobody projevu a naopak řekl, že obojí směřují ke společnému cíli, když autorské právo je „hnací silou“ svobody projevu. Podobně i svého času velmi vlivné Miltonovo filozofické dílo *Aeropagitica* na obranu svobody projevu, ve kterém brojí proti cenzuře ve prospěch autorského práva. Viz MILTON, John. *The Project Gutenberg. Aeropagitica: A Speech For The Liberty Of Unlicensed Printing To The Parliament Of England* [online]. 2006 [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/608/608-h/608-h.htm>. Dále pak srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003, ve kterém došlo k mírnému posunu z dřívějších pozic, přesto toto (skoro nedávné) rozhodnutí zdůrazňuje časovou blízkost vzniku autorského práva a Prvního dodatku k ústavě USA (upravujícího svobodu projevu a zakazující zákonodárci přijmout zákon omezující svobodu projevu, a tím také z toho vyplývající širokou ochranu svobody projevu v USA), a tedy to, že ke kolizi mezi svobodou projevu a autorským právem nedojde, dokud zákonodárci nezmění „tradiční rysy autorskoprávní ochrany“. I zde je kolize autorského práva a svobody projevu vyloučena s odůvodněním, že *idea/expression dichotomy* a „fair use“ jsou dostatečnou zárukou prevence kolize. Jak bude dále v hlavním textu vysvětleno, tyto a jim podobné vnitřní autorskoprávní mechanismy byt' sledující poměrování veřejných zájmů samy o sobě žádnou zárukou ve skutečnosti nejsou.

³³³ Např. SUNDARA RAJAN, Mira T. *Copyright and Creative Freedom: A Study of Post-Socialist Law Reform*. New York, NY: Routledge, 2006. s. 7 – 46.

sociální zájmy zůstaly někde stranou. V relaci na svobodu projevu jsou nové technologie nepochybně výzvou. A z toho důvodu také mimo jiné vznikly pirátské strany a různá hnutí, které se snaží využít této příležitosti dnešních dnů a proměnit ji v politické ovoce. Autorské právo se tak stalo zároveň i terčem kritiky a svoboda projevu její obětí.

Na mezinárodní úrovni dochází k postupné standardizaci autorskoprávní ochrany a již 1. ledna 1995 nabyla účinnosti Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), která výrazně změnila dosavadní souvislosti autorského práva a zasadila ho do širší struktury a režimu mezinárodního obchodu.³³⁴ Tyto mezinárodní standardy a absence odpovědi na vztah autorského práva a svobody projevu lze rovněž shledat jako příčinu v současnosti znějících kritických hlasů. Nutno doplnit, že ani regionální či vnitrostátní úpravy autorského práva dosud nenabízejí jinou alternativu.³³⁵ Těmto kritickým hlasům lze proto rozumět, neboť autorské právo vskutku neprošlo procesem adaptace, která by problémy se svobodou projevu vyřešila, přestože snad ve všech zemích, včetně těch méně rozvinutých, běží procesy revize a modernizace. Je ale otázka, zda autorské právo musí něčím podobným procházet, zda nehledat řešení jinde a jinak, případně zda vyváženost nespočívá přesně naopak v právní stabilitě a technologické neutralitě. Změny, které technická revoluce přinesla, jsou tak razantní, že nutí přemýšlet právě o takových základních otázkách, jakou je kolize autorského práva a svobody projevu, potažmo jaká omezení svobody projevu jsou ještě přípustná a žádoucí a která nikoli. Omezení svobody projevu průchodná skrze autorské právo jsou viděna s nedůvěrou v obavě z ohrožení sociálního života, jehož kvalita se odvíjí právě mnohdy od kvality technologické. Vidíme, že tyto na první pohled ryze autorskoprávní otázky ve skutečnosti ryze autorskoprávní nejsou a je tak jisté, že přemýšlet o autorském právu jako o izolovaném problému současnosti (izolovaném systému) prostě nefunguje.

³³⁴ Srov. čl. 64 TRIPS a mechanismus Světové obchodní organizace (WTO), kterým se urovnávají spory. Orgán, který je příslušný k urovnání sporů v oblasti mezinárodního obchodu (*Dispute settlement body* – *DSB*) urovnává i spory z dohody TRIPS, neboli to, že signatáři TRIPS mohou řešit autorskoprávní spory prostřednictvím urovnávacího mechanismu WTO.

³³⁵ Jako příčinu toho lze označit zásadní vliv copyrightového pojetí autorského práva na právo mezinárodní, které dále ovlivňuje autorské právo regionální (např. v rámci EU) a vnitrostátní. Jak známo copyrightové pojetí neuznává a pokud, tak zcela v minimální nutné míře, osobností práva. V nutné míře v relaci na RÚB, která osobností práva uznává, viz čl. 6bis RÚB, ale která nemohou být vynucena v „urovnávacím řízení WTO“ a která neprošla standardem TRIPS. To může na mezinárodní úrovni vzbuzovat dojem jejich nepotřebnosti. Společnost má bohužel možnost vidět autorské právo pouze jako ekonomický nástroj, nástroj, kterému chybí jiné než ekonomické argumenty. Vzájemné ovlivňování jednotlivých systémů autorského práva vytváří uzavřený kruh a ani evropská tradice uznávající osobnostní práva dosud není schopna v mezinárodním ekonomickém kolotoči prosadit myšlenku odlišnosti komerčních a kulturních zájmů, které by reputaci autorského práva pomohly.

Potencionální kolize svobody projevu a autorského práva přináší mnoho obtíží a teorie, které se snaží dle normativních kritérií nakreslit tlustou čarou mezi případy, ve kterých ke kolizi dochází a ve kterých ne, jsou vesměs pochybné. Tím však nechceme naznačit, že by autorské právo muselo vždy ustoupit svobodě projevu či naopak. Absolutní svoboda projevu by *ad absurdum* nedávala vůbec prostor pro ochranu práv duševního vlastnictví, nejen autorských práv, ale práv k vynálezům, ochranným známkám a dalších práv, což by zejména v důsledku destrukce tzv. *investičních práv* znamenalo faktický i právní kolaps hospodářství.

V možných úvahách o potencionálním střetu je potřeba se nejprve vypořádat s argumentem, který říká, že dichotomie či rozdílnost nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření (angl. *idea/expression dichotomy*), která je v právním řádu České republiky upravena v § 2 odst. 6 AutZ, předchází jakékoli kolizi. Jde o rozšířený argument, který obecně říká, že vnitřní limity samy o sobě jsou způsobilé odstranit jakoukoli kolizi.³³⁶

Na první pohled, se může vskutku zdát, že pokud autorské právo nechrání prosté myšlenky, ale až jejich vyjádření, není zde žádný vztah mezi autorským právem a svobodou projevu, neboť autorské právo nikomu nebrání v komunikaci, psaní, přijímání informací o čemkoli. Tento argument je však při bližším zkoumání založen na značně omezeném chápání svobody projevu. Předně je u něj problematické to, že stojí na předpokladu, že je vždy možné najít alternativní způsob sdělení téhož (rozuměj stejné myšlenky). To je ale omyl. Svoboda projevu se neomezuje pouze na možnost sdělení nějaké obecné myšlenky, ale její nutností je záruka možnosti sdělit myšlenku i včetně jejích jemností a případných zvláštních významů.³³⁷ Proto, a zřejmě tím spíše, v dnešní technologicky zaměřené společnosti, která klade důraz na jemnosti a drobné významové odchylky, se zdá být neudržitelná teze, že je v každém případě možné se spokojit s obecnou alternativní formou vyjádření. Snad, i kdybychom tuto možnost alternativního vyjadřování připustili, pak narážíme na to, že svoboda projevu je určena všem bez rozdílu, ne jenom těm, kteří jsou schopni nalézt cestu alternativního vyjádření. Nakonec i autorské právo chápe vyjádření extenzivněji než v běžném jazykovém významu, a pokud tedy budeme sdělovat stejnou myšlenku, byť cizím jazykem či jiným pořadím slov, ke kolizi s autorským právem může dojít.

O tom, že dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření není dostačující zárukou prevence před kolizí autorského práva a svobody projevu lze demonstrovat nejlépe

³³⁶ BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2. vyd. OUP Oxford, 2007. s. 15.

³³⁷ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 21.

na příkladech, ve kterých nelze nalézt odpovídající náhradu autorského díla z důvodu jeho informativní jedinečnosti pro veřejnost. Jedná se o případy nenahraditelnosti nejen myšlenky, ale i jejího vyjádření. Kupříkladu M. B. Nimmer to dokládá na známém příkladu fotografiích dokumentujících masakr v My Lai, jehož se dopustili američtí vojáci během Vietnamské války. M. B. Nimmer říká, že žádná slova nedokáží vystihnout představu (myšlenku) o masakru, jako tak činí předmětné fotografie a že nikoli sama myšlenka, ale i její vyjádření je nutné k tomu, aby veřejnost rozuměla tragické události. Přesto M. B. Nimmer (pro ostatní případy) zastává názor, že dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření, za předpokladu jejího důsledného dodržování, je postačující k uspokojení přístupu veřejnosti k myšlenkám a svobodě vyjádřit je, stejně jako k podpoře tvůrčí činnosti. Dále tvrdí, že snad v případech, kdy význam díla spočívá především ve vyjádření a nikoli v myšlence, jako příklad uvádí grafická díla, má převážet ochrana autorského práva nad svobodou projevu.³³⁸ S tímto posledním názorem by ale v dnešní kultuře bylo možné s ohledem na hojnost používání grafiky, obrázků, hesel a jiných symbolů jako prvku dorozumění se kupříkladu v souvislosti s veřejnou politickou debatou či jiném naléhavém zájmu podobném příkladu „My Lai“ polemizovat.³³⁹

Zatímco pro M. B. Nimmera zůstávají nenahraditelnými díly pouze fotografie a počítá i s díly audiovizuálními, W. J. Gordon říká, že veřejnost musí mít možnost převyprávět, přehodnotit a žertovat o přibězích životu vlastních.³⁴⁰ W. J. Gordon poukazuje na rozhodování ve věci *Walt Disney Productions proti Air Pirates* týkající se přípustnosti parodie, která byla otisknuta v časopise pro dospělé, vykreslující Mickey Mouse při sexu a užívání drog. W. J. Gordon zde vidí případ, ve kterém by svoboda projevu měla převážet.³⁴¹ Rozhodnutí soudu však bylo opačné. Na počátku případu stáli karikaturisté, kterým se zdály být kreslené postavičky Walta Disneyho příliš vzdálené realitě, a tak je vykreslili v symbolických situacích, které by jinak byly tabu a nechali je otisknout. Karikaturisté zachovali kreslířský styl i jména postaviček. Ve věci rozhodoval nejprve Okrskový soud Severní Kalifornie, který rozhodl v neprospěch karikaturistů s odůvodněním, že postavičky

³³⁸ TOWSE, Ruth. *Copyright in the Cultural Industries*. Northampton, MA: Edward Elgar, c2002, xxii. s. 56.

³³⁹ Srov. např. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další*, C-145/10, ze dne 1. prosince 2011. Dle Soudního dvora EU by zpravodajským médiím nemělo být umožněno, aby na sebe přebírala ochranu veřejné bezpečnosti, což je pravomocí pouze členského státu. Za určitých okolností však lze připustit oprávněnost zveřejnit fotografie bez souhlasu nositele práv s cílem najít např. hledanou osobu. Pokud k tomu dojde, mělo by se tak stát na základě dohody nebo v koordinaci s vnitrostátními orgány zajišťující veřejnou bezpečnost.

³⁴⁰ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 25.

³⁴¹ Tamtéž.

Walta Disneyho jsou typické svým vzhledem, nikoli tím, co postavičky říkají nebo dělají. Soud se nedomníval, že šlo o parodii, tedy výjimku z autorskoprávní ochrany (dle autorského práva USA *fair use*), s odůvodněním, že parodie nesmí být založena na úplném či podstatném okopírování chráněného díla. Právo svobody projevu zaručené v Prvním dodatku Ústavy Spojených států amerických lze aplikovat pouze v případě výjimky z autorskoprávní ochrany (*fair use*).³⁴² Soud rovněž shledal to, že došlo k porušení ochranné známky a zlehčování, což bylo ale odvolacím soudem odmítnuto.³⁴³ K Nejvyššímu soudu USA se případ nedostal, stal se ale předmětem vlny, zejména akademické, kritiky. Uvedme právě Gordonovu kritiku, která říká, že karikaturisté mohli vyjádřit své zneklidnění napsáním třeba nějaké stati, kde by vysvětlili proč Mickey Mouse je příliš idylický a přiblížili jeho chování realitě. Taková stat' by ale byla zřejmě neschopná rozvolnit zažitou představu společnosti o kreslených postavičkách Walta Disneyho.³⁴⁴

Lze se setkat i s názory, že svoboda projevu musí být širší v případě děl známých osobností.³⁴⁵ Bývá to zdůvodňováno různě. Někteří se zaměřují pouze na rovinu majetkovou, když argumentují, že známá osobnost není zásahem do autorského práva tolik dotčena, neboť má rozsáhlejší možnosti, jakým dílo zužitkovat a dosáhnout zisku. Tento argument je ale potřeba odmítnout. Možnosti a nemožnosti známé osobnosti, jakým způsobem vykonává svá práva je bezpředmětné a samo o sobě neodůvodňuje omezení autorskoprávní ochrany. Jiné, přesvědčivější argumenty, lze vidět v poměrování svobody projevu a autorského práva známé osoby, kdy tato musí počítat s tím, že veřejnost bude mít větší zájem na nakládání s jejím dílem.

Kromě dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření se je potřeba vypořádat i s výjimkami a omezeními z autorskoprávní ochrany. Tyto bývají v různých zemích upraveny různě. V Česku jde o úpravu v ustanovení § 29 a násl. AutZ, která v souladu s informační směrnicí obsahuje od roku 2006 i tříkrokový test. Zákonodárce však nevyužil všech možností z informační směrnice a AutZ tak neobsahuje např. výjimky pro parodii,

³⁴² Srov. rozhodnutí Okrskového soudu Severní Kalifornie ve věci *Walt Disney Productions proti Air Pirates*, 345 F.Supp. 108, ze dne 7. července 1972. Dále ke stejnému závěru srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003, rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Harper & Row proti Nation Enterprises*, 471 U.S. 539, ze dne 20. května 1985.

³⁴³ Srov. rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Walt Disney Productions proti Air Pirates*, 581 F2d 751, ze dne 5. září 1978.

³⁴⁴ GORDON, J. Wendy. Equality and Individualism in the Natural Law of Intellectual Property. *Yale Law Journal*. 1993, roč. 102, č. 7, s. 1603.

³⁴⁵ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 28.

satiru či karikaturu, které mohou v konkrétních případech udělat trhlinu do argumentu odmítajícího předmětnou kolizi. Obáváme se však, že i kdyby zákonodárce v tomto směru rozšířil okruh normativních výjimek sebevíc, riziko potencionálního střetu by i přesto nebylo zažehnáno. V dnešní době se však může na první pohled zdát poněkud paradoxní, že autorskoprávní ochrana má v tomto směru celosvětově tendenci spíše utužovat poměry, než aby se rozšiřoval okruh výjimek, a to vzdor technologickému vývoji a možnostem realizace svobody projevu. Autorskoprávní ochrana pak může ztrácet svůj psychologický efekt o její potřebnosti v očích veřejnosti.

Je tedy zřejmé, že hledání řešení kolize autorského práva a svobody projevu nelze úspěšně realizovat pouze ve sféře autorského práva, ale pozornost a zájem je potřeba zaměřit i vně, tedy do sféry svobody projevu.

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, která oslavila v březnu roku 2012 svých dvacet let ratifikace v tehdejší České a Slovenské Federativní republice. Ve svém čl. 10 upravuje tzv. limitační klauzuli, která stanoví, že právo na svobodu projevu a právo na informace lze omezit na základě zákona, z důvodu ochrany vyjmenovaných zájmů demokratické společnosti.³⁴⁶ Jinými slovy omezení je možné pouze na základě zákona, v taxativně vyjmenovaných případech a není přípustná libovůle. Paralelu limitační klauzule z Úmluvy obsahuje i čl. 17 odst. 4 LZPS. Kromě taxativně vyjmenovaných zájmů u obou lidskoprávních dokumentů Ústavní soud České republiky připouští i jiné možnosti omezení svobody projevu, a to v případě kolize s jiným základním právem. Autorské právo je pak veřejné subjektivní právo k výsledkům tvorby, jak jej zakotvuje čl. 34 odst. 1 LZPS. Toto naposledy zmíněné právo je kulturním lidským právem, jehož srovnatelné ustanovení najdeme v Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech (čl. 15 odst. 1 písm. c) i ve Všeobecné deklaraci lidských práv (čl. 27 odst. 2).

Na kolizi svobody projevu a autorského práva musíme proto nutně nahlížet jako na střet dvou ústavně zaručených hodnot. Metodologickým řešením je pak jejich vzájemné poměřování. Ačkoli judikatura českých soudů otázku kolize svobody projevu a autorského práva doposud přímo neřeší, v jednotlivých evropských zemích platí situace opačná.³⁴⁷

³⁴⁶ Těmi jsou národní bezpečnost, územní celistvost, veřejná bezpečnost, ochrana pořádku a předcházení zločinnosti, ochrana zdraví a morálky, ochrana pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací, zachování autority a nestrannosti soudní moci.

³⁴⁷ Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci sp. zn. 1 BvR 825/98 ze dne 29. června 2000, („Germania 3“), rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska ve věci sp. zn. 33 IIC 994 ze dne 12. června 2001,

Rovněž jsou i známá některá rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva³⁴⁸ a Soudního dvora EU³⁴⁹ Několik zkoumaných rozhodnutí v evropských zemích, je i detailněji zpracována v jiných pojednáních, na které si dovolíme odkázat v poznámce pod čarou.³⁵⁰ Z toho vyplývá, že soudy jsou schopné se ztotožnit s myšlenkou aplikace čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod jako vnějšího limitu autorskoprávní ochrany. Velmi důrazné je z poslední doby rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. ledna 2013,³⁵¹ dle kterého vynucování autorského práva na úkor svobody projevu musí být nezbytné v demokratické společnosti a nestačí konstatovat porušení autorského práva na základě tříkrokového testu, ale soud má povinnost automaticky a vždy vážit kritérium svobody projevu jako vnějšího limitu. Zdá se, že tento směr uvažování by mohl být i v soudní praxi České republiky do budoucna tím správným.³⁵² Srovnat lze i s přístupem jiným, který se projevil v rozhodnutí ve Spojeném království týkající se zveřejnění tajných fotografií Diany, princezny z Walesu a Dodi Fayed, ve kterém namísto čl. 10 Úmluvy byl jako vnější limit uplatněn veřejný zájem (angl. *public interest*), a to v situaci, kdy nebylo lze případ rozhodnout za pomoci výjimky *fair dealing*, neboť nemohla být naplněna žádná ze skutkových podstat této výjimky.³⁵³

Z výše uvedeného plyne, že řešení otázky potencionální kolize svobody projevu a autorského práva je zcela namístě, dokonce můžeme hovořit o samozřejmosti, neboť tato

(„Medienprofessor“), rozhodnutí Okrskového soudu v Paříži ve věci sp. zn. 184 RIDA 374 ze dne 23. února 1999, rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu ve věci sp. zn. 99/1040 ze dne 4. září 2003.

³⁴⁸ Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Verlagsgruppe News GmbH proti Austria*, sp. zn. 10520/02, ze dne 14. března 2007, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vereinigung Bildender Künstler proti Austria*, sp. zn. 68354/01, ze dne 25. ledna 2007, rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *En l'affaire Ashby Donald et autres proti France*, sp. zn. 36769/08, ze dne 10. ledna 2013.

³⁴⁹ Soudní dvůr EU si otázek kolize autorského práva svobody projevu zatím dotýká pouze okrajově např. v rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)*, C-467/08, ze dne 21. října 2010 nebo v rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Metronome Musik GmbH proti Music Point Hokamp GmbH*, C-200/96, ze dne 28. dubna 1998. Je ale pouze otázkou času, než přímou kolizi autorského práva svobody projevu bude muset tento soud řešit.

³⁵⁰ Např. HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Copyright and Freedom of Expression in Europe. In Expanding the Boundaries of Intellectual Property*. Oxford: Oxford University Press, 2001. s. 10 – 11., HERR, E. Robin. *The Right to Receive Information Under Article 10 of the ECHR: An Investigation from a Copyright Perspective* (March 15, 2011). *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT)*, Forthcoming. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1787085>., ROSÉN, Jan. *Topic C. Copyright in Perspective: External Limitations on Copyright. Quo vadis, Copyright? EBU Copyright Symposium Barcelona*. s. 1 – 9. Dostupné z: http://www.ebu.ch/CMSimages/en/C.1%20J.%20Rosen%20EBU%20060331_tcm6-43829.pdf.

³⁵¹ Srov. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *En l'affaire Ashby Donald et autres proti France*, sp. zn. 36769/08, ze dne 10. ledna 2013.

³⁵² Nelze vyloučit, že Evropský soud pro lidská práva by mohl shledat i českou vnitrostátní právní úpravu v rozporu s čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, v případě, že vnitrostátní právní úprava bude bránit projevení svobody projevu např. tím, že bude postrádat výjimku pro parodii.

³⁵³ Srov. rozhodnutí Odvolacího soudu v Londýně ve věci *Hyde Park Residence Ltd proti Yelland & Ors*, EWCA Civ 37, ze dne 10. února 2000.

kolize potencionálně může nastat. Podařilo se vyvrátit argument založený na tom, že dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření postačuje k přecházení těchto kolizí. Argument neobstojí v případech naléhavé informativní jedinečnosti pro veřejnost. Ukazuje se, že ani výjimky a omezení autorskoprávní ochrany jakožto limity v užším smyslu upravené v AutZ neposkytují samy o sobě ani spolu s principem dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření dostatečnou zábranu možnosti vzniku kolize. Na kolizi je nutné nahlížet jako na střet dvou v rozporu stojících hodnot, principů. Při řešení konkrétních případů se otevírá primárně cesta teleologického výkladu výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany obsažených v AutZ včetně použití analogie. Pokud však případ nelze řešit analogicky podřazením pod jinou výjimku, pak je třeba automaticky vážít kritérium svobody projevu na základě čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s čl. 17 LZPS jako vnějšího limitu prostřednictvím metody poměrování právních principů. Je ale především důležité, aby se trendem současnosti stalo vyvrácení nesprávných domněnek, že kolize autorského práva a svobody projevu, je potřeba řešit (pouze) v režimu autorského práva.

7. 5 Autorské právo a ochrana hospodářské soutěže

Na posledním místě v rámci širšího celku věnovaného vnějším limitům autorskoprávní ochrany se zaměříme na ochranu hospodářské soutěže. Právo hospodářské soutěže spočívá ve stanovení limitů pro existenci tržního prostoru. Ochrana spočívá jednak v zábranách omezování hospodářské soutěže a také v zákazu nekalých soutěžních aktivit, kterými se rozumí nikoli snahy soutěž potlačit či vyloučit, ale soutěž deformovat.³⁵⁴ V českém právu se přitom rozlišuje mezi právem nekalé soutěže,³⁵⁵ které je typické soukromoprávním základem a právem antimonopolním,³⁵⁶ jehož základem je naopak právo veřejné.³⁵⁷

³⁵⁴ ELIAŠ, Karel, et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. C. H. Beck, 2007. s. 285.

³⁵⁵ Viz § 2976 - § 2990 ObčZ.

³⁵⁶ Viz zákon č. 143/2001 Sb., zákon o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů (zákon o ochraně hospodářské soutěže), zákon č. 273/1996 Sb., zákon o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, zákon č. 458/2000 Sb., zákon o podmínkách podnikání a o výkonu státní správy v energetických odvětvích a o změně některých zákonů (energetický zákon), zákon č. 137/2006 Sb., zákon o veřejných zakázkách, zákon č. 127/2005 Sb., zákon o elektronických komunikacích a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o elektronických komunikacích), zákon č. 139/2006 Sb., zákon o koncesních smlouvách a koncesním řízení (koncesní zákon) atd.

³⁵⁷ Srov. angl. termín *Unfair competition* dle soutěžního práva USA, který zahrnuje jak právo proti nekalé soutěži, tak právo antimonopolní.

Jako vnější limit se právo na ochranu hospodářské soutěže ve vztahu k autorskému právu může projevit v regulaci monopolního či kartelového přístupu jednotlivých soutěžitelů ve vztahu ke konečným uživatelům, a tím dostát svého účelu podporovat a přispívat ke zdravé hospodářské soutěži. Smysl práva na ochranu hospodářské soutěže je dán zejména v těch případech, kde jsou uživatelé nedůvodně omezeni v užití díla pouze na konkrétním zařízení (tzv. omezení interoperability), přičemž takové omezení se zároveň projevuje deformací soutěžních poměrů. Zřejmě si lze představit i další důvody, pro něž bude typické dotčení zájmů uživatelů a současně nedůvodná monopolizace na straně nositelů práv.

Právním východiskem norem na ochranu hospodářské soutěže nejen v autorském právu a celém právu duševního vlastnictví je čl. 40 odst. 2 TRIPS, dle kterého tato dohoda nebrání, aby členské státy vnitrostátně upravily licenční praktiky nebo podmínky, které mohou ve zvláštních případech představovat zneužití práv k duševnímu vlastnictví, jež má nepříznivý účinek na soutěž na příslušném trhu. Dle stejného ustanovení lze přijmout přiměřená opatření k zabránění nebo kontrole takových praktik, které mohou zahrnovat například výlučné podmínky zpětného převodu, podmínky zabraňující vnesení námitek proti platnosti a vynucené souhrnné licence. Čl. 40 odst. 2 TRIPS přitom doplňuje čl. 8 odst. 2 TRIPS, který stanoví obecnou možnost vnitrostátně přijmout nezbytná a přiměřená opatření, která zamezí zneužití práv k duševnímu vlastnictví ze strany nositelů práv nebo uchylování se k praktikám, které nevhodně omezují obchod, tedy i hospodářskou soutěž. Význam těchto ustanovení reflektuje možnou kolizi mezi výkonem autorských práv a hospodářskou soutěží a umožňuje členským státům zavést potřebná opatření.

Ta by v konkrétním případě mohla spočívat např. zavedení nucené licence vůči monopolnímu nositeli práv na trhu nebo ochranné opatření ukládající takovému subjektu povinnost upravit technické prostředky ochrany nebo způsob licencování autorských děl tak, aby nenarušovaly hospodářskou soutěž. K podobnému opatření přistoupila v praxi např. Francie, která opatření upravila přímo ve svém Zákoníku duševního vlastnictví.³⁵⁸ Zvláštní právní pravidla soutěžní povahy dnes platí i u nás ve vztahu ke kolektivním správcům, kdy se jedná přímo o státní dohled nad jejich činností.³⁵⁹ Podobně je tomu i v jiných zemích, kde zvláštní právní úpravy regulují nežádoucí soutěžní jednání kolektivních správců např. dohled

³⁵⁸ Viz čl. L. 331-5 až L. 331-7 Zákoníku duševního vlastnictví (zákon č. 92-597 ze dne 1. července 1992).

³⁵⁹ Srov. § 103 AutZ.

nad sazebníky licenčních odměn, ale i např. zákonné monopolní postavení kolektivního správce k určitým chráněným dílům.³⁶⁰

Závěrem můžeme říci, že i ochrana hospodářské soutěže, třebaže přímo s autorským právem nesouvisí, neboť i zde platí, že ochrana výlučných autorských práv je jedna věc a zdravá hospodářská soutěž věc jiná, přesto normy hospodářské soutěže působí jako vnější limit autorskoprávní ochrany a mohou v případě potřeby přispět k vyváženosti zájmů mezi nositeli práv a uživateli. Rovněž i v případě práva na ochranu hospodářské soutěže proto můžeme říci, že lze připustit dovolání se principu ochrany hospodářské soutěže a jeho možného přímého využití jako vnějšího limitu k nalézání řešení pro konkrétní skutkové případy, a to za situace, kdy právo autorské nebude nabízet řešení konkrétního případu, řešení nebude předvídatelně determinováno uvnitř systému autorského práva, a to ani pomocí analogie.

³⁶⁰ Viz rozsudek Soudního dvora EU ve věci *OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s. proti Léčebné lázně Mariánské Lázně a.s.*, C-351/12, ze dne 27. února 2014.

8 Limity principu smluvní svobody v autorskoprávních závazcích

Smluvní svoboda je základním právním principem soukromého práva (čl. 2 odst. 3 LZPS, § 1 odst. 2 ObčZ), který se významně podílí na dotváření systému autorského práva. Smluvní závazky jsou součástí autorského práva a jako takové slouží jako korekce provedení autorskoprávních norem, jejich individualizace a přizpůsobení konkrétním okolnostem. O propojenosti autorského práva a smluvního práva hovoříme jako o tzv. *závazkovém výkonu autorského práva* a právní závazky zde označujeme jako *autorskoprávní závazky*. Otázkou, kterou se pokusíme zodpovědět je, jaké jsou limity smluvní svobody v těchto závazcích. Příkladem limitů mohou být např. kogentní ustanovení zákona, od kterých se nelze smluvně odchýlit, ochrana před nepoctivým jednáním stejně jako i ochrana před nepřiměřeností, neočekávaností či překvapivostí a další limity, ve kterých se projevuje veřejný zájem. Dodejme, že autorskoprávní ochrana je ochranou absolutní, s účinky vůči všem (*erga omnes*). Vedle toho z jiného titulu, se může nositel práv chránit také smluvně s účinky relativními mezi stranami (*inter partes*) mimo rámec zákonné ochrany.

Pokud smluvní svoboda v autorskoprávních závazcích má sloužit k individualizaci autorskoprávních norem (smluvní ochrana), pak je důležité znát její limity. Smluvní svoboda z hlediska limitace nesplývá v jedno s autorskoprávní ochranou. Autorskoprávní ochrana je ochrana daná zákonem. Smluvní ochrana je ochrana daná smlouvou. Jde o odlišné právní tituly (důvody právní ochrany). Je pouze na stranách a jejich vůli, zda připustí individuální úpravu svých závazků na základě smluvních dispozic, a tím i autonomní úpravu svých závazků odlišně od zákonné právní úpravy. Limity smluvní svobody resp. smluvně individualizované autorskoprávní normy s cílem ochránit nositele práv odlišně od autorského zákona jsou významné jak pro nositele práv, kteří ať již sami či v zastoupení uzavírají licenční smlouvy s uživateli a mají zájem na co nejširší smluvní volnosti, a tím pádem i smluvní ochraně, tak i pro uživatele, zejména koncové uživatele uzavírající licenční smlouvy k užití jednotlivých děl, jimž jsou vlastní zájmy přesně opačné, tedy omezit smluvní svobodu (ochranu) na úroveň autorskoprávní (zákonné) ochrany. Mimo to v době digitálního prostředí a mezinárodního obchodu našli své široké uplatnění tzv. adhezní (formulářové) smlouvy elektronicky uzavíraných licencí, jejichž právní podstata spočívá v tom, že obsah smlouvy je předem dán nositelem práv a uživatel jej nemůže nijak ovlivnit. Stejně tak se rozšířily i nové

způsoby licenční kontraktace tj. způsoby uzavírání těchto smluv, kdy vzniká otázka závaznosti takto uzavřených licenčních smluv.³⁶¹

8. 1 Závazky z výkonu autorského práva

Závazky z výkonu autorského práva vyplývají ze systému soukromého práva a respektuje jeho základní zásadu rovnosti stran a smluvní svobody. Přirozené korektivy však vyplývají ze zcela „specifické, metaprávní jednoty autora a díla“³⁶² samého, v důsledku čehož se autor nemůže zbavit právního sepětí s vytvořeným dílem. Autor však může, poskytnout svolení (oprávnění) k užití díla vymezeným způsobem; leč výhradně prostým souhlasem, nebo licenční smlouvou.³⁶³ Licenční smlouva je smlouvou úplatnou, ale není vyloučeno, pokud se tak výslovně dohodne, poskytnout licenci bezúplatně.³⁶⁴ V případě výhradní licence ObčZ vyžaduje její písemnou formu.³⁶⁵ Jsou rovněž stanoveny dva zákonné důvody odstoupení od licenční smlouvy, a sice odstoupení pro nečinnost nabyvatele licence a pro změnu přesvědčení autora vycházející z osobnostních zájmů autora. Tyto důvody odstoupení nelze smluvně omezit ani vyloučit.³⁶⁶

Současné závazky z výkonu autorského práva již nejsou speciální autorskoprávní (typové) smlouvy např. smlouva o vytvoření díla³⁶⁷ a namísto toho rozlišujeme dva nezávislé právní závazky; právní závazek z vytvoření díla, který je obecně *soukromoprávním závazkem* a právní závazek z užití z takto vytvořeného díla, který je *speciálním autorskoprávním*

³⁶¹ Srov. tzv. *shrink-wrap, click-wrap a browse-wrap* licence.

³⁶² TELEEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. s. 132.

³⁶³ Blíže k tomu viz TELEEC, Ivo. Souhlas, nebo licenční závazek? *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 13/14, s. 457 – 462.

³⁶⁴ Srov. § 2366 ObčZ.

³⁶⁵ Srov. § 2358 odst. 2 písm. a) ObčZ.

³⁶⁶ Srov. § 2378 a násl. ObčZ a § 2382 ObčZ.

³⁶⁷ Dřívější pojetí závazkového výkonu autorského práva bylo jiné. Znalolo několik zcela speciálních smluvních typů (typových smluv). Názorným příkladem může být smlouva o vytvoření díla. Srov. § 27 zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). Viz KNAP, Karel. *Autorský zákon a předpisy související: Komentář*. 3. vyd. Praha: Panorama, 1982. s. 80 a násl. Současné legislativně právní řešení se jeví jako lepší v tom smyslu, že posiluje princip jednotnosti právního řádu. Dřívější úprava smlouvy o vytvoření díla, která byla specifická od ostatních smluv o dílo nejen svým předmětem (literární, umělecká, vědecká díla), ale i účelovým využitím evokovala k předběžnému rozlišování autorských děl vytvářených na základě smlouvy o vytvoření díla a děl vytvářených na jiném smluvním základě. Navíc vznikaly rovnocenné nároky autorovi i objednateli, kteří se mohli vzájemně nežádoucím způsobem blokovat. Srov. současnou úpravu školního díla, u kterého jsou sice vzájemné nároky zachovány, kdy jde však o odlišnou situaci.

závazkem (rovněž poměr relativní, přičemž zákonná ochrana autorského díla je absolutní). Tento druhý ze závazků nás bude z hlediska limitů smluvní svobody zajímat.³⁶⁸

Pro smluvní poskytnutí oprávnění užít díla lze uzavřít smlouvu licenční či případně podlicenční, stejně tak i smlouvu o postoupení práv např. postoupení licence či výkonu majetkových práv.³⁶⁹ Není vyloučeno ani uzavření smlouvy nepojmenované, která by na jedné listině obsahovala kromě licenční smlouvy i jiné smluvní typy. S touto poslední variantou, která podtrhuje zásadu *smluvní svobody*, se lze setkat tam, kde je předmětem smlouvy svojí povahou specifické dílo např. počítačový program.³⁷⁰

S ohledem na specialitu vyjádřenou v § 9 odst. 2 ObčZ a doktrinálně dovozovanou podpůrnost ObčZ ve vztahu k AutZ, byť celá materie licenční smlouvy je nyní součástí ObčZ, je nutno závazky spojené s právem autorským vykládat s ohledem na § 1721 a násl. ObčZ, dle kterého má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit. V platném závazku je dlužník povinný něco dát, konat, něčeho se zdržet nebo něco trpět a věřitel je oprávněn to od dlužníka požadovat. V závazku má jeden subjekt postavení věřitele a má právo od druhého subjektu něco požadovat (plnění) a tento druhý subjekt má naopak povinnost splnit svůj dluh a je v postavení dlužníka.

Z pojmu závazek vyplývá jeho *závaznost*.³⁷¹ Znamená, že strany jsou vázány závazkem samotným a nemohou od něho samostatně odstoupit, ledaže by zákon či smlouva stanovily něco jiného. Závazek je možné považovat za prvek dynamický působící v první řadě *inter partes*, tedy hlavně mezi jeho účastníky. Někdy se hovoří o *relativním subjektivním*

³⁶⁸ Blíže viz PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla: z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde, 2013. 152 s.

³⁶⁹ Ačkoli o postoupení výkonu majetkových práv hovoří pouze § 58 odst. 1 AutZ, a to ve prospěch zaměstnavatele u díla zaměstnaneckého, máme za to, že tak může činit i sám autor, pokud nedojde k vyčerpání práva (*nemo plus iuris*), tj. když absolutní majetkové právo není z žádného titulu omezeno. S argumentem, že zaměstnanecké dílo je specifikum – výjimkou, *de iure* zákonným omezením autora, které je potřeba vykládat restriktivně bychom mohli souhlasit v případě, kdyby zákon neumožňoval zaměstnavateli postoupení výkonu práv na třetí osobu. Zaměstnavatel takto učinit může, byť pouze se souhlasem autora. Souhlas není zákonem omezen a lze ho udělit i paušálně pro všechna další postoupení, tzn. i třetí osoby mohou dále postupovat. Pokud zákon umožňuje postoupení výkonu majetkových práv zaměstnavateli a těmto osobám, pak dle hodnotového argumentu *a fortiori* - jeho formy *a minori ad maius* dospějeme k závěru, že tím spíše by toto právo mělo svědčit autorovi díla. Rovným argumentem je i zásada autonomie vůle smluvních stran (viz čl. 2 odst. 3 LZPS). AutZ takový výklad nezakazuje, jediné, co zakazuje, je převod majetkového právo *inter vivos* dle § 26 odst. 1 AutZ. K tomu zde nedochází, neboť absolutní právo, třebaže omezené, zůstává autorovi. Nelze hájit ani argumenty založené na § 12 odst. 1 AutZ, neboť postoupení výkonu majetkových práv je svého druhu licencií doplněné o právo výkonu majetkových práv autora i vůči třetím osobám.

³⁷⁰ Do jedné smlouvy je možné obsáhnout i další ujednání týkající se specifických vlastností tohoto druhu díla např. údržby, podpory, odstraňování potíží apod.

³⁷¹ KNAPP, Viktor, et al. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde, 1998. s. 33.

právu. Protikladem mohou být práva věcná nebo zmíněné absolutní právo ochrany autorského díla, která zachovávají stávající stav, působí vůči všem subjektům práva. Hovoří se proto o nich jako o statických *subjektivních právech absolutních*.³⁷² Vznik závazku je všeobecně podmíněný právně relevantní skutečností, kterou je v našem případě licenční smlouva. Jde tedy o skutečnost závislou na lidské vůli. Závazek vzniká na základě autonomie vůle a z rozhodnutí stran.

8. 2 Licenční závazky v digitálním prostředí a uživatelské zájmy

Většina chráněného digitálního obsahu včetně autorských děl je uživatelům licencována prostřednictvím tzv. adhezních (formulářových) smluv. Jedná se o takovou licenční smlouvu, jejíž základní podmínky byly určeny jednou ze smluvních stran nebo podle jejích pokynů, aniž slabší strana měla skutečnou příležitost obsah těchto základních podmínek ovlivnit.³⁷³ Podmínkou, aby se jednalo o adhezní smlouvu, je existence slabší strany jako jedné ze stran závazku, která je hospodářsky, organizačně, odborně nebo informačně slabší než strana druhá. Slabší stranou zde přitom zpravidla fakticky bývá uživatel digitálního obsahu, nikoli nositel autorských práv. Z hlediska smluvního ani autorského práva se přitom samo o sobě nejedná o nic neobvyklého. S adhezními smlouvami se lze běžně setkat i v jiných právních oblastech a zákonodárce proto v případě těchto smluv chrání slabší smluvní stranu řadou omezení smluvní svobody tak, aby základní podmínky smlouvy byly přiměřené, očekávatelné a srozumitelné.

Pro uživatele tento způsob uzavření licenční smlouvy znamená potíže v tom směru, že mají na výběr buď souhlasit s obsahem licenční smlouvy, v tom případě získají oprávnění dílo užít nebo nesouhlasit a v tom případě (bez souhlasu nositele práv) platí zásadně zákaz dílo užít.³⁷⁴ Bez souhlasu nositele práv, uživatelé nemají možnost chráněné dílo užít, leda neoprávněně, neboť dílo musí zásadně pocházet z tzv. *legálního (zákonného) zdroje*.³⁷⁵ Proto ani některé výjimky a omezení (limity v užším smyslu) nejsou uživateli nic platné, což se zpravidla týká nemožnosti užití pro osobní potřebu. Výjimky a omezení nelze aplikovat, neboť bez souhlasu nositele práv dílo nepochází ze zákonného zdroje. Tento závěr je

³⁷² HURDÍK, Ján, FIALA, Josef, et al. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. s. 194.

³⁷³ Ust. § 1798 ObčZ.

³⁷⁴ Srov. angl. „take it or leave it“.

³⁷⁵ Srov. zejm. s tím v rozporu tzv. sdílení *peer-to-peer* (P2P).

dovozován doktrinálně,³⁷⁶ některé státy obsahují toto pravidlo přímo v autorských zákonech³⁷⁷ a rovněž tak i judikatura tento závěr potvrdila.³⁷⁸ Oprávněnou osobou (uživatel) je přitom ta osoba, které svědčí právo přístupu k dílu na základě zákona nebo smlouvy.³⁷⁹

Druhé úskalí pro uživatele může znamenat skutečnost, že pokud vyjádřili souhlas s podmínkami licenční smlouvy a došlo k jejímu uzavření, pak parametry zákonné autorskoprávní ochrany se rozšiřují o ochranu smluvní (*lex contractus*), kterou je uživatel povinen respektovat. V digitálním prostředí se stává, že nositele práv relativně často vylučují z aplikace limity v užším smyslu (výjimky a omezení).³⁸⁰ Pokud k takovému vyloučení dojde, předpokladem je, že předmětnou výjimku lze smluvně vyloučit, pak uživateli nadále vyloučená výjimka nesevědí a nemůže se na ni vůči nositeli práv odvolávat.

Adhezní způsob uzavírání smluv se zásadním způsobem liší od situace, kdy podmínky smlouvy sjednávají smluvní strany společně, byť v praxi zpravidla vždy jedna strana navrhuje celou smlouvu a druhá následně vznáší vlastní protinávrhy na úpravu, změnu či doplnění a až následně strany dospějí ke konečné podobě smlouvy a souhlasu. Co je významným rozdílem v takovém případě je možnost individuálně smlouvu upravit, možnost zjistit si úplné informace a vyvarovat se překvapivým ujednání.³⁸¹

Překvapivost a neočekávanost bývá v adhezních licenčních smlouvách způsobena délkou smluv a jejich obsahovou náročností, což způsobuje, že tyto smlouvy nikdo nečte. Za příklad lze uvést licenční smlouvu při instalaci počítačového programu, kdy uživatel je veden snahou o rychlou instalaci, pročez v rychlosti „odkliká“ souhlas s podmínkami smlouvy, aniž

³⁷⁶ Srov. § 6 ObčZ

³⁷⁷ Srov. § 53 UrhG, dle něhož podmínkou aplikace výjimky užití díla pro osobní potřebu je, že dílo nepochází ze zjevně nezákonného zdroje.

³⁷⁸ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *ACI Adam BV a další proti Stichting de Thuiskopie a Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding*, C-435/12, ze dne 10. dubna 2014.

³⁷⁹ Srov. význam pojmu „oprávněný uživatel“ (angl. *lawful user*) ve směrnici o právní ochraně počítačových programů a směrnici o právní ochraně databází.

³⁸⁰ Srov. např. jako explicitní příklad službu iTunes obchodní společnosti Apple Inc., frekventovaně diskutovanou veřejností i akademicky, jejíž licenční smlouvy běžně obsahují doložky zákazu kopírování, rozšiřování, zveřejňování, změny, stažení, převodu, prodeje, přenosu, zveřejňování, odkazování, zasilání, zobrazování a další. Více k tomu viz GRØNDAL, Lars. DRM and Contract Terms. [online]. 2006 [cit. 2015-05-05]. Dostupné z http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=177.

³⁸¹ Z toho důvodu bývá nesprávně namítáno, že adhezní smlouvy nejsou dvoustranným právním jednáním ale právní jednání jednostranná, kterými nositel uděluje uživateli svolení, za jakých podmínek lze dílo užit. Viz ELKIN-KOREN, Niva. Copyright Policy and the Limits of Freedom of Contract. *Berkeley Technology Law Journal*, 1997, roč. 12, č. 1, s. 98. Souhlasíme však s tím, že adhezní způsob uzavírání licenčních smluv má blíže k jednostranně udělenému souhlasu, na základě něhož ale nevzniká žádný závazek, neboť zde v takovém případě uživatel nevyjadřuje souhlas.

by je vůbec četl. Skutečnost, že smluvní podmínky u adhezních smluv nikdo nečte, a proto je slabší strana chráněna je dobře známá. V digitálním prostředí, se domníváme, platí uvedená skutečnost tím spíše, neboť jde o prostředí, které běžné životní činnosti zrychluje a rychlost je dnes základní devizou digitálního prostředí. S překvapivostí a neočekávaností souvisí neurčitost a nesrozumitelnost, která znamená objektivní nejasnost ohledně vyjádřeného obsahu, kterou nelze překonat ani výkladem. Nesrozumitelnost se ale může projevit problematicky i jako objektivní nemožnost uživatele prohlédnout důsledky smluvních podmínek.

Zvláštností licenčních smluv uzavíraných k užívání digitálního obsahu je, že jsou funkčně přímo spjaty (propojeny) s digitálním obsahem, tedy nestojí samostatně vedle chráněného díla např. v listinné podobě, pokud je dílo zachyceno digitálně. To má význam zejména tehdy, pokud dochází nejprve ke koupi hmotného nosiče díla a až následně k uzavření licenční smlouvy v souvislosti s užíváním autorského díla. V takovém případě platí rozdílnost smlouvy kupní a licenční, kdy kupní smlouvu uzavírá kupující (uživatel) s prodávajícím a licenční smlouvu uzavírá s nositelem práv. Důsledek funkční spjatosti licenční smlouvy s digitálním obsahem je ten, že nejen původní kupující digitálního obsahu, ale i každý další uživatel, pokud chce dílo užít, musí souhlasit s podmínkami licenční smlouvy. Nositeli práv je tím dána možnost faktické absolutní kontroly (ochrany) nad předmětem licenční smlouvy, což je v protikladu k tradičnímu právnímu pojetí *následků závazkových práv* působících pouze mezi stranami (*inter partes*).

Z výše uvedených důvodů dominuje mezi veřejností i v akademické obci názor,³⁸² že licenční závazky v digitálním prostředí nespravedlivě upírají uživatelům možnost přístupu k dílu, ale i možnosti využít výjimek a omezení, zejména výjimky užití pro osobní potřebu, a to v důsledku zásadně dispozitivní právní úpravy závazkového výkonu autorského práva. Ve většině případů licenčních smluv k užití digitálního obsahu totiž smluvní podmínky zakazují jakékoli užití díla k jakémukoli účelu. Smluvní omezení se týká pouze limitů v užším smyslu (výjimek a omezení), nikoli obecných limitů. Nicméně v digitálním prostředí je samo o sobě

³⁸² Viz VIVANT, Michel. La limitation ou "réduction" des exceptions au droit d'auteur par contrats ou mesures techniques de protection. De possibles contrepoids? In *Proceedings of the ALAI Study Days, General Report*. 2006., DUSOLLIER, Séverine. The Relations between Copyright Law and Consumer's Rights from a European Perspective. *European Parliament Publication*, 2010, 39 s., DUSOLLIER, Séverine. Technology as an Imperative for Regulating Copyright: From the Public Exploitation to the Private Use of the Work. *European Intellectual Property Review*, 2005, s. 201 – 204. GUIBAULT, Lucie. *Copyright Limitations and Contracts, An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright (Information Law Series Set)*. Kluwer Law International, 2002. s. 119.

z podstaty věci omezeno na výjimečné případy, obecně však vyloučeno, uplatnění principu vyčerpání práva na rozšiřování originálu či rozmnoženiny díla. Pokud navíc licenční smlouva zapovídá možnost zhotovit rozmnoženinu, pak sice lze prodat, pronajmout či půjčit hmotný nosič, ale jde v praxi o situace výjimečné, kdy nedojde ke zhotovení rozmnoženiny např. prodej hard disku, původního DVD či jiného hmotného nosiče, na kterém je originál či rozmnoženina díla zachycena.

Z toho důvodu zastánci uživatelsko-ochranářské funkce autorského práva argumentují jednak, aby limity v užším smyslu (výjimky a omezení) byly výslovně stanovené jako kogentní s tím, že smlouva, která by odporovala těmto ustanovením, byla neplatná, příp. částečně neplatná, nebo by se k takovému ujednání nepřihlíželo. Jiné názory pak spatřují řešení ve výkladu spočívajícího v tom, že normy autorského práva lze chápat jako základní pravidlo (kogentní) a smlouva odporující ustanovením autorského práva by byla opět neplatná nebo by se k ní nepřihlíželo. To vše teoreticky zdůvodněno nevyvážeností, které smluvní právo s autorským právem způsobují.³⁸³

Zastáváme naproti tomu opačný názor. Smluvní autorské právo umožňuje výraznou modifikaci zákonných ustanovení autorského práva, a to jak směrem ve prospěch, tak i neprospěch uživatele, ale i autora. Rovněž nelze přehlédnout, že z časté provázanosti smluvních závazků a technické stránky věci plyne faktické, někdy nežádoucí, působení na veřejné zájmy uživatelů. Provázanost autorského práva a smluvního práva ale platí jako východisko soukromého práva od nepaměti a sofistikovaná až delikátní struktura zákonného autorského práva, na kterou jsme dosáhli, je teprve výsledkem vývoje – vzniklé potřeby, kdy nebylo možné nebo se nechtělo svá práva autonomně upravit jinak a zákonodárce pro tyto případy stanovil základní výchozí pravidla chránící jak veřejné tak soukromé zájmy. Domníváme se, že autorské právo a smluvní právo musí fungovat společně naopak dobře sloužit lidským potřebám než působit antagonisticky. Uvedli jsme, že autorskopravní ochrana je ochrana daná zákonem. Smluvní ochrana je ochrana daná smlouvou. Není proto důvod si myslet, že si systém autorského práva a smluvního práva vzájemně překáží a působí záporně na zájmy uživatelů, když obojí se týká něčeho jiného a podléhá vlastní právní regulaci. Názor, že postavení uživatelů je ohroženo z hlediska využívání licenčních závazků v digitálním

³⁸³ DUSOLLIER, Séverine. The Relations between Copyright Law and Consumer's Rights from a European Perspective. *European Parliament Publication*, 2010, s. 7., DUSOLLIER, Séverine. Technology as an Imperative for Regulating Copyright: From the Public Exploitation to the Private Use of the Work. *European Intellectual Property Review*, 2005, s. 202., GEIGER, Christophe. „Constitutionalising” Intellectual Property Law? The Influence of Fundamental Rights on Intellectual Property in the European Union. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2006, roč. 37, s. 371.

prostředí je proto zásadně mylný a jde spíše o jakýsi předsudek. V každém závazku, licenčně adhezním i jakémkoli jiném, totiž platí zásadně a vždy volnost a svoboda souhlasit či nesouhlasit s obsahem smluvních podmínek. Je pak otázkou, kterou jsme si kladli i u principu vyčerpání v digitálním prostředí, zda uživatelům vůbec vadí, tedy omezuje, často tvrdá licenční omezení, resp. nemožnost libovolně nakládat s digitálním obsahem, když i přesto o konkrétní díla, ke kterým se přísné smluvní podmínky vážou, jeví nadále zájem. V podstatě totiž nejde o nic jiného, než o vlastnost výrobku nebo služby, o které jsou uživatelé jako spotřebitelé dopředu informováni, která je zřejmá a podle toho se mohou svobodně rozhodnout. Je pak věcí trhu a konkurence, aby nesrovnalosti mezi nabídkou a poptávkou na trhu služeb přirozeně snížila, a to ať již cenou, jinými výhodami či mírnějšími licenčními podmínkami.³⁸⁴ Nejedná se proto o problém smluvního autorského práva.

Korektivem smluvní volnosti v případě licenčních závazků v digitálním prostředí jsou zejména ochranná ustanovení v případě adhezních smluv (srov. 1798 a násl. ObčZ). Následky překvapivosti, neočekávanosti, nevýhodnosti a nesrozumitelnosti, kdy je dotčena slabší smluvní strana, jsou neplatnost,³⁸⁵ nicotnost³⁸⁶ nebo spravedlivé uspořádání poměrů soudem (platnost zachovávající redukce).³⁸⁷ Jde přitom o ustanovení, která ve většině případů budou aplikovatelná na licenční smlouvy k užití digitálního obsahu, a to ve prospěch koncového uživatele nikoli nositele práv. Na druhé straně např. zvláště nevýhodný charakter závazku (srov. § 1800 odst. 2 ObčZ) nutno posuzovat jako závazek jednoznačně neprospěšný jedné straně s ohledem na obvyklost v jiných případech, přičemž určit správnou míru nemusí být jednoduché a může činit potíže. Samostatně lze hovořit o ochraně spotřebitele, která rovněž zajišťuje koncovému uživateli ochranu zejména před nepřiměřeností licenčních ujednání.³⁸⁸ Nakonec ani smlouvy mezi dvěma podnikateli nesmí hrubě odporovat obchodním zvyklostem a zásadě poctivého obchodního styku. Obecně pak platí pro podnikatele zákaz zneužití kvalit odborníka a svého hospodářského postavení k vytváření nebo k využití závislosti slabší strany a k dosažení zřejmé a nedůvodné nerovnováhy ve vzájemných právech a povinnostech

³⁸⁴ Zvážíme-li také ekonomické dopady, tak v případě porušení smluvní povinnosti vzniká nositeli práv nárok na náhradu škody z porušení smluvní povinnosti, u které se nevyžaduje zavinění (srov. § 2913 ObčZ), nicméně výše škody bude v jednotlivých případech tak zanedbatelná, že ekonomicky se nevyplatí nositeli práv jednotlivě stíhat porušení smluvních povinností. K výši ušlého zisku v takových případech viz usnesení Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 5 Tdo 171/2014 ze dne 10. srpna 2014, dle kterého nelze dovozovat příčinnou souvislost mezi počtem stažených filmů z nelegálního zdroje a počtem nekoupených originálních nosičů.

³⁸⁵ Srov. § 1799 a § 1800 ObčZ.

³⁸⁶ Srov. § 1801 ObčZ.

³⁸⁷ Srov. § 577 a § 1800 odst. 2 ObčZ.

³⁸⁸ Srov. § 1813 a § 1814 ObčZ.

stran.³⁸⁹ V Evropě tato ochrana vychází z obecného principu poctivosti, který lze aplikovat i samostatně v případech, kdy zákon neobsahuje speciální ustanovení. Princip poctivosti je výchozím obecným principem, který slouží ke korekci nespravedlnosti, a to jak před,³⁹⁰ tak i po uzavření závazku. Můžeme také zmínit výkladovou zásadu *contra proferentem*, která znamená v případě pochybností o významu neurčitého pojmu ve smlouvě výklad v neprospěch toho, kdo neurčitý pojem užil ve smlouvě jako první.³⁹¹ Tato zásada a výše uvedené prostředky ochrany jsou přitom dobře známy v kontextu celého evropského práva. Naproti tomu v právu USA lze dovést odpovídající prostředky ochrany z tzv. doktríny *unconscionability*³⁹² a doktríny *undue influence*, které obsahově odpovídají evropskému principu poctivosti a zákazu zneužití postavení k tíži slabší strany. Obojí pak shodně slouží k redukci vad kontrakčního procesu a nespravedlivých doložek uzavřených smluv.

Třebaže licenční závazky mohou ztěžovat zájmy uživatelů, i těm v jednotlivých případech náleží možnosti ochrany. Zejména bychom chtěli podtrhnout, že vše záleží na svobodné vůli uživatele jako spotřebitele, zda nevýhodné smluvní podmínky, o kterých dopředu ví, vyváží prospěch plynoucí z užití díla, ke kterému se vážou a zda se lidově řečeno vyplatí podmínkám, se kterými nesouhlasí, podvolit. Potřebný úsudek za nás v tomto případě nemusí činit zákonodárce ani soud, ale každý sám. Smluvní volnost i v licenčních závazcích má své limity. Těmi jsou zejména ochrana slabší strany, ochrana před zjevným zneužitím nabytých práv a nepoctivosti.

8. 2. 1 Veřejné licence

Důkazem toho, že liberalizace smluvního autorského práva zájmům uživatelů neupírá, ale dokonce z ní uživatelé mohou mít prospěch, jsou tzv. veřejné licence. Pro tyto licence se mezinárodně zažila označení jako *open source licence*, *open access licence* či *general public licence* (GPL), ale také možná nejrozšířenější licence *creative commons* (CC).³⁹³ V českém prostředí se pak lze setkat s pojmy svobodné, otevřené či volné licence. Pojem veřejné je zřejmě nejobecnějším sběrným pojmem pro tyto licence, jejichž společný znak spočívá ve specifickém způsobu kontraktace založené na zveřejnění díla on-line s licenčními

³⁸⁹ Srov. § 433 odst. 1 ObčZ.

³⁹⁰ Srov. § 1728 - § 1730 tzv. předsmuvní odpovědnost, která se skutkově týká i porušení informační povinnosti.

³⁹¹ Srov. § 557 ObčZ.

³⁹² Srov. § 2-302 Jednotného obchodního zákoníku USA (Uniform Commercial Code), U. C. C.

³⁹³ GPL licence je navržena k licencování software, zatímco CC k licencování literárních děl.

podmínkami.³⁹⁴ Veřejné licence proto představují kontraktační (pracovní) pomůcku obsahující smluvní podmínky (náležitosti), pomocí které nositelé práv mohou zpřístupnit a ponechat k volnému užití svá díla veřejnosti on-line pomocí Internetu bezplatně, za stanovených podmínek. Návrh na uzavření licenční smlouvy tak nositel práv činí ve vztahu k neurčitému okruhu adresátů, což však nečiní potíže, naopak s tímto způsobem uzavírání licenčních smluv se počítá.³⁹⁵ Při činění návrhu na uzavření licenční smlouvy nositel práv projevuje vůli umožnit svobodné užití díla za stanovených podmínek. Tyto podmínky se mohou lišit v závislosti na formulaci konkrétní nabídky či se mohou odvíjet i od typu zvolené veřejné licence. Společným znakem je však v tomto ohledu vždy volné užití díla bez nároku na autorskou odměnu v případě užití díla pro nekomerční účely. Může však být i stanovena možnost užití díla pro komerční účely, stejně jako možnost vytvoření odvozeného díla či stanovení tzv. virálního efektu, který znamená, že odvozené dílo musí být šířeno za stejných podmínek. Možných variací a změn v případě veřejných licencí může být proto více.

Můžeme říci, že veřejné licence směřují proti rigiditě výkonu autorských práv, neboť z výlučnosti autorských práv lze vystoupit pouze aktivním právním jednáním (*opt-out*). Někdy se proto běžně o veřejných licencích hovoří jako o „nesobecké“ metodě, jak se o chráněné dílo za stanovených podmínek podělit s veřejností. Tyto způsoby kontraktace, které upouštějí od požadavku udělování výslovného licenčního souhlasu ve prospěch konkrétní osoby či uzavření licenční smlouvy s konkrétní osobou a usnadňují tím přístup k chráněným dílům široké veřejnosti ovšem za současné ochrany autorských práv bránící především jejich zneužití či присvojení. Lze proto říci, že veřejné licence se hodí pro využití v digitálním prostředí, neboť vyhovují oběma zájmům.

Potíží onoho nesobeckého dělení se o chráněné statky s veřejností je skutečnost, na kterou upozorňuje např. S. Dusollier, že veřejné licence vyvolávají rovněž negativní důsledky v tom smyslu, že u veřejnosti budí mylné očekávání, že všechna díla šířitelná on-line po Internetu jsou uživatelům zdarma přístupná.³⁹⁶ S. Dusollier rovněž kritizuje i virální efekt licencí, jenž dle ní vyvolává stejné negativní účinky jako běžné adhezní smlouvy k užívání

³⁹⁴ Srov. MYŠKA, Matěj, KYŇCL, Libor, POLČÁK, Radim, ŠAVELKA, Jaromír. *Veřejné licence v České republice*. Brno: Tribun EU, 2012. s. 29.

³⁹⁵ Srov. § 1732 odst. 1 ObčZ. Rovněž i dřívější právní úprava AutZ již po novele z roku 2006 s tímto způsobem kontraktace výslovně počítala. Viz § 46 odst. 5 zákona č. 121/2000 Sb. ve znění po účinnosti novely provedené zákonem č. 216/2006 Sb.

³⁹⁶ DUSOLLIER, Séverine. The Master's Tools v. The Master's House: Creative Commons v. Copyright. *Columbia Journal of Law & Arts*, 2006, roč. 29, s. 271 – 293.

digitálního obsahu, které zavazují bez rozdílu každého následného uživatele.³⁹⁷ Plyne z toho závěr, že kritika veřejných licencí spočívá ve své podstatě na stejných důvodech jako kritika adhezních licenčních smluv v digitálním prostředí (běžných elektronických smluv). Jak už tak ale bývá, nic není dokonalé a veřejné licence jistě také ne. Nicméně v kontextu smluvního autorského práva a digitálního prostředí jsou možnosti využití těchto kontraktačních pomůcek široké, a to v celosvětovém měřítku.

8. 2. 2 Souhlas namísto licenčního závazku

Jinou a přitom zcela zásadní otázkou, kterou v Česku v souvislosti s rekodifikací soukromého práva otevřel I. Telec,³⁹⁸ je zda uživatelé musí z hlediska privátní autonomie vždy uzavírat smlouvu jakožto licenční závazek či zda postačí prostý souhlas. Jde o otázku, jež rovněž úzce souvisí s širokým pojetím věci v právním smyslu, kdy i pohledávka na plnění vzniklá z licenčního závazku je právně vzato věcí. Zásadní je pak rozdíl mezi *smluvní obligací* a *protideliktním souhlasem*, přičemž tento právní rozdíl a využití obou institucí se neomezuje pouze na výkon subjektivních autorských práv.

I. Telec považuje právo souhlasit za základní lidské právo. Tomu odpovídají i celkově správné závěry o nutnosti tohoto rozlišování a nevnucování uzavírání závazků tam, kde je vhodnější projevit pouze souhlas, jenž se může týkat nejen veřejných licencí, ale závazků obecně. Musíme poznamenat, že jde o otázku aktuální a praktickou. Jedná se totiž o výklad § 12 odst. 1 AutZ, který říká, že autor může udělit oprávnění smlouvou. Vezměme tedy v úvahu, zda dané ustanovení vylučuje (zakazuje) udělení jednostranného souhlasu autorem s užitím díla jako okolnost vylučující protiprávnost, a to i vůči neurčitému okruhu osob, aniž by uživatel nabýval licenci. Domníváme se, že v souladu s privátní autonomií, na kterou občanský zákoník klade zvláště důraz, nikoli. Stejně tak není (obráceně) zakázáno v případě ochrany osobnosti, u které občanský zákoník hovoří výslovně o souhlasu, uzavřít smlouvu, pokud jde o projevy osobní povahy (nikoli však stránky osobnosti, které jsou z toho vyloučeny) typicky např. u zhodnocení podpisu významné osobnosti. Uvažme proto, zda existuje rozumný důvod, proč by veřejnost měla být bezvýjimečně nucena vstupovat do závazku s autorem a obráceně v jakémkoli případě. Může být zmiňována právní (důkazní) jistota. Tento důvod však neobstojí, neboť princip právní jistoty má význam především z

³⁹⁷ Tamtéž.

³⁹⁸ Viz TELEC, Ivo. Souhlas, nebo licenční závazek? *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 13/14, s. 457 – 462., TELEC, Ivo. Právo duševního vlastnictví v informační společnosti. Praha: Leges, 2015. s. 187 – 210.

hlediska ochrany práv třetích osob (zajišťovací význam), o které tu ale nejde a pokud jde o důkazní význam v soukromé sféře, pak není věcného rozdílu, zda je důkazem písemný souhlas nebo licenční smlouva. Další důvod, který by mohl být zmiňován, je princip (snadné) odvolatelnost souhlasu. Proti tomu však stojí skutečnost, že odvolání souhlasu lze bez dalšího posoudit jako neplatné pro rozpor s dobrými mravy stejně jako jakékoli jiné právní jednání (§ 580 ObčZ). Může být rovněž namítáno, že v případě využití souhlasu pro účely veřejných licencí s sebou souhlas nemůže nést povinnosti např. šířit pod stejnými podmínkami (často bývá vyjádřeno piktogramy). Byla by tím ale opomíjena skutečnost, že i souhlas lze svázat nejrůznějšími podmínkami zejména rozvazovacími v případě neřádného nakládání, což by nebránilo použití stávajících piktogramů.

Za důležité shledáváme rovněž podotknout, že uplatnění souhlasu v autorském právu, který je základním obratem soukromého práva, nenaráží na stávající „typizovaný“ postup realizovaný licenční smlouvou. Kdo totiž chce realizovat své záležitosti v hospodářském prostoru, měl by spíše uzavřít licenční smlouvu (pohledávku, majetkovou hodnotu, věc v právním smyslu), ale musí si být vědom i všech právních přesahů, které vytvoření závazku znamená, včetně vedlejších povinností daňových a účetních. Kdo do hospodářského prostoru při užití díla vstupovat nechce, může udělit souhlas a chovat se podle něj bez dalšího. V souladu s privátní autonomií, na které je české soukromé právo vystavěno, jde opět pouze o otázku volby, kterou si může provést každý sám. Každý je nucen zdržet se užití cizího díla bez souhlasu. Nikdo ale není nucen se zavazovat s jiným. Potíž je pouze v tom, že tento přístup naráží na obavu odchýlit se od zákonného „typizovaného“ postupu v ustanovení o „typizované“ licenční smlouvě.

8. 3 Smluvní vyloučení výjimek a omezení

Licenčním závazkům v digitálním prostředí bývá vytýkáno, že negativně působí na zájmy uživatelů zejména tím, že jimi lze vyloučit možnost uplatnění výjimek a omezení (limitů v užším smyslu).³⁹⁹ Pokládáme proto za důležité tuto domněnku ověřit.

Zastánci ochrany zájmů uživatelů relativně často vycházejí mylně z paušálního a nelegitimního předpokladu, že všechny výjimky a omezení jsou subjektivní soukromá práva,

³⁹⁹ Srov. DUSOLLIER, Séverine. The Relations between Copyright Law and Consumer's Rights from a European Perspective. *European Parliament Publication*, 2010, s. 25.

a proto podobně jako můžeme hovořit o subjektivních právech spotřebitele, má jít o totéž i v případě výjimek a omezení.⁴⁰⁰ Přehlíží přitom skutečnost, že účelem autorského práva je chránit výlučná práva autorská nikoli zájmy uživatelské. Výjimky a omezení až na výjimečné případy, např. výjimka pro nepodstatné vedlejší užití díla, kdy se takové užití nedotýká a neomezuje výlučná autorská práva, neboť ačkoli jde o práva absolutní, jejich výkon nesmí být nemravný, a naopak trvání na jejich výkonu by bylo zneužitím těchto práv, lze připustit, že nejde o výjimku, jako spíše o obecný limit, který může být projevem jiného práva, v daném případě práva na přístup k dílu v rámci svobody projevu. V tomto konkrétním pojetí by se pak skutečně mohlo jednat o subjektivní právo než jen o oprávněný uživatelský zájem. V případě ostatních výjimek zejména výjimky užití pro osobní potřebu, která je uživatelsky trnem v oku, však nelze přehlédnout několik soudních rozhodnutí uvedených dříve, které výjimky a omezení pokládají pouze (jen) za zájmy, obrany či imunity proti možnému porušení výlučných autorských práv, ale nikoli za subjektivní práva.

Informační směrnice, ze které současný evropsko-unijní systém výjimek a omezení pro vnitrostátní právní úpravu členských států EU vyplývá, o kogentnosti těchto výjimek nic nestanoví, pouze říká, které výjimky členské státy přijmout musí⁴⁰¹ a které jsou dobrovolné.⁴⁰² Naproti tomu ale směrnice o právní ochraně počítačových programů⁴⁰³ stanoví výslovně kogentnost výjimky pro pořízení záložní rozmnoženiny,⁴⁰⁴ stejně tak výjimky pro pozorování, studování nebo zkoušení fungování programu, a to se sankcí neplatnosti.⁴⁰⁵ Podobně také i směrnice o právní ochraně databází⁴⁰⁶ stanoví kogentnost výjimky pro činnosti určené k obvyklému užívání databáze⁴⁰⁷ a výjimky pro vytěžování a/nebo zužitkování kvalitativně nebo kvantitativně nepodstatných částí obsahu databáze nezávisle na účelu využití.⁴⁰⁸ Informační směrnice je v tomto směru odlišná, třebaže během druhého čtení jejího návrhu byl projednáván dodatek č. 156, kterým mělo dojít k doplnění čl. 5 odst. 6,⁴⁰⁹ dle něhož by podobně jako v případě uvedených směrnic žádná smluvní ustanovení nesměla být

⁴⁰⁰ Tamtéž.

⁴⁰¹ Čl. 5 odst. 1 informační směrnice.

⁴⁰² Čl. 5 odst. 2, 3 informační směrnice.

⁴⁰³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů, CELEX 32009L0024.

⁴⁰⁴ Srov. čl. 5 odst. 2 a čl. 8 směrnice o právní ochraně počítačových programů.

⁴⁰⁵ Srov. čl. 5 odst. 3 a čl. 8 směrnice o právní ochraně počítačových programů.

⁴⁰⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, CELEX 31996L0009.

⁴⁰⁷ Srov. čl. 6 odst. 1 a čl. 15 směrnice o právní ochraně databází.

⁴⁰⁸ Srov. čl. 8 a čl. 15 směrnice o právní ochraně databází.

⁴⁰⁹ EVROPSKÝ PARLAMENT, Výbor pro právní záležitosti na vnitřním trhu: PE 298.368/5-197. 17. ledna 2001.

v rozporu s čl. 5 směrnice. Úmysl zákonodárce byl však odlišný, o čemž svědčí zejména odůvodnění č. 45 a čl. 6 odst. 4 a čl. 9 informační směrnice, které odlišně zdůrazňují privátní autonomii v autorskoprávních závazcích nad rigiditou zákona. Můžeme proto říci, že zákonodárce záměrně odmítl začlenit ustanovení o kogentnosti výjimek a omezení v informační směrnici, ale nikoli, že by zapomněl, ale z důvodu, že to není potřeba. Avšak jazyk informační směrnice i odůvodnění lze v tomto směru (zejm. srov. odůvodnění č. 45) hodnotit jako opatrné až nejisté, což ale odráží právní povahu směrnice, která si klade za cíl sjednocovat odlišné právní tradice výjimek a omezení různých členských států. Je tak věcí vnitrostátní právní úpravy, aby sama metodologicky stanovila, zda určitou výjimku smluvně vyloučit lze nebo nikoli.

Jsme toho názoru, že praktické potíže absence ustanovení o kogentnosti v informační směrnici nepředstavuje, když i bez toho je z povahy věci dané veřejným pořádkem, konkrétně zajištěním volného trhu převážná část, ne-li všechny výjimky a omezení kogentní. Právní podstata výjimek a omezení spočívá v tom, že jsou omluvitelnými důvody užití díla, tedy sférou volnosti v absolutním autorském právu. Soukromé právo sice uznává korektivy privátní autonomie, podle nichž se strany mohou smluvně odchýlit od zákonných ustanovení, pokud to zákon nezakazuje výslovně nebo pokud smluvní ujednání není v rozporu s dobrými mravy, nebo veřejným pořádkem (jde zejména o ustanovení na ochranu slabší smluvní strany a také ujednání rozporné s právy třetích osob, může sem však spadat i veřejný zájem na řádném fungování trhu) a rovněž nikoli v případech ustanovení chránících status osob včetně ochrany osobnosti.⁴¹⁰

Vezme-li si pak za příklad v české právní úpravě např. výjimku pro zdravotně postižené dle § 38 AutZ, citaci dle § 31 AutZ, nepodstatné vedlejší užití díla dle § 38c AutZ nebo úřední zpravodajskou licenci dle § 34 AutZ, pak při porovnání s výše uvedenými korektivy privátní autonomie dospějeme k přesvědčivému závěru, že smluvní odchýlení v těchto případech koliduje zřetelně s veřejným pořádkem, a proto jde o výjimky kogentní. Racionálním důvodem kogentnosti těchto výjimek je v uvedených případech, aby smluvní dispozice (smluvní ochrana) nezpůsobila větší společenskou poruchu než její omezení. Srovnáme-li dále např. výjimku pro volná užití díla § 30 AutZ, výjimku pro veřejně přístupné instituce (knihovní licence) dle § 37 AutZ, výjimku pro užití díla v případě úplatné fotografické podobizny dle § 38b AutZ či užití díla vystavením dle § 39 AutZ, pak kolize

⁴¹⁰ Srov. § 1 odst. 2 ObčZ.

s korektivy privátní autonomie nastává i v těchto případech, byť zřejmě nikoli v takové síle jako u příkladů předchozích. Přesto se i zde uplatňuje korektiv veřejného pořádku, který představuje zájem na řádném fungování volného trhu. Plyne z toho závěr, že výjimky a omezení v českém autorském zákoně jsou kogentní, kdy tyto jsou projevem veřejného pořádku, který je v tom či onom případě silnější či slabší. Z toho vyplývá, že testu kogentnosti nelze podrobit katalog výjimek jako celek, ale je třeba každou výjimku jako samostatnou normu podrobit testu kogentnosti samostatně, byť můžeme nakonec dojít ke stejnému závěru.⁴¹¹ Je tomu tak z důvodu, že veřejný pořádek jako korektiv dispozitivnosti je u různých výjimek různě silný, což by se mělo projevit i při výkladu příslušné výjimky.

Právně lze otázku kogentnosti výjimek a omezení řešit i jiným způsobem např. výslovným stanovením jejich kogentnosti, jak se stalo v některých zemích.⁴¹² Jsme názoru, že podobný legislativní zásah je zbytečný. Skutečnost, že informační směrnice ohledně kogentnosti výjimek a omezení mlčí, nečiní právní praxi potíže. Metodologicky lze kogentnost výjimky dovést výkladem. Pokud bychom otázku kogentnosti výjimek a omezení nechtěli metodologicky posuzovat výše uvedenými korektivy privátní autonomie, lze kogentnost výjimek zkoumat i mírou závažnosti dotčení konkrétního zájmu té které výjimky jako výluky z absolutního práva. I podle této metodiky bychom měli dospět ke shodným závěrům. Domněnka, že licenční závazky v digitálním prostředí negativně působí na zájmy uživatelů tím, že jimi lze vyloučit možnost uplatnění výjimek a omezení, se nepotvrdila.

8. 4 Závěr kapitoly

Dle principu privátní autonomie je v soukromém právu dovoleno vše, co není zakázáno. Prostředkem realizace tohoto východiska je princip smluvní svobody (volnosti). Přesto, z výše uvedeného plyne, že hlavním limitem smluvní svobody v autorskoprávních závazcích jsou ochrannářské tendence směrem k posílení postavení uživatelů při nakládání a přístupu k chráněným dílům. Zabývali jsme se jednak tím, jak licenční závazky v digitálním prostředí ovlivňují zájmy uživatelů a jak jsou uživatelé v těchto závazcích chráněni. Nedospěli jsme k závěru, že spojení smluvního a autorského práva působí negativně na zájmy

⁴¹¹ Teoreticky nelze vyloučit existenci právní normy, která se jako výjimka či omezení může pouze jevit např. systematickým zařazením (zdánlivá výjimka), u níž není pro korektiv privátní autonomie důvod. Pak se ale právně vzato nejedná výjimku ani omezení.

⁴¹² Uváděna v té souvislosti je zejména Belgie. Viz DUSOLLIER, Séverine. The Relations between Copyright Law and Consumer's Rights from a European Perspective. *European Parliament Publication*, 2010, s. 25.

uživatelů v digitálním prostředí, a proto nesdílíme dominující názory směřující k posílení uživatelských zájmů, zejména ne jejich posilování na úroveň práv a s tím související ochranu. Důvodem je skutečnost, že ochrana poskytovaná uživatelům je dostatečná, odpovídající zákonnému ukotvení jejich zájmů v autorském právu, počítaje v to v širší souvislosti i možnost uživatele se svobodně rozhodnout na trhu konkurence, zda konkrétní licenční smlouvu uzavře či nikoli. K tomuto závěru jsme dospěli pouze z hlediska možného negativního dopadu způsobeného omezující licenční smlouvu, nebrali jsme přitom v potaz další možná kritéria. Nepotvrdila se ani domněnka, že licenční závazky v digitálním prostředí negativně působí na zájmy uživatelů tím, že jimi lze vyloučit možnost uplatnění výjimek a omezení. Výjimky a omezení v českém autorském zákoně jsou kogentní, kdy tyto jsou projevem veřejného pořádku, který je v tom či onom případě silnější či slabší. Z toho vyplývá, že testu kogentnosti nelze podrobit katalog výjimek jako celek, ale je třeba každou výjimku jako samostatnou normu podrobit testu kogentnosti samostatně. Limity smluvní svobody v autorskoprávních závazcích, byť nevymezeny výčtem, jsou s ohledem na rozebraná dílčí témata zřejmé. Čím více bude chráněné postavení uživatele v autorském právu, tím více bude limitována smluvní volnost v autorskoprávních závazcích.

ČÁST II – VÝJIMKY A OMEZENÍ JAKO LIMITY V UŽŠÍM SMYSLU

1 Výjimka nebo omezení?

Pro limity v užším smyslu používáme pojmu „výjimky a omezení“, a to ve smyslu zákonných licencí avolných užití jako výjimek z absolutních autorských práv. Stejného pojmu je i systematicky užito pro díl 4 § 29 a násl. AutZ. Mezinárodní, evropsko-unijní ani vnitrostátní právní úprava autorského práva nepoužívá tyto pojmy jednotně. Někdy se omezením myslí jakékoli omezení tedy i obecný limit např. doba trvání práva, jindy výjimka např. citace, často však také vedle sebe jako synonyma. I to byl nakonec hlavní důvod, proč jsme zvolili jiné nadřazené označení, kterým bychom do terminologie vnesli jednotnost. Jakkoli jde pouze o jazykové označení, které samo o sobě nepůsobí žádné právní následky, neboť důležitý je vždy obsah pojmu, z právního hlediska je podstatné dbát na přesnost označení, aby bylo terminologicky zřejmé, čeho se co týká. Nesprávné jazykové označení může mít fatální důsledky v podobě nesprávné interpretace způsobené záměnou pojmu. Ne nadarmo je proto právní jazyk a terminologie přesnější než jazyk obecný.

Nadřazeným pojmem jsme proto zvolili pojem limity, přičemž jsme je rozdělily na *limity obecné*, popsané v první části a *limity v užším smyslu*, o kterých je řeč nyní. Limity v užším smyslu rozumíme výjimky a omezení, přičemž jak pojmu výjimky tak omezení používáme spolu, zaměnitelně, významově shodně, tedy jako synonyma. Omezením tak myslíme vždy totéž co výjimkou, pro kterou je typická až následná aplikace jakožto výlučka z již právně vymezeného autorského práva. Naopak pojmem omezení nikdy nerozumíme obecný limit. Pro výjimky a omezení (limity v užším smyslu) se též někdy užívá pojmu zákonné licence, a to jako významového protikladu ke smluvní licenci, jenž je prostředkem ochrany individuálně určených zájmů, nikoli veřejných jako je tomu v případě výjimek a omezení.

Předmětné terminologické pojetí vychází z klasického evropského rozlišování, které uvádí např. A. Kur, mezi „omezením“, kterým je např. doba trvání práva, obecné požadavky na právní ochranu a „omezením“, které v případě existence výlučného autorského práva omezuje jeho nositele ve zvláštních případech ve prospěch té osoby, které naopak omezení

výlučného autorského práva svědčí.⁴¹³ Správně je obojí terminologicky omezením (angl. *limitations*). V prvním případě jde o obecný limit, v druhém o limit v užším smyslu. Jako synonyma chápe pojmy výjimka a omezení P. Hugenholtz a R. Okediji. Uvádí k tomu, že tyto dva pojmy, a v důsledku toho ani tříkrokový test, nemůže být aplikován na externí omezení autorského práva jakým je např. svoboda projevu.⁴¹⁴ Potvrzují tím tezi, že na obecné limity nelze aplikovat tříkrokový test. Stejně tak se v mezinárodních závazcích v čl. 9 odst. 2 RÚB, čl. 13 TRIPS a čl. 10 WCT hovoří o výjimkách a omezeních, jež jsou předmětem tříkrokového testu, jako o synonymech. Oproti tomu jinak Ch. Geiger užívá pojmu omezení pouze pro označení limitů obecných a pojmu výjimky pro limity v užším smyslu. Alegoricky k tomu uvádí, že výjimky jsou „*ostrovy svobody v moři výlučnosti*“ zatímco omezení jsou „*ostrovy výlučnosti v moři svobody*“,⁴¹⁵ čímž vystihuje podstatu rozdílu mezi obecnými limity a limity v užším smyslu. S. Ricketson navíc ještě rozlišuje obojí v rámci limitů v užším smyslu. Výjimku chápe jako pravidlo, které znamená nepostižitelnost v případech zvláštního způsobu užití a omezení chápe jako pravidlo, které vylučuje určité kategorie děl.⁴¹⁶

Dle našeho mínění, ať již je terminologie nesourodá, ve všech případech je zřejmá snaha odlišit obecné požadavky na právní ochranu (obecné limity) a zvláštní případy omezení výlučného autorského práva (limity v užším smyslu). V rámci těchto zvláštních případů již není toliko podstatné, zda bude řeč o výjimce či omezení, a proto se kloníme k závěru, že nic nebrání tyto pojmy užívat jako synonyma, byť jistě by bylo lze najít drobné a drobnější odchylky, které mohou zavdat dalšímu možnému třídění. Výjimky a omezení nebývá problematické v systému autorského práva odlišit od obecných limitů, neboť k tomu pomáhá nejen zjevná systematika, kdy jsou tyto zvláštní případy odděleny od ostatního, ale samozřejmě i výkladově. Problém ovšem nastává, stejně tak jako i v jiných oblastech, ve kterých se vytváří množiny prvků, s tzv. hraničními případy, které existují na pomezí dvou vyhraněných množin. V daném případě půjde o výjimky a omezení, které mají blíže k obecným limitům než ke zvláštním případům, které se uplatňují nikoli *ab initio*, ale až následně po vymezení práva a podmínek jeho výkonu.

⁴¹³ KUR, Annette. Of Oceans, Islands, and Inland Water – How much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test?. *Richmond Journal of Global Law and Business*. 2009, roč. 8, s. 288 – 349.

⁴¹⁴ HUGENHOLTZ, P. Bernt, OKEDIJI, Ruth. Conceiving and International Instrument on Limitations and Exceptions to Copyright. *Institute for Information Law Research Paper č. 2012-43*, 2008, s. 19.

⁴¹⁵ GEIGER, Christophe. Fundamental Rights, a Safeguard for the Coherence of Intellectual Property Law? *International Review of Industrial Property and Copyright Law*. 2004, roč. 35, s. 268 – 280.

⁴¹⁶ RICKETSON, Samuel. *WIPO Study on Limitations and Exceptions of Copyright and Related Rights in the Digital Environment*. SCCR/9/7. 2003.

Dříve jsme uvedli, že výjimkou, která je spíše obecným limitem, je nepodstatné vedlejší užití díla, neboť samotný výkon autorského práva je omezen kategorií dobrých mravů. Zřejmě bychom v závislosti na vlastní míře liberálního chápání autorského práva mohli dospět k závěru, že podobný charakter má i užití díla pro osobní potřebu (volné užití) a možná i další ze současných výjimek např. citace. Jistě i mezi výjimkami a omezeními existují ty, které mají k externím (vnějším) limitům autorského práva (jiným přirozeným základním právům) blíže a naopak jiné, které jsou spíše technického, uměle přidaného rázu, bez kterých se systém autorského práva obejde a jiná základní práva tím nikterak netrpí. Pokud však již dospějeme k většinovému názoru, že určitá výjimka má blíže k obecným limitům, jde o otázku, která může podléhat různým zákonodárně-politickým tendencím a odlišným závěrům v průběhu času. Pokud k tomu dojde, pak je namístě než o oprávněných zájmech hovořit o soukromých subjektivních právech (něm. *subjective Rechte*), neboť taková výjimka již není „*ostrovem v moři výlučnosti*“ (autorského práva), ale limitem stojícím mimo, který formuje konkrétní tvar jinak pouze obecně vymezeného autorského práva.

Není proto nutné opakovat, že tříkrokový test týkající se výjimek a omezení, pak na tyto případy nedopadá a nutně tak nenastává ani dnes poněkud přepjatá obava z restriktivního výkladu výjimek a omezení. Jde pak již o něco docela jiného. O kolizi dvou principů, kterou právní věda řeší metodologicky poměřováním právních principů. Restriktivní výklad výjimek a omezení vyplývá obecně ze zásady *exceptio est strictissimae interpretationis*, neboli že výjimky je nutné vykládat restriktivně,⁴¹⁷ protože jsou výjimkami z pravidla.⁴¹⁸ Otázkou ovšem často bývá, co je tím pravidlem; autorské právo či svoboda projevu či jiné přirozené právo? Pokud dokážeme pojmově oddělit obecné limity od výjimek a omezení, pak tento problém nenastává. V případě výjimek a omezení uvnitř systému autorského práva je pravidlem výlučné autorské právo a extenzivní výklad výjimek a omezení by byl nedůvodným zásahem do oprávněných zájmů autora. V kontradikci s tím není teze, že výjimky (obecně) musí být interpretovány v uvážení jejich ospravedlnění, a tedy, že extenzivní výklad je možný, pokud chceme dosáhnout účelu výjimky.⁴¹⁹ Výjimky a omezení v systému autorského práva plní účel právě při restriktivním výkladu. K extenzivnímu

⁴¹⁷ WÜRDINGER, Markus. Die Analogiefähigkeit von Normen – Eine methodologische Untersuchung über Ausnahmegesetze und deklaratorische Normen. In *Archiv für die civilistische Praxis (AcP)*. 2006, s. 946 – 979.

⁴¹⁸ K problematice aplikace výjimek z pravidla viz MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Úvod do právní argumentace. Praha: C H BECK, 2010. s. 246.

⁴¹⁹ CORNU, Gérard. *Droit civil - Introduction, les personnes, les biens*. 9. vyd. Montchrestien, 1999. s. 415., MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Úvod do právní argumentace. Praha: C H BECK, 2010. s. 246.

výkladu tak lze přistoupit pouze v případě hodnotové rozpornosti, kdy výjimka a omezení je spíše obecným limitem. V takovém případě již ale pojmově nemusí jít o výjimku z autorského práva, snad leda pouze systematicky, a proto již k restriktivnímu výkladu není dán legitimní důvod. Tříkrokový test, který je metodologickým nástrojem (restriktivního) výkladu výjimek a omezení by však mohl být aplikačně užíván flexibilněji, což je ale otázka jiná, které je potřeba věnovat pozornost samostatně.⁴²⁰

Současné společenské přepjetí ohledně výjimek a omezení projevující se snahou o uvolnění poměrů na jedné straně a přitvrzením ochrany na straně druhé, má řešení ve výše uvedeném. Je otázkou vyvažování protichůdných zájmů a společenského mínění, jakému směru bude dána přednost a zda některé výjimky a omezení budeme spíše chápat jako obecné limity autorského práva, a tedy jako subjektivní práva se všemi důsledky. Cesta je to jistě možná. Tendence je v tomto směru zřejmá již delší dobu i z některých dřívějších rozhodnutí. Za všechny nejvíce diskutované rozhodnutí lze uvést rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Society of Upper Canada*, S. C. R. 339 ze dne 4. března 2004, ve kterém soud vyjádřil názor, že výjimka *fair dealing* je více chápána jako základní součást autorského zákona než pouze jako obrana. Dále že výjimka *fair dealing*, ostatně jako všechny výjimky v autorském zákoně, je uživatelské právo a k vyvážení zájmů mezi autory a uživateli proto nesmí být vykládána restriktivně. Oproti tomu však názorově stojí rozhodovací praxe zejména francouzská, která výjimky chápe pouze jako obranu ve vztahu k autorskoprávním nárokům,⁴²¹ ke které se i my přikláníme, a to z důvodu, které jsme nastínili výše.

Pojem subjektivní práva uživatele či pouze jen práva uživatele je celosvětově v pojetí autorského práva nový a můžeme říci, že i neznámý. O právech uživatele nám známé autorské zákony mlčí. Český autorský zákon neužívá ani pojmu uživatele. A je to právě význam a obsah pojmu „*subjektivní právo uživatele*“, který je natolik zásadní pro to, jakým směrem se bude autorskoprávní ochrana a koncepce výjimek a omezení autorského práva ubírat. Zásadní je v tomto směru odlišení *pozitivního vymezení uživatelského subjektivního práva* oproti *negativnímu vymezení výjimek a omezení* (jako obran, výluk apod.) ve vztahu k autorskoprávní ochraně. Výjimky a omezení totiž v negativním vymezení nejsou nic více

⁴²⁰ Srov. GEIGER, Christophe., et al. The Three-Step-Test Revisited: How to Use the Test's Flexibility in National Copyright Law. *American University International Law Review*, 2014, roč. 29, č. 3, s. 581 – 626.

⁴²¹ K užití pro soukromou potřebu (volné užití) viz rozhodnutí Odvolacího soudu v Paříži ve věci sp. zn. 39 IIC 360 ze dne 4. dubna 2007, dále také rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 46 RLDI 10 ze dne 27. listopadu 2008, rozhodnutí Kasačního soudu ve věci *Studio Canal, Universal Pictures Video France and SEV proti S. Perquin and UFC Que Choisir*, D 05-15.824, ze dne 28 února 2006, („Mulholland Drive“).

než oblast volnosti či svobody, v rámci níž lze dílo užit. Autor či jiný nositel nemá žádnou právní povinnost takové užití právně umožnit, ani mu nemůže právně zabránit. Rozdílně k tomu v pozitivním vymezení jako subjektivního uživatelského práva již musíme dovodit odpovídající právní povinnost autora užití díla umožnit, neboť právu odpovídá vždy příslušná povinnost. V takovém případě pak uživateli přísluší právní nárok (oprávnění domáhat se svých subjektivních práv) proti autorovi či jinému nositeli práv, spočívající v umožnění užití díla. Pokud tedy určitá výjimka a omezení je či bude chápána jako subjektivní právo, pak nositele práv nutně tíží právní povinnost umožnit uživateli užití díla včetně možnosti nuceného vynucení. Je zřejmé, že pojetí výjimek a omezení jako uživatelských práv má podstatné právní důsledky a je proto dobré zvážit, do jaké míry a v jakých případech je toto pojetí vhodnější.

V neposlední řadě je třeba říci, že rozsah uživatelského subjektivního práva není možné jasně a obecně vymezit a aplikovat. Nejprve je nutné dojít k přesvědčivému závěru, zda konkrétní výjimka či omezení by mohly vůbec být subjektivním právem než výjimkou (viz nepodstatné vedlejší užití díla) a teprve následně zkoumat možný rozsah práva, nebo povinnosti odpovídající konkrétní míře užití, a to na základě poměrování principu autorskoprávní ochrany a principu ochrany jiných práv.

2 Ústavní základy výjimek a omezení

Vnitrostátní právní úprava výjimek a omezení musí vyvážit konkurenční a v kolizi stojící individuální zájmy autorů a jiných nositelů práv a veřejný zájem na dovoleném přístupu k dílu a v určitých zvláštních případech i užití chráněného díla. Veřejným zájmem rozumíme souhrn ústavních práv a svobod směřujících k společenskému dobru, blahobytu a kulturnímu rozvoji, a tedy nikoli prosté vyjádření souhrnu jednotlivých dílčích zájmů individuálních. Z důvodu, že každé ústavní právo či svoboda jsou ústavními hodnotami neboli principy - maximy možného,⁴²² jejichž síla však nemusí a není vždy stejná, jejich identifikace a prosazení bývá, stejně jako ve společnosti tak i v právu, přirozeně zdrojem kolize. Tato kolize však nemůže být řešena pomocí formálních metapravidel, ale pomocí metody vyvažování či poměřování (tzv. test proporcionality), k čemuž však není oprávněn pouze Ústavní soud, ale každý, neboť princip proporcionality je státoprávním principem.⁴²³ Ústavní soud pouze definoval kritéria poměřování, kterými jsou vhodnost, potřebnost a vlastní poměřování.⁴²⁴ V konkrétním případě vyvažování zájmů nositele práv a zájemců nejde o popření jednoho či druhého, ale o nalezení vzájemné harmonie. Jednotlivá práva a svobody, z nichž veřejné zájmy obou skupin vycházejí, je možné nalézt na několika místech LZPS.

Požadavek vzájemné souladnosti mezi zájmy nositelů práv a uživatelů vychází z čl. 34 odst. 1 LZPS, který zakotvuje veřejné subjektivní právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti. Toto právo přiznává i čl. 15 odst. 1 písm. c) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech a rovněž tak i Všeobecná deklarace lidských práv v čl. 27 odst. 2. Právo k výsledkům tvůrčí duševní činnosti náleží bez rozdílu každému, neboť není v LZPS omezeno pouze pro občany České republiky a vychází přímo z ústavního základu.⁴²⁵ Čl. 34 odst. 1 LZPS zakládá ochranu práv k výsledkům tvůrčí duševní činnosti a je ústavním východiskem pro ochranu zájmů nositelů práv.⁴²⁶

⁴²² I když nikoli nutně se stejnou silou.

⁴²³ Podobně viz TELEČEK, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví (1). Lidskoprávní základy. Licenční smlouva*. Brno: Doplněk, 2002. s. 71.

⁴²⁴ Viz např. nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. října 1994, nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. července 2010. Představuje metodologii zvažování v kolizi stojících ústavních hodnot.

⁴²⁵ Ačkoli výklad čl. 34 odst. 1 LZPS, který podmiňuje přiznání tohoto práva cizinci mezinárodní vzájemností je chybný, lze se s ním setkat. Viz PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. dopl. a roz. vyd. Praha: Linde, 1999. s. 280.

⁴²⁶ Lze se setkat s nepřesným názorem, že čl. 34 odst. 1 LZPS je konkretizací ochrany vlastnictví dle čl. 11 LZPS. Viz KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. roz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství

Protiváhou čl. 34 odst. 1 LZPS je čl. 34 odst. 2 LZPS, jenž zakotvuje veřejné subjektivní právo přístupu ke kulturnímu bohatství. I toto právo přiznává LZPS každému bez rozdílu a obdobně je toto právo také vyjádřené v čl. 15 odst. 1 písm. a) a b) Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Kulturním bohatstvím ve smyslu čl. 34 odst. 2 LZPS jsou zejména veškeré předměty kulturní hodnoty, mezi které se výsledky tvůrčí duševní činnosti řadí. Jelikož právo přístupu ke kulturnímu bohatství je druhou stranou téže mince, jejímž smyslem je optimální využití chráněných děl, je právo přístupu ke kulturnímu bohatství východiskem pro ochranu veřejného zájmu uživatelů potažmo široké veřejnosti.

Mimoto LZPS zaručuje v čl. 15 odst. 1 a 2 svobodu myšlení, svobodu vědeckého bádání a umělecké tvorby, které úzce souvisí a obsahově spadají do svobody projevu vyjádřené v čl. 17 LZPS.⁴²⁷ Svoboda projevu rovněž reflektuje zájem veřejnosti na přístup k chráněným dílům a svobodu jejich dalšího šíření. Jinými slovy veřejnost musí mít možnost převyprávět, přehodnotit a žertovat o příbězích životu vlastních.⁴²⁸ Vše z toho jednoznačně dotváří význam vyvažování hodnot v rámci systému autorského práva, ale i ve vztahu mimo něj.

V neposlední řadě osobnostní složka autorských práv vychází z ochrany osobnosti upravené v čl. 10 LZPS a majetková složka autorských práv z ochrany vlastnického práva upraveného v čl. 11 LZPS. Tedy zatímco právo na ochranu osobnosti se týká tvůrčích práv, právo vlastnit majetek se týká pouze majetkových, tj. netvůrčích práv, ježto jsou v kontextu autorskoprávní ochrany prostředkem ochrany vynaložené investice, která zpravidla, nikoli však vždy, předurčuje osobu nositele práv.

Pro úplnost je nutné s ohledem na ochranu autorského práva uvést i čl. 36 odst. 1 LZPS, dle něhož se „každý může domáhat svého práva stanoveným postupem u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu“. Takovým orgánem může

Aleš Čeněk, 2009. s. 1276. Ochrana tvůrčí duševní činnosti však není konkretizací ochrany vlastnictví, ale systémem *sui generis*, založená na ochraně osobně-majetkových práv Viz LUBY, Štefan. Problém legislatívnopolitickéj systemizácie osobných a osobnomajetkových práv. *Právny obzor*. 1964, roč. 47, č. 4, s. 193 – 209, a proto od ochrany vlastnictví nutně odlišná. Srov. osobně-majetkové poměry. Čl. 34 odst. 1 LZPS však z hlediska ochrany lidských práv není nezbytně nutný a v LZPS nadbytečný, neboť k těmž lze dospět i na základě čl. 10 a 11 LZPS. Srov. také čl. 17 odst. 2 Listiny základních práv EU stroze stanovící: „Duševní vlastnictví je chráněno“.

⁴²⁷ TELEČ, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví (I). Lidskoprávní základy. Licenční smlouva*. Brno: Doplněk, 2002. s. 70.

⁴²⁸ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 25.

být jak orgán činný v trestním řízení vzhledem k § 270 TrZ, ale i orgán příslušný k projednávání přestupků uvedených v šesté hlavě AutZ, kterým je podle § 105c odst. 4 AutZ v prvním stupni obecní úřad obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu byl správní delikt spáchán.

3 Prameny výjimek a omezení v mezinárodním právu autorském

Mezinárodní právo není právem samo o sobě, ale tvoří jej množství mnohostranných a dvoustranných dohod, které stanoví minimální závazky svým členům, které následně musí členové (smluvní strany mezinárodní smlouvy) přijmout ve svém vnitrostátním (příp. regionálním) právu. Souladně s principem teritoriality následné detailní právní provedení mezinárodních závazků se projevuje v jednotlivostech ve vnitrostátních právních úpravách smluvních stran. Pokud je mezinárodní dohoda inkorporována do právního řádu příslušného státu, může tato mezinárodní dohoda dokonce vyvolávat i přímé právní účinky ve vztahu k jednotlivcům konkrétního členského státu dohody, které je mohou zavazovat. Hovoří se o tzv. způsobilosti konkrétní normy mezinárodního práva regulovat lidské chování (*self executing*).⁴²⁹ Smyslem této kapitoly je analyzovat nejvýznamnější mezinárodní dohody jako mezinárodní prameny právní úpravy výjimek a omezení.

Mezinárodně již není cílem pouze zajistit minimální míru ochrany v oblasti autorského práva, ale rovněž harmonizovat právní úpravu různých systémů autorského práva zejména práva kontinentálního a anglo-amerického. Tato harmonizace se přitom netýká pouze obecných limitů, např. doby trvání majetkových autorských práv ale rovněž i limitů v užším slova smyslu – výjimek a omezení. Tato snaha tak znamená nutné překlenutí dosavadních rozdílů zákonných výjimek a omezení ve vnitrostátních právních úpravách zejména mezi koncepty přesných a úzce vymezených výjimek a otevřených výjimek typu *fair use*. Za základní rys mezinárodních závazků, a tedy i mezinárodních smluv jako takových proto můžeme označit jejich flexibilitu a technologickou neutralitu. A rovněž ona flexibilita v této oblasti na vnitrostátní úrovni se zvláště nyní v době častých technologických změn a rychlého vývoje ukazuje být žádanou a pozitivní vlastností právě z toho samého důvodu, kterým je harmonizace regionální i mezinárodní a nezávislost na technologických změnách.⁴³⁰

I přes rozdílnost mezi kontinentálním a anglo-americkým systémem autorského práva v přístupu co do pojetí výjimek a omezení, mohou ve skutečnosti z hlediska zákonné právní úpravy obě koncepce vypadat podobně. Je tomu tak dáno zejména z důvodu zákonodárně-politických, kdy i anglo-americká koncepce otevřené koncipované výjimky *fair use* může

⁴²⁹ KÜHN, Zdeněk. Samovykonatelnost, přímá účinnost a některé teoretické otázky aplikace mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu. *Právník*. 2004, č. 5, s. 471.

⁴³⁰ SCHWARTZ, Eric. An Overview of the Internatinal Treatment of Exceptions. *PJIP Research Paper Series*. American University Washington College of Law. 2014, s. 3.

vedle toho obsahovat i řadu úzce zaměřených zvláštních výjimek např. pro oblasti vzdělávání či výzkumu. A opačně v mnoha zemích kontinentálního autorského práva došlo k doslovnému převzetí mezinárodního závazku do vnitrostátního práva v podobě otevřené normy (tříkrokový test), který se aplikačně týká všech zvláštních a úzce zaměřených výjimek a omezení v důsledku čehož je právní úprava výjimek a omezení ve většině evropských států tak v podstatě dvouvrstvá.⁴³¹

3.1 Bernská úmluva

Bernská úmluva⁴³² byla podepsána v roce 1886, a zcela nepochybně vycházela z odlišných společenských i technologických reálií, než které známe dnes. Přesto můžeme říci, že si zachovala svoji neutralitu, třebaže byla již sedmkrát revidována a je považována za nejvýznamnější mezinárodní autorskoprávní úmluvu vůbec.⁴³³ Pojetí výjimek a omezení (limitů v užším slova smyslu) tak, jak je známe dnes, je nicméně věcí moderní, nikoli historickou. Můžeme je totiž datovat k roku 1967, kdy Bernská úmluva byla doplněna o výslovnou úpravu výlučného autorského práva na rozmnožování v čl. 9. Před rokem 1967 Bernská úmluva obsahovala pouze výlučné právo autora na překlad díla a udělení souhlasu k překladu, ačkoli nevýslovně obsahovala i právní ochranu proti neoprávněnému rozmnožování díla literárního a uměleckého.⁴³⁴ Typicky proto např. právo na rozmnožování ani výjimky z něj Bernská úmluva před rokem 1967 neznala. Proto všechny členské státy Bernské úmluvy v roce 1886 musely upravit právo na rozmnožování vnitrostátně na sobě i mezinárodně nezávisle. Možným důvodem mohlo být to, že se na mezinárodním znění tohoto práva a výjimky z něj nenašla mezinárodní shoda. Místo aby Bernská úmluva od svého počátku upravila mezinárodně jednotně a samostatně výlučné právo na rozmnožování, tak upravila nesourodou směsicí jiných podružných práv a výjimek z nich např. výlučné právo autora hudebního díla a autora textu, který již udělil svolení k jeho záznamu společně s hudebním dílem, udílet svolení k zvukovému záznamu uvedeného hudebního díla (srov.

⁴³¹ Srov. GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, s. 10 – 11.

⁴³² Bernská úmluva ze dne 9. září 1886 byla podepsána v Bernu.

⁴³³ První revize proběhla dne 4. května 1896, druhá revize 13. listopadu 1908 v Berlíně, třetí revize 20. března 1914 v Bernu, čtvrtá revize 2. června 1928 v Římě, pátá revize 26. června 1948 v Bruselu, šestá revize 14. července 1967 v Stockholmu, sedmá revize v Paříži 24. července 1971 (RÚB).

⁴³⁴ SCHWARTZ, Eric. An Overview of the International Treatment of Exceptions. *PJIP Research Paper Series*. American University Washington College of Law. 2014, s. 3.

dnešní čl. 13 RÚB) nebo výlučné právo autora literárního a uměleckého díla dávat souhlas k rozmnožování a zpřístupňování díla veřejnosti kinematograficky.⁴³⁵

Původní znění Bernské úmluvy z roku 1886 zaručovalo autorům výlučné právo svá díla překládat nebo udělit souhlas k jejich překladu po dobu deseti let od prvního zveřejnění díla. Rovněž byly zastoupeny úzce vymezené výjimky např. pro rozmnožování novinových článků v původním nebo přeloženém znění, pokud to autor nebo nakladatel nevyloučil. Výjimka z toho vždy platila pro články týkající se politických projevů (srov. současný čl. 2 odst. 1 RÚB) či běžných denních zpráv (srov. čl. 7 ve znění z roku 1886 a současný čl. 1 odst. 8 RÚB). Další výjimkou bylo právo užít výňatky ze zveřejněných literárních nebo uměleckých děl pro vědecké nebo výukové potřeby (srov. čl. 7 ve znění z roku 1886). Zmínit můžeme i právo vlád členských států povolit či zakázat oběh, prezentaci či výstavu jakéhokoli autorského díla (srov. čl. 13 ve znění z roku 1886). Vnitrostátní právní úprava mohla rovněž poskytnout autorům další práva než pouze ta upravená Bernskou úmluvou (srov. čl. 15 ve znění z roku 1886).⁴³⁶ V roce 1967 se konala v pořadí šestá revize Bernské úmluvy ve Stockholmu, na které členské státy poprvé přijaly do úmluvy jednotné výlučné právo na rozmnožování (srov. čl. 9 RÚB), který doplnil právo na překlad díla (srov. čl. 8 RÚB). Po poslední sedmé revizi z roku 1971 v Paříži (RÚB) rovněž upravuje právo k veřejnému provozování, provedení (srov. čl. 11 RÚB) a přenosu (11 bis RÚB) dramatických, hudebně dramatických a hudebních děl, k veřejnému přednášení literárních děl (srov. čl. 11 ter RÚB), výlučné právo udělit svolení k zpracování, úpravám nebo k jiným změnám svých děl (srov. čl. 12 RÚB) a výlučné právo udělit svolení k filmovému zpracování a rozmnožování těchto děl a k rozšiřování takto zpracovaných nebo rozmnožených děl, k veřejnému provozování a provedení a k přenosu po drátě na veřejnost takto zpracovaných nebo rozmnožených děl (srov. čl. 14 RÚB).

RÚB však ani po poslední revizi nijak neřeší výlučná majetková práva týkající se zpřístupňování díla v digitálním prostředí, tedy nehmotně tj. právo na sdělování díla veřejnosti. Také právo na rozšiřování, tj. zpřístupňování díla v hmotné podobě není obecně v RÚB zastoupeno. Spolu se zavedením výlučného práva na rozmnožování při Stockholmské revizi v roce 1967 byla rovněž poprvé upravena i výjimka z tohoto práva tzv. tříkrokový test (srov. čl. 9 odst. 2 RÚB), který můžeme chápat jako konkretizaci obecného testu

⁴³⁵ Obě tato práva byla součástí revize Bernské úmluvy v roce 1908.

⁴³⁶ SCHWARTZ, Eric. An Overview of the International Treatment of Exceptions. *PJIP Research Paper Series*. American University Washington College of Law. 2014, s. 7.

proporcionality v oblasti autorských práv. Tento test se jako výjimka však vztahuje pouze k právu na rozmnožování. Tříkrokový test je jako výjimka mezinárodním standardem sloužícím k posouzení souladnosti vnitrostátní právní úpravy s mezinárodními závazky. Tomuto testu jinými slovy musí vyhovět jakákoli vnitrostátní koncepce výjimek a omezení, tedy bez rozdílů koncepce anglo-americká i kontinentální. Tříkrokový test je nyní upraven v čl. 9 odst. 2 RÚB a zní následovně: „*Zákonodárstvím států Unie se vyhrazuje možnost dovolit rozmnožování těchto děl v určitých zvláštních případech, pokud takové rozmnožení nenarušuje normální využívání díla a nezpůsobuje neospravedlnitelnou újmu oprávněným zájmům autora.*“ K výkladu tříkrokového testu, a to jak z pohledu historického, tak i současného a významu testu v digitálním prostředí se vrátíme v samostatné kapitole.

Dodejme, že původně navržené znění tříkrokového testu, ze kterého revize Bernské úmluvy na svém počátku v roce 1967 vycházela, bylo jiného znění. To předpokládalo (A) výjimku z práva na rozmnožování v případě užití pro osobní potřebu, (B) výjimku v případě užití pro soudní a úřední potřebu a jako (C) byla označena výjimka současného znění tříkrokového testu. Tedy současnému znění čl. 9 odst. 2 RÚB odpovídá pouze část třetí.⁴³⁷

Z ostatních práv, o kterých jsme již hovořili, tj. k veřejnému provozování, provedení, vysílání, přednášení, zpracování včetně práv k filmovému dílu žádné výjimky RÚB neobsahuje. Nebereme ale v potaz přijetí významného dodatku pro rozvojové země, který byl dále revidován v roce 1971 v Paříži (příloha RÚB), který nově upravil pro rozvojové země výjimky z práva na překlad a práva na rozmnožování. Dle přílohy RÚB může každý stát, považovaný dle praxe zavedené Valným shromážděním Spojených národů za rozvojovou zemi, který ratifikuje RÚB nebo k ní přistoupí, a který vzhledem ke své hospodářské situaci a ke svým sociálním nebo kulturním potřebám se nepovažuje ihned za schopný učinit opatření k zajištění ochrany všech práv dle RÚB, prohlásit sdělením uloženým u generálního ředitele při ukládání své ratifikační listiny nebo listiny o přístupu, že uplatňuje možnost⁴³⁸ nahradit výlučné právo na rozmnožování podle čl. 9 RÚB⁴³⁹ a nahradit výlučné právo na překlad podle článku 8 RÚB⁴⁴⁰ systémem nevýlučných a nepřevoditelných licencí, udělovaných příslušným státním orgánem. Na vnitrostátní úrovni musí být učiněna příslušná opatření, aby licence vyhradila pro nositele autorského práva, přiměřenou odměnu, která odpovídá úrovni odměn

⁴³⁷ SCHWARTZ, Eric. An Overview of the International Treatment of Exceptions. *PJIP Research Paper Series*. American University Washington College of Law. 2014, s. 7.

⁴³⁸ Čl. I odst. 1 přílohy RÚB.

⁴³⁹ Čl. III odst. 1 přílohy RÚB.

⁴⁴⁰ Čl II. odst. 1 přílohy RÚB.

obvykle poskytovaných.⁴⁴¹ Obecné aplikovatelnosti výše uvedeného brání však skutečnost, že se týká pouze rozvojových zemí. Účelem přílohy RÚB bylo umožnit zavedení systému nevýlučných licencí udělovaných příslušným úřadem, aby se rozvojové země povzbudily k přístupu k RÚB, která je univerzálně otevřenou mezinárodní úmluvou. V rozvojových zemích bývá problém v přístupu veřejnosti k dílům a z toho plynoucí masivní porušování autorských práv častým problémem. Tento stav je dán zejména tím, že v rozvojových zemích nemají nositelé práv zájem či dokonce nechtějí svá díla šířit, což brání šíření kultury, umění a vzdělanosti legální cestou. Rozvojové země se proto důvodně obávají přijmout a prosazovat na svém území závazky chránit výlučná autorská práva vyplývající z mezinárodních dohod, neboť represe ilegálního užívání autorských děl by jejich kulturní situaci ještě zhoršila. Příloha RÚB proto dává v tomto směru rozvojovým zemím širší možnosti v otázce výjimek a omezení, aby k takové situaci nemuselo docházet.

3. 2 Všeobecná úmluva o autorském právu

Všeobecná úmluva o autorském právu byla podepsána v roce 1952 a následně v roce 1971 revidována. Tato úmluva z velké části sdílí v oblasti výjimek a omezení podobný vývoj s Bernskou úmluvou. V době přijetí VÚAP obsahovala závazek ve vztahu k členským státům, které měly přijmout do svých vnitrostátních právních úprav pouze výlučné právo pořizovat a uveřejňovat překlady, jakož i udílet svolení k pořízení a k uveřejnění překladů děl chráněných podle této úmluvy (srov. čl. 5 odst. 1 VÚAP). VÚAP také obsahovala výjimku z tohoto práva, která stanoví, že *„nebyl-li do sedmi let ode dne prvního uveřejnění písemného díla uveřejněn nositelem práva na překlad nebo s jeho svolením překlad tohoto písemného díla do jazyka obecně užívaného ve smluvním státě, může každý občan tohoto smluvního státu obdržet od jeho příslušného státního orgánu nevýlučnou licenci na překlad díla do tohoto jazyka a na uveřejnění takto přeloženého díla“* (srov. čl. 5 odst. 2 VÚAP). Avšak právo na rozmnožování podobně jako i v Bernské úmluvě toho času nebylo obsaženo, třebaže by jej bylo možné z kontextu celé úmluvy dovodit výkladem. Až po revizi v Paříži dne 24. července 1971 byla do VÚAP doplněna další výlučná práva a výjimky z nich. Do nového čl. 4 bis VÚAP byla obsažena základní práva na ochranu majetkových netvůrčích práv autorů, zejména výlučné právo autora udílet svolení k rozmnožování díla jakýmkoliv způsobem, k veřejnému

⁴⁴¹ Čl. IV. odst. 6 písm. a), (i) přílohy RÚB.

provozování a provedení díla a k jeho vysílání rozhlasem či televizí (čl. 4 bis VÚAP). Do druhého odstavce stejného článku byla dále vložena i výjimka z toho, dle které každý smluvní stát může svým vnitřním zákonodárstvím stanovit výjimky z práv, pokud nejsou v rozporu s duchem a ustanoveními úmluvy a také pokud by členský stát využil této možnosti, pak je povinen přiznat každému z práv, pro něž výjimka byla stanovena, rozumnou úroveň účinné ochrany (srov. 4 bis VÚAP).

3. 3 TRIPS

Jelikož tříkrokový test dle čl. 9 odst. 2 RÚB má aplikační význam pouze jako výjimka z práva na rozmnožování a nikoli jako výjimka z ostatních práv v úmluvě obsažených, bylo vhodné upravit tuto oblast v dalších mezinárodních smlouvách, které by jednak mezinárodně upravily nová výlučná práva a tříkrokový test jako obecnou výjimku z nich. Tuto úlohu převzala historicky jako první Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) ze dne 15. dubna 1994. Tato dohoda od svého vzniku až dodnes souvisí s činností (včetně rozhodování) WTO a je jednou z příloh Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (sdělení č. 191/1995 Sb.). TRIPS nabyla účinnosti 1. ledna 1995 a zcela nově upravila výlučné právo na pronájem počítačových programů a kinematografických děl (čl. 11 TRIPS), právní ochranu počítačových programů (čl. 10 TRIPS), ochranu výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních vysílání jako práv souvisejících s právem autorským (čl. 14 TRIPS). Rovněž v čl. 41 – 61 byly zcela nově upraveny závazky členských států zajistit ochranu autorských práv prostřednictvím občanského, správního a trestního řízení včetně předběžných opatření. Za významné pokládáme zakotvení povinnosti členských států dohody do svých vnitrostátních úprav implementovat čl. 1 – čl. 21 RÚB s výjimkou čl. 6 bis RÚB týkající se osobnostních práv.⁴⁴² Jedním z důsledků převzetí těchto ustanovení je možnost jejich vynutitelnost prostřednictvím mechanismu WTO.⁴⁴³ Z hlediska obecných limitů ochrany je zásadní zakotvení dichotomie (rozdílnosti) myšlenky a vyjádření (srov. čl. 9 odst. 2 TRIPS). Právně rozdílně od RÚB pak TRIPS v čl. 13 stanoví, že veškeré

⁴⁴² Srov. čl. 9 odst. 2 TRIPS.

⁴⁴³ Srov. Zprávu orgánu pro řešení sporů WT/DS160 ze dne 15 června 2000 (Mezinárodní obchodní organizace) ohledně omezení práva na sdělování díla veřejnosti v autorském právu USA.

výjimky a omezení (nikoli pouze právo na rozmnožování) podléhají tříkrokovému testu.⁴⁴⁴ Znění tříkrokového testu jako výjimky je přitom stejné jako v RÚB, pouze se aplikačně uplatní k širšímu okruhu výlučných autorských práv, tedy ke všem výlučným právům a všem kategoriím děl obsažených v TRIPS. Z důvodu vymezení vztahu (odkazu) k RÚB v čl. 9 odst. 1 pak lze aplikovat tříkrokový test jako výjimku i pro všechna výlučná práva vymezená v RÚB. Pro výklad tříkrokového testu dle TRIPS lze v důsledku toho a současné absence zvláštního či rozdílného úmyslu při uzavírání této dohody vyjít z výkladu tříkrokového testu dle RÚB.⁴⁴⁵

Dohoda TRIPS je významná nejen tím, že upravila minimální mezinárodní standardy ochrany práv duševního vlastnictví, ale poprvé také upravila mechanismus vynucení těchto standardů. Dohoda TRIPS totiž umožňuje členským státům zahájit spory týkající se vynucování standardů před Světovou obchodní organizací. Členský stát může požádat panel WTO, aby odsoudil nesouladnost hmotněprávní úpravy ze strany jiného členského státu. Pokud panel shledá porušení mezinárodních standardů, WTO je následně oprávněna vynutit obchodní opatření proti porušujícímu státu.⁴⁴⁶

3. 4 WCT a WPPT

Technický pokrok a jím vyvolané změny si vyžádal přijetí nových smluv Světové organizace duševního vlastnictví (WIPO) jako „doplnění“⁴⁴⁷ k již existujícím smlouvám. První z nich je Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském ze dne 20. prosince 1996 (sdělení č. 33/2002 Sb. m. s., dále jen WCT) a Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech ze dne 20. prosince 1996 (sdělení č. 48/2002 Sb. m. s., dále jen WPPT). Obě smlouvy se týkají především tzv. „digitální agendy“ vzniklé z podnětu nositelů práv v reakci na nové

⁴⁴⁴ Srov. čl. 13 TRIPS, srov. čl. 13 TRIPS ve vztahu k evropsko-unijnímu právu zejm. k čl. 82 Smlouvy o založení Evropského společenství v rozsudku Soudu prvního stupně (velkého senátu) ve věci *Microsoft proti Komise*, T-201/04, ze dne 17. září 2007.

⁴⁴⁵ Podobně viz CREWS, Kenneth. *Copyright Exceptions and Statutory Diversity: The WIPO Study of Exceptions for Libraries and Archives*. Columbia University. 2009, s. 7 – 10.

⁴⁴⁶ Srov. např. BRENNAN, J. David. *The Three-Step Test Frenzy - Why the TRIPS Panel Decision Might Be Considered Per Incuriam*. *Faculty of Law the University of Melbourne, Public Law and Legal Theory Working Paper No. 22*. 2002, s. 1 – 20.

⁴⁴⁷ Srov. čl. 1 WCT.

komunikační technologie. V případě smlouvy WCT lze hovořit o přímé provázanosti s RÚB.⁴⁴⁸

Smlouva WCT přebírá závazek členských států vyhovět článkům 1 – 21 RÚB včetně Přílohy. WCT přiznala autorům literárních a uměleckých děl výlučné právo udílet svolení k jakémukoli sdělování svých děl veřejnosti po drátě nebo bezdrátovými prostředky, včetně zpřístupňování svých děl veřejnosti takovým způsobem, že každý může mít přístup k těmto dílům na místě a v čase podle své individuální volby.⁴⁴⁹ Zastoupeno je ve smlouvě rovněž právo na rozšiřování,⁴⁵⁰ právo na pronájem,⁴⁵¹ či závazky týkající se technických prostředků ochrany⁴⁵² a závazky týkající se informace o identifikaci práv.⁴⁵³ Výjimka v podobě tříkrokového testu je obsažena v článku 10 smlouvy. Pozornosti hodná je díkyce tohoto ustanovení, neboť čl. 10 odst. 1 WCT říká, že smluvní strany „mohou“ ve svém vnitrostátním zákonodárství stanovit výjimky a omezení podle WCT souladně s tříkrokovým testem, zatímco čl. 10 odst. 2 WCT již imperativně stanoví, že smluvní strany zúží při uplatňování RÚB všechny omezení nebo výjimky tak, aby odpovídaly tříkrokovému testu. Z uvedeného plyne, že členské státy nemusí nutně upravovat žádné výjimky a omezení z výlučných autorských práv, ale pokud ano, pak musí splňovat kritéria tříkrokového testu dle čl. 9 odst. 2 RÚB. To se přitom netýká pouze práv upravených RÚB, ale i nových shora uvedených práv WCT.

Smlouva WCT rozdílně od jí předcházejících smluv upravuje nově i tzv. závazky týkající se technických prostředků ochrany a závazky týkající se informace o identifikaci práv. Musíme říci, že jde o závazky, nikoli o práva, a to pohledem jak RÚB, tak WCT, a tedy aplikace tříkrokového testu v případě těchto závazků nepřichází v úvahu.

Z toho dovozujeme poznatek, že WCT⁴⁵⁴ neupravuje, resp. neomezuje výjimky a omezení z pravidel zakazujících obcházení technických prostředků ochrany podle vnitrostátního práva členských států, a proto je možné připustit, aby členský stát dle své libosti zavedl a vnitrostátně upravil výjimky a omezení ze zákazu obcházení např.

⁴⁴⁸ Srov. čl. 1 odst. 1 WCT.

⁴⁴⁹ Srov. čl. 8 WCT.

⁴⁵⁰ Srov. čl. 6 WCT.

⁴⁵¹ Srov. čl. 7 WCT.

⁴⁵² Srov. čl. 11 WCT.

⁴⁵³ Srov. čl. 12 WCT.

⁴⁵⁴ Dodejme, že ani žádná jiná mezinárodní smlouva.

odstraněním či způsobení nefunkčnosti technických prostředků ochrany.⁴⁵⁵ Nicméně na druhé straně takto koncipovaná výjimka musí být souladná se závazky dle čl. 11 a 12 WCT, tzn. přiměřenou právní ochranou a účinnými právními opatřeními proti obcházení technických prostředků ve prospěch autorů v souvislosti s výkonem svých práv dle WCT nebo RÚB.⁴⁵⁶ V případě informací o identifikaci práv pak případná výjimka a omezení musí být v souladu s přiměřenými a účinnými právními opatřeními proti osobě, která pozmění nebo odstraní elektronickou informaci o identifikaci práv nebo neoprávněně nakládá s rozmnoženinou díla, ač věděla, že elektronická informace o identifikaci práv byla neoprávněně odstraněna.⁴⁵⁷

Diplomatickou konferencí dne 20. prosince 1996 byla přijata tzv. Společná prohlášení k WCT, která podávají výklad jednotlivých ustanovení. Pro výklad výjimek a omezení je z toho stěžejní právě výklad čl. 10 WCT. Ten se má vykládat tak, že smluvní strany mohou zachovat a vhodně rozšířit omezení a výjimky přijatelné podle RÚB do digitálního prostředí a také, že mohou zavést nové výjimky a omezení vhodné pro digitální prostředí. Současně se však dle prohlášení čl. 10 WCT nezužuje ani nerozšiřuje rozsah působnosti výjimek a omezení dovolených RÚB. Žel smlouva WCT ani prohlášení k ní neříkají nic o tom, zda smluvní strana např. Česká republika příp. EU a další mohou vnitrostátně upravit závazky týkající se technických prostředků ochrany, aniž by současně upravily výjimky a omezení z takových pravidel. Je jistě nesporné, že výjimky a omezení musí být souladné s přiměřenou právní ochranou dle čl. 11 WCT (viz výše), nicméně sporné zůstává, zda výjimky dle RÚB mohou být v takových případech aplikovány pro účely např. přístupu k dílu či jeho faktickému ovládnutí. Pro srovnání tuto otázku na rozdíl od českého autorského zákona výslovně upravuje autorský zákon USA v § 1201 (c) (1) CA, když stanoví, že pravidla týkající ochrany před obcházením prostředků ochrany, nevylučují aplikaci výjimek a omezení, tedy i včetně doktríny *fair use*.⁴⁵⁸

Druhá ze smluv Světové organizace duševního vlastnictví je WPPT, která se týká práv souvisejících s právem autorským. Výjimky a omezení jsou zde upraveny v čl. 16 WPPT a vychází se z mírně rozdílné dikce oproti čl. 10 WCT. Podstatné však je, že rovněž tak výjimky a omezení z práv souvisejících s právem autorským musí bez rozdílu splnit kritéria

⁴⁵⁵ Podobně SCHWARTZ, Eric. An Overview of the Internatinal Treatment of Exceptions. *PJIP Research Paper Series*. American University Washington College of Law. 2014, s. 17 – 18.

⁴⁵⁶ Srov. Čl. 11 WCT.

⁴⁵⁷ Srov. Čl. 12 WCT.

⁴⁵⁸ Srov. angl. termín „*defences*“ v čl. § 1201(c) (1) CA pro výjimky a omezení z práva autorského.

tříkrokového testu.⁴⁵⁹ Avšak odlišně od WCT a její provázanosti s RÚB v případě souvisejících (sousedských) práv autorských a výjimek z nich platí odlišně sejetí WPPT s Římskou úmluvou,⁴⁶⁰ která je svoji podstatou správně systematicky postavena na rozdělení (oddělení) práva autorského a práv souvisejících pro odlišnou, ale nikoli zcela cizí povahu těchto práv.

3. 5 Marrákešská smlouva

Marrákešské smlouva o usnadnění přístupu k publikovaným dílům nevidomým a zrakově postiženým (celý název) byla podepsána dne 28 července 2013. Jedná se o mezinárodní autorskoprávní smlouvu, která dosud není účinná. V některých zemích však již byla ratifikována.⁴⁶¹ V České republice dosud nikoli. S touto mezinárodní smlouvou se pojí relativně dlouhé a usilovné období o uvedení jejích principů do praktického života⁴⁶² a jedná se o smlouvu, která navazuje na současný rámec mezinárodních smluv v oblasti autorského práva. Smyslem této smlouvy je vytvořit mezinárodně jednotný a závazný katalog výjimek a omezení ve prospěch nevidomých a zrakově postižených osob. Proti tomu však byla v průběhu přijímání smlouvy viditelná jistá vzpurnost přístupu USA a EU, neboť tyto výjimky omezují dispozici a tržní kontrolu ze strany nositelů práv nad chráněným obsahem. V důsledku toho jsou výjimky a omezení dle smlouvy omezeny prakticky pouze na chráněný text, nicméně byla zachována vůdčí myšlenka umožnit přeshraniční distribuci rozmnoženin přístupných formátů.

Již dnes mnohé státy vnitrostátně upravují výjimky pro zdravotně postižené a zvláště zrakově postižené a ne jinak je tomu i v případě České republiky.⁴⁶³ Tyto výjimky však neomezují vůli nositele práv nerozšiřovat chráněné předměty mimo dané území či zcela

⁴⁵⁹ Čl. 16 odst. 2 WPPT.

⁴⁶⁰ Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací ze dne 26. října 1961 (vyhl. č. 1928/1964 Sb., ve znění opravy č. 157/1965 Sb.).

⁴⁶¹ Viz Marrakesh VIP Treaty. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=843.

⁴⁶² Mezinárodní dohoda tohoto typu mohla být přijata již před třiceti lety po 6. revizi RÚB v návaznosti na již známý katalog tzv. sociálních lidských práv. Práce na ní byly zahájeny v roce 1981 z iniciativy WIPO a UNESCO, kdy byla ustavena první pracovní skupina, která v roce 1982 vydala zprávu představující modelový rámec dohody. Viz Working Group on Access by the Visually and Auditorily Handicapped to Material Reproducing Works Protected by Copyright. *Report* [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z <http://unesdoc.unesco.org/images/0005/000539/053955eb.pdf>. Později se aktivně do přípravy smlouvy zapojily i Mezinárodní federace knihovnických sdružení (IFLA) a Světová unie zrakově postižených (WBU).

⁴⁶³ Srov. § 38 AutZ.

stáhnout chráněný předmět z trhu⁴⁶⁴ a není upraven mezinárodně jednotný přístup k otázce omezení výlučných autorských práv pro účely zrakově postižených osob. V současnosti záleží otázka užití chráněného díla pro zrakově postižené⁴⁶⁵ až na určité výjimky výlučně na přístupu konkrétního státu.⁴⁶⁶ Smlouva tak představuje zásadní posun směrem k ochraně zájmů zrakově postižených osob. Lze však říci, že jde o oblast, kde by mohla být vyvinuta větší aktivita pro dobro věci, tak jak předpokládá Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením přijata Valným shromážděním OSN již 13. prosince 2006, sdělení č. 10/2010 Sb. m. s.⁴⁶⁷

Smlouva vyžaduje, aby členské státy přijaly výjimky a omezení z práva na rozmnožování, rozšiřování a sdělování děl veřejnosti zveřejněných děl způsobem přístupným pro zrakově postižené a navíc umožnit přeshraniční užívání pomocí organizací určených k pomoci zrakově postižených. Dle čl. 2 (a) Smlouvy se výjimky a omezení týkají pouze literárních a uměleckých děl v podobě textu a ilustrací (včetně audio formy např. audio knih),⁴⁶⁸ přičemž nerozhoduje, jakým způsobem bylo dílo zveřejněno. Zastoupena tak nejsou např. audiovizuální díla, přičemž výjimky týkající se těchto děl by výrazně mohly usnadnit užití díla sluchově postiženým, avšak i zrakově postiženým. Ze Smlouvy jsou tím vyloučena nejen filmová díla a videa, ale i prezentace a různá další díla dostupná *on-line* pomocí Internetu. Ohledně přípustnosti konkrétní výjimky dle mezinárodního práva autorského Smlouva v čl. 11 odkazuje na jí historicky předcházející mezinárodní smlouvy a tříkrokový test. V čl. 7 Smlouvy je upraven závazek týkající se výluky z opatření proti obcházení technických prostředků ochrany ve prospěch zrakově postiženým. Za zásadní však pokládáme závazek členů dohody povolit za určitých podmínek dovoz a vývoz rozmnoženin děl v přístupném formátu. Dle čl. 5 Smlouvy, pokud je rozmnoženina chráněného předmětu zhotovena v přístupném formátu dle práva na základě výjimky či omezení jednoho člena Smlouvy, pak tato rozmnoženina v přístupném formátu může být rozšiřována a sdělována veřejností autorizovaným subjektem zrakově postiženým nebo autorizovanému subjektu na území jiného člena Smlouvy. Z hlediska dovozu a vývozu (přeshraniční distribuce) předmětný závazek znamená, že pokud právo člena dohody umožňuje zhotovit rozmnoženinu

⁴⁶⁴ Srov. tzv. tržně nedostupná díla.

⁴⁶⁵ Srov. právo na čtení.

⁴⁶⁶ S výhradou harmonizace výjimek např. v EU, které však nejsou řešením uvedených obtíží. Srov. čl. 6 odst. 4 informační směrnice a § 43 odst. 4 AutZ.

⁴⁶⁷ Česká republika ratifikovala Úmluvu 28. září 2009, podepsala i Opční protokol, ten však zatím neratifikovala. Úmluva stojí na principu plného uplatnění lidských práv osob se zdravotním postižením (nerozhodné jakého) a aktivní zapojení do společenského života.

⁴⁶⁸ Srov. výkladovou pozn. č. 1 Smlouvy.

přístupného formátu zrakově postiženým, pak ji lze dovézt i vyvézt na území jiného člena Smlouvy i bez souhlasu nositele práv.

4 Prameny výjimek a omezení v právu evropsko-unijním

Přistoupení České republiky k EU na základě mezinárodní smlouvy ze dne 16. 4. 2003 uzavřené mezi členskými státy EU a Českou republikou a ostatními přistupujícími státy o přistoupení k Evropské unii (sděl. č. 44/2004 Sb. m. s.) znamenal zásadní dopad do všech oblastí vnitrostátního práva, včetně práva autorského. Snahou EU je harmonizovat oblast autorského práva v jednotlivých členských státech prostřednictvím směrnic, které je nutné provést na vnitrostátní úrovni.⁴⁶⁹ Praxe ochrany autorského práva EU je i zde založena na zásadě teritoriality a je ponechána členským státům, resp. tomu členskému státu, ve kterém je taková ochrana vynucována kromě oblastí (upravovaných směrnicemi) důležitých pro správné fungování jednotného vnitřního trhu.

Prvotní snahy o sjednocení autorského práva jednotlivých států lze spatřit v podpisu RÚB. Tato úmluva dnes ve vztahu k EU má již nezpochybnitelný význam, neboť všechny členské státy EU jsou zároveň členy RÚB a souhlas s jejími ustanoveními je nutnou podmínkou, kterou musí splnit všechny přistupující státy EU.⁴⁷⁰ Konkrétní harmonizační směrnice pocházející přímo z půdy EU nejsou nicméně výsledkem dlouhodobého vývoje, neboť klíčové směrnice pro oblast autorského práva lze zaznamenat až v posledních patnácti letech. O to více však jejich přijetí bylo akutní a konec konců vedly na naši vnitrostátní úrovni i k přípravě a přijetí nového autorského zákona. Postupem se harmonizace posunuje od úpravy „základních otázek“ a „dílčích oblastí“ i k otázkám komplexnějším s horizontálním dopadem, kam patří i výjimky a omezení z autorského práva.⁴⁷¹ Celému procesu harmonizace však stále brání jedna základní překážka, kterou je různorodost národních autorskoprávních kultur.⁴⁷² O tom, že proces harmonizace je v oblasti autorského práva procesem

⁴⁶⁹ Primární právo neobsahuje pojmy, jako jsou autorské právo či autorské dílo, neboť je zejména právem veřejným, což je důsledkem zakládacích smluv povahy mezinárodního práva veřejného. Viz PELIKÁNOVÁ, Irena. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. In BLAŽEK, Kamil, ZOUFALÝ, Vladimír (ed). *Karlovarské právní dny XVI*. Praha: Linde. s. 224 – 250. Současná autorskoprávní ochrana je tedy podřízena výkladu Soudního dvora EU, konkrétně pod pojmy průmyslové a obchodní vlastnictví, viz čl. 36 Smlouvy o fungování Evropské unie, a upravena v právu sekundárním pomocí směrnic.

⁴⁷⁰ WIPO [online]. 2015 [cit. 2015-05-28]. Contracting Parties. Dostupné z WWW: <http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15>.

⁴⁷¹ Viz směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů práva autorského a práv souvisejících v informační společnosti, CELEX: 32001L0029.

⁴⁷² Mezi členskými státy EU představuje svébytné pojetí *droit d'auteur* (Francie), tradiční kontinentální systém založený na osobním pojetí autorského práva (Německo) a copyrightový systém založený naopak na majetkovém pojetí umožňující zcizitelnost majetkových práv (USA, Spojené království, Irská republika).

komplikovaným svědčí i řada rozsudků Soudního dvora EU, ve kterých se členské státy brání provedení harmonizačních směrnic.⁴⁷³

Hlavní směrnicí v oblasti autorského práva a práv s autorským právem souvisejících, vedle směrnice o právní ochraně počítačových programů⁴⁷⁴ a směrnice o právní ochraně databází,⁴⁷⁵ je informační směrnice. Smyslem informační směrnice bylo upravit práva nositelů práv a uživatelů v digitálním prostředí. Směrnice zavedla zcela nový katalog výjimek a omezení z harmonizovaných výlučných autorských práv na rozmnožování a na sdělování díla veřejnosti, a upravila je ve svém čl. 5. Nikoli však stejnorodě. Pro výjimky a omezení dle čl. 5 odst. 1 informační směrnice, které se týkají některých dočasných úkonů rozmnožení díla, platí, že jde o výjimky povinné, které musí vnitrostátně provést všechny členské státy. Odlišně od toho výjimky a omezení dle čl. 5 odst. 2 a 3 informační směrnice platí, že jejich vnitrostátní provedení je dobrovolné, uvozené slovy „*Členské státy mohou...*“. Tyto tzv. dobrovolné výjimky a omezení dle čl. 5 odst. 2 a 3 se vztahují k různorodým účelům, které zahrnují např. užití pro osobní potřebu, užití ze strany veřejně přístupných institucí zejména knihoven, muzeí a archivů, nepodstatné vedlejší užití díla, provozování rozhlasového a televizního vysílání při poskytování služeb ve zdravotnických zařízeních, užití díla při výuce, užití při vědeckém výzkumu, užití díla zdravotně postiženými, užití při zpravodajství, užití pro účely citace, karikatury, parodie a napodobování, užití pro účely veřejné bezpečnosti, užití díla při politických projevech, užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, úředních akcí, užití díla umístěného na veřejném prostranství a některé další. Poměrně velký počet těchto výjimek a omezení, které jsou taxativně vymezeny, zvláště ve srovnání s mezinárodními závazky jistě odráží různorodé právní tradice členských států EU. Patří zde podotknout, že spíše než o přesně vymezených výjimkách a omezeních bez možnosti odchylky, se hodí více hovořit o výjimkách a omezeních dle čl. 5 odst. 1, 2, a 3 v celistvosti jako o doslovném vzoru pro vnitrostátní právní úpravu. Nicméně kromě čl. 5 odst. 1

⁴⁷³ Srov. rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Španělské království*, C-31/04, ze dne 28. dubna 2005, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Finská republika*, C-56/04, ze dne 9. prosince 2004, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Francouzská republika*, C-59/04, ze dne 27. ledna 2005, Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Spojené království Velké Británie a Severního Irsku*, C-88/04, ze dne 9. prosince 2004, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Švédské království*, C-91/04, ze dne 18. listopadu 2004, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Belgické království*, C-143/04, ze dne 18. listopadu 2004. Viz také DUTHEL, Heinz. *European Union: 'Cosa Nostra'*. Lulu.com, 2009. s. 132.

⁴⁷⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů, CELEX 32009L0024.

⁴⁷⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, CELEX 31996L0009.

informační směrnice je výběr konkrétních výjimek a omezení pro vnitrostátní právní úpravu i jejich konkrétní vyjádření zcela dobrovolné a výsledná vnitrostátní úprava může být v členských státech EU odlišná. Svým výběrem členské státy EU mohou zohlednit vnitrostátní legislativně právní potřeby. Přesto čl. 5 informační směrnice bývá hojně kritizován, kdy se vytýká právě dobrovolnost přijetí výjimek a zavádějící ambice upravit vyčerpávající katalog výjimek a omezení.⁴⁷⁶ Konec konců ani česká právní úprava nepřevzala celý katalog výjimek a omezení podle informační směrnice, ač mohla a bylo by to přínosné.⁴⁷⁷ Minimální standard z hlediska dobrovolnosti upravuje čl. 6 odst. 4, který stanoví celkem sedm výjimek a omezení z čl. 5 odst. 2 a 3, které musí být vnitrostátně zohledněny v opatřeních bránících obcházení technických prostředků ochrany.

Je zásadní, že z důvodu zajištění souladnosti předmětných výjimek informační směrnice s mezinárodními závazky zejména smlouvami WCT a WPPT, povinné i dobrovolné výjimky z informační směrnice podléhají aplikační souladnosti s tříkrokovým testem, který je přímo obsažen v informační směrnici v čl. 5 odst. 5. Dodejme, že jeho znění je stejné jako v případě tříkrokového testu dle čl. 9 odst. 2 RÚB či čl. 13 TRIPS. Informační směrnice tedy obsahuje právní rámec uzavřeného okruhu výjimek a omezení, z nichž některé jsou pro členské státy EU povinné a většina z nich dobrovolné. Všechny pak aplikačně podléhají kritériím tříkrokovému testu.⁴⁷⁸

⁴⁷⁶ GUIBAULT, Lucie. The Nature and Scope of Limitations and Exceptions to Copyright and Neighbouring Rights with Regard to General Interest Missions for the Transmission of Knowledge: Prospects for their Adaptation to the Digital Environment. *e-Copyright Bulletin* [online]. 2003 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001396/139671e.pdf>, DUSOLLIER, Séverine. Tipping the Scale in Favor of the Right Holders: The European Anti-Circumvention Provisions. *Lecture Notes in Computer Science*, 2003, 462 – 478., HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fierce Creatures. Copyright Exemptions: Towards Extinction?* [keynote speech - IFLA/Imprimatur Conference, Right]. Amsterdam, 1997.

⁴⁷⁷ Např. známé je např. nepřijetí výjimky pro parodii, kritiku a napodobeninu uměleckého nebo vědeckého díla.

⁴⁷⁸ Vyjma výjimky pro dočasnou rozmnoženinu (§ 38a AutZ). Viz usnesení Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International proti Danske Dagblades Forening*, C-302/10, ze dne 17. ledna 2012.

5 Otevřená výjimka nebo uzavřený katalog výjimek a omezení

Ústředním tématem této kapitoly, je rozlišení mezi tzv. otevřenými a uzavřenými systémy výjimek a omezení a ověření teze, zda do kontinentálního systému autorského práva je nezbytné implementovat otevřenou výjimku typu *fair use* po vzoru autorského práva USA⁴⁷⁹ v podobě generální klauzule.⁴⁸⁰ Již delší dobu právnímu prostředí celosvětově dominuje argument, že s ohledem na rychlý vývoj v technologické oblasti autorské právo nemůže plnit svoji funkci bez otevřené výjimky. Je tím myšlena zejména funkce vyváženosti mezi odlišnými právními zájmy. Jinými slovy tento argument říká, že v současnosti vznikající kolize autorského práva a jiných práv (vnějších limitů) nelze řešit jinak, než prostřednictvím otevřené výjimky, případně, že otevřená výjimka je nejvhodnějším nástrojem k řešení těchto předem nepředvídaných kolizí.⁴⁸¹ Podstatou otevřené výjimky typu *fair use* je, že může být uplatňována flexibilně prakticky na jakýkoli způsob užití díla, a to při soudním zohlednění

⁴⁷⁹ Srov. čl. 107 CA.

⁴⁸⁰ Otázkou je třeba se zabývat z důvodu, že jiné řešení, než zákonem vymezené výjimky jako zvláštního případu není v kontinentálním autorském právu možné. Srov. čl. 9 odst. 2 RÚB, čl. 13 TRIPS, čl. 5 odst. 5 informační směrnice. Ve všech uvedených případech se hovoří o tzv. zvláštních případech, ve kterých lze výjimky a omezení z výlučných autorských práv uplatnit. Za zvláštní případ by bylo možné podle uvedeného pokládat i soudní rozhodnutí, která kritérium zvláštních případů naplní. Tak je tomu v českém právu v případě generální klauzule nekalé soutěže, kdy se jedná o soudcovské právo a kazuistiku ve věcech nekalé soutěže tvoří pouze soudní rozhodnutí. Jde přitom pouze o zákonodárně-politické rozhodnutí, komu stát svěří rozhodování v různých věcech. V USA jsou např. i soudy nadány pravomocí činit některá politická rozhodnutí, a proto dle všeho soudy USA mají i pravomoc vytvářet kazuistiku zvláštních případů, ve kterých lze výjimky a omezení uplatnit. Oproti tomu v evropsko-unijním autorském právu rozhodování o výjimkách a omezeních nebylo svěřeno soudům, ale zákonodárci, který má sám zvláštní případy předem definovat a který tak činí uzavřeným katalogem výjimek a omezení. Proto výjimky a omezení v pojetí kontinentálního autorského práva nejsou a nemohou být soudcovským právem. Srov. § 29 odst. 1 AutZ odkazující na zvláštní případy, jež musí být stanovené autorským zákonem. Domníváme se, že harmonizační vůle evropsko-unijního zákonodárce definovat zvláštní případy zákonem a nikoli soudcovským rozhodnutím vylučuje možnost svěřit tvorbu kazuistiky soudům. Je to i jeden z argumentů, proč se musíme zabývat otázkou, zda by otevřená výjimka implementovaná do kontinentálního prostředí vůbec kritérium zvláštních případů splnila. Zcela jinak lze totiž na tuto otázku nahlížet pohledem práva USA. V opačném případě by nebylo ani nutné uvažovat o možnosti a podobě zavedení otevřené výjimky do českého autorského práva, stačilo by totiž změnit (vypustit) dikci § 29 odst. 1 AutZ tak, že by se zvláštní případy neomezovaly pouze na ustanovení zákona, ale tvorba kazuistiky by byla svěřena automaticky soudům.

⁴⁸¹ SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*. 2015, s. 37. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669., *Otevřený dopis - rekonstrukce jihoafrického autorského práva*. 2015. Dostupné z: <http://infojustice.org/wp-content/uploads/2015/03/South-Africa-Letter-03032015.pdf>, BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 274 – 275., HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. [online]. [cit. 2015-06-05]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=1959554>., SENFTLEBEN, Martin. Comparative Approaches to Fair Use: An Important Impulse for Reforms in EU Copyright Law. [online]. 2013 [cit. 2015-06-05]. Dostupné z http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2241284 .

konkrétních okolností případu.⁴⁸² Podstatou uzavřeného katalogu výjimek je oproti tomu zákonodárně předem a přesně určený katalog výjimek a omezení, které jednotlivě umožňují užití díla pouze ve zvláštních, relativně úzce vymezených případech. Odlišností otevřené výjimky je zejména velká míra soudního uvážení a rovněž možnost dotváření práva o nově dovolené způsoby užití, které zákonodárce nemohl předpokládat, což významně posiluje úlohu soudu. Klíčovým rozdílem otevřené výjimky a uzavřeného katalogu výjimek a omezení je, že soudy na základě otevřené výjimky mohou stanovit, že užitím díla nedochází k porušení autorského práva v případech, kde předmětný způsob užití nespadá do zákonodárně předvídaného (typového či typizovaného) způsobu užití. Přitom hlavní deviza otevřené výjimky, kterou mnozí akademici často zmiňují jako zásadní argument, je flexibilita, zatímco jako nevýhodu uvádějí nepředvídatelnost soudního posouzení.⁴⁸³ Ve srovnání s uzavřeným katalogem výjimek a omezení pak tito autoři s tím dávají do kontrastu vyšší míru předvídatelnosti soudního rozhodnutí za cenu rigidity.⁴⁸⁴ Tyto argumenty je proto nutné ověřit.

V celosvětovém srovnání, až na několik málo výjimek, většina států, kromě USA, jejíž doktrína *fair use* dle čl. 107 CA je typickým příkladem otevřené výjimky, postrádá otevřenou výjimku. Málo se ví, že i země Commonwealthu, jejichž právní řády bývají řazeny do systému anglo-amerického práva, otevřenou výjimku podobnou výjimce *fair use* neznají. Uvést tak můžeme Spojené království,⁴⁸⁵ Austrálii,⁴⁸⁶ Kanadu,⁴⁸⁷ Indii,⁴⁸⁸ Nový Zéland,⁴⁸⁹ Singapur⁴⁹⁰ či Jihoafrickou republiku,⁴⁹¹ jejichž právní řády otevřenou výjimku neobsahují. Právní řády některých z těchto států však obsahují výjimku (normu), která je v některých znacích podobná, ale přesto o otevřenou výjimku nejde. Příkladem může být výjimka *fair dealing* dle autorského práva Spojeného království, jejíž „otevřenost“ je omezena tím, že se vztahuje pouze k taxativně vymezené skupině zákonných licencí⁴⁹² a zároveň musí jít o

⁴⁸² Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Campbell proti Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569, ze dne 7. března 1994.

⁴⁸³ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 249.

⁴⁸⁴ Tamtéž, s. 250.

⁴⁸⁵ Čl. 29 a 30 CDPA.

⁴⁸⁶ Čl. 40 – 73, čl. 103A – 112E autorského zákona Austrálie (Copyright Act 1968).

⁴⁸⁷ Čl. 29 – 30.9, čl. 31 – 32.2 autorského zákona Kanady (Copyright Act, R.S.C., 1985, c. C-42).

⁴⁸⁸ Čl. 52(1)(a)-(za) indického autorského zákona z roku 1957.

⁴⁸⁹ Čl. 40 – 92 autorského zákona Nového Zélandu (Copyright Act 1994, Public Act 1994 No. 143).

⁴⁹⁰ Čl. 35 – 74 autorského zákona Singapuru (zákon z roku 1987).

⁴⁹¹ Čl. 12 – 19B autorského zákona Jihoafrické republiky (Copyright Act 1978, zákon č. 98 z roku 1978).

⁴⁹² Srov. čl. 29 a 30 CDPA. Jedná se celkem o tři zákonné licence týkající se kritiky, výzkumu a zpravodajství.

poctivé užití díla. V některých případech se navíc ještě vyžaduje uvedení jména autora.⁴⁹³ V kontinentální Evropě reprezentované autorskými zákony Německa⁴⁹⁴ a Francie,⁴⁹⁵ kam patří i autorské právo české,⁴⁹⁶ se s otevřenou výjimkou rovněž nelze setkat a naopak je pro tyto státy typický uzavřený katalog výjimek a omezení. Stejně tak i pro Japonsko,⁴⁹⁷ jehož autorský zákon obsahuje vysoký počet výjimek a omezení je typickým zástupcem státu s uzavřeným katalogem výjimek a omezení.

Otevřená výjimka typu *fair use* je tak stále celosvětově ojedinělá. Přesto je citelný pomalý, ale rostoucí zájem i obecná přijatelnost výjimky otevřeného typu v jiných zemích, než jsou pouze USA. Tento pozvolný posun lze přikládat technologickým změnám a také zřejmému vymezení se vůči v posledních dvou dekadách rostoucímu posilování práv nositelů práv, které lze datovat zpětně před rok 1994, kdy byla uzavřena dohoda TRIPS.⁴⁹⁸ V tomto prostředí se pak jeví jako očekávatelné, že bude doprovázeno akceptací flexibilního nástroje k posuzování kolize zájmů mezi nositeli práv a uživateli, kterým mohou být očekávání uživatelů týkající se svobody projevu a přístupu k informacím naplněna. Připustíme-li, že otevřená výjimka je flexibilním nástrojem technologicky neutrálním, a to jako výjimka v systému autorského práva, jeví se logické, že řada států zvažuje vnitrostátní přijetí otevřené výjimky, přičemž tato již není vnímána toliko jako zvláštnost typická pouze pro právní prostředí USA. Dokonce přehlížeje možné kolize otevřené výjimky s tříkrokovým testem dle čl. 13 Dohody TRIPS (viz dále).

Již několikrát nejrůznější odborné zprávy a stanoviska v různých zemích vyjádřily doporučení přijmout otevřenou výjimku po vzoru USA. Stalo se tak např. ve Spojeném království již v roce 1977,⁴⁹⁹ kde tato doporučení byla následně odmítnuta. Přičemž věcně stejná doporučení týkající se výjimek ve Spojeném království jsou i ze současné doby.⁵⁰⁰ V Austrálii byla v roce 2013 zveřejněna zpráva obsahující také doporučení zavést otevřenou

⁴⁹³ Kritéria poctivosti se týkají množství a míry použitého díla, druh díla, povaha užití apod.

⁴⁹⁴ Čl. 45 -63 UrhG.

⁴⁹⁵ Čl. L122-5 Zákoníku duševního vlastnictví (zákon č. 92-597 ze dne 1. července 1992).

⁴⁹⁶ Čl. 29 – 39 AutZ.

⁴⁹⁷ Čl. 30 – 49 autorský zákon Japonska (zákon č. 48 ze dne 6. května 1970).

⁴⁹⁸ Srov. např. kontinuální prodlužování doby trvání majetkových autorských práv, přijetí informační směrnice s katalogem výjimek a omezení a tříkrokovým testem, ochrana před obcházením technických prostředků ochrany apod.

⁴⁹⁹ *Report of the Committee to Consider the Law on Copyright and Designs: Cmnd 6732 (Whitford Committee)* [The Modern Law Review]. 1977, s. 688. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.1977.tb02453.x/pdf>.

⁵⁰⁰ Viz HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. [online]. [cit. 2015-06-05]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=1959554>, BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. 426 s.

výjimku.⁵⁰¹ Australská vláda však tento návrh v roce 2014 odmítla. Rovněž také v Kanadě byla uveřejněna zpráva doporučující zavedení otevřené výjimky historicky již dříve.⁵⁰² Její doporučení sice byly odmítnuty, přesto v nedávné době Kanada přijala tzv. modernizační zákon,⁵⁰³ který u stávající výjimky *fair dealing* významně rozšířil okruh zákonných licencí o výuku, parodii, satiru, čímž stávající doktríně otevřel prostor pro mnohem širší aplikaci, neboť první krok testu, kterým je podřazení pod příslušnou kategori užití, je mnohem častěji formálně splněn a může následovat druhý krok testu, kterým je zkoumání poctivosti užití, což je podstatou otevřené výjimky.⁵⁰⁴ Z toho důvodu někteří autoři uvádějí, že kanadská výjimka *fair dealing* již velmi připomíná výjimku *fair use* dle práva USA.⁵⁰⁵ Výjimkou z celosvětově rozšířeného uzavřeného katalogu výjimek je vedle USA také Izrael, jehož autorský zákon z roku 2007 se odklonil od výjimky *fair dealing* a byla zavedena téměř identická výjimka, jakou je *fair use* podle práva USA.⁵⁰⁶ Další výjimkou je také nedávno doplněný autorský zákon Jižní Koreje,⁵⁰⁷ který obsahuje uzavřený katalog výjimek a omezení včetně tříkrokového testu podobně jako státy kontinentálního autorského práva, spolu s tím ale i otevřenou výjimku typu *fair use*.⁵⁰⁸ Nakonec i skupina evropských akademiků v roce 2010 zahájila přípravu Evropského autorského zákoníku, který obsahuje tzv. polootevřenou výjimku (viz dále).⁵⁰⁹

Výhody a nevýhody otevřené výjimky i uzavřeného katalogu výjimek již byly předmětem mnoha zkoumání.⁵¹⁰ Z nich vyplývá, že uzavřený systém výjimek dostatečně neřeší kolizi mezi autorským právem a vnějšími limity neboli jinými přirozenými právy. Je

⁵⁰¹ AUSTRALIAN LAW REFORM COMMISSION. *Copyright and the Digital Economy: Final report*. 2013. Dostupné z: http://www.alrc.gov.au/sites/default/files/pdfs/publications/final_report_alrc_122_2nd_december_2013.pdf

⁵⁰² EROLA, A. Judith, et al. *From Gutenberg to Telidon: A White Paper on Copyright: Proposals for the Revision of the Canadian Copyright Act*. Government of Canada, 1984. s. 35.

⁵⁰³ Srov. zákon Kanady č. C-11 ze dne 29. června 2012 (Bill C-11: The Copyright Modernization Act).

⁵⁰⁴ GEIST, Michael. Fairness Found: How Canada Quietly Shifted from Fair Dealing to Fair Use. *The Copyright Pentalogy*, 2013, s. 171. K této změně přispělo rovněž dřívější rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Society of Upper Canada*, 1 SCR 339, ze dne 4. března 2004.

⁵⁰⁵ SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*. 2015, s. 31. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

⁵⁰⁶ Čl. 19 autorský zákon Izraele (zákon č. 5768 ze dne 19. listopadu 2007).

⁵⁰⁷ Čl. 35-3 autorského zákona Jižní Koreje (zákon č. 432 ze dne 28. ledna 1957).

⁵⁰⁸ Blíže k tomu viz Newly Implemented Korean Fair Use and the Three Step Test. infojustice.org. [online]. 2015 [cit. 2015-05-28]. Dostupné z: http://infojustice.org/archives/28766#_ftn2.

⁵⁰⁹ WITTEM GROUP. *The Wittem Project: European copyright code*. duben 2010. Dostupné z: http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf.

⁵¹⁰ Srov. JASZI, Peter, AUFDERHEIDE, Patricia. *Reclaiming Fair Use: How to Put Balance Back in Copyright*. University of Chicago Press, 2011. 199 s., BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. 426 s., SENFTLEBEN, Martin. *Comparative Approaches to Fair Use: An Important Impulse for Reforms in EU Copyright Law*. [online]. 2013 [cit. 2015-06-05]. Dostupné z http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2241284., etc.

tomu tak z důvodu, že zákonodárce nemůže v normě s konkrétní hypotézou rozumně předvídat všechny možné situace a případy, ve kterých tato jiná přirozená práva mohou být omezena či zkrácena. To bývá historicky srovnáváno s vývojem v oblasti autorského práva dnes a dříve, kdy ještě právní úprava uzavřeného katalogu mohla přiměřeně reagovat na zásadní technologické či jiné změny. V důsledku nedostatku flexibility uzavřeného katalogu výjimek a omezení a nemožnosti legislativně předvídat dynamiku v technické oblasti, uzavřené katalogy výjimek selhávají v poskytování zázemí svobodě projevu, jakož i jiným přirozeným právům.⁵¹¹ Podpůrně také někteří argumentují délkou legislativního procesu, který se prodloužil i vzhledem k tomu, že práva duševního vlastnictví nabývají na významu a stávají se předmětem rostoucího politického zájmu. Některé statě uvádějí, že legislativní proces v EU trvá přes deset let, než plně obsáhne změny v technické oblasti.⁵¹² Z toho důvodu zákonodárce v případě uzavřeného katalogu výjimek a omezení není schopen upravit vhodné výjimky a omezení resp. zákonné licence a volná užití v neustále se měnícím prostředí.

Výše uvedené argumenty zpravidla uvádějí zastánci uživatelsko-ochranářského pojetí autorského práva, kteří rovněž výjimky a omezení chápou jako subjektivní práva a autorskoprávní ochranu vnímají negativně v obavě s dotčením uživatelsko-spotřebitelských zájmů. Je proto přirozené, že z tohoto úhlu pohledu může otevřená výjimka poskytnout záruky ochrany těchto zájmů.⁵¹³ Mohli bychom říci, že může v jistém smyslu představovat ztělesnění oněch uživatelských práv.⁵¹⁴ Právně objektivně se totiž výjimka otevřeného typu skutečně jeví, zejména díky své abstraktní hypotéze, jako instituce na pomezí vnitřních a vnějších limitů. Jde sice o výjimku založenou na obecném zkoumání autorskoprávních skutkových podstat (účelu), a to uvnitř systému autorského práva, ale zároveň o nástroj spočívající v poměřování vnějších limitů. Nakonec ale takto těžko říci, z čeho plyne přesvědčení, že soud nadán i v prostředí uzavřeného katalogu výjimek diskrecí, bude v případě otevřené výjimky rozhodovat více pro-uživatelsky. O možnostech soudu vystoupit ze systému autorského práva a hledat řešení automaticky pomocí metody poměřování

⁵¹¹ SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*. 2015, s. 31. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

⁵¹² SENFTLEBEN, Martin. Comparative Approaches to Fair Use: An Important Impulse for Reforms in EU Copyright Law. [online]. 2013 [cit. 2015-06-05]. Dostupné z http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2241284.

⁵¹³ Podobně viz BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 252.

⁵¹⁴ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Society of Upper Canada*, 1 SCR 339, ze dne 4. března 2004, pro který i výjimka *fair dealing* představuje ztělesnění uživatelských práv.

autorského práva a vnějších limitů, zejména svobody projevu, v případech, kde selhává analogické podřazení případu pod jinou výjimku, jsme se již zmiňovali.

Názorově přesně opačného názoru jsou nositelé práv, ale také obecně ti, kteří usilují o posílení autorskopravní ochrany v přesvědčení, že technické možnosti a vybavenost uživatelů se dotýká zájmů autorů a jiných nositelů práv. Tato skupina proto poukazuje na riziko nepředvídatelnosti výsledků dosažených pomocí otevřené výjimky a prosazují uzavřené katalogy výjimek a omezení.⁵¹⁵ Někteří pak argumentují, že výjimky a omezení by se měly týkat pouze těch případů, kde hrozí selhání smluvních licenčních mechanismů.⁵¹⁶ Proti zavedení otevřené výjimky také stojí skeptické názory, zda přijetí takové výjimky vůbec přinese nějaká pozitiva.

Jistá těžkost diskuze o výhodách otevřené výjimky je její úzká zaměřenost na relativně neurčité, ale především nepodstatné či vedlejší otázky týkající se flexibility a předvídatelnosti. V této diskuzi se potom promítají odlišné závěry pohledem té či jiné právní tradice či postoji k významu a roli soudní či zákonodárné moci, abychom se posléze dozvěděli, že výjimka A je flexibilnější než výjimka B. Nakonec se může dospět k závěru, že i uzavřený katalog výjimek a omezení není spolehlivý a předvídatelný co do konečného soudního rozhodnutí, jak argumentuje ve své publikaci⁵¹⁷ R. Burrell a A. Coleman, byť většina tvrdí opak. Naproti tomu za důležitou pokládáme otázku, zda otevřená výjimka otevřeného typu tj. s relativně neurčitou hypotézou je 1/ přijatelná, zejména pro státy kontinentálního autorského práva, 2/ zda je souladná s mezinárodními závazky, zejména tříkrokovým testem a 3/ zda neexistuje jiné vhodnější řešení.

5. 1 Ke střetu otevřené výjimky a mezinárodního práva autorského

Modelovým příkladem otevřené výjimky je výjimka *fair use* dle práva USA. Tato výjimka se poprvé objevila v současném autorském zákoně USA z roku 1976, jako výsledek

⁵¹⁵ RICKETSON, Samuel. Simplifying Copyright Law: Proposals from Down Under. *European Intellectual Property Review*, 1999, roč. 21, s. 537 – 550., DOHERTY, Michael, GRIFFITHS, Ivor. The Harmonisation of European Union Copyright Law for the Digital Age. *European Intellectual Property Review*, 2000, roč. 22, s. 17 – 23.

⁵¹⁶ FRASER, Michael. Fair is Foul and Foul is Fair: From Analogue to Digital Fair Dealing. *Journal of Law, Information and Science* [online]. 2015 [cit. 2015-08-01]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/JILawInfoSci/1998/7.html>.

⁵¹⁷ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 42 – 162.

prací na celkové modernizaci autorského práva z počátku padesátých let. Výjimka *fair use* se bez dalšího stala synonymem pokroku a moderny v oblasti autorského práva a přinesla několik průlomových rozhodnutí v otázkách, ve kterých evropské soudy rozhodovaly zdrženlivě.⁵¹⁸ Lze proto přisvědčit, že tato výjimka do jisté míry umožňuje americkým soudům držet krok s vývojem digitálního prostředí. Výjimka *fair use* je upravena v čl. 107 CA. Hypotéza této normy je abstraktní, neboť dovoluje užít díla bez souhlasu autora k demonstrativně vymezeným účelům, kterými jsou kritika, komentáře, zpravodajství, výuka (včetně většího počtu kopií pro použití ve třídě), stáže nebo výzkum. A dále norma stanoví, že faktory, které je třeba zvážit (úloha soudu) k tomu, zda užití díla v konkrétním případě je poctivé, musí obsahovat 1/ účel a povahu užití, zvážení, zda užití slouží k dosažení prospěchu, či jde o neziskové vzdělávací účely, 2/ druh chráněného díla, 3/ množství a míru použité části díla v poměru k dílu jako celku a 4/ vliv užití na potenciální trh nebo hodnotu chráněného díla. Ačkoli § 107 CA uvádí pouze čtyři kritéria, které by měly soudy posoudit, dle judikatury není vyloučeno, aby byla posouzena i kritéria další, neboť v zákoně uvedený výčet je i zde pouze demonstrativní. Soudy proto mohou přibrat k posouzení i další vhodná kritéria. Soudy proto často při posuzování výjimky *fair use* posuzují také páté kritérium, zda a jak je užitím dotčen veřejný zájem vyjádřený v ústavní doložce.⁵¹⁹ Tento pátý krok testu připomíná test proporcionality v užším slova smyslu, kdy dochází k poměření na jedné straně stojících zájmů veřejných a na druhé straně konkrétního soukromého zájmu jednotlivce. Nejvyšší soud USA

⁵¹⁸ Srov. např. rozhodnutí týkající služby společnosti Google, Inc. na vyhledávání (indexování) obrázků, které Ovolací soud pro 9. obvod posoudil jako *fair use*, zatímco Spolkový soudní dvůr neshledal, že by byly naplněny podmínky zákonné licence pro citaci dle § 51 UrhG. Přesto Spolkový soudní dvůr dospěl nakonec ke stejnému závěru, když dovedl právo na svobodu projevu (informací) a konkludentní souhlas nositele práv dovozený ze skutečnosti, že své obrázky ničím nezabezpečil. Ačkoli může být namítáno, že jde o dvě různé otázky, uvádíme tento příklad z toho důvodu, že německý soud nemohl na případ uplatnit výjimku (limit v užším smyslu) a byl nucen analogicky hledat jiné řešení. Oproti tomu americký soud mohl rovnou zkoumat kritéria výjimky *fair use*, aby nakonec dospěly k témuž. Domníváme se však, že zkoumání kritérií testu výjimky *fair use* není právně o nic právně metodologicky méně náročné, než je poměřování právních principů, k čemuž inklinoval Spolkový soudní dvůr, o čemž svědčí ta skutečnost, že to bylo na základě výjimky *fair use* až rozhodnutí odvolacího soudu nikoli okrskového, který ve věci došel k uvedenému závěru. Viz rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Perfect 10, Inc. proti Amazon.com, Inc. and A9.com Inc. and Google Inc.*, 508 F.3d 1146, ze dne 16. května 2007, rozhodnutí Spolkového soudního dvora ve věci sp. zn. ZR 69/08 ze dne 29. dubna 2010. Z dalších rozhodnutí pak k výňatkům z díla při vyhledávání na Internetu viz usnesení Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International proti Danske Dagblades Forening*, C-302/10 ze dne 17. ledna 2012, k zobrazení zmenšených obrázků při vyhledávání na Internetu viz rozhodnutí Odvolacího soudu v Paříži ve věci *Google France proti Aufememin*, RG 09/21941, ze dne 4. února 2011.

⁵¹⁹ Čl. 1 odst. 8 (8) Ústavy USA.

v několika rozhodnutích vyjádřil názor, že veřejný zájem, je nejzazším účelem autorského práva.⁵²⁰

5. 1. 1 Tříkrokový test

Rizikem otevřené výjimky je, že nemusí být souladná s tříkrokovým testem dle čl. 13 TRIPS.⁵²¹ Jde přitom o otázku, na kterou zatím není dána jednoznačná odpověď.⁵²² Zatímco někteří uvádějí, že souladná není z důvodu extrémní šíře a abstraktnosti,⁵²³ jiní naopak tvrdí, že souladná je, protože judikatura je ustálená a lze ji předvídat.⁵²⁴ Můžeme říci, že i tříkrokový test je otevřenou normou, nicméně nikoli samostatně aplikovatelnou výjimkou či zákonnou licencí. Z mezinárodního hlediska jde o korektiv vnitrostátního zavádění nových výjimek (adresátem jsou státy),⁵²⁵ z evropsko-unijního hlediska o korektiv vnitrostátního uplatnění výjimek a omezení.⁵²⁶ Jeho současná vnitrostátní funkce plynoucí z vnitrostátní inkorporace výjimek informační směrnice do AutZ⁵²⁷ se projevuje jako korektiv uplatňování (používání) uzavřeného katalogu výjimek a omezení, což platí pro všechny členské státy EU. Přikláníme se k názoru, že tato funkce tříkrokového testu je věcně správná. Pokud jsou totiž kladena zvláštní kritéria na zavádění nových výjimek, pak by i jejich uplatňování mělo

⁵²⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Twentieth Century Music Corp. proti Aiken*, 422 U.S. 151, ze dne 17. června 1975, rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Sony Corp. proti Universal Studios*, 464 U.S. 417, ze dne 17. ledna 1984.

⁵²¹ Panuje názor, že čl. 13 TRIPS nemá přímý účinek (*self-executing*), neboť nevyjadřuje konkrétní právní princip či pravidlo soukromého práva. Viz GELLER, P. Edward. *Intellectual Property in the Global Marketplace: Impact of TRIPS Dispute Settlements?*. *The International Lawyer*, 1995, roč. 29, č. 1, s. 99 – 115.

⁵²² Viz SENFTLEBEN, Martin. *Copyright, Limitations and the Three-Step Test: An Analysis of the Three-Step Test in International and EC Copyright Law*. Hague: Kluwer Law International, 2004. s. 112 – 113.

⁵²³ Srov. PELTZ, Richard. *Global Warming Trend? The Creeping Indulgence of Fair Use in International Copyright Law*. *Texas Intellectual Property Law Journal*, 2009, roč. 27, s. 267 – 288., OKEDIJI, Ruth. *Toward an International Fair Use Doctrine*. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2000, roč. 39, č. 1, s. 75 – 176., RICKETSON, Samuel. *WIPO Study on Limitations and Exceptions of Copyright and Related Rights in the Digital Environment*. SCCR/9/7. 2003., REICHMAN, H. Jerome. *Universal Minimum Standards of Intellectual Property Protection Under the TRIPS Component of the WTO Agreement*. *International Lawyer*, 1995, roč. 29, s. 345 – 388. Dostupné z: http://scholarship.law.duke.edu/faculty_scholarship/687.

⁵²⁴ Srov. SAMUELSON, Pamela. *Justifications for Copyright Limitations & Exceptions*. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. s. 31. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

⁵²⁵ Srov. čl. 13 TRIPS.

⁵²⁶ Srov. čl. 5 odst. 5 informační směrnice.

⁵²⁷ Nutno však rozlišit, že mezinárodních závazky plynoucí zejména z TRIPS a RÚB ukládají povinnost státům zajistit, aby vnitrostátní zákonodárství neobsahovalo výjimky přičítající se tříkrokovému testu. Oproti tomu evropsko-unijní závazek plynoucí z informační směrnice pro členský stát znamená podrobit kritériím tříkrokového testu uplatnění (použití) vnitrostátní výjimky a omezení.

v souladu s tím, být založeno na stěžejních hodnotových kritériích (přístupu). Třebaže by se nemuselo nutně jednat právě o tříkrokový test informační směrnice. I bez toho by musela být vážena podobná hodnotící kritéria v rámci poměrnosti či jiného hodnocení konkrétního případu. Z toho důvodu se jeví vnitrostátní funkce tříkrokového testu zavazující i jednotlivce věcně odůvodněná.⁵²⁸ Třebaže je na funkci evropsko-unijního tříkrokového testu, coby korektivu uplatňování výjimek a omezení, nežádka nahlíženo kriticky.⁵²⁹ Dokonce je to i jeden z důvodů, proč například Spojené království vůbec neupravilo tříkrokový test vnitrostátně, což jej však nezavazuje povinnosti eurokomfortního výkladu vnitrostátních výjimek souladně s tříkrokovým testem informační směrnice, a tedy nutně i s vnitrostátními důsledky pro jednotlivce.⁵³⁰

Nejčastěji se nesprávně namítá, že tříkrokový test jako mezinárodněprávní nástroj nikdy nebyl určen k tomu, aby plnil funkci korektivu uplatňování vnitrostátních výjimek a omezení, neboť je příliš obecný a otevřený, než aby poskytl spolehlivé vodítko vnitrostátním soudům.⁵³¹ Logický rozpor tohoto tvrzení spočívá v tom, že abstraktnost tříkrokového testu, coby výkladového korektivu, je chápána jako potíže, zatímco abstraktnost otevřené výjimky přímo aplikovatelné nikoli. Naopak, jsme názoru, že otevřenost tříkrokového testu jako výkladového korektivu je správná. Funkce tříkrokového testu na vnitrostátní úrovni současné pozitivní právní úpravy mezinárodních závazků a informační směrnice ani nepřipouští jiný výklad, než je právě tento. Zejména se pak jeví jako nemožné použít tříkrokový test jako samostatné, otevřené a přímo aplikovatelné výjimky. V každém případě platí, že na základě mezinárodních závazků každá výjimka, včetně otevřené výjimky ve vnitrostátní právní úpravě musí mezinárodně nerozdílně splňovat kritéria tříkrokového testu.

EU již vyjádřila obavu a dotazovala se WTO, jak je otevřená výjimka *fair use* zvláště ve vztahu k parodiím souladná se závazky vyplývajícími z čl. 13 TRIPS. Stejně tak již Austrálie vznesla dotazy týkající se souladnosti této výjimky s tříkrokovým testem. V odpovědích na tyto dotazy USA argumentovaly zejména tím, že výjimka *fair use* směřuje

⁵²⁸ Lze však souhlasit, že by nemuselo být požadováno kumulativní splnění všech kroků testu i při zachování hodnotící funkce tříkrokového testu. Nakonec by i posouzení mohlo přinášet jiné závěry v konkrétních věcech.

⁵²⁹ HUSOVEC, Martin. Verejný záujem v autorskom práve. Výnimky a obmedzenia, reštriktívne?. *Právny obzor*, 2013, roč. 96, č. 5, s. 472 – 498.

⁵³⁰ Podobně tamtéž.

⁵³¹ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 298.

k témuž výkladu, jako čl. 13 TRIPS, a proto je s tříkrokovým testem v souladu.⁵³² Ačkoli z povahy věci jsou tříkrokový test a doktrína *fair use* založeny na shodných kritériích, nemění se ničeho nic na tom, že vnitrostátně upravená výjimka, kterou doktrína *fair use* představuje, musí být v souladu se všemi kroky tříkrokového testu. Jinými slovy, je tříkrokovému testu právně podřízena. Je proto otázkou, zda se některý členský stát TRIPS pokusí požádat panel WTO, aby zhodnotil souladnost výjimky *fair use* s tříkrokovým testem. Pokud by k tomu došlo, pak bychom mohli v souladu s již dřívějším rozhodnutím panelu WTO spíše očekávat rozhodnutí v neprospěch výjimky než naopak.

Můžeme tak usuzovat již z posouzeného případu týkajícího se čl. 110(5) CA mezi USA a EU z roku 2000.⁵³³ Čl. 110(5) CA upravuje výjimku týkající se vysílání hudebního díla rozhlasem nebo televizí pomocí rádia či televize na veřejných místech. Tato výjimka má dvě části, přičemž první část, tj. čl. 110(5)(A), se týká vysílání jiných než nedramatických hudebních děl⁵³⁴ v domácnosti běžným domácím zařízením a druhá část, tj. čl. 110(5)(B), vysílání nedramatických hudebních děl ve stravovacích zařízeních o vymezené velikosti a jiných provozoven rovněž vymezených velikostí provozní plochy, počtem reproduktorů a dalších kritérií. EU proti celé této výjimce vznesla žádost o ustanovení panelu WTO z důvodu, že umožněním vysílání díla, v tomto případě na základě bezplatné zákonné licence, porušuje práva nositelů práv, a je proto v rozporu s ustanovením čl. 13 TRIPS, jakož i ustanovení dalších mezinárodních smluv.⁵³⁵ Zatímco v případě první části výjimky panel WTO posoudil, že výjimka splňuje tříkrokový test, u druhé dospěl k odlišnému závěru, a to takovému, že nebyl splněn jediný ze tří kroků testu, a to zejména z důvodu, že se druhá část výjimky týkala velmi širokého okruhu děl, ale i subjektů.⁵³⁶ Pro účely sledovaného tématu však není toliko důležitý závěr posouzení panelu WTO, jako jeho argumenty a vysvětlení k jednotlivým krokům testu. I přesto, že rozhodnutí panelu WTO nejsou pro další rozhodování závazná, lze

⁵³² OKEDIJI, Ruth. Toward an International Fair Use Doctrine. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2000, roč. 39, č. 1, s. 114 – 123.

⁵³³ WTO Dispute Panel Report on Section 110(5) of the U.S. Copyright Act, WT/DS160/R ze dne 15. června 2000. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds160_e.htm.

⁵³⁴ Tj. užití hudebního díla, které je součástí např. opery, operety, muzikálu apod.

⁵³⁵ Čl. 9 odst. 2 RÚB, čl. 10 WCT, čl. 16 odst. 2 WPPT. Srov. také věcně související rozsudek Soudního dvora EU ve věci *OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním o.s. proti Léčebné lázně Mariánské Lázně a.s.*, C-351/12, ze dne 27. února 2014.

⁵³⁶ Blíže k tomu viz GINSBURG, C. Jane. Toward Supranational Copyright Law? The WTO Panel Decision and the “Three-Step Test” for Copyright Exceptions. *Working Paper č. 181 of the Columbia Law School - For Revue Internationale du Droit d'Auteur*. 2001, s. 1 – 16., CHRISTAKOS, A. Helen. WTO Panel Report on Section 110(5) of the U.S. Copyright Act. *Berkeley Technology Law Journal*, 2002, roč. 17, č. 1, s. 595 – 611.

předpokládat, že další posouzení bude vedeno snahou o dosažení takového závěru, který nebude vybočovat z mezí již jednou posouzeného.

První krok testu stanoví, že výjimky a omezení lze uplatnit pouze ve zvláštních případech. K tomu panel WTO uvedl, že výjimky a omezení na vnitrostátní úrovni musí být vymezeny určitě, přičemž určité vymezení nevyžaduje, aby výjimka vymezovala výslovně každou možnou skutečnost, ke které se výjimka má aplikačně vázat. Postačí, pokud je znám rozsah výjimky, který má být blíže určen.⁵³⁷ Zdá se zřejmé, že v tomto směru panel WTO klade důraz na legislativně určité či alespoň relativně určité, ale nikoli abstraktní vymezení vnitrostátní výjimky. Dále se panel WTO rovněž vyslovil, že vnitrostátní výjimka by měla být omezena rozsahem svého uplatnění, což znamená, že má být vymezena kvalitativně i kvantitativně úzce.⁵³⁸ Pojem zvláštní případy jako kontradikce k obecným případům či obecně vymezeným případům naznačuje, že se má jednat o případy přesné, určité a neměnné. Na základě prvního kroku tříkrokového testu by následně vnitrostátní právní úprava měla být natolik konkrétní, aby specifikovala případy, které jsou z autorskoprávní ochrany vyňaty.⁵³⁹ V porovnání s tím otevřená výjimka je obecná či abstraktní, a to jak ve vztahu k subjektu, tak i objektu užití a není zřetelné, zda bude či nebude naplněna. Dle tohoto výkladu se jeví, že otevřená výjimka kritéria prvního kroku testu nesplňuje. Avšak první krok testu lze vyložit i tím způsobem, že zvláštním případem je myšlen konkrétní případ, kterého se posuzování týká.⁵⁴⁰ Případně lze také zvláštní případy chápat ve smyslu podpůrného (v dalším kroku) uplatnění otevřené výjimky, pokud případ nelze skutkově podřadit pod ostatní výjimky. K otázce, zda otevřená výjimka splňuje kritérium „zvláštních případů“ lze citovat R. Okediji, která uvádí, že: „...*jedinou určitostí výjimky fair use, je její neurčitost, jak soud nakonec ve věci rozhodne.*“⁵⁴¹ Důvodová zpráva Kongresu k autorskému zákonu z roku 1976 (CA), uvádí, že výjimku *fair use* nelze přesně definovat, neboť se jedná o „*soubor kritérií, které slouží jako míra vyvažování zájmů.*“⁵⁴² Ačkoli s ohledem na doktrínu precedenční závaznosti (angl. *Stare decisis*) lze zřejmě odhadnout budoucí vývoj rozhodovací praxe soudů na základě

⁵³⁷ WTO Dispute Panel Report on Section 110(5) of the U.S. Copyright Act, WT/DS160/R ze dne 15. června 2000. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds160_e.htm.

⁵³⁸ Tamtéž.

⁵³⁹ To má praktický význam nejen pro uživatele, ale především autory, aby mohli předpokládat, v jakých případech se týká bezplatná zákonná licence, čímž ztrácí nárok na odměnu.

⁵⁴⁰ srov. § 29 AutZ, který tento výklad výslovně zapovídá.

⁵⁴¹ OKEDIJI, Ruth. Toward an International Fair Use Doctrine. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2000, roč. 39, č. 1, s. 118.

⁵⁴² Viz UNITED STATES HOUSE OF REPRESENTATIVES. *Copyright Law Revision (House Report No. 94-1476)* [online]. 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: https://en.wikisource.org/wiki/Copyright_Law_Revision_%28House_Report_No._94-1476%29.

skutkově podobných případů, nic to nemění na skutečnosti, že otevřená výjimka typu *fair use* je právně neurčitá a abstraktní a neodpovídá proto zřejmě podmínce zvláštních případů tříkrokového testu.⁵⁴³

K druhému kroku testu týkajícímu se absence rozporu s normálním využíváním díla panel WTO uvedl, že výjimka je v rozporu s tímto kritériem, pokud umožňuje užití díla, které je v rozporu se způsobem, kterými nositelé práv běžně vytěžují majetková práva k dílu, a tím je významně zbavuje obchodních zisků.⁵⁴⁴ Výklad kritérií tříkrokového testu panelem WTO u druhého kroku souvisí s teorií, která říká, že výjimky a omezení se mají uplatňovat pouze tam, kde hrozí selhání licenčních mechanismů.⁵⁴⁵ Jinými slovy dle této teorie výjimky obecně a zvláště pak otevřené výjimky, které mají přicházet aplikačně na řadu až podpůrně, by se měly uplatňovat pouze tehdy, pokud je zřejmé, že není dána možnost užít díla se souhlasem (svolením) nositele práv. Za splnění tohoto předpokladu, kdy se otevřená výjimka uplatní až jako poslední možný prostředek (*ultima ratio*) můžeme říci, že druhý krok testu otevřená výjimka splňuje. Nelze však jako důvod pro tento závěr uvést skutečnost, že splnění kritérií otevřené výjimky se posuzuje případ od případu s významnou redukční (diskreční) pravomocí soudu, který zváží kritérium poctivosti, čímž výrazně omezí možný počet uplatnění otevřené výjimky. Jde totiž o něco jiného. Druhému kroku testu a celému tříkrokovému testu mezinárodně podléhají výjimky a omezení tak, jak jsou legislativně zachyceny ve vnitrostátním právním předpisu bez ohledu na přísný nebo naopak mírný výklad soudu, což je věc jiná. V opačném případě by si pak bylo možno představit výjimku povolující cokoli s argumentem, že požadavkům tříkrokového testu vyhovuje, neboť soudní praxe je k takové výjimce velmi přísná. Navíc k vlastnímu výkladu otevřené výjimky není oprávněn pouze soud, ale přísluší každému.

Ke třetímu kroku testu, který vyžaduje, aby vnitrostátní výjimka neodůvodněně nepoškozovala oprávněné zájmy nositele práva panel WTO uvedl, že nedůvodné poškození oprávněných zájmů nositelů práv nastává tehdy, pokud by bylo zřejmé, že nositelé práv by

⁵⁴³ Je však třeba říci, že mezinárodní kritérium zvláštních případů je volné kritérium, se kterým byla vyjádřena mezinárodní shoda, a proto v souladu s právní tradicí autorského práva USA může být výjimka *fair use* s prvním krokem testu souladná. Velmi záleží, jakým pohledem a při zohlednění čeho budeme předmětnou otázku posuzovat.

⁵⁴⁴ WTO Dispute Panel Report on Section 110(5) of the U.S. Copyright Act, WT/DS160/R ze dne 15. června 2000. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds160_e.htm.

⁵⁴⁵ BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. s. 42 – 162 .

měli v důsledku výjimky trpět významnou ztrátu licenčních příjmů.⁵⁴⁶ Pokud bychom i zde zohlednili teorii podpůrného uplatnění výjimky jako nejzazšího prostředku, zřejmě bychom došli ke stejnému závěru jako u druhého kroku testu, tedy že kritéria třetího kroku testu výjimka splňuje.

Ačkoli z analýzy rozhodnutí WTO panelu ve věci výjimky 110(5) CA mezi USA a EU jsme dospěli k závěru, že výjimka otevřeného typu (*fair use*) nenaplnuje první krok testu a druhý a třetí krok sice ano, ale s výhradou ke způsobu uplatňování této výjimky, otevřená výjimka nesplňuje tříkrokový test *jako celek*, neboť jednotlivé kroky testu je zapotřebí splnit kumulativně (zároveň). Pokud by tomu tak nebylo a výsledek tříkrokového testu se počítal podle počtu splnění jednotlivých kroků, pak by byl výsledek *opačný*. Z toho důvodu se již dříve i v současnosti řada akademiků snaží interpretovat tříkrokový test tímto způsobem, přičemž se odkazují na historický vývoj tříkrokového testu coby právně nezávazného a spíše doporučeného hodnotícího kritéria dle čl. 9 odst. 3 RÚB oproti závazné mezinárodní právní normě dle čl. 13 TRIPS.⁵⁴⁷ Tito zastánci výjimky otevřeného typu pak argumentují, že návrat k pojetí tříkrokového testu v RÚB by současné otazníky nad souladností této výjimky s mezinárodními závazky odstranil. Což jen dokládá, že otázka souladnosti otevřené výjimky a tříkrokového mezinárodního testu je nevyjasněná a spíše panují pochybnosti. Byť mnozí tvrdí opak.⁵⁴⁸ K hodnotovému návratu historicky zpět před účinností Dohody TRIPS se stavíme skepticky, neboť vývoj směrem k zavedení tříkrokového testu jako mezinárodního závazného pravidla měl za cíl posílit právní ochranu autorských práv, nikoli naopak, přičemž důvody byly zejména rozvoj digitálního prostředí a zamezení snadného a masivního porušování práv duševního vlastnictví. Opačný vývoj, byť zdůvodněn potřebou flexibility a pro-uživatelskými zájmy je s tím v rozporu a zřejmě by takový vývoj musel být vykoupěn paradigmatickou změnou v ochraně práv duševního vlastnictví i principech soudobého hospodářství, která dosud nenastala. Samozřejmě může být také věci dalšího rozhodování panelu WTO, jak se k této otázce dále postaví. Uvedli, jsme, že v řadě zemí je velký zájem o otevřenou výjimku, což předpokládá, že se pomalu upouští od kritického pohledu. Hledá se způsob, jak potřebu přijetí vnitrostátní otevřené výjimky legitimizovat. Navíc dosavadní

⁵⁴⁶ WTO Dispute Panel Report on Section 110(5) of the U.S. Copyright Act, WT/DS160/R ze dne 15. června 2000. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds160_e.htm.

⁵⁴⁷ Viz GEIGER, Christophe., et al. Towards a Balanced Interpretation of the "Three-Step Test" in Copyright Law. *European intellectual property review*, 2008, roč. 30, s. 492 – 495.

⁵⁴⁸ Viz SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. s. 31. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

selhání jiných členských států WTO požádat panel WTO o posouzení souladnosti otevřené výjimky *faire use* dle práva USA s čl. 13 dohody TRIPS vypovídá samo o sobě buď o obavě a nedostatku odhodlání nebo o lhostejnosti takový krok učinit. Reálně jsou proto oba scénáře.

5. 1. 2 Lidskoprávní dokumenty

Do jisté míry zvláštním paradox, na který je třeba upozornit, je potencionální rozpor mezi na jedné straně kvalitativními a kvantitativními požadavky na vnitrostátní úpravu výjimek a omezení vyjádřené mezinárodními závazky, zejména zmiňovanou mezinárodní dohodou TRIPS a lidskoprávními dokumenty upravujícími neomezenost svobody projevu. Z mezinárodního pohledu se jedná zejména o čl. 19 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a čl. 10 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod. Okolnost této možné kolize, kdy se na jedné straně žádá svoboda projevu, kterou lze omezit jenom výjimečně na základě zákona a z důvodu nezbytnosti v demokratické společnosti a na druhé straně kritéria tříkrokového testu, která realizaci svobody projevu v autorském právu brání. Argumentační linka vedená po čl. 10 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod může vést k závěru o legitimitě výjimky otevřeného typu. Hodnotově je to věci poměření mezi principy ochrany práv duševního vlastnictví v mezinárodním tříkrokovém testu a ochrany svobody projevu v lidskoprávních dokumentech. Argumentace tím či druhým směrem je tak možná. To, v čem může existovat hodnotový rozpor je, že zatímco USA s otevřenou výjimkou *fair use* zřejmě objektivně porušují tříkrokový test, a tím mezinárodní autorské právo, tak naproti tomu státy s uzavřeným katalogem mohou nepřiměřeně omezovat svobodu projevu. Třebaže uzavřený katalog výjimek je vnitrostátně upraven autorským zákonem, jak vyžaduje čl. 10 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod, není zaručeno, že v konkrétním případě nemusí být shledána nezbytnost takového omezení v demokratické společnosti, jakožto základní podmínka omezení svobody projevu. Evropský soud pro lidská práva již dříve několikrát rozhodnul, že vynucování autorského práva porušuje svobodu projevu, neboť dotčené ustanovení autorského zákona nebylo nezbytné v demokratické společnosti.⁵⁴⁹ Současně

⁵⁴⁹ Srov. např. posuzovaný rozpor § 78 autorského zákona Rakouska (zákon BGBl. No. 111/1936 ze dne 9. dubna 1936) a čl. 10 Úmluvy o ochraně základních práv a svobod v rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Verlagsgruppe News GmbH proti Austria*, sp. zn. 10520/02, ze dne 14. března 2007. Dále také např. ve věci stejného ustanovení rakouského autorského zákona viz rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vereinigung Bildender Künstler proti Austria*, sp. zn. 68354/01, ze dne 25. ledna 2007. Dále také rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *En l'affaire Ashby Donald et autres proti*

nastavený hospodářský směr v této otázce je více nakloněn ochraně výlučných autorských práv na úkor svobody projevu, což je dáno silným principem ochrany vlastnictví a majetku. Proto uvedená kolize nepředstavuje vyjma konkrétních případů praktický problém, a pokud ano, pak by měl být řešen spíše, nikoli však vždy, ve prospěch ochrany individuálních autorských práv. Argument ochrany svobody projevu je pak coby princip využitelný v opozici vůči tříkrokovému a obhajobě otevřené výjimky.

5. 2 Přijatelnost otevřené výjimky v kontinentálním právu

Rozmanitost výjimek a omezení v autorském právu je značná a snad nejvýraznější je právě rozdílnost mezi uzavřeným katalogem výjimek a omezení v kontinentálním autorském právu a otevřené výjimce v autorském právu USA. Již jsme uvedli, že otevřená výjimka v systému práva USA dává soudní moci nástroj, pomocí něhož může přímo v systému autorského práva zohlednit v kolizi stojící zájmy, a to i v reakci na časté technologické změny. Kontinentální autorské právo se svým uzavřeným katalogem na první pohled v tomto směru zaostává, neboť otevřenou výjimku nezná, a proto se nabízí otázka, zda by bylo vhodné po vzoru práva USA otevřenou výjimku zavést. K tomu se musíme zabývat otázkou, jak otevřená výjimka nachází své uplatnění v právu USA a hledat důvody, proč by kontinentální autorské právo mělo být o tento druh výjimky doplněno.

Předně je třeba říci, že míra flexibility otevřené výjimky v systému práva USA pohledem kontinentálního práva je značně relativní. Je tomu z důvodu, že právní systém USA je založen na tzv. obecném právu, jinak též soudcovském právu (*common law*), pro které je typické, že je tvořeno (profilováno) soudní mocí na základě precedenčních rozhodnutí, a proto zákonodárce často definuje pouze generální klauzuli, jejíž výklad a naplňování je svěřen soudu. Neznamena to ovšem, že by právo USA nebylo tvořeno rovněž pravidly, tzn. zákony a jinými právními předpisy, podobně jako v kontinentálním autorském právu. Avšak jak uvádí P. B. Hugenholtz a M. Senftleben, jejich povaha je ve srovnání s evropským zákonodárstvím jiná, a to v tom směru, že právní předpisy anglo-amerického práva jsou zpravidla velmi podrobné až technické, a proto vyvstává potřeba do nich zasadit otevřené abstraktní normy,

France, sp. zn. 36769/08, ze dne 10. ledna 2013, ve kterém je zvláště zdůrazněno, že vynucování autorského práva na úkor svobody projevu musí být nezbytné v demokratické společnosti a že nestačí konstatovat porušení autorského práva na základě tříkrokového testu, ale soud má povinnost automaticky a vždy vážit kritérium svobody projevu jako vnějšího limitu.

kteřé mohou být soudně naplněny a využity v reakci na konkrétní skutkové okolnosti.⁵⁵⁰ Naproti tomu evropské zákonodárství je typické tím, že právní normy jsou relativně určité, ale je jich početně méně, přičemž každá z nich dovoluje určitou míru diskrece, a z toho důvodu jsou otevřené normy v evropském zákonodárství spíše výjimkou.⁵⁵¹ V tomto směru panuje odvěký teoretický spor mezi zastánci podrobných právních předpisů (tzv. kuchařek) a zastánců předpisů obecných. Přitom ani jeden směr není ideální. Evropský zákonodárce proto musí vždy volit cestu mezi těmito odlišnými směry. Výhodou podrobnější právní úpravy, tedy i přesnějších pravidel je zpravidla větší míra právní jistoty a mnohdy i možnost uspořádat právní poměry výkladem právní normy bez ingerence soudní moci. Oproti tomu výhodou obecné úpravy je, že umožňuje soudu více zohlednit individualitu případu, což je účelné ve zvláště obtížných případech (*hard cases*). Ani v právu USA nakonec nepanuje ohledně otevřené výjimky v tomto směru shoda a někteří akademici navrhuje zpřesnění jejich kritérií.⁵⁵²

Míru flexibility otevřené výjimky rovněž relativizuje jí se týkající judikatura, která je sice bohatá, ale zároveň roztržštěná. Rozhodovací praxe i odůvodnění rozhodnutí okrskových soudů, odvolacích soudů i Nejvyššího soudu jsou značně odlišná, a to i ve skutkově podobných případech. Proto je obtížné provést její ucelenou analýzu. V porovnání s tím, by se mohlo zdát, že judikatura v zemích kontinentálního autorského práva posuzující případy na základě uzavřeného katalogu výjimek si bude stát jinak, ale není tomu tak. Jednotný přístup výkladu výjimek a omezení neexistuje ani v kontinentálním autorském právu. Nejen že panuje výrazné odlišnosti v jednotlivých evropských zemích, ale výkladové rozdíly jsou i na vnitrostátní úrovni. Záruky, kterými by bylo možno jednotný výklad zajistit, proto neexistují ani v kontinentálním autorském právu. I při striktně normativním přístupu směřujícímu k jednotnému výkladu se vždy najdou odlišné názory, a tím i vybočující výsledná soudní rozhodnutí. Proto jak pojem *flexibility* v právním systému USA, tak i pojem *jistoty* v případě systému kontinentálního autorského práva, jsou relativní. Je proto otázkou, co by se vůbec změnilo, v případě doplnění kontinentálního práva o otevřenou výjimku.

Soudy kontinentálního autorského práva mohou v případě potřeby zapojit do svých úvah a odůvodnění rozhodnutí vnější limity autorského práva. Dokonce jsou k tomu ze

⁵⁵⁰ HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. [online]. [cit. 2015-06-05]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=1959554>.

⁵⁵¹ Tamtéž, srov. např. generální klauzuli nekalé soutěže dle § 2976 ObčZ. Také tříkrokový test dle § 29 AutZ je otevřenou normou.

⁵⁵² Viz SAMUELSON, Pamela. Unbundling Fair Uses. *Fordham Law Review*, 2009, roč. 77, č. 5, s. 2537 – 2621.

zákona povinny.⁵⁵³ Lze proto říci, že nástroje flexibility jsou dány i zde. Dokonce můžeme říci, že ačkoli vystoupení ze systému autorského práva a zhodnocení vnějších limitů za situace, kdy nelze případ rozhodnout na základě výslovného ustanovení ani právního předpisu, kterého se případ týká, mělo být pro soudy příkladem, je tím do jisté míry podlomena zmiňovaná jistota, dle mnoha názorů typická pro kontinentální autorské právo. Na druhé straně vývoj směrem k hledání řešení v poměřování principu autorskoprávní ochrany a vnějších limitů nevznikl náhodou, ale jako skutečná potřeba posoudit případy neřešitelné uvnitř systému autorského práva. To vše může naznačovat, že i kontinentální autorské právo by mělo být doplněno o otevřenou výjimku. Ovšem zřejmou výhodou poměřování principu autorskoprávní ochrany a vnějších limitů je skutečnost, že již není podřízeno tříkrokovému testu, zatímco otevřená výjimka ano.

Chce se proto říci, že nesdílíme představu otevřené výjimky jako nástroje vhodného pro kontinentální právní úpravu autorského práva a rovněž odmítáme názor, že pokud bude zasazena do prostředí kontinentálního autorského práva, bude znamenat výrazně jiné rozhodovací možnosti a přinášet jiné rozhodovací výsledky než právní úprava současná. Ochrannářsko-uživatelská očekávání by v tomto směru zřejmě zůstala nenaplněna. V čem bude odlišné rozhodnutí soudce, který na otevřenou výjimku uplatní kritéria tříkrokového testu, stejně jako je uplatňuje na výjimky uzavřeného katalogu? Odpověď je v ničem, neboť obojí povede ke stejnému výsledku. Proto pokud by v budoucnu došlo k zavedení otevřené výjimky do systému kontinentálního autorského práva, ničeho výrazného by tato výjimka nezměnila. Snad krom toho, že by se pojmově jednalo o vnitřní limit autorského práva (limit v užším smyslu) začleněný v autorskoprávním systému podléhající však tříkrokovému testu, čímž by se mohla omezit potřeba v právně nepředvídaných obtížných případech uplatňovat při posouzení vnější limity. Potřebnost otevřené výjimky proto není věcí určité výjimky, ale právního prostředí, kultury a tradici v jakém historicky vznikla a v jakém se může uplatňovat. Tím nechceme nijak zpochybňovat význam otevřené výjimky, která na příkladu výjimky *fair use* v autorském právu USA, kde slouží k dosažení vyváženosti mezi autorských právem a vnějšími limity.

Otevřená výjimka v kontinentálním autorském právu by nicméně znamenala další krok ke sblížení s autorským právem USA, což lze hodnotit převážně pozitivně. Otevřená výjimka je bezpochyby působivý koncept a celosvětový zájem o něj proto není překvapivý. Pokud by

⁵⁵³ Srov. § 10 odst. 2 ObčZ, v zahraničí § 1 ZGB (švýcarský občanský zákoník).

však nedošlo k dalším koncepčním změnám⁵⁵⁴ v systému kontinentálního autorského práva, implementace otevřené výjimky se jeví jako neúčelná, s možnými nechtěnými následky.⁵⁵⁵

5. 2. 1 Polootevřená výjimka v Evropském autorském zákoníku

Skutečnost, že prostá implementace otevřené výjimky do systému kontinentálního autorského práva by nebyla vhodná, byla zohledněna při tvorbě Evropského autorského zákoníku,⁵⁵⁶ který má sloužit jako referenční rámec pro další harmonizaci a sjednocování autorského práva v evropských zemích. Ačkoli tento rámec nemá být závazný, týká se pouze nejdůležitějších částí autorského práva a není souladný s evropsko-unijním autorským právem, může ovlivnit další zákonodárně-politické kroky v oblasti evropského autorského práva.

Koncepce výjimek a omezení Evropského autorského zákona je založena na katalogu výjimek doplněného o polootevřenou výjimku. Její částečná otevřenost je dána tím, že tato výjimka upravená v čl. 5 odst. 5 umožňuje analogické uplatnění všech výjimek a omezení (limitů v užším smyslu) obsažených v Evropském autorském zákoníku, a to ať již jde o výjimky úplatné, bezplatné včetně vyhovění kritériím tříkrokového testu. Je přitom založena na otevřených kritériích tříkrokového testu. Nicméně i v případě tohoto druhu výjimky vyvstává otázka nad souladností s mezinárodním tříkrokovým testem dle čl. 13 TRIPS. Potíž této polootevřené výjimky založené na příkazu analogické aplikace je také skutečnost, že by zřejmě mohly vznikat výkladové problémy, na základě analogie jaké konkrétní výjimky se má případ posoudit. J. C. Ginsburg k tomu uvádí, že není jasné, zda například projekt Google Books, v původním názvu Google Print, často zejména v odborném periodiku též pod názvem Google Book Search, který byl poprvé veřejnosti představen v říjnu roku 2004 na Frankfurtském knižním veletrhu, se má na základě polootevřené výjimky analogicky posoudit jako výjimka pro svobodný přístup k informacím dle čl. 5. 2 nebo jako výjimka pro dosažení

⁵⁵⁴ Srov. např. význam a role soudnictví, právní tradice, význam precedentů pro tvorbu práva, obecné požadavky na autorskopravní ochranu.

⁵⁵⁵ Podobně viz KUR, Annette. Of Oceans, Islands, and Inland Water – How much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test?. *Richmond Journal of Global Law and Business*. 2009, roč. 8, s. 299.

⁵⁵⁶ *European Copyright Code* [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.copyrightcode.eu/>.

politických, sociálních a kulturních cílů dle čl. 5. 3.⁵⁵⁷ J. C. Ginsburg si rovněž všímá relativity kritéria flexibility v případě této výjimky, kdy v závislosti na konkrétním postoji hodnotitele záleží, zda bude chápána jako pokroková výjimka nebo naopak jako nebezpečí pro ochranu výlučných autorských práv.

Celkově se pak zdá být navržený rámec výjimek a omezení výraznou právní anomálií. Například zmíněný čl. 5. 2 umožňující užití díla pro účely výkonu svobody projevu a informací, který zahrnuje citaci (celých) zveřejněných děl.⁵⁵⁸ Perspektivou kritérií RÚB ve vztahu k citaci,⁵⁵⁹ si lze obtížně představit slučitelnost rozšiřujícího výkladu užití citace či výluky pro analogická užití, aniž bychom přitom poměřovali vnější limity k autorskému právu.

5. 3 Jiné vhodné řešení k otevřené výjimce

Z výše uvedeného plyne, že současné kontinentální právo nevyžaduje zavedení otevřené výjimky. Tím však nelze říci, že by současný právní stav v oblasti výjimek a omezení nevyžadoval bližší sledování a doplnění o vhodné další výjimky, které jsou potřebné k zajištění rozličných lidských potřeb.⁵⁶⁰ Hlavní potíží, z hlediska českého právního prostředí je, že systém uzavřeného katalogu výjimek a omezení sám umožňuje dostatečnou míru flexibility, která ale často není dostatečně využívána. A dále pak i rezervovanost vůči hledání řešení a vážení jiných přirozených práv mimo systém autorského práva, pokud autorský zákon případ výslovně neupravuje. Někdy se zvláště v akademických diskuzích zapomíná, že autorské právo je omezitelné a že výjimky a omezení jako limity v užším smyslu nejsou všeho spasitelné, ale postačují pouze k řešení typových, tedy nejčastějších případů. V případě potřeby je namístě vzít v úvahu i jiné principy než je ochrana výlučných autorských práv. Jsou již dnes proto známá rozhodnutí, která vzala v úvahu např. čl. 10 Úmluvy o ochraně

⁵⁵⁷ GINSBURG, C. Jane. European Copyright Code - Back to First Principles (with Some Additional Detail). *Columbia Public Law Research Paper No. 11-261*, 2011, s. 25 – 26. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1747148.

⁵⁵⁸ Srov. pozn. č. 50 *European Copyright Code* [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.copyrightcode.eu/>.

⁵⁵⁹ Srov. čl. 10 odst. 1 RÚB, dle kterého jsou z citace díla povoleny pouze, pokud jsou v souladu s poctivými zvyklostmi a v rozsahu odůvodněném sledovaným účelem.

⁵⁶⁰ Srov. např. výjimku pro parodii, karikaturu, parafrázi a koláž.

lidských práv a základních svobod⁵⁶¹ nebo obecně veřejný zájem⁵⁶² či konkludentní souhlas.⁵⁶³

Z hlediska politicko-zákonodárského pak lze říci, že flexibilitu, lze nalézt v každém prvku autorského práva, včetně obecných limitů. Netýká se proto pouze výjimek a omezení. Ačkoli ty bývají středem největšího zájmu. Flexibilnější právní model autorského práva proto může spočívat i ve změně obecných limitů například připuštěním vyčerpání práva v digitálním prostředí, zkrácením doby trvání majetkových autorských práv a mnohém dalším. Flexibility právního modelu lze dosáhnout i rozšiřujícím výkladem jednotlivých institucí, což se opět netýká pouze výjimek a omezení. Také je třeba říci, že zákonodárně není v evropsko-unijním prostoru odepřena možnost upravit i v souladu s informační směrnicí jednotlivé výjimky uzavřeného katalogu širěji, než je tomu dosud či vnitrostátně implementovat ty, které dosud implementovány nebyly, ačkoli je informační směrnice předpokládá. O tom svědčí značná variabilita výjimek a omezení v jednotlivých členských státech EU, kdy skoro nelze hovořit o harmonizaci a už vůbec ne o jednotnosti.

Díky výjimek a omezení v informační směrnici proto považujeme za flexibilní, která dává vnitrostátní možnost volby jednak co do výběru katalogu výjimek, ale také možnost je vnitrostátně provést přísněji než stanoví relativně volná dikce výjimek v informační směrnici. Podstatné je zmínit, že informační směrnice upravuje pouze výjimky z celkem tří práv – práva na rozšiřování, rozmnožování a sdělování veřejnosti. Výjimky z ostatních práv např. práva na zpracování díla, půjčování, pronájem, proto nejsou dotčeny. Další prostor spatřujeme i v čl. 9 informační směrnice, dle kterého směrnici nejsou dotčena ustanovení týkající se např. patentových práv, ochranných známek, práv týkajících se průmyslových vzorů, užitečných vzorů, topografií polovodičových výrobků a dalších. Případně i v čl. 5 odst. 3 písm. o) týkající se zachování výjimek pro užití v jiných případech menšího významu. Je zřejmé, že transpozice informační směrnice přináší spíše než vnitrostátní harmonizaci *vnitrostátní volnost* členským státům. O širokých možnostech evropského zákonodárce na poli výjimek a omezení dle informační směrnice pak podrobně hovoří ve své zprávě i P. B. Hugenholtz a M.

⁵⁶¹ Viz Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci sp. zn. 1 BvR 825/98 ze dne 29. června 2000, („Germania 3“), rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska ve věci sp. zn. 33 IIC 994 ze dne 12. června 2001, („Medienprofessor“), rozhodnutí Okrskového soudu v Paříži ve věci sp. zn. 184 RIDA 374 ze dne 23. února 1999, rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu ve věci sp. zn. 99/1040 ze dne 4. září 2003.

⁵⁶² Viz rozhodnutí Odvolacího soudu v Londýně ve věci *Hyde Park Residence Ltd proti Yelland & Ors*, EWCA Civ 37, ze dne 10. února 2000.

⁵⁶³ Viz rozhodnutí Spolkového soudního dvora ve věci sp. zn. ZR 69/08 ze dne 29. dubna 2010.

Senftleben.⁵⁶⁴ Ačkoli tato volnost může být vítaná, je třeba upozornit, že se prostřednictvím informační směrnice nepodařilo dosáhnout harmonizace v oblasti výjimek a omezení. Na druhé straně, ne všechny výjimky ovlivňují jednotný vnitřní trh ve stejné míře a nelze proto vnucovat členským státům jejich sjednocování, pokud proto chybí společný, nejlépe hospodářský důvod. Některé výjimky jsou pak také dotčeny vnitrostátními kulturními vlivy, což úspěšnou harmonizaci rovněž ztěžuje. Z těchto důvodů se zdá proto správné, když informační směrnice stanoví volnější hranice, v rámci nichž členské státy mohou výjimky a omezení upravit. Nabízí se však úvaha o možné transpozici výjimek v jejich přesném znění dle informační směrnice, která by jednak přispěla k harmonizaci výjimek v členských státech a zároveň otevřela širší prostor jejich uplatnění.

Velkou roli z hlediska výkladu autorského práva, a tím i možnost ovlivnit názorové mínění o flexibilitě či rigidnosti systému výjimek a omezení a úvahám o potřebě zavádět jiná řešení mají soudy či obecně soudní moc, coby státní služba veřejnosti. Jestliže existuje kvalitní právní doktrína uplatňovaná soudy, nezáleží již toliko na kvalitě zákona. Řadu nedostatků lze překonat či zmírnit výkladem. Teprve v situaci, kdy výklad selhává, nejčastěji v důsledku absence kvalitní doktríny, je na místě měnit právní předpisy. V tomto směru je příkladné zejména rakouské a německé, ale švýcarské civilní právo, kdy tyto civilní kodexy byly přijaty v předminulém století, švýcarský na počátku minulého století, v historicky naprosto odlišných společenských reáliích včetně jiných politických zřízení, než které platí dnes, a přesto se oba zákony podařilo díky kvalitnímu soudnímu výkladu základních principů - zejména poctivosti, privátní autonomie či ochrany slabší strany, udržet aktuální dodnes. Domníváme se, že právě v tomto ohledu je třeba hledat a posuzovat kritérium flexibility, po kterém je dnes poptávka, a tomu přizpůsobovat právní řešení. Vybavenost českého soukromého práva moderním ObčZ po vzoru těchto zahraničních právních úprav může v tomto ohledu pomoci i správnému a potřebnému výkladu autorského práva.

5. 4 Závěr kapitoly

⁵⁶⁴ HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. [online]. [cit. 2015-06-05]. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=1959554>., HUGENHOLTZ, P. Bernt. Why the Copyright Directive is Unimportant, and Possibly Invalid. *European Intellectual Property Review*, 2000, roč. 11, s. 501 – 502. P. B. Hugenholtz opakovaně uvádí, že informační směrnice pravidla neharmonizuje, neusnadňuje volný pohyb zboží a služeb a nebrání narušování hospodářské soutěže.

Přítomnost otevřené výjimky ve vnitrostátní právní úpravě může být výhodná z hlediska možnosti řešení obtížných případů nástrojem přímo v systému autorského práva. Provedená analýza ozřejmila, že prototypem otevřené výjimky je výjimka *fair use* dle autorského práva USA a je pro ni typická abstraktní hypotéza. Otevřenou výjimku nepřestavuje výjimka *fair dealing* vyskytující se v některých zemích anglo-amerického práva, třebaže legislativní změny a výklad v některých zemích tuto výjimku výjimce otevřeného typu přibližují, zejména v Kanadě. Kontinentální autorské právo pak setrvává u konceptu uzavřeného katalogu výjimek a omezení. Současnou potíží otevřené výjimky je právní nejistota, zda tato výjimka splňuje kritéria mezinárodního tříkrokového testu tak, jak je upraven v čl. 13 TRIPS. Celosvětově se však objevují tendence v některých zemích směrem k implementaci otevřené výjimky do vnitrostátního práva, čímž se této výjimce postupně dostává světové přijatelnosti.

Na základě provedené analýzy jsme došli k závěru, že otevřená výjimka nespĺňuje kritérium prvního kroku tříkrokového testu. Druhé a třetí kritérium splňuje. Z tohoto důvodu a dále pak z důvodu, že lze obtížné případy řešit metodou poměrování v kolizi stojících právních principů, jsme nedospěli k závěru, že by bylo vhodné a potřebné vnitrostátně v rámci kontinentálního autorského práva, a tedy ani v systému autorského práva České republiky, otevřenou výjimku upravit. Dále pak i z důvodu, že nelze jednoznačně říci, že by otevřená výjimka v našem právním prostředí byla sama o sobě způsobilá více zohlednit individualitu případu, a tím více reflektovat uživatelský zájem. Naopak vyplývá, že i výjimky uzavřeného katalogu lze vyložit jak volněji, tak přísněji. Doporučením může být doslovné převzetí výjimek a omezení z informační směrnice do vnitrostátní právní úpravy.

Nezanedbatelným je i poznatek, že uplatnění otevřené výjimky, byť pojmově jde o vnitřní limit v užším smyslu (výjimku), spočívá v poměrování (zohlednění) vnějších limitů stojících vně systému autorského práva. Oproti tomu uplatnění výjimek a omezení v kontinentálním systému práva je omezeno pouze dovnitř systému autorského práva. To má nepochybně ty konsekvence, proč Nejvyšší soud USA odmítá argumenty založené na přímém uplatnění vnějších limitů a odkazuje na doktrínu *fair use*.⁵⁶⁵ V případě evropských soudů se rozdílně od toho při řešení konkrétních případů otevírá primárně cesta teleologického výkladu

⁵⁶⁵ Právo svobody projevu zaručené v Prvním dodatku Ústavy Spojených států amerických lze aplikovat pouze v případě výjimky z autorskopravní ochrany (*fair use*). Viz rozhodnutí Okrskového soudu Severní Kalifornie ve věci *Walt Disney Productions proti Air Pirates*, 345 F.Supp. 108, ze dne 7. července 1972. Dále ke stejnému závěru srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003, rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Harper & Row proti Nation Enterprises*, 471 U.S. 539, ze dne 20. května 1985.

výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany obsažených v AutZ včetně použití analogie. Pokud však případ nelze řešit analogicky podřazením pod jinou výjimku, pak je třeba automaticky vážit kritérium svobody projevu na základě čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s čl. 17 LZPS jako vnějšího limitu prostřednictvím metody poměrování právních principů. Není proto příznačné tvrdit, že by kontinentální právní úprava autorského práva byla nedostatečná k řešení komplexních právních problémů a neschopná reagovat na vývoj společensko-technologického prostředí. Překážkou kontinentálního práva je leda vzdor výše popsanému přístupu, který historicky plyne z pojetí přirozeného práva autorského a zejména ochrany vnitřního sejetí díla s autorem, tedy především z tradičně silné ochrany osobnostních práv (příp. historicky osobnostněmajetkového celku). I výkon osobnostních práv, jakož i práv majetkových, je dnes již oproti tomu nezbytné vnímat v reáliích ostatních práv, coby vnějších limitů, a to bez ohledu na to, jak na tyto otázky nahlížela dřívější doktrína či praxe.

6 Systém výjimek a omezení v české právní úpravě

Právní úprava limitů v užším smyslu (výjimek a omezení) se v jednotlivých právních úpravách celosvětově liší a není jednotná ani v členských státech EU. Rozdílný je přitom jak počet jednotlivých výjimek, tak jejich druhy i konkrétní odlišnosti dané odlišným právním systémem či tradicí toho kterého státu. Lze přitom hovořit o různých systémech výjimek, tj. omezení výlučných autorských práv. Cílem této kapitoly je rozčlenit jednotlivé výjimky dle jejich účelu v české právní úpravě a vytvořit tak několik množin složených z jednotlivých výjimek, přičemž všechny výjimky v rámci jedné množiny bude spojovat společný účel. Věříme, že touto metodou se podaří vytvořit právně-systematický základ pro porovnání jednotlivých druhů výjimek a omezení. Vyházíme přitom z předpokladu, že i přes vnitrostátní rozdílnosti výjimek a omezení, je možné shledat vzájemné podobnosti, společné rysy, účel, kterým jsou výjimky a omezení vedeny, a tedy zdůvodnění jejich potřebnosti. Cílem je představit systematická kritéria, podle kterých lze jednotlivé výjimky třídit a porovnávat. Tento systematický přístup představila nedávno ve své stati P. Samuelson,⁵⁶⁶ která dle něj systematicky roztřídila výjimky a omezení dle práva USA celkem do devíti skupin. Záměrem je představit obdobné roztřídění dle účelu výjimek z hlediska českého autorského práva. Nedržíme se však striktně jí představených kategorií, které více reflektují systém autorského práva USA, z něhož i předmětná studie vychází. Namísto toho rozdělíme výjimky do šesti skupin, které postačují pro jakákoli mezinárodní srovnání. Jako zbytné se totiž jeví zejména kategorie pro výjimky přijaté z politických důvodů a samostatná kategorie pro flexibilní výjimku, kam P. Samuelson zařadila jedinou, a sice otevřenou výjimku *fair use*, kterou česká právní úprava nezná. Navíc flexibilita výjimky nemůže být jejím samostatným účelem. Naproti tomu se lze převzít kategorie, kterými jsou např. podpora autorské tvorby, veřejný informační zájem či sociální zájem. Současně je rovněž cílem kapitoly zanalyzovat českou rozhodovací praxi co do jednotlivých výjimek a analyzovat a srovnat právní úpravu týkající se výjimky pro parodii, karikaturu, parafrázi a další způsoby transformativního užití původního díla.

⁵⁶⁶ SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. 40 s. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

6. 1 Historický vývoj systému výjimek a omezení

Výjimky a omezení z autorského práva, jak je chápeme v dnešním autorském právu, se na území České republiky poprvé systematicky objevily až v zákoně č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském), a to jako tzv. dovolená užití k jednotlivým druhům děl. Do té doby nebylo nutné právně detailně upravovat výjimky a omezení, neboť samotná autorská (původská) práva byla vymezena úzce. V dnešní době je situace zcela jiná, což souvisí s právně-společenskou expanzí významu autorských práv a významu, který je přiznáván tvořivé duševní činnosti a nehmotným statkům vůbec. Dříve, když autorská práva byla vymezena úzce, nebylo nutné ani výjimky a omezení zvláště upravovat. Nebylo známo digitální prostředí a autorské právo tak reflektovalo pouze nakládání s díly zachycenými na hmotných nosičích. V § 23 autorského zákona z roku 1926 byla např. upravena výjimka pro citaci literárního díla, rozmnožování pro osobní potřebu či užití k výukovým účelům. Dále v § 29 platily tytéž výjimky pro hudební díla a dle § 33 pro díla výtvarného umění. Upraveno bylo rovněž v § 33 odst. 4 vytvoření rozmnoženiny či napodobeniny díla umístěného na veřejném prostranství. Dodejme, že již v té době obecná doba trvání autorského (původského) práva končila uplynutím padesáti let po smrti autora (původce).⁵⁶⁷

Dle následné právní úpravy představované zákonem č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), do které se již projevila sovětská právní věda s důrazem na roli institucí a organizací, na něž mohla být převáděna majetková práva⁵⁶⁸ a orgánů státní správy (ministerstva kultury), které povolovalo užití díla i proti vůli autora,⁵⁶⁹ již byly výjimky a omezení vyčleněny jednotně pro všechny kategorie děl, mezi něž nově patřila i díla filmová,⁵⁷⁰ do několika po sobě systematicky jdoucích ustanovení. Tato byla vnitřně rozčleněna do tří skupin. První skupinu tvořily výjimky plynoucí ze zákona, tj. zákonné výjimky a omezení, druhou skupinu svolení udělené autorem a třetí svolení udělené s úředním povolením, tj. ministerstvem kultury. Úřední povolení představovalo nucenou licenci, která se mohla uplatnit v případech, kdy nositel práv bez závažné příčiny odmítal udělit souhlas

⁵⁶⁷ Ust. § 38 zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).

⁵⁶⁸ Srov. např. § 26 zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon). Relevantní v tomto období byla zejména nauka a teorie Š. Lubyho viz např. LUBY, Štefan. Problém legislatívnopolitickéj systemizácie osobných a osobnomajetkových práv. *Právny obzor*. 1964, roč. 47, č. 4, s. 193 – 209.

⁵⁶⁹ Srov. § 22 zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon).

⁵⁷⁰ Srov. § 2 odst. 2 písm e) zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon).

s užitím díla nebo jej nebylo možné opatřit. Smysl této nucené licence spočíval ve zmírnění negativních jevů, kterými jsou např. tzv. osiřelá díla, pro něž byla zákonná výjimka v současném AutZ zavedena skoro nedávno a nikoli kompletně.⁵⁷¹ Nucená licence byla v současném moderním autorském právu upuštěna pro nadbytečnosti, ale také s ohledem na vůdčí zásadu soukromého práva privátní autonomii, dle které je úřední zásah státní moci ve věci svolení s užitím díla nejzazším prostředkem podobně jako např. vyvlastnění v oblasti věcných práv. Pokud se má dít, pak jedině na základě zákona, ve veřejném zájmu a za náhradu.⁵⁷² AutZ v současnosti nucené licence nezná, neboť upravil jiné právní instituce např. rozšířenou kolektivní správu, pomocí kterých lze dosáhnout téhož, ale mírněji (nikoli „nuceně“).⁵⁷³ Ze zákonných výjimek a omezení byly zastoupeny výjimka pro užití cizího námětu k vytvoření nového díla (kromě zpracování), výjimka užití pro osobní potřebu, citace (malá i velká), užití díla při výuce, zpravodajská licence, otištění textu k hudebnímu dílu pro nediadelní provozování hudebního díla, zhotovení napodobeniny díla umístěného na veřejném prostranství, otištění v katalogu veřejné sbírky nebo výstavy vyobrazení výtvarného díla, veřejné vystavování díla ve vlastnictví uživatele, licence pro fotografickou podobiznu.⁵⁷⁴ Zvláštní zákonná výjimka platila pro podnik vysílající zveřejněné dílo rozhlasem nebo televizí.⁵⁷⁵

Současnému AutZ předcházející zákonná úprava autorského práva dle zákona č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon) oproti autorskému zákonu z roku 1953 obsahovala podrobnější systém výjimek a omezení. Autorský zákon z roku 1965 v tomto ohledu výrazně navázal na předchozí autorský zákon, a to zejména tím, že řadu výjimek doslovně převzal a další nové do katalogu výjimek zařadil.⁵⁷⁶ Nutno říci,

⁵⁷¹ Srov. zákon č. 228/2014 Sb., kterým se mění zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 151/1997 Sb., o oceňování majetku a o změně některých zákonů (zákon o oceňování majetku), ve znění pozdějších předpisů ze dne 23. 9. 2014.

⁵⁷² Srov. čl. 11 odst. 4 LZPS.

⁵⁷³ Právní instituce nucené licence není v současnosti AutZ známý, nicméně v minulosti jej znal např. následný zákon č. 35/1965 Sb. (autorský zákon), který v § 18 upravoval nucenou licenci překladatelskou nebo také předchozí zákon č. 218/1926 Sb. (autorský zákon), který v § 16a upravoval nucenou licenci pro rozhlasové vysílání. V mezinárodním právu autorském najdeme stále nucenou licenci překladatelskou v čl. V odst. 2 VÚAP, která stanoví členským státům možnost tuto nucenou licenci zavést, či dále i čl. 30 odst. 2 RÚB, který stanoví přístupujícím státům možnost učinit výhradu týkající se překladů do vlastního jazyka. Nucené licence tak nejsou duševnímu vlastnictví neznámé, ačkoli v Česku na vnitrostátní úrovni se s nimi v současnosti lze setkat pouze v oblasti práv průmyslových např. v § 20 zákon č. 527/1990 Sb. o vynálezech a zlepšovacích návrzích. Viz TELEČ, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 55.

⁵⁷⁴ Srov. § 17 odst. 1 písm. a) – j).

⁵⁷⁵ Srov. § 18 zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon).

⁵⁷⁶ Srov. § 15 zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

že za dobu relativně dlouhé účinnosti autorského zákona z roku 1965 nebyly do 31. 5. 1990 upraveny žádné výjimky ve vztahu k počítačovým programům. Ty byly až následně včleněny novelou na základě zákona č. 89/1990 Sb. Jednalo se o § 15 odst. 4, který nově umožnil zhotovit provozní, archivní a náhradní rozmnoženinu počítačového programu v reakci na rozšíření tohoto druhu děl. Výjimky pro počítačové programy poté následně ještě ke konci účinnosti autorského zákona z roku 1965 dostaly změn, a to na základě zákona č. 86/1996 Sb. Touto novelou byly výjimky pro počítačové programy nově více strukturovány v § 15 odst. 4 písm. a), b), c), které umožnily zhotovit rozmnoženinu nově ke zjištění informací nezbytných k dosažení funkčního spojení dvou nebo více počítačových programů (reverzní inženýrství). Nově také byly doplněny výjimky pro zkoušení funkčnosti programu⁵⁷⁷ a provedení oprav a změn směřujících k odstranění vady počítačového programu.⁵⁷⁸ V katalogu ostatních výjimek přibyla výjimka pro zdravotně postižené,⁵⁷⁹ výjimka pro rozebraná díla⁵⁸⁰ a výjimka pro veřejně přístupné instituce.⁵⁸¹ Oproti katalogu výjimek dle autorského zákona z roku 1953 byly ostatní výjimky převzaty doslovně či zpřesněny, avšak bez zásadních změn. Nucená licence pak byla upravena pro případy překladu děl cizích státních příslušníků do českého jazyka.⁵⁸² Obecná doba trvání autorského práva byla až do konce účinnosti autorského zákona z roku 1965 zachována na dobu života a padesáti let po smrti autora.

Současný AutZ na dříve účinné autorské zákony v oblasti struktury a propracovanosti výjimek a omezení nenavázal. Pro katalog výjimek a omezení byl vyčleněn Díl 4 Hlavy I AutZ, do kterého byl katalog včleněn. Výjimky a omezení týkající se nakládání s počítačovým programem pak byly vyčleněny do dílu 7 AutZ týkajícího se zvláštních ustanovení o některých dílech, kam počítačové programy z důvodu velkých odlišností patří. Poprvé již od počátku účinnosti AutZ upravoval tříkrokový test, neboť AutZ vycházel moderně z evropských i mezinárodních poměrů. Tento tříkrokový test,⁵⁸³ ale v době přijetí AutZ nebyl téhož znění, jako je tomu dnes, které bylo přijato až později na základě implementace informační směrnice v souvislosti s požadavkem na uplatňování výjimek a omezení. Stalo se tak na základě zákona č. 216/2006 Sb. ze dne 25. 04. 2006, který

⁵⁷⁷ Srov. § 15 odst. 5 zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁵⁷⁸ Srov. § 15 odst. 6 zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁵⁷⁹ Srov. § 15 odst. 2 písm. k) zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁵⁸⁰ Srov. § 15 odst. 2 písm. j) zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁵⁸¹ Srov. § 15 odst. 3 písm. b) zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁵⁸² Srov. § 18 zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon).

⁵⁸³ Srov. § 29 AutZ ve znění do 21. 5. 2006.

zapracoval informační směrnici, jakož i řadu dalších směrnic,⁵⁸⁴ a to v souvislosti s přistoupením České republiky k EU.⁵⁸⁵ Z počátku účinnosti AutZ byla odlišná i skladba výjimek a omezení. Některé výjimky nebyly upraveny vůbec, jiné byly odlišného znění, než v jakém jsou upraveny dnes. Předně byly zařazeny zcela nové výjimky. Příkladem výjimka pro rozmnožování na papír nebo na podobný podklad tzv. volné užití (§ 30a), výjimka pro užití díla v souvislosti s představením přístroje zákazníkovi (§ 30b), licence pro dočasné rozmnoženiny (§ 38a), licence pro fotografickou podobiznu (§ 38b), nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c), licence k dílům užitého umění a dílům, architektonickým (§ 38d), licence pro sociální zařízení (§38 e), provozování společné domácí antény (§ 38 f).

Spolu s tím došlo rovněž ke změně a propracování obsahu stávajících výjimek včetně změn jejich označení. Jednalo se o volné užití (užití pro osobní potřebu § 30), citaci (§31), propagaci výstavy uměleckých děl (§ 32), užití díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33), úřední a zpravodajskou licenci (§34), užití díla v rámci občanských či náboženských obřadů nebo v rámci úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, v rámci školních představení a užití díla školního (§ 35), knihovní licenci (§ 37), licenci pro zdravotně postižené (§ 38), užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii jeho vystavením (§ 39).

Výjimky ve vztahu k užití počítačových programů byly rovněž dotčeny výše uvedenou novelou, která přinesla i v § 66 AutZ změnu stávajících a doplnění nových výjimek, a to v souvislosti s implementací směrnice o právní ochraně počítačových programů. Další již jen drobná jazyková nikoli významová obměna se týkala odstoupení pro změnu přesvědčení autora, a to v souvislosti s rekodifikací soukromého práva.⁵⁸⁶

⁵⁸⁴ Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s právem autorským, v platném znění, směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu, směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany práva autorského a určitých práv s ním souvisejících, v platném znění, směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází., směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětůný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o dodržování práv duševního vlastnictví.

⁵⁸⁵ Srov. Mezinárodní smlouvu ze dne 16. 4. 2003 uzavřenou mezi členskými státy EU a Českou republikou a ostatními přístupujícími státy o přistoupení k Evropské unii, sděl. č. 44/2004 Sb. m. s.

⁵⁸⁶ Srov. zákon č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva.

V případě ostatních výjimek je následná změna historicky spjata až s okamžikem implementace směrnice o osiřelých dílech,⁵⁸⁷ která znamenala včlenění zcela nové výjimky pro určitá užití osiřelého díla (§ 37a) a drobné zpřesnění úpravy stávající knihovní licence (§ 37). S účinností od 1. 4. 2012 bylo upraveno znění licence pro sociální zařízení.⁵⁸⁸ Implementace informační směrnice a směrnice o právní ochraně počítačových programů tak zcela zásadně a nejvíce ovlivnila celkovou strukturu a skladbu všech výjimek a omezení. Lze proto hovořit o kompletně nové právní úpravě výjimek a omezení.

Na základě provedené analýzy historického vývoje můžeme uzavřít, že systém výjimek a omezení byl již na počátku 20. století na své poměry zdařilý a propracovaný. Autorské právo na základě zákona č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském) obsahovalo systém několik výjimek pro jednotlivé druhy děl, a to při obecné době trvání práva po dobu života autora a padesáti let po jeho smrti. Ve srovnání s dnešním právní úpravou, kdy obecná doba trvání sice vzrostla na sedmdesát let, ale zato počet druhů výjimek a omezení vzrostl skoro trojnásobně, je patrné že počet, strukturovanost a detailnost katalogu výjimek se v průběhu vývoje zvyšovala. Zatímco mezi katalogy výjimek v autorských zákonech z let 1953 a 1965 zřetelně vyniká jejich podobnost, současný AutZ je naopak odlišný od dříve účinných zákonů, a to již v době svého přijetí. Výraznou změnu směrem k podrobnějšímu katalogu výjimek přinesla implementace informační směrnice. Některé výjimky, které znalo autorské právo na počátku dvacátého století, jsou ve své podstatě zachovány i dnes. Přibyla však celá řada nových samostatných výjimek, které se liší svým účelem. Samostatně lze pak hovořit o katalogu výjimek souvisejících s užitím počítačových programů, které jsou výjimkami zvláštními, pouze ve vztahu k počítačovým programům.

6. 2 Kategorizace výjimek a omezení

Výjimky a omezení lze rozdělit do několika skupin, které odlišuje účel, a tedy zdůvodnění do nich zařazených výjimek. Kategorizace však nepředjímá otázku, jaký zájem by

⁵⁸⁷ Srov. směrnici Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl, CELEX 32012L0028.

⁵⁸⁸ Srov. zákon č. 375/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zdravotních službách, zákona o specifických zdravotních službách a zákona o zdravotnické záchranné službě.

měl v konkrétním případě podpořit uplatnění určité výjimky a naopak.⁵⁸⁹ Druhů výjimek je celosvětově vícero a bývají vymezeny různě. Některé úzce, jiné široce, jiné jsou specifikem pouze určité právní úpravy. Příkladem může být zřejmě nejvýraznější odlišnost otevřené výjimky *fair use* dle autorského práva USA od výjimek z uzavřeného katalogu. Přesto však lze říci, že určité druhy výjimek se vyskytují historicky i světově pravidelně. Jsou jimi např. výjimka pro citaci, zpravodajská licence, výjimka pro výukové účely a výjimka pro osobní užití. Je tomu tak proto, že potřeba těchto výjimek je společensky nejvíce naléhavá. Smyslem rozdělení výjimek do kategorií je vymežit, které výjimky spolu blíže souvisí. Systematické roztržidění pak může sloužit také pro mezinárodní srovnání české a zahraniční právní úpravy.

Pro tyto účely vymezuje následující kategorie výjimek a omezení:

- **Rozvaha autorské tvorby a tvůrčí návaznosti**
- **Rozvaha zájmů uživatelů a ochrana soukromí**
- **Rozvaha veřejného informačního a bezpečnostního zájmu**
- **Rozvaha společensko-kulturního a vědecko-kulturního zájmu**
- **Rozvaha hospodářského zájmu**
- **Rozvaha ostatních zájmů**

6. 2. 1 Rozvaha autorské tvorby a tvůrčí návaznosti

První kategorií výjimek je rozvaha autorské tvorby a tvůrčí návaznosti. Společným účelem výjimek zařazených do této kategorie je podporovat společensko-kulturní potřebu tvořit nová díla a úzce souvisí s výkonem svobody projevu. Některá díla nemohou vzniknout samy od sebe bez tvůrčí návaznosti nebo odtrženosti od děl dříve vytvořených. Tuto kategorii vymezuje ve své stati na prvním místě i P. Samuelson,⁵⁹⁰ přičemž je zřejmé, že společensko-kulturní cíl podpory tvořivosti je dán v jejím případě na prvním místě právě s ohledem na ústavní rozměr a vymezení autorského práva v USA.⁵⁹¹ Z toho důvodu do této kategorie zařazuje výjimky pro parodii, satiru a jiné druhy kritických komentářů. Dále pak výjimku *fair*

⁵⁸⁹ V hraničních případech může pro uplatnění určité výjimky hovořit nejen její účel, ale i závažnost veřejného zájmu konkrétního případu.

⁵⁹⁰ Srov. SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. s. 12. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

⁵⁹¹ Srov. čl. 1 odst. 8 (8) Ústavy USA. Ústava zakotvila pravomoc Kongresu USA „...podpořit úspěch vědy a užitých umění stanovením autorům a vynálezům výhradního časově omezeného práva k jejich sepsaným dílům a vynálezům“.

dealing dle autorského práva Spojeného království,⁵⁹² výjimku *fair use* dle autorského práva USA⁵⁹³ a citaci.⁵⁹⁴

Ačkoli podpora autorské tvorby v našem právním prostředí přímo nevyplývá z ústavního vymezení ani účelu autorského práva, nelze říci, že by se jednalo o otázku vedlejší či vedle ochrany individuálních autorských práv nepodstatnou nebo zbytnou. Proto i české autorské právo upravuje již tradičně výjimku pro citaci, a to tzv. malou (§ 31 odst. 1 písm. a) AutZ), týkající se užití pouze výňatků ve vlastním díle a velkou (§ 31 odst. 1 písm. b) AutZ), na základě které lze užít i drobná díla celá pro účely kritiky, recenze, vědecké a odborné tvorby. Dále také i citaci pro výukové a výzkumné účely (§ 31 odst. 1 písm. c). Rovněž také i výjimku pro nepodstatné vedlejší užití díla (§38c AutZ), jež se od citace liší náhodností⁵⁹⁵ a není třeba odkazovat na dílo ani uvádět jméno autora.

Přesto současné autorské právo nezná zvláštní výjimku pro parodii, karikaturu a parafrázi.⁵⁹⁶ Smysl této výjimky spočívá právě v přetvoření stávajícího díla v imitaci díla původního, čímž je nové dílo dílem odvozeným s tím, že zákonodárně by tato výjimka v našem prostředí měla být pojata podobně jako výjimka pro citaci, tedy s odkazem na dílo a uvedením autora původního díla. Jde přitom o dobrovolnou výjimku, kterou členské státy EU mohou vnitrostátně upravit.⁵⁹⁷ Její absenci lze označit za nedostatek stávající právní úpravy, a to jak s ohledem na podporu autorské tvorby, tak i s ohledem na výkon svobody projevu.

6. 2. 2 Rozvaha zájmů uživatelů a ochrana soukromí

Druhou kategorií je ochrana zájmů uživatelů a ochrana jejich soukromí. Autorskoprávní ochrana stojí na principu oddělenosti soukromí od hospodářství. Jinými slovy, co se odehrává v soukromí a neprojevuje se negativně hospodářsky navenek, autorské právo nezajímá. Spolu s tím je třeba reflektovat širší veřejný zájem uživatelů na přístupu k dílu a možnostem jejich užívání. V předchozích kapitolách jsme na více místech upozornily, že tento zájem bývá pocíťován nikoli jako prostý nenárokový zájem, ale subjektivní autorské právo. Pro každý případ, i zde, ačkoli účelem autorského práva není chránit zájmy uživatelů, ale autorů a jiných nositelů práv, v souladu s vyvážeností jiných práv právního řádu (vnějších

⁵⁹² Srov. čl. 29 a 30 CDPA.

⁵⁹³ Srov. čl. 107 CA.

⁵⁹⁴ Srov. čl. 5 odst. 3 písm. d) informační směrnice.

⁵⁹⁵ Srov. § 5 odst. 3 písm. i) informační směrnice.

⁵⁹⁶ Srov. čl. 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice.

⁵⁹⁷ Srov. čl. 5 odst. 3 informační směrnice.

limitů) ve vztahu k autorskému právu, musí být tato rovnováha dodržena i uvnitř systému autorského práva. Nikoli však již jako práva, ale jako výjimky z autorských práv. Rovněž tak i P. Samuelson tuto kategorii uvádí a zařazuje do ní výjimku užití díla pro osobní potřebu, dále pak výjimku *fair use* a *fair dealing*.⁵⁹⁸

V českém právním prostředí do této kategorie můžeme zařadit výjimku užití pro osobní potřebu (§ 30 AutZ) a rovněž tak i výjimku pro rozmnožování díla na papír nebo podobný podklad (§ 30a AutZ). V obou případech se jedná o tzv. volná užití. Zařadit do této kategorie lze také výjimku pro pořizování rozmnoženin fotografické podobizny (§ 38b AutZ), jakož i výjimku pro pořizování technických rozmnoženin díla a pořizování záznamu vysílatelem (dočasné rozmnoženiny dle § 38a AutZ) a také výjimky týkající se užívání počítačového programu (§ 66 odst. 1 písm. a) – e) AutZ).

6. 2. 3 Rozvaha veřejného informačního a bezpečnostního zájmu

Třetí kategorií je rozvaha veřejného informačního a bezpečnostního zájmu. Tím je myšlen jednak veřejný společenský zájem informační a dále zájem bezpečnostní, které spočívají v možnosti přístupu k informacím, zachování bezpečnosti a udržení veřejného kulturního rozvoje. Také tato kategorie s ohledem na informační hledisko úzce souvisí s výkonem svobody projevu. Nejedná se však o zohlednění zájmů určité skupiny nebo jednotlivce, ale vždy obecně veřejnosti v nejširším možném smyslu a jejího zájmu být řádně zpraven a informován o kulturně-společensky důležitých záležitostech, čemuž by výkon autorských práv mohl jinak bránit. V digitálním prostředí sehraává tato kategorie výjimek důležitou roli s ohledem na přístup k informacím pomocí Internetu. P. Samuelson tuto kategorii vymezuje jako veřejný zájem na přístup informacím a relativně úzce ji spojuje s první kategorií ve vztahu k podpoře tvůrčí duševní činnosti.⁵⁹⁹

Do této kategorie řadíme výjimku pro zpravodajství (zpravodajskou licenci), výjimku pro úřední účely a výjimku pro politický projev a veřejné přednášky (§ 34 AutZ). Výjimka pro zpravodajství vychází z veřejného zájmu o dosažení řádné informovanosti, a to ve věcech společensky tj. zejména hospodářsky, politicky či nábožensky významných. V případě výjimky pro úřední účely je pak reflektován veřejný zájem na zachování veřejné bezpečnosti

⁵⁹⁸ Srov. SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. s. 14. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

⁵⁹⁹ Tamtéž, s. 16 – 19.

a základních principů fungování státu, tj. funkce orgánů moci zákonodárné, výkonné a soudní. Spolu s těmito výjimkami lze do této kategorie zařadit i výjimku pro propagaci výstavy uměleckých děl a jejich prodeje (§ 32 AutZ), a to pro informační význam. P. Samuelson do této kategorie dále řadí i zde výjimku *fair use*.⁶⁰⁰

6. 2. 4 Rozvaha společensko-kulturního a vědecko-vzdělávacího zájmu

Předmětná kategorie spojuje výjimky, pro které je společný jejich společensko-kulturní a vědecko-vzdělávací účel. Některé výjimky této kategorie proto umožňují užít jinak chráněného díla k vědecko-vzdělávacím účelům a při výuce. Jiné pak veřejně přístupným institucím slouží ke zhotovení archivačních a ochranných rozmnoženin. Ale rovněž i například k provedení digitalizace chráněných děl a jejich zpřístupnění způsobem umožňujícím dálkový přístup spadá pod tyto účely.⁶⁰¹ Rozvaha kulturních zájmů pak zajišťuje ochranu kulturního dědictví a možnost jeho zachování budoucím generacím. Relativně samostatně, ale společensky naléhavě sem patří i rozvaha zájmů zdravotně postižených osob (společensko-sociální zájem), pro něž výjimky slouží k tomu, aby se mohly společensky rovnocenně účastnit společensko-kulturního dění.⁶⁰²

Do této kategorie můžeme jednotlivě zařadit výjimku pro užití díla v rámci obřadů (obřadní licence dle § 35 odst. 1 AutZ), výjimka pro užití školního díla a v rámci školního představení (§ 35 odst. 2, 3 AutZ), omezení práva autorského k dílu soubornému (§ 36 AutZ), výjimka pro vytvoření rozmnoženiny, napodobeniny či jiné zaznamenání díla umístěného na veřejném prostranství (§ 33 AutZ), knihovní licence (§ 37 AutZ), výjimka pro určitá užití osiřelého díla (§ 37a AutZ), výjimka pro užití díla pro potřeby zdravotně a zrakově postižených (§ 38 AutZ), výjimka umožňující zhotovení záznamu díla a provozování díla osobám umístěným v sociálním nebo zdravotnickém zařízení (§ 38e AutZ).

6. 2. 5 Rozvaha hospodářského zájmu

Rovněž i reflexe hospodářského zájmu je společným účelem relativně početné skupiny výjimek. Tyto výjimky pak mají nejčastěji význam ekonomicko-hospodářsky či tržně-

⁶⁰⁰ Tamtéž, s. 17.

⁶⁰¹ Srov. směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osiřelých děl, CELEX 32012L0028.

⁶⁰² Srov. čl. 5 odst. 3 písm. b) informační směrnice.

hospodářský. Jejich společným účelem je podpora technického pokroku, zdravého soutěžního prostředí, inovací a obchodu. Zvláště pak do této kategorie patří veškeré výjimky týkající se užívání počítačových programů.⁶⁰³ Ale rovněž tak i obecné výjimky týkající se například představení přístroje zákazníkovi⁶⁰⁴ či nahodilého (nepodstatného) užití díla. Rovněž z hlediska hospodářského i sem patří výjimky týkající se užití osiřelých děl.

Do této kategorie proto můžeme zařadit výjimky týkající se užití v souvislosti s předvedením nebo opravou přístroje zákazníkovi (§ 30b AutZ), výjimka pro pořizování technických rozmnoženin díla a pořizování záznamu vysílatelem (tzv. dočasné rozmnoženiny dle § 38a AutZ), výjimka pro určitá užití osiřelého díla (§ 37a AutZ), nepodstatné vedlejší užití díla (§ 38c AutZ), výjimka umožňující dispozice s originálem nebo rozmnoženinou díla užitného umění, vyjádřeného v užitné podobě nebo architektonického díla vyjádřeného stavbou (§ 38d AutZ), výjimka pro provozování společné domovní antény (§ 38f AutZ), pořízení rozmnoženiny či měnění počítačového programu (§ 66 odst. 1 písm. a), b) AutZ), pořízení záložní rozmnoženiny počítačového programu (§ 66 odst. 1 písm. c) AutZ), zkoumání, studium či zkouška funkčnosti počítačového programu (§ 66 odst. 1 písm. d) AutZ), pořízení rozmnoženiny kódu a přeložení formy kódu počítačového programu při jeho rozmnožování (§ 66 odst. 1 písm. e) AutZ).

6. 2. 6 Rozvaha ostatních zájmů

Tato kategorie výjimek je zbytkovou kategorií, kam mohou být zařazeny výjimky, které nelze jinak vhodně zařadit. Výjimky současného českého autorského práva lze rozdělit do výše uvedených kategorií 1 – 5. Dokonce některé výjimky např. pro některá užití osiřelého díla či výjimky týkající se užívání počítačových programů lze zařadit současně do více kategorií. P. Samuelson oproti tomu vymezuje, jako svým způsobem zbytkovou kategorii pro výjimky, jejichž účelem jsou politické důvody. Do této kategorie zařadila výjimku pro válečné veterány a bratrské organizace.⁶⁰⁵ Pokud by česká právní úprava obsahovala takový typ výjimky, mohla by být zařazena pod rozvahu společensko-kulturního a vědecko-vzdělávacího zájmu. Dále vymezila i kategorii pro výjimky, jejichž účelem je flexibilita, kam

⁶⁰³ Srov. čl. 5 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů, CELEX 32009L0024.

⁶⁰⁴ Srov. § 5 odst. 3 písm. l).

⁶⁰⁵ Srov. § 110 (10) CA.

zařadila otevřenou výjimku *fair use*.⁶⁰⁶ Pro tu bychom zvláštní kategorii nevymezili vůbec. Výjimku *fair use* lze systematicky zařadit do všech kategorií 1 – 5 a nepotřebuje zvláštního zařazení. Samotný účel výjimky *fair use*, kterým má být dle P. Samuelson flexibilita, se vymyká ostatním zájmům, které jsou vymezeny konkrétně. Zřejmě myšleno jako flexibilita právní úpravy. Nicméně může být účelem výjimky, též důvodem omezení autorského práva pouze flexibilita? Výjimka, jejímž účelem je pouze flexibilita, aniž by za ní stál jiný veřejný zájem, nemá v systému autorského práva žádnou právní oporu, a proto nepotřebuje samostatnou kategorii. Autorské právo nelze omezit pouze za účelem dosažení flexibilní právní úpravy. Flexibilita jako vlastnost výjimky plyne naopak již ze skutečnosti, že otevřenou výjimku lze věcně zařadit do kterékoli kategorie 1 – 5.

6. 3 Recentní judikatura týkající se výjimek a omezení

Sledovaná judikatura týkající se výjimek a omezení zahrnuje současnou judikaturu Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a Soudního dvora EU. V zásadě jedinou zákonnou výjimkou, která je předmětem několika, nikoli však mnoha rozhodnutí, je výjimka užití díla pro osobní potřebu (30 AutZ). Přesto pokládáme za důležité na příkladech rozhodnutí ozřejmit podstatu uplatnění a vztah právě této výjimky k vymezení autorského práva. O ostatních výjimkách judikatura uvedených soudů mlčí. Důvodů pro to spatřujeme hned několik. Předně z důvodu, že území České republiky je relativně malé teritorium, aby ke každé výjimce existovalo soudní rozhodnutí nejvyšších soudních instancí, dále řada případů se týká bagatelních věcí bez možnosti podat odvolání a dovolání, jiné zcela postrádají ústavní rozměr věci a v neposlední řadě také případy týkající se autorského práva mohou končit smírně. Tento poměr judikatury ve vztahu k výjimkám a omezením může však také nasvědčovat, že výklad a soudní rozhodování v oblasti výjimek a omezení, pokud k němu vůbec dojde, nečiní praktické potíže.

Judikatura dotýkající se výjimky užití pro osobní potřebu, má však, rozdílně od uvedeného, v poslední době rostoucí tendenci. To souvisí s rostoucím počtem rozhodnutí a

⁶⁰⁶ Srov. SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. s. 27 – 29. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.

předběžných otázek týkající se výkonu kolektivní správy a výkonu práva sdělovat dílo veřejnosti. Těchto oblastí se recentní judikatura převážně týká.⁶⁰⁷ Přestože s výkonem práva na sdělování veřejnosti výjimka užití díla pro osobní potřebu nesouvisí a ani souviset nemůže (viz dále), přesto soudy zkoumají kritéria této výjimky spolu s kritérii práva na sdělování veřejnosti. Z obráceného pohledu stojí za povšimnutí, že k uplatnitelnosti určité výjimky, nezáleží pouze na tom, jaký je výklad samé výjimky, ale také, jaký je výklad a vymezení výlučného autorského práva, neboť výjimka je výlukou z něj. Sdělování díla veřejnosti a výklad, co jím je a není, spolu s pojmem „nové veřejnosti“ jako jednoho z kritérií při sdělování díla je v současnosti největší těžkostí recentní judikatury zejména Soudního dvora EU. Výjimka obecně i výjimka užití díla pro osobní potřebu se tato problematika dotýká pouze částečně, dokonce jsme přesvědčeni, že vůbec nijak, ačkoli se i s touto otázkou soudy snaží ve svých rozhodnutích vypořádat. A právě proto zkoumaná rozhodnutí poslouží dobře k demonstraci podmínek uplatnění výjimek a omezení.

Je to především judikatura Ústavního soudu, ze které vyplývá rostoucí počet soudních rozhodnutí ve věcech týkajících se výjimky pro užití díla pro osobní potřebu. Pozornosti zaslouží zejména dvě rozhodnutí, a to nálezy ve věcech sp. zn. II. ÚS 3076/13⁶⁰⁸ a sp. zn. II. ÚS 2186/14.⁶⁰⁹ První z uvedených nálezů se skutkově týká případu, kdy stěžovatelka jako podnikatel měla zpřístupňovat svým zákazníkům rozhlasové vysílání pomocí rozhlasového přijímače umístěného v její provozovně (prodejně jízdních kol), a tím se dopustit bezdůvodného obohacení, neboť užívala autorská díla spravovaná kolektivním správcem, aniž by však měla sjednanou licenční smlouvu. Stěžovatelka se hájila tím, že sama žádné zařízení neprovozovala a že jej provozovala zaměstnankyně pro vlastní osobní potřebu při práci. Ústavní soud napadené rozhodnutí krajského soudu zrušil z důvodů nadměru formalistické interpretace a aplikace zákonných ustanovení autorského zákona, nedostatečných skutkových zjištění, nedostatečného právního hodnocení důkazů a nedostatečného odůvodnění rozsudku. Přitom vyslovil závěr, že jde o případ, který soudy rozhodují nejednotně, neboť i krajský

⁶⁰⁷ Sdělování díla veřejnosti je obecnou kategorií a jedním ze způsobů užití díla. Znamená zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Sdělování práva veřejnosti se týká zejména zpřístupňování díla v počítačové síti Internetu pomocí odkazů nebo zpřístupňování díla rozhlasem či televizí. Samotných odkazů existuje vícero, z nejpoužívanějších jde o prostý odkaz (*hyper link*), hluboký odkaz (*deep link*), vložený odkaz (*embedded link*).

⁶⁰⁸ Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 3076/13 ze dne 15. dubna 2014.

⁶⁰⁹ Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 2186/14 ze dne 13. ledna 2015.

soud, jehož rozhodnutí bylo v této věci napadeno, posoudil dříve skutkově podobnou věc zcela opačně.⁶¹⁰

Druhý z uvedených nálezů posuzoval podobný případ, kdy stěžovatel, jako podnikatel (provozovatel restaurace) měl svým zákazníkům zpřístupňovat záznamy uměleckých výkonů výkonných umělců a výrobců záznamu pomocí televizoru, a tím se dopustit bezdůvodného obohacení, neboť neměl uzavřenou licenční smlouvu s příslušným kolektivním správcem. Stěžovatel se hájil tím, že inkriminované zvukově obrazového zařízení (televizor) provozováno ani být nemohlo, jelikož nebylo připojeno k satelitu či k anténě. Přitom se ohledně skutkových zjištění a právního hodnocení důkazů stěžovatel hájil závěry prvního z uvedených nálezů Ústavního soudu. Naopak kolektivní správce v postavení vedlejšího účastníka namítal, že jde o zcela jinou věc zejména z hlediska odlišnosti provozu. Ústavní soud v této věci zdůraznil potřebu aktivní role kolektivního správce při prokazování provozu předmětného zařízení a podobně jako u prvního nálezu rozhodnutí krajského soudu zrušil s ohledem na nedostatečná skutková zjištění a jejich právní hodnocení.

Argumentační linie nastavená těmito dvěma nálezy Ústavního soudu se projevuje i do nejaktuálnějších rozhodnutí, kterými jsou nálezy ve věcech sp. zn. IV. ÚS 2496/14,⁶¹¹ IV. ÚS 2445/14⁶¹² a III. ÚS 2429/14.⁶¹³ První z těchto tří posuzovaných věcí se týká provozování rádia v prodejně obuvi bez licenčního oprávnění, druhý z případů pak provozování televizního zařízení v půjčovně DVD nosičů rovněž bez licenčního oprávnění. Ve třetí z posuzovaných věcí se pak jednalo o provozování rádia i televizního zařízení v provozovně sloužící k zajištění prodeje, pronájmu a servisu stavebních strojů a nástrojů. Ve všech těchto rozhodnutích Ústavní soud zrušil rozhodnutí krajských soudů, a to vždy se stejnou argumentací, co do nedostatečného zjištění skutkového stavu a nedostatečného právního hodnocení důkazů.

Ze shora uvedeného plyne, že Ústavní soud klade na prokazování porušení práva sdělování veřejnosti, tedy procesní stránku věci, náležitě, nikoli malé nároky, které soudy nemohou nadále přehlížet. Zejména se jeví jako nedostatečné, aby k prokázání porušení práva

⁶¹⁰ Srov. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ve věci sp. zn. 50 EC 2/2013-81 ze dne 6. září 2013, ve kterém dospěl k závěru, že o sdělování veřejnosti nepůjde v případě, kdy dochází k provozování díla pouze samotnými zaměstnanci v zaměstnání pro sebe, popř. pro úzký okruh svých spoluzaměstnanců, neboť v tomto případě se tak zpravidla neděje za účelem hospodářského či obchodního prospěchu a souvislost s hospodářskou činností zaměstnavatele je zde pouze časová a místní.

⁶¹¹ Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 2496/14 ze dne 6. května 2015.

⁶¹² Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 2445/14 ze dne 6. května 2015.

⁶¹³ Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 2429/14 ze dne 14. května 2015.

na sdělování veřejnosti, a tím neuplatnění výjimky užití díla pro osobní potřebu, stačil záznam o provedení kontrolní prohlídky. Ústavní soud ve všech uvedených nálezech kladl důraz na zjištění, zda přístroj je technický způsobilý, zda se vůbec v provozovně nacházel, po jak dlouhou dobu mělo docházet k provozování zařízení a sdělování veřejnosti, zda se jednalo o díla autorů, která kolektivní správce zastupuje, zda z provozu zařízení bylo dosahováno přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Dle posledního nálezu ve věci sp. zn. III. ÚS 2429/14 pak dosahování přímého či nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu má být zkoumáno dle kritérií, *zda provoz zařízení byl obrácen „k veřejnosti“, resp. vůči ní zaměřenému „sdělování“, a to veřejnosti jak kvantitativně určené ve smyslu „vysokého počtu osob“, tak i vymezené kvalitativně jako k produkci „vnímavé“*. To má implikovat uvážení co do povahy provozovny a jí nabízeného sortimentu zboží a toho, jaký účinek na zákazníky provozování zařízení vyvolává.

Ve všech uvedených případech, bude důkazně extrémně náročné splnit všechna kritéria stanovená Ústavním soudem. Proto se jeví pravděpodobné, že většina z těchto případů bude posouzena nakonec tak, že k porušení autorského práva na sdělování veřejnosti (§ 18 AutZ) ani práva na provozování rozhlasového či televizního vysílání (§ 23 AutZ) nedošlo, a to buď z důvodu že zařízení bylo jenom provozováno, aniž by předměty ochrany⁶¹⁴ byly sdělovány veřejnosti nebo z důvodu absence veřejného sdělování samotného. Důležité je, že v daných případech nemůže dojít k uplatnění výjimky užití díla pro osobní potřebu z práva na sdělování veřejnosti, třebaže k tomu může úvaha nad osobním užíváním tj. poslech rádia či sledování televizoru směřovat, a to právě s ohledem na prvek veřejnosti. Sdělování veřejnosti je totiž pojmově veřejné.⁶¹⁵ Jinými slovy existence veřejného sdělování vylučuje podmínku osobního užití. Soudu proto nezbyvá, než zkoumat detailně kritéria výkonu práva na sdělování veřejnosti. Možná je to právě ten důvod, proč judikatura Soudního dvora EU tíhne k výkladu pojmu „nové veřejnosti“ (viz dále). Přesto Ústavní soud se v předmětných rozhodnutích vyjadřoval k otázce uplatnění výjimky užití díla pro osobní potřebu, a to prostřednictvím kritéria přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu. Domníváme se však, že s ohledem na výše uvedené, je zkoumání tohoto kritéria (z pohledu autorského práva)⁶¹⁶ nikoli podstatným, neboť není kritériem výkonu práva na

⁶¹⁴ Srov. význam legislativní zkratky v § 95 odst. 2 písm. c).

⁶¹⁵ Podobně viz TELEČEK, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. s. 347.

⁶¹⁶ Jinak tomu může být z hlediska práva nekalosoutěžního nebo při zkoumání hospodářské závažnosti tohoto jednání.

sdělování díla veřejnosti.⁶¹⁷ Ve výše uvedených případech proto existují dvě možnosti. Buď došlo ke sdělování díla veřejnosti, a v tom případě výjimku užití díla pro osobní potřebu nelze uplatnit, neboť je vyloučen prvek osobního užití, nebo nedošlo, a v tom případě, byť fakticky docházelo k interakci s předmětem ochrany, se pojmově nejedná o užití sdělováním veřejnosti ve smyslu autorského zákona. Nutno tak říci, že uplatnění výjimky užití díla pro osobní potřebu se liší v závislosti na vymezení jednotlivých autorských práv. Například v případě práva na rozmnožování by nic nebránilo konstatování, že sice k rozmnožení díla jako předmětu ochrany došlo, ale zároveň se uplatnila výjimka užití díla pro osobní potřebu, čímž není dán zásah do autorského práva. Tato možnost v případě práva na sdělování veřejnosti nemůže nastat. Za povšimnutí stojí v té souvislosti § 18 odst. 3 AutZ, dle kterého sdělováním díla veřejnosti není pouhé provozování zařízení umožňujícího nebo zajišťujícího takové sdělování. Nejedná se totiž o výjimku (limit v užším smyslu), ale obecný limit, který definuje autorské právo. Pouhé provozování zařízení je tak subjektivním soukromým právem každého, konkrétně projev vlastnického práva k zařízení, do kterého autorské právo nezasahuje, neboť jej předem vyloučilo ze systému autorského práva. Výše uvedené potvrzuje, že uplatnění určité výjimky se neobejde bez zkoumání vymezení práva, z něhož se v konkrétním případě o výjimku jedná. V případě práva na sdělování veřejnosti je potřeba zkoumání kritérií práva o to naléhavější, neboť z něj nelze uplatnit výjimku užití díla pro osobní potřebu.

6. 3. 1 K pojmu „nová veřejnost“ v judikatuře Soudního dvora EU

Shora uvedené potvrzuje i recentní judikatura Soudního dvora EU. Zejména v ní rezonuje problematika práva na sdělování veřejnosti. Soudní dvůr EU si totiž vytvořil a definoval kritérium „nové veřejnosti“ (angl. *new public*), a to jako zásadní či dokonce výlučné kvalifikační kritérium pro posouzení, zda ke sdělování díla veřejnosti došlo či nikoli. V oblasti Internetu jsou tím aktuálně dotčena zejména rozhodnutí týkající se tzv. odkazování či sdílení odkazů. Obecně však zřejmě i všechny budoucí případy, ve kterých při použití nově objevenější technologie nebude zřejmé, zda se o sdělování díla veřejnosti jedná či nikoli. Mezi akademiky a odbornou veřejností však převažují pochyby nad váhou, kterou Soudní dvůr EU pojmu „nová veřejnost“ přikládá.⁶¹⁸ Ze sledovaných rozhodnutí se jedná zejména o rozsudek

⁶¹⁷ Opačně viz rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Società Consortile Fonografici (SCF) proti Marco Del Corso*, C-135/10, ze dne 15. března 2012.

⁶¹⁸ Srov. zejm. velmi kritické stanovisko ALAI. Viz ASSOCIATION LITTÉRAIRE ET ARTISTIQUE INTERNATIONALE. *Opinion on the Criterion “New Public”, Developed by the Court of Justice of the*

Soudního dvora EU ve věci *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) proti Rafael Hoteles SA*, C-306/05, ze dne 7. 12. 2006, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Football Association Premier League Ltd a další proti QC Leisure a dalším a Karen Murphy proti Media Protection Services Ltd*, spojené věci C-403/08 a C-429/08, ze dne 4. 10. 2011, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman a Pia Gadd proti Retriever Sverige AB*, C-466/12, ze dne 13. 2. 2014, rozsudek Soudního dvora EU ve věci *OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s. proti Léčebné lázně Mariánské Lázně, a. s.*, C-351/12, ze dne 27. 2. 2014, usnesení Soudního dvora EU ve věci *BestWater International GmbH proti Michael Mebes a Stefan Potsch*, C-348/13, ze dne 21. října 2014.

Podstata pojmu „nové veřejnosti“ v judikatuře Soudního dvora EU spočívá v odlišení veřejnosti původní a veřejnosti nové, vůči níž je dílo sdělováno. Soudní dvůr zde vychází ze základního požadavku, že ke svolení k užití díla musí dát nositel práv souhlas. Aby se jednalo o sdělování veřejnosti, musí být splněna jednak podmínka, že dílo je sdělováno a také, že je sdělováno veřejnosti. Pojem veřejnosti pak dle čl. 3 odst. 1 informační směrnice se má dle Soudního dvora EU týkat blíže neurčeného počtu potenciálních diváků či posluchačů a vyžaduje dosti vysoký počet osob. Přitom je rozhodující, zda veřejnost má k dílu přístup či nikoli. Nerozhodné pak je, zda této možnosti skutečně využije. Aby se jednalo o sdělování veřejnosti, je dle soudu nutné, aby bylo sdělováno nové veřejnosti, tj. takové veřejnosti, která je odlišná od původní veřejnosti, která má význam v případech, kdy vůči ní bylo dílo dříve sdělováno a kterou nositelé práv při udělení souhlasu ke sdělování uvažili.⁶¹⁹

Podstata kritéria „nové veřejnosti“ tak spočívá na předpokladu dosti vysokého počtu osob a důvodné neočekávatelnosti sdílení díla veřejnosti pro autory a jiné nositele práv. Aby kritérium nové veřejnosti mělo význam, jako kontradikce k veřejnosti původní, mělo by být užíváno k hodnocení případů, kdy je zastoupena jak veřejnost původní, tak i nová, což některé případy, kterých se sdělování díla veřejnosti týká, nesplňují. V případech, kdy nositel práv souhlas ke sdělování díla neudělil vůbec, tedy případy, kdy dílo nebylo dosud sdělováno, se kritérium nové veřejnosti ve smyslu, jak jej užívá Soudní dvůr EU, nemůže uplatnit, resp. jeho užití jako rozdílu od veřejnosti původní, je uměle konstruované a nedává žádný smysl. Problém předmětného pojmu spočívá v tom, že jde o právně neurčitý pojem, podobně jako

European Union (CJEU), Put in the Context of Making Available and Communication to the Public. 2014. Dostupné z: <http://www.alai.org/en/assets/files/resolutions/2014-opinion-new-public.pdf>.

⁶¹⁹ Viz bod č. 24 odůvodnění nálezu Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 2186/14 ze dne 13. ledna 2015.

pojmy „veřejnost“, „nová“ veřejnost, „původní“ veřejnost. Není jasné, co konkrétně znamená a žel ani Soudní dvůr EU nepodává bližší výklad, než shora uvedený. Lze však předpokládat široký výklad tohoto pojmu s ohledem na zásadu vysokého standardu ochrany autorských práv, což ale neřeší podstatu věci. Jde přitom o kritérium, které, jak je Soudním dvorem EU vykládáno, nenachází poklad v mezinárodním, evropsko-unijním ani vnitrostátním autorském právu. Proto by se dalo očekávat, že bude plnit spíše podpůrnou roli, podobně jako argument o hospodářském nebo obchodním prospěchu plynoucího z neoprávněného užití díla.

Z toho důvodu zastáváme názor, že by bylo lépe, kdyby Soudní dvůr EU zaujal jednoznačný postoj k jednotlivým technicky odlišným způsobům umožňujícím sdělování díla veřejnosti a konkrétně odpověděl na otázku, jaký je mezi nimi rozdíl a ten případně podpůrně zdůvodnil kritériem nové veřejnosti. Jde o otázku, která by s ohledem na zásadu technologické neutrality měla být řešena primárně judikatorně tj. soudcovským posouzením, nikoli legálně. Jednotlivé způsoby umožňující sdělování díla veřejnosti se funkčně-technicky liší, a tím jsou i jejich právní následky odlišné, zejména co do intenzity možného zásahu do autorských práv.⁶²⁰ Obáváme se ale, že neurčitý pojem nové veřejnosti k posouzení těchto odlišností zcela nepostačuje, byť mu lze přikládat v těchto věcech význam. Je však otázkou, zda lze od Soudního dvora EU očekávat, aby jednoznačná kritéria ve svých rozhodnutích stanovil, když je často omezen vnitrostátně položenou předběžnou otázkou a musí tak odkazovat pro konkrétní právní posouzení závažnosti věci do vnitrostátního autorského práva. Zřejmě tak nezbude, než že jednotlivosti stanoví vnitrostátní judikatura, případně, že dříve bude řešena zákonodárně.

Je třeba ale říci, že to, k čemu dnes skutkově dochází a čeho se sledovaná problematika zejména týká, tj. neoprávněné sdílení (sdělování) děl na Internetu, se rozhodně nenachází v právním vakuu, jak by snad mohlo z hlediska neurčitosti pojmu nové veřejnosti mylně zdát. Právně na případy neoprávněného sdělování díla veřejnosti dopadají pravidla o nekalé soutěži tj. pravidla proti nekalému hospodářskému (protiprávnímu) těžení z cizího úsilí, kterým je i úsilí tvůrčí.⁶²¹ Rovněž v nejzávažnějších případech mohou být naplněny předpoklady hospodářských trestných činů. Proto i náhodný příležitostný soutěžitel, který prostřednictvím Internetu nasdílel desítky prostých odkazů vedený konkurenčně tržním a

⁶²⁰ Srov. argument o potřebě rozlišovat druhy služeb na Internetu. Viz HUSOVEC, Martin. *Zodpovednosť na Internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, 2014. s. 149 – 151.

⁶²¹ Blíže viz komentáře I. Telce v diskuzi na blogu Jiné právo: SULITKA, Dušan. Případ Tulipán - Hyperlinky pred Nejvyšším súdom ČR. In: *Jiné právo* [online]. 2013 [cit. 2015-08-26]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2013/12/dusan-sulitka-pripad-tulipan-hyperlinky.html>.

škodlivým záměrem,⁶²² které samy o sobě nemusí zakládat vůbec žádné porušení autorského práva, se bude dopouštět nekalé soutěže. Rovněž není vyloučeno, že dle míry hospodářské závažnosti, se bude jednat o hospodářský trestný čin, jak již například v mediálně známě kauze týkající se vložených (embeddovaných) odkazů judikoval Nejvyšší soud.⁶²³ Trestně postižitelné jsou přitom všechny formy účasti (pachatel, spolupachatel, pomocník, návodce, organizátor).

Podstatné však je, a pro společenskou diskuzi a právní povědomí to platí dvojnásob, že nelze směšovat pravidla práva autorského a trestního, případně dalších práv, jak se někdy populisticky děje, aby se nakonec dospělo k atraktivnímu, avšak nepřesnému závěru, že „odkaz na webu je trestný.“⁶²⁴

6. 3. 2 Ostatní rozhodnutí

Soudní rozhodnutí zařazená do této podkapitoly jsou již od výše uvedeného odlišná, neboť jejich předmětem je obecný výklad všech výjimek a omezení, který je však o to důležitější. Předně se jedná o rozsudek Soudního dvora EU ve věci *ACI Adam BV a další proti Stichting de Thuiskopie, Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoedin*, C-435/12, ze dne 10. dubna 2014, dle něhož výjimku užití díla pro osobní potřebu, lze uplatnit pouze v případě, že dílo, o jehož užití se jedná, pochází z legálního zdroje. Konkrétně se pak ve věci jednalo o zhotovování rozmnoženin díla pro osobní potřebu umístěného na Internetu. Soudní dvůr přitom vyjádřil závěr, že nelze připustit existenci vnitrostátní právní úpravy, která nerozlišuje při aplikaci výjimky užití díla pro osobní potřebu zákonné a nezákonné zdroje. Domníváme se však, že se nemusí jednat o rozlišení uvedené přímo v dikci této výjimky,⁶²⁵ když předmětné rozlišování plyne již z principu poctivosti, který je sice obecným, ale pro tyto situace přímo závazným právním principem. Druhým limitem je pak i tříkrokový test, dle něhož nesmí dojít k užití v rozporu s běžným způsobem užití a nesmí být nepřiměřeně

⁶²² Např. poškodit konkurenci, těžit z placené reklamy, obcházet předplacené služby, odvést zákaznickou základnu pro své služby apod. Přitom kvalifikačně, aby se jednalo o hospodářský styk, postačí existence hospodářského střetu.

⁶²³ Srov. trestní věc piráta „Tulipána“ viz rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 8 Tdo 137/2013 ze dne 27. února 2013.

⁶²⁴ Viz *Dávat na web odkazy na stažení filmů zdarma je trestné, rozhodl Ústavní soud* [online]. NOVINKY.CZ. [cit. 2015-08-25]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/315915-davat-na-web-odkazy-na-stazeni-filmu-zdarma-je-trestne-rozhodl-ustavni-soud.html>.

⁶²⁵ Srov. § 53 UrhG, dle něhož podmínkou aplikace výjimky užití díla pro osobní potřebu je, že dílo nepochází ze zjevně nezákonného zdroje.

dotčeny zájmy autora, kdy ani jednu podmínku zhotovení rozmnoženiny z nezákonného zdroje nespĺňuje.

Z českých rozhodnutí obecných soudů pak můžeme k výjimce užití díla pro osobní potřebu uvést starší rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 3 Cz 13/76 ze dne 26. března 1976, dle něhož hromadná výroba napodobenin uměleckého díla není volným užitím uměleckého díla a je k ní potřeba souhlasu autora. Rozhodnutí z dob účinnosti předchozího autorského zákona se týká průmyslově hromadného zhotovování díla umístěného na veřejném prostranství, kdy Nejvyšší soud dovodil nepřipustnost takového jednání a nemožnost uplatnění výjimky užití díla pro osobní potřebu a vyslovil závěr, že by muselo v daném případě dojít k vytvoření zcela nového díla. Soud se rovněž vyjádřil v tom smyslu, že výjimku užití díla pro osobní potřebu nelze vykládat extenzivně. Lze se domnívat, že v daném případě šlo o exemplární případ průmyslové výroby, na kterou se skutečně výjimka užití díla pro osobní potřebu nevztahuje.

Jako příklad rozsudku obecného soudu, který svým odůvodněním právně-odborně zaostává a žel je třeba způsob odůvodnění zhodnotit jako vadný a nedostačující, je rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ve věci sp. zn. 1 Co 27/2006-282 ze dne 20. prosince 2006, kdy následně v dané věci rozhodoval o ústavní stížnosti Ústavní soud svým usnesením ve věci sp. zn. II. ÚS 423/10 ze dne 1. dubna 2010. Dle předmětného rozsudku Vrchního soudu v Olomouci volné užití děl a bezúplatné zákonné licence jsou v zákoně uvedeny taxativně a jejich aplikace nedovoluje extenzivní výklad. Příklad se vedle toho právně týkal i posouzení poměru vlastnického práva a práva autorského, neboť mělo docházet ke zpřístupňování CD nosičů s výkony výkonných umělců bez jejich souhlasu. Potíž předmětného rozsudku, jakož i rozsudku mu předcházejících je, že odůvodnění chybí přidaná hodnota v podobě potřebného soudcovského posouzení a argumentace soudu týkající se výkladu jednotlivých kroků tříkrokového testu. Konkrétně v této věci se soudy spokojily pouze se strojovým zmíněním tří kroků testu tak, jak jsou uvedeny v zákoně, aniž by je dále rozváděly s ohledem na skutkové okolnosti případu, aby pak dospěly k závěru, že výjimky je třeba vykládat restriktivně. Bližší zdůvodnění aplikace tříkrokového testu na daný případ a jakými úvahami se soud řídil, chybí. Tuto praxi obecných soudů proto nezbývá, než hodnotit kriticky.

6. 4 Výjimka pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže

Předmětný okruh jednotlivých spolu souvisejících způsobů užití díla uvedených v nadpisu této kapitoly zohledňuje veřejný zájem na výkonu svobody projevu a tvůrčích návaznostech. V některých zemích je proto upravena výjimka pro parodii a další způsoby transformativního užití díla, která čerpá silné opodstatnění ve vazbě na literární historii, která parodii považuje za tradiční součást kultury a umění. Parodie, zejména v jejich humorných formách, jsou ale nedílnou součástí nejen literatury, ale také reklamy a propagace, a tedy plní i tržně-hospodářskou funkci. Pro typickou parodii je přitom příznačná humoristicko-kritická rovina poukazující na nedostatky či ironii všemožných společenských jevů a je považována za jednu z hodnot kulturního dění a uměleckým prostředkem, jak svobodně vyjádřit své názory. Z podstaty samé se však parodie dotýká zájmů nositelů práv, konkrétně výlučného práva na rozmnožování díla a rovněž může zasahovat do práva osobnostního.⁶²⁶ Umělecky blízká parodii je satira, jejíž rozdíl spočívá v tom, že kritickou rovinu (komentář) vztahuje k jinému objektu (ale i subjektu) než je dílo, jako je tomu v případě parodie.⁶²⁷ Typickým satirickým projevem je karikatura. Parafráze se vedle toho týká převyprávění textu nikoli však obsahově věrně, jako je tomu v případě citace. Koláž pak obnáší tvůrčí spojení různých prvků různých děl do nového celku. Tyto způsoby užití pak předpokládá dobrovolná výjimka dle čl. 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice. Lze se setkat i s pojmem pastiš (franc. *pastiche*), kterou je myšlena napodobenina jiného uměleckého díla.⁶²⁸ V zahraniční nauce se pro všechny tyto způsoby užití původního díla užívá označení transformativní (přeměňující, měnící) způsob užití. Jedná se o tvůrčí zpracování původního díla s přítomným rozmnožením chráněných prvků, které je zásadně založeno na užití preexistentních děl.

RÚB otázku užití díla pro tyto účely výslovně neupravuje a ponechává ji volnosti posouzení členským státům, což vysvětluje mnohost a různost přístupů jednotlivých jurisdikcí k otázce transformativních způsobů užití díla. Některé státy pro ty případy stanoví, že se jedná o nové dílo, jiné je posuzují pomocí otevřené výjimky (*fair use*), jiné upravují zvláštní výjimku či více výjimek v uzavřeném katalogu pro parodii, karikaturu a další způsoby užití. Ze souvislostí lze však dovodit, že rozmnožování díla pro účely parodie je zahrnuto v čl. 9

⁶²⁶ Typicky např. při vytržení z kontextu.

⁶²⁷ K rozdílu parodie a satiry viz rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Dr. Seuss Enters., LP v. Penguin Books USA, Inc.*, 109 F.3d 1394 ze dne 27. března 1997.

⁶²⁸ Srov. čl. L. 122-5 Zákoníku duševního vlastnictví (zákon č. 92-597 ze dne 1. července 1992).

odst. 2 RÚB. Lze však i dovodit souvislost s v čl. 10 odst. 1 týkající se citace. Rozdíl parodie oproti citaci spočívá v tom, že nemusí dojít k převzetí pouze výňatků, ale i celých zveřejněných děl a toto převzetí není obsahově totožné. Při tradičním výkladu čl. 10 odst. 1 RÚB, se užití výjimky pro účely citace omezuje pouze na převzetí díla v rozsahu odůvodněném sledovaným účelem. Zpracování díla a jeho úpravy jsou pak samostatně upraveny čl. 12 RÚB. Vzdálenější je pak překlad díla, který je rovněž pojmově zpracováním, upravený v čl. 8 RÚB.

Užití díla pro účely parodie může být problematické právě s ohledem na vymezení, jakého práva se užití díla pro parodii týká, zda práva na zpracování díla či práva na rozmnožování. Informační směrnice upravuje pouze právo na rozmnožování, právo na rozšiřování a právo na sdělování díla veřejnosti a výjimky z nich. Právo na zpracování díla v ní není zastoupeno, neupravuje ani výjimky z tohoto práva. Výjimka pro parodii dle čl. 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice proto může být pouze výjimkou z práva na rozmnožování, nikoli výjimkou z práva na zpracování díla. Podstatou výjimky dle informační směrnice je umožnit rozmnožení chráněných prvků původního díla, ale nikoli jej zpracovat. Pokud by česká právní úprava obsahovala výjimku pro parodii z práva na zpracování díla, lze se domnívat, že by v důsledku toho její uplatnění nepodléhalo evropsko-unijnímu tříkrokovému testu. Podléhalo by však kritériím mezinárodního tříkrokového testu, neboť dohoda TRIPS v čl. 13 stanoví, že veškeré výjimky a omezení (nikoli pouze právo na rozmnožování) podléhají tříkrokovému testu. Přítomnost takové výjimky v české právní úpravě by tak nepochybně podléhala kritériím mezinárodního tříkrokového testu, uplatnění výjimky by však nepodléhalo testu evropsko-unijnímu.⁶²⁹ Z hlediska vymezení obecných limitů a limitů v užším smyslu by pak záleželo, zda by užití díla pro parodii bylo definičně vyňato z práva na zpracování nebo by vyňato nebylo, a platilo by až následné omezení prostřednictvím výjimky z práva na zpracování. V prvním případě by se pak posuzované situace neměl týkat ani mezinárodní tříkrokový test dle dohody TRIPS.

Česká právní úprava však výjimku pro parodii ani z práva na zpracování díla ani z práva na rozmnožování díla neupravuje, byť se v případě druhé možnosti nabízí její zákonodárné využití jako jedné z mnoha dobrovolných výjimek uzavřeného katalogu informační směrnice. Při srovnání zahraniční právní úpravy např. ve Francii, Německu, Nizozemí, je v těchto zemích právní úprava pro užití díla pro účely parodie přítomna již dříve,

⁶²⁹ Podobně viz HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, *Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities*. [online]. [cit. 2015-06-05], s. 26–28. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=1959554>.

než byla vůbec dána možnost přijmout výjimku plynoucí z informační směrnice. V případě Německa se však právně nejedná o výjimku z práva na rozmnožování, ale z práva na zpracování díla.⁶³⁰ V Nizozemí sice došlo k přijetí výjimky pro parodii dle informační směrnice,⁶³¹ ovšem pouze jako doplněk soudobé právní úpravy pro případy dotčení práva na rozmnožování při zpracování díla,⁶³² což potvrzuje předestřenou rozdílnost práva na rozmnožování a právo na zpracování díla.

Je mnoho jurisdikcí, jak vně tak uvnitř Evropy, které upravují užití díla pro účely parodie či satiry. Například severské státy neupravují zvláštní výjimku, ale užití díla pro parodii není posuzováno jako porušení autorských práv z důvodu, že jde o nové dílo, jehož vytvořením nejsou dotčena autorská práva k dílu původnímu.⁶³³ V Nizozemí se rovněž stanoví, že jde o nové dílo. Hodnotícími kritérii jsou humornost a nesoutěžní povaha k dílu původnímu.⁶³⁴ Podobně tak tomu bylo dříve i ve Spojeném království, kde však v říjnu 2014 nabyla účinnosti novela, která v souladu čl. 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice rozšířila okruh zákonných licencí *fair dealing* o parodii, karikaturu a pastiš, čímž stávající doktríně otevřela prostor pro širší posouzení oprávněnosti užití díla právě pro tyto účely.⁶³⁵ Vedle toho se například v Německu a Rakousku uplatňuje doktrína tzv. volného zpracování (něm. *Freie Benutzung*), která je judikatorně širším konceptem uplatňovaným i na případy parodií.⁶³⁶ Jeho podstatou je zde právo přepracovat a upravit dílo nikoli právo dílo rozmnožit resp. rozmnožit některé jeho chráněné prvky (viz dále). Dle autorského práva USA se užití díla pro parodii posuzuje pomocí otevřené výjimky *fair use*, shodně jakož i v jiných případech (např. citace), tedy za předpokladu splnění čtyř hodnotících kritérií, zda užití díla pro parodii je poctivé.⁶³⁷ V mnoha jurisdikcích se pak lze setkat se zvláštní katalogovou výjimkou, jako je tomu ve Francii, Belgii, Itálii, Švýcarsku, Nizozemí, Španělsku a v řadě dalších i mimoevropských státech.⁶³⁸ Kde naopak transformativní užití díla není upraveno vůbec, je Česko, Polsko,

⁶³⁰ Srov. § 24 UrhG.

⁶³¹ Srov. § 18b autorského zákona Nizozemí (niz. *Auteurswet*, zákon ze dne 23. září 1912).

⁶³² Srov. § 13 autorského zákona Nizozemí (niz. *Auteurswet*, zákon ze dne 23. září 1912).

⁶³³ Srov. § 4 odst. 2 autorského zákona Dánská (zákon č. 202 ze dne 27. února 2010 v konsolidovaném znění).

⁶³⁴ HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, *Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities*. [online]. [cit. 2015-06-05], s. 26 – 28. Dostupné z <http://ssrn.com/abstract=1959554>.

⁶³⁵ Srov. čl. 30A CDPA, ve znění The Copyright and Rights in Performances (Quotation and Parody) Regulations 2014 No. 2356 (zákon č. 2356 ze dne 28. března 2014).

⁶³⁶ Srov. § 24 UrhG.

⁶³⁷ Srov. čl. 107 CA. Zda užití díla v konkrétním případě je poctivé záleží na posouzení zejména 1) účelu a povahy užití, zvážení, zda užití slouží k dosažení prospěchu, či jde o neziskové vzdělávací účely, 2) druhu chráněného díla, 3) množství a míru použité části díla v poměru k dílu jako celku a 4) vlivu užití na potenciální trh nebo hodnotu chráněného díla.

⁶³⁸ DEAZLEY, Ronan. Copyright and Parody: Taling Backward the Gowers Review. *The Modern Law Review*, 2010, roč. 73, č. 5, s. 804.

Bulharsko, Maďarsko či Řecko. Na Slovensku byla výjimka pro karikaturu, parodii a pastiš zavedena spolu s novým autorským zákonem č. 185/2015 Z. z., autorský zákon, účinným od 1. 1. 2016.

Mohlo by se namítat, že výjimka týkající se užití díla pro účely parodie nepotřebuje zákonné úpravy, když plyne z práva na svobodu projevu a v souladu v této práci uváděným závěrem, že lze v případě opustit systém autorského práva a konkrétní případ neřešitelný v rámci systému autorského práva analogií řešit vně poměřováním právních principů a vážit zejména kritérium svobody projevu na základě čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s čl. 17 LZPS.⁶³⁹ Jistě jde v kontextu této práce o pádný argument, nicméně uplatnění tohoto postupu by mělo přicházet v úvahu sice automaticky, ale podpůrně tehdy, pokud existuje taková kolize právních principů, jejíž řešení nelze hledat v systému autorského práva. V souladu s tím je pak namístě, aby zákonodárce vědom si společensky typické, často se vyskytující situace ji právně předvídal na úrovni zákona, jako je tomu i v tomto případě. Vzhledem k tomu, že česká právní úprava neřeší typovou situaci týkající se užití chráněného díla za účelem vytvoření parodie, je potřebné, aby v kontextu české právní úpravy byla tato otázka řešena zavedením nové katalogové výjimky.⁶⁴⁰ Musíme se však dále zabývat otázkou vhodnosti takové výjimky.

Argumentem proti zavedení výjimky může být právní obtížnost posouzení mezi oprávněným a neoprávněným užitím, a tím způsobené výkladové nejasnosti. Není pochyb o tom, že nelze vyloučit případy, ve kterých bude rozhodování právně náročné, ostatně to ale lze v konečném důsledku říci v případě každé výjimky. To však samo o sobě nepředstavuje smysluplnou námitku, když je náplní práce soudce rozhodovat i právně složité případy, k čemuž jsou právně vzděláváni a profesně vedeni. Právní posouzení oprávněnosti užití pro účely transformativních způsobů užití tak není o nic právně složitější, než např. posouzení dichotomie myšlenky a vyjádření, jedinečnosti díla apod. Argument o výkladových nejasnostech je třeba z toho důvodu odmítnout.

Stejně nepřípadným je i argument týkající se potenciální kolize s autorskými právy a riziko, že bude výjimky zneužíváno. Jde však o komplexnější argument, u kterého je třeba

⁶³⁹ Viz např. DAVID, Ivan. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod chrání právo na parodii. [online]. 2011 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z <http://blisty.cz/art/59262.html>.

⁶⁴⁰ Nabízí se také úvaha, zda by argumentem pro zavedení výjimky pro parodii v Česku mohla být harmonizace. Domníváme se, že určitě ano. Jako důvod však nepostačí osamocenosť přístupu k této otázce či tendenci rozšiřování taxativního okruhu výjimek z autorskopravní ochrany, ale relevantním důvodem je zmírnění transakčních nákladů při přeshraničním užívání autorských děl.

zkoumat, zda výjimka pro parodii představuje riziko dotčení osobnostních práv, zda zvyšuje riziko zneužití k protiprávnímu jednání a také, zda představuje riziko dotčení majetkových práv. Z hlediska majetkových autorských práv je výjimka dle informační směrnice výjimkou z práva na rozmnožování díla, a z toho důvodu se nevyžaduje souhlasu nositele práv ke zhotovení rozmnoženiny chráněných prvků, což je přesně to, k čemu výjimka jako limit v užším smyslu má sloužit. Jde o vyluku či omezení majetkového autorského práva. Nově vytvořené dílo potom nese charakteristické prvky díla původního. Jeví se proto účelné, aby kritériem oprávněného užití bylo maximálně takové množství užití chráněných prvků, aby existence a tvůrčí návaznost na původní dílo byla zřejmá. Druhým aspektem majetkových práv je, aby nové dílo nepředstavovalo tržní náhradu díla původního, a tedy nebylo soutěžním ve vztahu k původnímu dílu. V části argumentu týkajícího se obecně možného zneužití výjimky musíme zohlednit, že zneužít se nechá naprosto vše.⁶⁴¹ Je třeba proto třeba definovat právně zakázané, a tedy nežádoucí jednání při uplatnění nové výjimky. Zatímco v případě parodie je tvorba vedena snahou tvůrčím způsobem navázat na dílo původní a nijak tuto návaznost neskrývat. Naopak, aby se o parodii jednalo, musí být zřejmá existence původního díla. Oproti tomu v případě plagiarismu, je tvorba vedena snahou existenci a tvůrčí čerpání z původního díla zastříti nebo zmást. Jde proto o zcela něco jiného a ke správnému uplatňování výjimky pro parodie je možné mezi tím rozlišovat. Proto se jeví jako vhodné kritérium vyžadovat u nově vytvořeného díla uvedení jména autora, název díla původního a pramen, ze kterého lze vyložit záměr projevený při tvorbě nového díla. Z hlediska zásahu do osobnostních práv je pak třeba říci, že zásah se může týkat zejména osobování si autorství, jakož i způsobení újmy na vážnosti, cti a důstojnosti autora. Osobování si autorství lze vhodně vyloučit rovněž požadavkem na uvedení jména autora původního díla, byť právě u parodie může požadavek na uvedení jména autora původního díla a jeho identifikace působit poněkud těžkopádně, když by měla být již z parodie samé zřejmá. Riziko dotčení ostatních aspektů osobnosti bude v určité míře přítomné vždy, neboť kritika či zesměšnění výsledku tvůrčí duševní činnosti je způsobile újmu na osobnostních právech způsobit. Záleží však na intenzitě zásahu a v čem konkrétně újma spočívá. Kritériem posouzení těchto zásahů zde může být zahraniční judikatura, která se s touto otázkou měla možnost již dříve vypořádat. Kritériem může být humornost parodie, která v veřejném zájmu přiměřenou míru dotčení osobnostních práv ospravedlňuje.

⁶⁴¹ Srov. typický příklad zneužití vozidla jako zbraně či korporace k páčání hospodářských trestných činů.

K výkladu a kritériím výjimky pro parodii dle čl. 5 odst. 3 písm. k) se nakonec již vyjádřil i Soudní dvůr EU, který se v rozsudku ve věci *Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Helena Vandersteen a další*, C-201/13, ze dne 3. září 2014 zabýval předběžnou otázkou, zda parodie je autonomním pojmem práva EU, a pokud ano, jaké podmínky musí splnit, aby dílo bylo parodií. Na první část této otázky soud odpověděl kladně, což přináší ten praktický důsledek, že výjimka pro parodii přijatá do vnitrostátního práva na základě informační směrnice by měla být vykládána shodně ve všech členských státech EU. Na druhou část otázky odpověděl soud tak, že význam a dosah výrazu parodie musí být určeny v souladu s jeho obvyklým smyslem v běžném jazyce, s přihlédnutím ke kontextu, ve kterém je použit, a cílům, které sleduje právní úprava, jejíž je součástí. Podstatné znaky parodie dle Soudního dvora EU jsou, že evokuje existující dílo a přitom se od něj zřetelně liší a že je komická nebo ironická. K uplatnění výjimky pro parodii ve smyslu čl. 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice soud uvedl, že v určité konkrétní situaci musí respektovat přiměřenou rovnováhu mezi zájmy a právy nositelů práv na straně jedné a svobodou projevu uživatele chráněného díla. Nakonec Soudní dvůr EU uvádí, že výjimka pro parodii musí být vykládána v tom smyslu, že podstatné znaky parodie jsou, že evokuje existující dílo a přitom se od něj zřetelně liší a že je komická nebo ironická (humornost).⁶⁴² Pojmovými znaky (kritéria posouzení) tedy jsou 1/ tvůrčí návaznost, 2/ zřetelná odlišnost a 3/ humornost.

Výše uvedené směřuje k závěru, že Soudní dvůr EU se kloní spíše k širšímu možnému výkladu výjimky pro parodii, kdy např. nevyžaduje uvedení jména autora původního díla, ale s tím že je třeba v každém konkrétním případě vážít zájmy nositelů práv a uživatelů. Nejde však o rozhodnutí vyčerpávající a některými otázkami např. jaká je hranice, kterou parodie nesmí ve vztahu k původnímu dílu překročit s ohledem na kontext původního díla či zda autor může s ohledem na povahu díla zakázat některé druhy parodií, se podrobně nevěnuje. Soudní dvůr EU nicméně věc posoudil vázán položenými předběžnými otázkami a z rozhodnutí plynou závazná základní výkladová pravidla výjimky pro parodii.

Pokud má být užití díla pro účely parodie posuzováno v důsledku absentující právní úpravy teritoriálně odlišně s odlišným závěrem, neshledáváme pro to s ohledem na výše uvedené relevantní důvody. Můžeme říci, že i v případě zákonné právní úpravy pro transformativní způsoby užití, se tvůrce nového díla absolutně nezbavuje rizika, že užití díla

⁶⁴² Dle Soudního dvora EU pojem „parodie“ nemusí splňovat podmínky, podle kterých by parodie měla vykazovat původní osobitost jinak než skrze zřetelné odlišnosti od parodovaného původního díla, měla by být racionálně připsatelná jinému autorovi než samotnému autorovi původního díla, měla by se týkat samotného původního díla nebo by měla uvádět zdroj parodovaného díla.

bude shledáno jako protiprávní, pouze se tato možnost zmírňuje v odůvodněných případech vedených veřejným zájmem. Jedná se o vhodnější řešení, než vůbec žádné. Záleží také na zohlednění variací kritérií, které jsou v různých právních úpravách posuzovány různě. Jedná se přitom o oblast s výrazným vlivem soudcovského posouzení, kde je namístě i v případě budoucího zavedení výjimky v České republice čerpat již z vyřešených otázek v zahraniční právní úpravě a judikatuře. Příkladem se proto také zaměříme na kritéria a zvláštnosti právní úpravy transformativních způsobů užití v Německu, USA a Francii, které patří k předním světovým vývozcům zboží a služeb tvůrčí duševní činnosti a u nichž mají i z toho důvodu výjimky pro tyto způsoby užití zásadní význam, a to autonomně na výjimce čl. 5 odst. 3 písm. 5) informační směrnice. Nebudeme se však blíže zabývat analýzou judikatury, která již byla podrobně zpracována.⁶⁴³

6. 4. 1 Německo

Německo nezávisle na informační směrnici upravuje v čl. 24 odst. 1 UrhG tzv. volné zpracování díla. Koncept volného zpracování díla slouží k posouzení, jaké zpracování či přeměnění chráněného díla se dotýká autorových práv a bývá využíváno k posouzení užití pro účely parodii. Podle E. Ulmera je kritériem uplatnění čl. 24 UrhG, že v novém díle musí být dostatečně zmírněny (oslabeny) podstatné rysy původního díla, přičemž je třeba zohlednit i literární a uměleckou odlišnost, tj. do jaké míry nové dílo na původní tvůrčím způsobem navazuje.⁶⁴⁴ Německý koncept volného zpracování se dotýká právě užití díla pro účely parodie. Podnětná je studie P. E. Gellera, která shrnuje německou judikaturu k čl. 24 UrhG se závěrem, že jde o koncept judikatorně uznávaný a využívaný pro posouzení užití díla pro parodii, přičemž některá rozhodnutí obsahují i rozšiřující výklad (test) volného zpracování.⁶⁴⁵ Dle P. E. Gellera jsou pro právní posouzení snadné případy, kdy podstatné rysy původního díla jsou zcela vynechány. Obtížné je však hodnotit, kdy zpracované dílo konstrukčně závisí na díle původním. Dovojuje přitom podobnost konceptu volného zpracování a dichotomie

⁶⁴³ KRETSCHME, Martin, DINUSHA, Mendis. The Treatment of Parodies under Copyright Law in Seven Jurisdictions A Comparative Review of the Underlying Principles. *Independent report commissioned by the Intellectual Property Office (IPO)* [online]. 2013 [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/309902/ipresearch-parody-report2-150313.pdf.

⁶⁴⁴ ULMER, Eugen. *Urheber- und Verlagsrecht (Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft)*. 3. vyd. Springer-Verlag, 1980. 265 – 278 s.

⁶⁴⁵ GELLER, P. Edward. A German Approach to Fair Use: Test Cases for TRIPs Criteria for Copyright Limitations?. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 2010, roč. 57, s. 553 – 571.

myšlenky a vyjádření.⁶⁴⁶ Nakonec P. E. Geller s nejednoznačným závěrem polemizuje s tím, zda se jedná o výjimku, na kterou se vztahuje čl. 13 TRIPS, když se na dichotomii myšlenky a vyjádření nevztahuje. Dovojuje pak, že na transformativní způsob užití (pro podobnost s dichotomií myšlenky a vyjádření) by se čl. 13 TRIPS neměl vztahovat. Byť s naposledy zmíněnými závěry P. E. Gellera lze polemizovat, neboť čl. 13 TRIPS se týká všech výjimek a omezení jako limitů v užším smyslu, potvrzuje však otázku, zda předmětný německý koncept volného zpracování nelze posoudit jako vymezení (definici) práva na zpracování tj. obecný limit, na nějž se čl. 13 TRIPS nevztahuje.

Německo dosud neimplementovalo výjimku pro parodie z informační směrnice a případy posuzuje podle konceptu volného zpracování díla, který, jak judikatura naznačuje, je využíván i pro posouzení parodií a jiných způsobů transformativního užití díla. Pokud by Německo zavedlo novou výjimku pro parodii dle § 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice, v souladu s uvedenými závěry, by bylo dovoleno dílo pro účely parodie nejen zpracovat, ale spolu s tím i rozmnožit chráněné prvky původního díla. Lze však soudit, že díky rozšiřujícímu výkladu konceptu zpracování díla je v současnosti pro německou právní úpravu výjimka pro parodii dle informační směrnice (z práva na rozmnožování) zbytná.

6. 4. 2 Francie

Parodie zejména ve své humorné podobě založená na přehánění a ironii je ve Francii chápána jako součást svobody projevu. Toto pojetí je známé i v jiných evropských zemích a podobně ji lze chápat i v České republice, jejíž lidskoprávní katalog se v mnohém Francií inspiroval. Nelze upírat, že to byla právě Francie a historické události roku 1789, které změnily dosavadní evropský význam pojmu svobody projevu. Proto je v daném případě namístě hovořit o parodii jako jedné z tradičních hodnot francouzské kultury. Francouzská právní úprava založena na dualismu osobnostních a majetkových práv upravuje v čl. L. 122-5 Zákoníku duševního vlastnictví zvláštní výjimku pro parodii, pastiš a karikaturu. Jedná se o výjimku (omezení) z majetkových autorských práv. Francouzská nauka vychází z toho, že parodie se musí skládat ze dvou prvků, a sice osobnostního a majetkového. Osobnostním je myšlena humornost, která však nesmí porušovat osobnostní práva autora původního díla. Majetkovým prvkem je pak myšlena míra užití prvků díla původního, a to měřítkem možnosti

⁶⁴⁶ K tomu je však třeba říci, že je podstatné odlišit zpracování cizí nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření.

záměny s původním dílem. Majetkoprávním kritériem je odlišitelnost (nezaměnitelnost) od původního díla.⁶⁴⁷

6. 4. 3 USA

Ve Spojených státech amerických je k otázce užití díla pro účely parodií a dalších transformativních způsobů užití díla, ale stejně tak i pro účely citací, přistupováno prostřednictvím otevřené výjimky *fair use* a jejích čtyř (příp. více) hodnotících kritérií. Za zásadní devizu tohoto přístupu pokládáme skutečnost, že kritéria jsou stejná pro více způsobů užití díla (nejen pro účely parodií) a zohledňují více hledisek včetně účelu, povahy díla či hospodářské důsledky, a tedy nikoli jen literární či uměleckou odlišnost od díla původního.⁶⁴⁸ Přesto máme za to, že soudy docházejí ke stejným dílčím kritériím, jako soudy evropské, zejména pokud jde o kritérium nesoutěžní povahy nového díla.

Lze uvést tři významná soudní rozhodnutí, která se týkají aplikace doktríny *fair use* v případech parodií. Prvním z nich je rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569, ze dne 7. března 1994. V dané věci žalovaná (stěžovatelka) rapová skupina 2 Live Crew zahrnula do svého komerčního alba parodii písně „*Oh, Pretty Woman*“, u níž nositelem práv byla společnost Acuff-Rose Music, Inc. Nejvyšší soud USA přitom rozdílně od soudu odvolacího nedovodil protiprávnost užití. Při své argumentaci uvedl, že odvolací soud kladl příliš velký důraz na komerční povahu užití a jeho rozhodnutí byla z převážné části založena na kritériu týkajícího se dopadu na trh s původním dílem. Zásadním argumentem Nejvyššího soudu USA bylo, že každé komerční užití není automaticky protiprávní. A k tomu dále uvedl, že parodie v daném případě nepravděpodobně byla tržní náhradou původního díla. Rovněž zhodnotil, že parodie založená na příznačných znacích díla původního bez malé přidané tvůrčí hodnoty není oprávněná, nelze však pouze hodnotit kvantitu znaků, které parodie přebírá, ale především jejich kvalitu a podstatnost. Přebírání charakteristických znaků je dle předmětného rozhodnutí podstatou každé parodie.

⁶⁴⁷ Srov. GUIBAULT, Lucie. The Nature and Scope of Limitations and Exceptions to Copyright and Neighbouring Rights with Regard to General Interest Missions for the Transmission of Knowledge: Prospects for their Adaptation to the Digital Environment. *e-Copyright Bulletin* [online]. 2003 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001396/139671e.pdf>.

⁶⁴⁸ Avšak rovněž např. v případě výjimky pro parodii dle § 5 odst. 3 písm. k) informační směrnice její uplatnění podléhá podobným kritériím v rámci tříkrokového testu, a tedy posouzení způsobu užití díla a zájmu autora.

Druhým je rozhodnutí Odvolacího soudu pro 11. obvod ve věci *Suntrust Bank proti Houghton Mifflin Co.*, 268 F.3d 1257, ze dne 10. října 2001, ve kterém odvolací soud rovněž rozhodl ve prospěch oprávněného užití díla pro parodii. Soudním spor se vedl mezi dědici Margaret Mitchellové, autorky díla *Jih proti severu* (v angl. originále *Gone with the wind*), za který v roce 1937 obdržela Pulitzerovu cenu proti nakladateli Alici Randall, autorky úspěšného románu *The Wind Done Gone* z roku 2001 parodující původní dílo Margaret Mitchellové. Žalovaná, která se odvolala proti rozhodnutí o předběžném opatření, byla úspěšná. Odvolací soud přitom přinesl vlastní definici parodie oproti tomu, jak ji pojal Nejvyšší soud v uvedené věci *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, byť v ostatním z jeho odůvodnění vycházel. Dle Odvolacího soudu totiž jde o parodii tehdy, pokud jejím účelem je komentovat či kritizovat příznačné prvky původního díla s cílem vytvořit nové umělecké dílo. Soud rovněž zhodnotil, že parodie tržně nenahrazuje dílo původní.

Třetím relevantním je rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Dr. Seuss Enters., LP v. Penguin Books USA, Inc.*, 109 F.3d 1394 ze dne 27. března 1997. Rozdílně od dvou předešlých v předmětném rozhodnutí soud neshledal oprávněnost užití díla pro účely parodie. Soud posuzoval oprávněnost užití chráněných literárních děl týkajících se soudních procesů s O. J. Simpsonem a své rozhodnutí odůvodnil tím, že míra použití chráněných prvků původního díla odpovídá míře nutné k tomu, aby veřejnost pochopila, o parodii jakého díla se jedná a jde přitom o parodii, pokud se komentář či kritika týká právě původního díla. Dle soudu je zde rozdíl oproti satíře v tom, že ta užívá původního díla jako prostředku kritiky či komentáře jiného objektu, a tak dle soudu užití díla pro účely satiry klade z hlediska oprávněnosti užití vyšší nároky, než je tomu u parodie. Z těchto důvodů soud neshledal, že byla dodržena oprávněná míra užití původního díla, když jde spíše než o parodii o satiru.

6. 5 Závěr kapitoly

V rámci obsáhlejší kapitoly věnované systému výjimek a omezení v české právní úpravě jsme se nejprve zabývali historickým vývojem systému výjimek a omezení na území České republiky. Na základě provedené analýzy historického vývoje jsme dospěli k závěru, že systém výjimek a omezení byl již na počátku 20. století propracovaný. Na základě provedené analýzy a historické komparace rovněž vyplývá závěr, že počet, strukturovanost a detailnost katalogu výjimek se v průběhu vývoje zvyšuje. Zatímco mezi katalogy výjimek v autorských

zákonech z let 1953 a 1965 zřetelně vynikla jejich podobnost, současný AutZ je naopak odlišný od dříve účinných zákonů, a to již v době svého přijetí. Výraznou změnu směrem k podrobnějšímu katalogu výjimek přinesla implementace informační směrnice. Některé výjimky, které znalo autorské právo na počátku dvacátého století, jsou ve své podstatě zachovány i dnes. Přibyla však celá řada nových samostatných výjimek, které se liší svým účelem. Dalším tématem předmětné kapitoly byla kategorizace výjimek a omezení dle jejich účelu. Výjimky a omezení obsažené v AutZ jsme systematicky roztrídily celkem do šesti skupin tak, že z provedeného roztrídění získáváme poznatek, které výjimky spolu blíže souvisí. Systematické roztrídění pak může sloužit pro mezinárodní srovnání české a zahraniční právní úpravy při zkoumání jejich shodností a rozdílností. Jednotlivé kategorie byly jako nadřazené množiny vhodně zvoleny tak, aby dle nich mohly být tříděny výjimky bez ohledu na jejich konkrétní světové odlišnosti či vyjádření v různých právních řádech a systémech práva. Proto jsme v rámci každé skupiny uvedli a zařadili i známé příklady výjimek ze zahraničních právních úprav. V další části jsme provedli analýzu judikatury Ústavního soudu, Nejvyššího soudu, Nejvyššího správního soudu a Soudního dvora EU. Z provedené analýzy vyplývá poznatek, že převážná část recentní judikatury týkající se výjimek se váže k jediné výjimce, kterou je užití díla pro osobní potřebu, což je patrné zejména z recentní judikatury Ústavního soudu. Došli jsme však k závěru, že výkladové problémy recentní judikatury nečiní výklad výjimky samé, ale výklad obsahu práva na sdělování veřejnosti. Jsme názoru, že s výkonem práva na sdělování veřejnosti výjimka užití díla pro osobní potřebu nesouvisí, neboť buď došlo ke sdělování díla veřejnosti, a v tom případě výjimku užití díla pro osobní potřebu nelze uplatnit, neboť je vyloučen prvek osobního užití nebo nedošlo, a v tom případě, byť fakticky docházelo k interakci s předmětem ochrany, se pojmově nejedná o užití díla sdělováním veřejnosti ve smyslu autorského zákona. Jinak je tomu v případě jiných práv, z čehož plyne obecně, že k uplatnění výjimky nestačí pouze výklad jí samotné, ale musí být vyloženo i právo, z něhož se má výjimka uplatnit. V poslední části kapitoly se zabýváme výjimkou pro parodii a jinými transformativními způsoby užití. Z provedené analýzy a srovnání plyne jednoznačný závěr o vhodnosti a potřebnosti přijetí výjimky pro parodii dle informační směrnice v české právní úpravě. Byť mohou být přítomné pochybnosti o výkladu výjimky pro parodii, dospěli jsme k závěru, že nejde o obavy vážné, neboť základní schéma výkladu vymezil již Soudní dvůr EU a lze využít poznatky zahraniční judikatury, ve které jsou kritéria uplatnění výjimky pro parodii vyřešená.

7 Budoucí vývoj v oblasti výjimek a omezení

Výjimky a omezení mají klíčový význam v soudobém autorském právu, neboť ovlivňují oblasti, jakými jsou vzdělávání, kultura, výzkum a hospodářství. Soudobý vývoj v této oblasti na našem území významně ovlivňuje evropsko-unijní právo, které poskytuje výjimky, které zohledňují potřeby autorské tvorby, oprávněné zájmy uživatelů, knihoven, muzeí, vzdělávacích zařízení. Stěžejní je v tomto směru bez pochyby informační směrnice a její výklad udávaný Soudním dvorem EU. V předchozích kapitolách jsme naznačili, že současné nastavení uplatnění výjimek a omezení, ať již z hlediska harmonizačních cílů a prostoru daného informační směrnicí i při zohlednění evropsko-unijního tříkrokového testu a uzavřeného katalogu výjimek, nevnímáme jako krok špatným směrem, ale jako dobrý výchozí bod směrem k odstranění současných nedostatků, která však nejsou nikterak dramatické. V několika bodech proto nyní shrneme úvahy a závěry k otázce budoucího vývoje.

Transpozice výjimek z informační směrnice do vnitrostátní právní úpravy je částečně dobrovolná, což se projevuje tím, že v různých státech platí odlišný rozsah a podmínky uplatnění výjimek a omezení. Na jedné straně bychom mohli hodnotit kladně, že informační směrnice ponechává volnost vnitrostátního uvážení, na druhé straně rozdílnost právních úprav je právní překážkou jednotného vnitřního trhu a dopadá i na koncového uživatele, od kterého je vyžadována znalost právních odlišností týkající se přístupu k chráněnému dílu. Z toho důvodu pokládáme za vhodnější, aby výjimky a omezení informační směrnice byly závazné pro všechny členské státy EU a byly skutečně harmonizovány.⁶⁴⁹

S tím související, ale nutná k odlišení od předchozího, je skutečnost, že katalog výjimek a omezení informační směrnice je dikcí volnější, a umožňuje vnitrostátně rozsah výjimky zúžit. Tím však opět vznikají rozdíly vnitrostátních úprav. Z toho důvodu pokládáme za vhodné, aby vnitrostátně byla závazná i přesná dikce výjimky a omezení, nikoli pouze jejich vnitrostátní provedení. Relativní volnost dikce jednotlivých výjimek a omezení v informační směrnicí je předpokladem vyhovění zájmů uživatelů žádajících flexibilní systém. Kriticky jsme se vyjádřili k možnosti zavedení otevřené výjimky typu *fair use* dle autorského práva USA, a to z důvodu jejího možného nesouladu s mezinárodními závazky,

⁶⁴⁹ Jedná se o jeden z bodů některých programových návrhů reformy autorského práva v souvislosti s jednotným digitálním trhem. Viz REDA, Julia. Reda Report draft – explained. [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z <https://juliareda.eu/copyright-evaluation-report-explained/>.

ale také z důvodu absence přesvědčení, že tato výjimka by byla způsobila v kontinentálním systému autorského práva výrazně více zohlednit individualitu případu, než jak se děje pomocí uzavřeného katalogu výjimek a omezení. Doslovné vnitrostátní znění výjimek a omezení dle informační směrnice by představovalo kompromis, který by posiloval pravomoc soudu v oblasti výkladu obsahu jednotlivých výjimek včetně významu judikatury Soudního dvora EU, včetně inspirace posouzení skutkově podobného případu v zahraničním členském státě EU. Bude však obtížné dosáhnout toho, aby katalog výjimek a omezení byl obsahově mezi členskými státy jednotný. To je dáno tím, že ne všechny výjimky ovlivňují jednotný vnitřní trh ve stejné míře a nelze proto vnučovat členským státům jejich sjednocování, pokud proto chybí společný, nejlépe hospodářský důvod.⁶⁵⁰ Některé výjimky jsou pak také dotčeny vnitrostátními kulturními vlivy, což také budoucí harmonizaci ztěžuje. V neposlední řadě je to i neochota členských států ustoupit od své vlastní dikce a obsahu výjimek a omezení.

Důležitou otázkou dalšího vývoje je význam a uplatnění tříkrokového testu. Jeho současnou mezinárodní, evropsko-unijní i vnitrostátní funkci nepokládáme rozdílně od mnoha jiných autorů za problematickou z toho důvodu, že pokud mezinárodně slouží tříkrokový test pro legislativně-zákonodárnou činnost při tvorbě nových výjimek, pak se nabízí využít hodnotově stejného testu i k výkladu uplatnění výjimek a omezení. Tříkrokovému testu nemůže být vytýkáno, že jeho kritéria neberou v úvahu jiné zájmy, než jsou oprávněné zájmy autora, když jde o testování výjimek jakožto dovolených výluk právě z autorskoprávní ochrany. Jde o test pojmově užší, než je obecný test poměrnosti vážící i jiné zájmy. Nutné je však říci, že je tomu tak proto, že k testování výjimky dochází v systému autorského práva a právě z hlediska zásahu do autorského práva. Výjimka z autorského práva je totiž výjimkou z pravidla, kdy pravidlem je autorské právo. V kontradikci s tím není teze, že výjimky (obecně) musí být interpretovány v uvážení jejich ospravedlnění, a tedy, že extenzivní výklad je možný, pokud chceme dosáhnout účelu výjimky.⁶⁵¹ Výjimky a omezení v systému autorského práva naplňují funkční účel právě při restriktivním výkladu a uplatnění podléhajícímu tříkrokovému testu. K extenzivnímu výkladu tak lze přistoupit pouze v případě hodnotové rozpornosti, kdy výjimka a omezení je spíše obecným limitem. Lze však předpokládat, že tříkrokový test, který je v současnosti na evropsko-unijní a vnitrostátní úrovni metodologickým nástrojem (restriktivního) výkladu uplatnění výjimek a omezení bude

⁶⁵⁰ Volnost dikce znění výjimek informační směrnice z toho důvodu negativně ovlivňuje zejména ty oblasti, kde je vysoká míra harmonizace potřebná.

⁶⁵¹ CORNU, Gérard. *Droit civil - Introduction, les personnes, les biens*. 9. vyd. Montchrestien, 1999. s. 415, MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva*. Úvod do právní argumentace. Praha: C H BECK, 2010. s. 246.

v důsledku současné diskuze v budoucnu legislativně upraven a užíván flexibilněji např. tím, že nebude vyžadována podmínka kumulativního splnění všech kroků testu.

Ze současné diskuze a provedené analýzy a srovnání zahraniční judikatury vyplývá skutečnost, že výjimky a omezení jako limity v užším smyslu jsou uživateli chápány jako subjektivní práva a nikoli pouze jako „obrana“ či „imunita“ ve vztahu k výkonu výlučných subjektivních autorských práv. Může proto v budoucnu převážit tendence pojímat výjimky jako subjektivní práva. Nicméně k tomuto vývoji máme několik výhrad. Předně máme za to, že je třeba důsledně rozlišovat mezi *obecnými limity* a *limity v užším smyslu* (výjimky a omezení), a to nikoli pouze systematicky, zda konkrétní výjimka je zařazena v katalogu výjimek, ale především jaký je její účel. Tedy zda v případě určité „výjimky“ se jedná spíše o (negativní) výluku z autorského práva nebo jde o jeho (pozitivní) vymezení, které může subjektivní právo představovat. Dále pojem výjimek a omezení je užíván mezinárodně shodně jako výluka z autorského práva a přenesení významu by pravděpodobně vyvolalo pouze matení pojmů. Navíc pojem výjimky a omezení užívá mezinárodní právo autorské a přenesení významu do roviny subjektivních práv by mohlo představovat i porušení mezinárodních závazků. Předmětná koncepční změna proto nemůže být vnímána jako právní drobnost ku prospěchu uživatelů, ale jako zásadní změna s hospodářskými důsledky, o jejíž vhodnosti a potřebnosti nejsme přesvědčeni.

Zvláště pro české autorské právo je žádoucí, aby byla vnitrostátně upravena výjimka pro účely karikatury, parodie, parafráze a koláže, které jsou projevem svobody projevu do oblasti autorského práva a došlo tak k rozšíření okruhu výjimek a omezení. Můžeme říci, že i v tomto směru ponechává informační směrnice relativní volnost, když nevyžaduje uvedení jména autora původního díla a identifikaci díla.

Doufáme, že předmětné závěry pomohou změnit přístup k otázce limitů autorskoprávní ochrany a zejména povedou k prohloubení diskuze, jak lépe využít dispozic informační směrnice k úpravě výjimek a omezení. Politická nemožnost opakovaného jednání o informační směrnici či její radikální změna znamená nutnost pokusit se dále pracovat s touto směrnicí, která za tímto účelem poskytuje vhodný právní základ. Jsem si vědomi toho, že názorově jde ve srovnání s ostatními návrhy k otázce budoucí reformy v oblasti výjimek a omezení o návrhy spíše konzervativní, které spočívají v práci se systémem stávajícím. Jde o přístup odlišný, kdy nepokládáme za žádoucí vytvářet alternativní reformní systém s potřebou

úpravy mezinárodních závazků a s možným obratem současného hospodářského modelu. Devizou pak je, že změny lze realizovat vnitrostátně a jsou zákonodárně-politicky dosažitelné.

Závěr

Předložená disertační práce uceleným způsobem zpracovala téma limitů autorskoprávní ochrany a reagovala tím na aktuální problematiku práva duševního vlastnictví včetně dopadů na legislativu a praxi v České republice. Práce vychází z rámce obecného systému nového soukromého práva a je zasazena do kontextu právního prostředí České republiky, přičemž pro zdůraznění některých odlišností, ale i s ohledem na mezinárodně aktuální právní téma často srovnává se zahraničními právními řády, a to jak evropskými, tak i mimoevropskými. Závěrem nezbývá než shrnout výsledky a dílčí závěry, které práce obsahuje. Věříme, že práce podpoří další diskuzi na dané téma a pomůže zpřesnit i opačné názory na dílčí otázky.

Práce v jednotlivých kapitolách pojednala o limitech autorskoprávní ochrany, které jsou v práci pojmově rozděleny na *limity obecné* a *limity v užším smyslu*. Navržené třídění se potvrdilo jako vhodné třídění pro uchopení daného tématu, zejména pro pochopení současné debaty, zda výjimky a omezení jsou oprávněné zájmy nebo subjektivní práva, k čemuž se práce na různých místech v různých souvislostech vyjadřuje, ale také pro vyjasnění současné pojmové roztržičnosti používaných pojmů „výjimky“ a „omezení“ a jejich právního významu. Práce vede zřetelnou linku k odlišení obecných limitů a limitů v užším smyslu, a za tím účelem je i rozdělena do dvou částí obecné a zvláštní. Navržené třídění obecných limitů a limitů v užším smyslu přitom respektuje mezinárodní i národní systematiku autorského práva.

Prvním obecným limitem, kterého si práce všímá, je princip jedinečnosti. Z hlediska přiznání ochrany je zásadní, zda kritéria pro její přiznání jsou mírná či naopak přísná. Jedná se celosvětově o zásadní otázku, která souvisí nejen s tím, co má autorské právo chránit, ale i s otázkou vyváženosti zájmů nositelů práv a veřejnosti. Provedená komparace vedla ke zjištění, že právní rozdíly se netýkají pouze rozdílu silnějšího znaku (jedinečnosti) a slabšího znaku (původnosti), ale že i v rámci slabšího znaku původnosti panují výrazné rozdíly. Práce dospěla k dílčímu závěru, že původnost ve smyslu vynaložené dovednosti a úsilí nesplňuje kritérium mezinárodního standardu ani evropsko-unijní tendence. **Práce potvrdila hypotézu, že není důvodné vnitrostátně oslabovat znak jedinečnosti v české právní úpravě směrem k obecné evropsko-unijní tendenci původnosti.**

Druhým obecným limitem zpracovaným v práci je dichotomie myšlenky a vyjádření. Z práce vyplynul závěr, že princip dichotomie myšlenky a vyjádření má zvláštní význam při posuzování kolize autorského práva a práva na svobodu projevu. **Práce vyvrátila hypotézu, že dichotomie myšlenky a vyjádření postačuje jako obecný (definiční) limit autorskoprávní ochrany k řešení všech konkrétních případů týkajících se kolize autorského práva a svobody projevu.** Z provedené analýzy dále vyplynul závěr, že aplikačně není možné doktrínu dichotomie myšlenky a vyjádření přeceňovat, neboť problém zpravidla nepůsobí odlišit myšlenkový obsah od vyjádření, ale zhodnocení vědeckosti a uměleckosti vyjádření ve vazbě na princip jedinečnosti výsledku tvůrčí duševní činnosti. Princip dichotomie myšlenky a vyjádření proto není dostačujícím kritériem pro odlišení hraničních a složitých případů, které autorské právo nedeterminuje a jejichž řešení nepředpokládá.

Práce formou diskuze **vyvrátila hypotézu, že bezformální pojetí autorského práva je příčinou vzniku děl, které zůstanou právně, ekonomicky a jinak nevyužity a které mohou působit jako zábrana přístupu veřejnosti k těmto dílům a jejich užití.** Přestože bezformální pojetí může přispívat více k výskytu těchto nežádoucích situací, nedospěli jsme k přesvědčivému závěru, který by tuto hypotézu potvrdil. Analýza byla provedena na základě srovnání mezi právní tradicí bezformálnosti založené na fakticitě v kontinentálním autorském právu a formálnosti v anglo-americkém autorském právu.

Jako třetím obecným limitem se práce zabývá dobou trvání majetkových autorských práv. **Práce potvrdila hypotézu, že by bylo přínosné zkrátit současnou dobu trvání majetkových autorských práv.** Důvodem je, že prodloužení doby trvání majetkových autorských práv bylo pouze politickým rozhodnutím bez věcných argumentů, které by prodloužení odůvodnily. Zastává se proto názor, že současná obecná doba trvání majetkových autorských práv po dobu života autora a 70 let po jeho smrti je zbytečně dlouhá. Jako dostatečná se jeví doba po dobu života autora a 50 let po jeho smrti, kterou předpokládá mezinárodní právo autorské.

Čtvrtým obecným limitem, kterému se práce věnuje, je princip vyčerpání práva. **Práce potvrdila hypotézu, že nemožnost uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí je vyvážena možnostmi snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl.** Vyplynul závěr, že autorskoprávní východisko, kterým je princip vyčerpání práva, není v digitálním prostředí snadno aplikovatelný, a to ani s ohledem na judikaturu Soudního dvora

EU, neboť těžko dostát kritéria vymazání rozmnoženiny z datového nosiče převodce. Namísto komplikované nepřímé aplikace stávající koncepce vyčerpání práva na rozšiřování do digitálního prostředí, lze případně doporučit přímé zavedení nové zákonné možnosti nabyvatele rozmnoženiny ji dále úplatně rozmnožovat za stanovených podmínek.

Práce pracuje s pojmem vyváženosti veřejných zájmů veřejnosti a individuálních zájmů nositelů práv. Věnuje mu i samostatnou kapitolu. Práce dospěla k závěru, že pojem vyváženosti i přes své frekventované používání nepředstavuje zvláštní pojem typický pouze pro autorské právo, který by vyžadoval častější použití či důraz oproti jiným právním oblastem, kde se tento pojem také objevuje. Jeho časté užívání v oblasti autorského práva nemá reálný význam a spíše je užíván nadměru tendenčně k prosazení protichůdných zájmů. **Potvrdila se tím hypotéza, že význam pojmu vyváženosti může spočívat pouze v tom, aby autorské právo nebylo vnímáno jako izolovaná právní oblast bez vnějších vlivů, která nepřipouští zásah vnějších limitů při posuzování konkrétního případu.** Zachování vyváženosti ve smyslu poměrnosti právních principů pak práce spatřuje zejména v prosazování principu technologické neutrality.

Dílčím způsobem práce analyzovala využití uplatnění obecného testu proporcionality v oblasti autorského práva. **Potvrdila hypotézu, že zásadním kritériem uplatnění testu proporcionality je nepřiměřenost, tedy míra či stupeň hrozícího zásahu, a to v rámci zkoumání třetího kritéria testu, kterým je vlastní poměrování.**

V navazujícím pojednání o autorském právu a lidských právech jako vnějších limitech se **potvrdila hypotéza, že autorské právo není uzavřeným systémem a hledání řešení složitých případů (*hard cases*) vně tohoto systému prostřednictvím poměrnosti hodnot může přinést pro praxi potřebná dnes chybějící řešení.** Lidská práva navíc mohou poskytnout teleologické východisko při soudním výkladu vnitřních limitů autorského práva, zejména výjimek a omezení, a tedy mohou být vodítkem v situacích, kdy určitý způsob užití autorského díla je sice kryt výjimkou či omezením, jejíž aplikace je ale v konkrétním případě právně nejistá. Je ale třeba říci, že jsme nedospěli k přesvědčení o vhodnosti nuceného sbližování obou sfér, umělého vytváření mezinárodních dokumentů uživatelských svobod a jejich povyšování na úroveň lidskoprávní, které může působit obtíže v jiných právních oblastech.

Práce se dále zabývala poměrem práva autorského a ochranou spotřebitele jako vnějšího limitu. **Nepotvrdila se hypotéza, že výjimka užití díla pro osobní potřebu je ústředním pojmem práva autorského a ochrany spotřebitele a má být proto posuzována jako subjektivní právo uživatele.** Je přitom potřeba rozlišovat mezi užitím díla v soukromí pro osobní potřebu a získáním přístupu k užití díla. Právo přístupu k dílu lze chápat nikoli jako výjimku, ale jako subjektivní právo podřazené pod svobodu projevu. Práce zpochybňuje argument o nutnosti posílit ochranu spotřebitele v oblasti autorského práva, zejména smluvních ujednání a využívání technických prostředků ochrany, a to z hlediska umožnění svobodného přístupu ke chráněným dílům.

Stěžejní kapitolou první části práce je kapitola nazvaná Autorské právo a svoboda projevu. **Nepotvrdila se hypotéza, že dichotomie myšlenky a chráněného vyjádření postačuje k předcházení kolize autorského práva a svobody projevu.** Opačný argument, že kolize autorského práva a svobody projevu je nutné řešit (pouze) v režimu autorského práva, selhává v případech naléhavé informativní jedinečnosti pro veřejnost. **Nepotvrdila se ani domněnka, že výjimky a omezení autorskoprávní ochrany jako limity v užším smyslu upravené v autorském zákoně poskytují spolu s principem dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření dostatečnou zábranu možnosti vzniku kolize autorského práva a svobody projevu.** Na kolizi je nutné nahlížet jako na střet dvou a více v rozporu stojících hodnot - principů. Při řešení konkrétních případů se otevírá primárně cesta teleologického výkladu výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany obsažených v AutZ včetně použití analogie. Pokud však případ nelze řešit analogicky podřazením pod jinou výjimku, pak automaticky vážit kritérium svobody projevu na základě čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod spolu s čl. 17 LZPS jako vnějšího limitu prostřednictvím metody poměřování právních principů.

Rovněž v případě práva na ochranu hospodářské soutěže práce dospěla k závěru, že se lze dovolat principu ochrany hospodářské soutěže a jeho možného přímého využití jako vnějšího limitu k nalézání řešení pro konkrétní skutkové případy. Podobně jako v ostatních případech, je to možné za situace, kdy autorské právo nenabízí řešení konkrétního případu, řešení není předvídatelně determinováno uvnitř systému autorského práva, a to ani pomocí analogie.

Práce pro úplnost pojednává o limitech smluvní volnosti v autorskoprávních závazcích. Práce se zabývá tím, jak licenční závazky v digitálním prostředí ovlivňují zájmy

uživatelů a jak jsou uživatelé v těchto závazcích chráněni. Práce dospěla k závěru, že licenční omezení nejsou nic jiného, než vlastnost výrobku nebo služby, o které jsou uživatelé jako spotřebitelé dopředu informováni, která je zřejmá a podle toho se mohou svobodně rozhodnout. **Potvrdila se proto hypotéza, že ochrana poskytovaná uživatelům je dostatečná, odpovídající zákonnému ukotvení jejich zájmů v autorském právu, počítaje v to v širší souvislosti i možnost uživatele se svobodně rozhodnout na trhu konkurence, zda licenční smlouvu uzavře či nikoli.**

Druhá část práce se zabývá limity v užším smyslu. Otevírá ji kapitola věnovaná vymezení pojmu výjimek a omezení a jejich možnému chápání jako subjektivních práv. Na ni navazují kapitoly věnované obecnému ústavnímu, mezinárodnímu a evropsko-unijnímu rámci výjimek a omezení. Jde o kapitoly analyticko-syntetické, které detailně rozebírají právní východiska právní úpravy výjimek a omezení a slouží jako podrobný přehled pravidel a principů, které právní úpravu výjimek a omezení ovlivňují, včetně jejich uplatnění.

Práce se zabývá otázkou zavedení otevřené výjimky typu *fair use* do vnitrostátní právní úpravy po vzoru některých zahraničních států, pro niž je typická abstraktní hypotéza. Práce dochází k závěru, že otevřená výjimka typu *fair use* nesplňuje kritéria mezinárodního tříkrokového testu. Dále také, že nelze jednoznačně říci, že by otevřená výjimka v našem právním prostředí byla sama o sobě způsobilá více zohlednit individualitu případu, a tím více reflektovat uživatelský zájem. **Potvrdila se tím domněnka, že pro kontinentální autorské právo je vhodné setrvat u stávajícího konceptu uzavřeného katalogu výjimek a omezení.** Z práce vyplývá poznatek, že uplatnění otevřené výjimky spočívá v poměřování (zohlednění) vnějších limitů stojících vně systému autorského práva. Oproti tomu uplatnění výjimek a omezení v kontinentálním systému autorského práva je omezeno pouze dovnitř systému autorského práva. Závěrem je pak odpověď na otázku, proč soudy USA odmítají argumenty založené na přímém uplatnění vnějších limitů a odkazují dovnitř systému autorského práva na doktrínu *fair use*. V případě evropských soudů se rozdílně od toho z důvodu absence otevřené výjimky při řešení konkrétních případů otevírá primární cesta teleologického výkladu výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany obsažených v autorském zákoně za použití analogie. Pokud však případ nelze řešit analogicky podřazením pod jinou výjimku, pak automaticky vážit vnější limity prostřednictvím metody poměřování právních principů. **Potvrdila se proto hypotéza, že kontinentální právní úprava autorského práva je dostatečná k řešení komplexních právních problémů a schopná reagovat na vývoj**

společensko-technologického prostředí. Překážku však představuje přehlížení výše popsaného přístupu. Práce kriticky nahlíží také na koncepci výjimek a omezení Evropského autorského zákoníku, která je založena na katalogu výjimek doplněného o polootevřenou výjimku.

Práce se v kapitole „Systém výjimek a omezení v české právní úpravě“ věnuje několika dílčím tématům. Z provedené analýzy a historické komparace vyplynul závěr, že počet, strukturovanost a detailnost katalogu výjimek se v průběhu vývoje zvyšuje. Výjimky a omezení obsažené v autorském zákoně jsme systematicky roztřídili celkem do šesti skupin tak, že z provedeného roztřídění jsme získali poznatek, jaké výjimky spolu svým účelem blíže souvisí. Systematické roztřídění pak může sloužit pro mezinárodní srovnání české a zahraniční právní úpravy při zkoumání jejich shodností a rozdílností. Jednotlivé kategorie byly jako nadřazené množiny vhodně zvoleny tak, aby dle nich mohly být tříděny výjimky bez ohledu na jejich konkrétní světové odlišnosti či vyjádření v různých právních řádech a systémech práva. Dalším závěrem předmětné kapitoly je poznatek, že převážná část recentní judikatury týkající se výjimek a omezení se váže k užití díla pro osobní potřebu, což je patrné zejména z recentní judikatury Ústavního soudu. V poslední části kapitoly se práce věnuje výjimce pro parodii. **Práce potvrdila hypotézu, že je vhodné a potřebné v České republice upravit výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže dle informační směrnice.** Byť mohou být přítomné pochybnosti o výkladu výjimky pro parodii, základní schéma výkladu vymezil Soudní dvůr EU a lze využít poznatky zahraniční judikatury, ve které jsou kritéria uplatnění výjimky pro parodii již řešena.

V poslední kapitole se práce zabývá budoucím vývojem v oblasti výjimek a omezení. Práce doporučuje, aby všechny výjimky a omezení informační směrnice byly závazné pro všechny členské státy EU včetně přesné dikce, a byly tak skutečně harmonizovány.

Shrnutí

Duševní vlastnictví nabývá na ekonomickém významu a vyžaduje naši pozornost. Disertační práce „Limity autorskoprávní ochrany“ uceleně zpracovává téma limitů autorskoprávní ochrany. Zabývá se tak analýzou a srovnáním problematiky limitů autorskoprávní ochrany v České republice a v zahraničí. Středem pozornosti jsou obecné (definiční) limity a výjimky a omezení. Studie se zabývá vyvážeností autorského práva a jiných přirozených práv.

Cílem práce je představit téma limitů autorskoprávní ochrany v širších souvislostech v naději, že se tak podaří vymezit prostor a přístup k dílčím otázkám, ve kterém by se případné změny ke zlepšení současné právní úpravy či soudní rozhodování na základě současné právní úpravy mělo pohybovat. Závěry tak mohou mít význam a posloužit i pro konkrétní právně politické kroky v České republice a na Slovensku. Práce klade zvláštní důraz na komparaci a vyhodnocení právních názorů a závěrů, které jsou v současnosti aktuální nebo o kterých se vede diskuze.

Práce je rozdělena do dvou částí, a to následovně:

První část je rozdělena do osmi kapitol a věnuje se vymezení limitů autorskoprávní ochrany a obecným limitům, zejména principu jedinečnosti, dichotomii myšlenky a vyjádření, době trvání majetkových autorských práv a principu vyčerpání autorského práva. První část se zabývá také vyvážeností autorského práva a ostatních přirozených práv, které působí jako vnější limity. První část je zakončena limity smluvní svobody v autorskoprávních závazcích.

Druhá část je rozdělena do sedmi kapitol, které analyzují a srovnávají limity v užším smyslu, kterými se v práci rozumí výjimky a omezení autorskoprávní ochrany. Druhá část práce analyzuje, srovnává a vyhodnocuje ústavní, mezinárodní a evropsko-unijní rámec právní úpravy výjimek a omezení, otevřenou výjimku, uzavřený katalog výjimek a omezení, systém výjimek a omezení v českém autorském právu spolu s judikaturou, výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže. Druhou část práce zakončuje budoucí vývoj v oblasti výjimek a omezení.

Práce obsahuje rovněž závěr. Ten shrnuje dílčí závěry, kterých bylo dosaženo v průběhu práce. **Závěr potvrdil teze, že:**

1. Není důvodné vnitrostátně oslabovat znak jedinečnosti v české právní úpravě směrem k obecné evropsko-unijní tendenci původnosti.
2. Přínosné by bylo zkrátit současnou dobu trvání majetkových autorských práv.
3. Nemožnost uplatnění principu vyčerpání v digitálním prostředí je vyvážena možnostmi snadného a širokého přístupu a dosažitelnosti chráněných děl.
4. Význam pojmu vyváženosti může spočívat pouze v tom, aby autorské právo nebylo vnímáno jako izolovaná právní oblast bez vnějších vlivů, která nepřipouští zásah vnějších limitů při posuzování konkrétního případu.
5. Zásadním kritériem uplatnění testu proporcionality je nepřiměřenost, tedy míra či stupeň hrozícího zásahu, a to v rámci zkoumání třetího kritéria testu, kterým je vlastní poměrování.
6. Autorské právo není uzavřeným systémem a hledání řešení složitých případů (*hard cases*) vně tohoto systému prostřednictvím poměrnosti hodnot může přinést pro praxi potřebná dnes chybějící řešení.
7. Ochrana poskytovaná uživatelům je dostatečná, odpovídající zákonnému ukotvení jejich zájmů v autorském právu, počítaje v to v širší souvislosti i možnost uživatele se svobodně rozhodnout na trhu konkurence, zda licenční smlouvu uzavře či nikoli.
8. Pro kontinentální autorské právo je vhodné setrvat u stávajícího konceptu uzavřeného katalogu výjimek a omezení.
9. Kontinentální právní úprava autorského práva je dostatečná k řešení komplexních právních problémů a schopná reagovat na vývoj společensko-technologického prostředí.
10. Je vhodné a potřebné v České republice upravit výjimku pro účely parodie, karikatury, parafráze, koláže dle informační směrnice.

Závěr vyvrátil teze, že:

1. Dichotomie myšlenky a vyjádření postačuje jako obecný (definiční) limit autorskoprávní ochrany k řešení všech konkrétních případů týkajících se kolize autorského práva a svobody projevu.

- 2. Bezformální pojetí autorského práva je příčinou vzniku děl, které zůstanou právně, ekonomicky a jinak nevyužity a které mohou působit jako zábrana přístupu veřejnosti k těmto dílům a jejich užití.**
- 3. Výjimka užití díla pro osobní potřebu je ústředním pojmem práva autorského a ochrany spotřebitele a má být proto posuzována jako subjektivní právo uživatele.**
- 4. Dichotomie myšlenky a chráněného vyjádření postačuje k předcházení kolize autorského práva a svobody projevu.**
- 5. Výjimky a omezení autorskoprávní ochrany jako limity v užším smyslu upravené v autorském zákoně poskytují spolu s principem dichotomie nechráněné myšlenky a chráněného vyjádření dostatečnou zábranu možnosti vzniku kolize autorského práva a svobody projevu.**

Summary

Intellectual property is a subject of increasing economic importance and requires our attention. The thesis "Limits of copyright Protection" is a comprehensive survey on the issue of limits of copyright protection. It deals with an analysis and comparison of limits of copyright protection in copyright law of the Czech Republic and abroad. The focus is to compare general (definitional) limits with exclusions and limitations. The study partially deals with a balance between copyright law and other natural rights.

The aim is to introduce the topic of limits of copyright protection in a broader context in the hope that it will succeed in defining space and access sub-questions, in which any changes should improve the current legislation and judicial decisions on the basis of current legislation. Conclusions can thus be relevant and serve for specific policy actions legally in the Czech and Slovak Republics. Work places special emphasis on the comparison and evaluation of legal opinions and conclusions that are currently topical or which are leading discussions.

The work is divided into two parts, as follows:

The first part is divided into eight chapters and is devoted to defining the limits of copyright protection and general limits, in particular the principle of uniqueness, the idea expression dichotomy, the term of copyright protection and the principle of exhaustion of copyright. The first part also deals with the balance of copyright law and other natural rights, which acts as an external limitations. The first part ends with the limits of freedom of contract in copyright obligations.

The second part is divided into seven chapters which analyze and compare the limits in the narrower sense, which means exceptions and limitations to copyright protection. The second part analyzes, compares and evaluates constitutional, international and EU regulatory framework of exceptions and limitations, open-ended exception, closed catalog of exceptions, system of exceptions and limitations in Czech copyright law along with the case law, an exception for parodies, caricatures, paraphrases, collage. The second part is ended by future developments in the field of exceptions and limitations.

The work also contains a conclusion. It summarizes the partial results achieved in the work.

Conclusion confirmed the thesis that:

- 1. It is not reasonable internally weaken the requirement of uniqueness in the Czech legislation, according to the general EU tendency of originality.**
- 2. It would be beneficial to shorten the current duration of copyright.**
- 3. The impossibility of application of the principle of exhaustion in the digital environment is balanced by easy and broad access and availability of protected works.**
- 4. Meaning of the term balance may only lie in the fact that copyright was not perceived as an isolated area of law without external influences, which does not permit the application of the external limits when considering a particular case.**
- 5. The fundamental criterion for applying the test of proportionality is the unreasonableness which means the rate and degree of impending intervention, in the examination of the third criterion of the test, which is proportionality itself.**
- 6. Copyright law is not a closed system and the search for solutions to complex cases (hard cases) outside the system through the proportionality of values can bring to practice the necessary solutions.**
- 7. The protection provided to users is adequate, appropriate to legal anchoring of their interests in copyright law, including in the broader context the user's ability to decide freely on the market if they conclude a license agreement or not.**
- 8. For continental copyright it is appropriate to stay with the existing concept of a closed catalog of exceptions and limitations.**
- 9. Continental copyright law is sufficient to deal with complex legal problems and able to respond to the development of socio-technological environment.**
- 10. It is appropriate and necessary in the Czech Republic to introduce an exception for parodies, caricatures, paraphrases, collages according to Information Society Directive.**

Conclusion refuted the thesis that:

- 1. Idea expression dichotomy is sufficient as a general (definitional) limit of copyright protection to address any specific cases relating to conflict of copyright law and freedom of expression.**

- 2. Informal concept of copyright law is the cause of the works that remain legally, economically and otherwise underutilized and which can act as a barrier to public access to these works and their use.**
- 3. Private copy exception is central term of the copyright law and consumer protection and should be therefore considered as a user's subjective right.**
- 4. Idea expression dichotomy is sufficient to prevent clash of copyright law and freedom of expression.**
- 5. Copyright exceptions and limitations as the limits in the narrower sense regulated by Czech copyright act provide together with the principle of idea expression dichotomy a sufficient prevention of the possibility of a clash between copyright law and freedom of expression.**

Příloha

Tabulka výjimek a omezení z autorskoprávní ochrany podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Číslo paragrafu	Způsob užití díla	Oprávněná osoba	Účel výjimky/omezení	Kritéria aplikace
§ 30	Užití pouze pro „osobní potřebu“.	Pouze fyzická osoba.	Volné užití díla fyzickou osobou za jiným než hospodářským účelem.	Ustanovení umožňuje fyzické osobě zhotovit záznam, rozmnožení nebo napodobeninu díla za účelem „osobní potřeby“. Rozmnoženina, záznam nebo napodobenina musí být vždy zřetelně označeny a nesmí být užity k jinému než určenému účelu. Tato výjimka se nepoužije v případě počítačových programů, elektronických databází, děl architektonických, audiovizuálních a děl hudebních a hudebně dramatických, pokud jde o rozmnožování jejich notových záznamů podle § 30a.
§ 30a	Rozmnožování díla na papír nebo podobný podklad.	Fyzická osoba využívající dílo pro osobní potřebu. Právnícká osoba nebo podnikající osoba výhradně pro vnitřní potřebu. Osoba reprodukcující dílo na objednávku pro osobní/vnitřní potřebu jiné osoby.	Volné užití díla jeho rozmnožováním na papír nebo podobný podklad (reprografie).	Autorským zákonem je dovoleno zhotovovat rozmnoženiny děl na papír nebo podobný podklad za využití fotografické techniky nebo jiného obdobného postupu. Podmínkou je její použití pouze pro osobní potřebu fyzické osoby či vnitřní potřebu právnické nebo podnikající osoby či rozmnožení díla na objednávku. Zakázáno je i pro vlastní či vnitřní potřebu zhotovit tiskovou rozmnoženinu vydaného notového záznamu díla hudebního či hudebně

				dramatického. Podmínkou je, že rozmnoženina, záznam nebo napodobenina musí být vždy zřetelně označena a nesmí být užita k jinému než určenému účelu.
§ 30b	Užití v souvislosti s převedením nebo opravou přístroje zákazníkovi.	Osoba převádějící přístroj, či provádějící jeho opravu.	Umožnění předvedení některých druhů zboží, jež nelze předvést bez užití předmětů chráněných autorským zákonem.	Zákonnou licencí se umožňuje při předvádění nabízeného či opravovaného zboží zákazníkovi. Jedinou podmínkou je zde jeho nezbytnost pro předvedení či opravu přístroje.
§ 31	Užití díla v rámci citační licence.	Jakákoliv osoba, která v rámci svého díla užije výňatky či celá drobná díla.	Možnost v rámci zákonné citační licence uvádět v rámci vlastních děl tzv. malé citace, velké citace pro účely kritiky či recenze a výzkumné či výukové citace, za něž se považuje např. použití v případě jakékoliv výukové formy.	Tradiční výjimka z autorského práva je omezena podmínkou užití v rámci jiného výtvoru, přičemž není podstatné, zda výtvor splňuje požadavky autorského zákona. Další legální podmínkou je užití bez změny původního, citovaného, díla. Legálním požadavkem citování je použití v souladu s poctivými zvyklostmi, kterými se rozumí např. v akademické sféře citační normy.
§ 32	Propagace výstavy uměleckých a jejich prodeje.	Osoba propagující akci, na níž bude dílo vystavováno či prodáváno.	Účelem omezení autorského práva je zde propagace výstavy uměleckých děl nebo jejich prodeje. Typicky se může jednat o otištění vyobrazení uměleckého díla zařazeného do veřejné výstavy	Bezplatné užití díla musí vést zásadně k propagačnímu účelu prodejní či výstavní akce, na níž bude dané dílo užíváno, přičemž propagace je pouze vedlejším či doplňkovým užitím díla. Samotná propagační akce nesmí vést k samostatnému komerčnímu účelu. V rámci poctivých

			nebo prodejní akce v jejím katalogu.	zvyklostí je povinností uvést jméno či název autora díla nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost.
§ 33	Vytvoření rozmnoženiny, napodobeniny či jiné zaznamenání díla umístěného na veřejném prostranství.	Kterákoliv osoba (včetně užití k výdělečnému účelu).	Užití díla, které bylo již zveřejněno, a to umístěním na veřejném prostranství, přičemž se vychází z toho, že prvotním zveřejněním je umístění na veřejně přístupném místě a další užívání díla již vychází z tohoto jednání.	Prvotní podmínkou užití díla je jeho umístění na místě veřejně přístupném, přičemž se zde musí jednat o umístění dobrovolné a oprávněné. Pojem veřejné prostranství je nutno chápat restriktivně, kdy se jedná např. o náměstí, parky, ulice, nikoliv však o místa veřejně přístupná, která jsou součástí budov, např. foyer divadel, sály veřejných budov apod. Podmínkou užití zde naopak není pouze osobní či vnitřní potřeba, přičemž je dovoleno užití pro hospodářský či výdělečný účel. Nepožaduje se ani přesné zachycení v případě kopie či rozmnoženiny díla, přičemž dílo může být zachyceno s odchylkami, nikoliv však snižujícími jeho hodnotu. Zákonná licence je podmíněna dále také uvedením jména autora užitého díla a jeho názvu.
§ 34	Úřední a zpravodajská licence.	Kterákoliv osoba k úřednímu účelu, osoba vykonávající zpravodajskou činnost a osoba informující o veřejných projevech a přednáškách.	V případě písm. a) se jedná o tzv. „úřední účel“ ke kterému omezení autorských práv směřuje. Jedná se zejména o využití díla pro zachování veřejné bezpečnosti, soudního a správního řízení,	Pro bezplatné užití díla pro úřední účel musí být splněno naplnění tohoto účelu, a to v jednom ze čtyř případů: zachování veřejné bezpečnosti, soudního a správního řízení, parlamentního jednání či pro jiný úřední účel. Je nutné užit dílo pouze v rozsahu k tomu

			<p>parlamentního jednání či jiný úřední účel, stejně jako svobodný přístup k informacím.</p> <p>Omezení autorských práv v případě písm. b) a c) se využije pro zpravodajský účel a to pro účely periodického tisku, televizního a rozhlasového vysílání či jiného hromadného sdělovacího prostředku.</p> <p>Informativní účel naplňuje ustanovení písm. d) v případě veřejných přednášek a politických projevů.</p>	<p>nezbytně nutném.</p> <p>Zpravodajské užití díla musí splňovat podmínku užití jen v „rozsahu odpovídajícím informačnímu účelu“, kdy v praxi se může někdy jednat o maximálně třiminutový rozsah užití díla. Ex lege je povinností uvést jméno autora a další informace týkající se díla. Dle § 34 písm. c) je možné užít již zveřejněná autorská díla, a to pouze v případě děl zpravodajsky významných ve věcech politických, náboženských či hospodářských. Podmínkami jsou uvedení autora a další identifikační znaky díla, přípustnost převzetí, nedotčení díla a nesnížení jeho hodnoty, stejně tak nesmí být tato možnost zapovězena autorem díla.</p> <p>V případě politických a jiných veřejných projevů se musí jednat o užití k nezbytně nutnému informativnímu účelu, čemuž musí odpovídat také rozsah užití, stejně tak zákaz užití v rozporu s dobrými mravy.</p>
§ 35	Obřadní licence, užití pro školní představení a užití školního díla.	Kdokoliv, nejednající za účelem hospodářského zisku, při splnění dalších podmínek. V případě odst. 3 pouze škola.	Umožnění konání tradičních občanských, náboženských a úředních akcí. Umožnění konání školního představení a naplnění zvláštního režimu školního díla, jako	<p>V případě obřadní licence je podmínkou užití pro účely náboženských, občanských a úředních akcí pořádaných orgány veřejné správy, využití pro účely obřadu, jako akce rituální a historicky ustálené.</p> <p>Školní představení je takové, při němž</p>

			<p>projevu zvláštního vztahu mezi studentem a školou.</p> <p><u>V posledním z případů týkající se užití školního díla však nejde o pravou zákonnou licenci jako v ostatních případech. Srov. německé označení této výjimky jako tzv. nepravá licence. Jedná se totiž pouze o způsob kontraktace konkrétní školy založené na nevyvratitelné domněnce.</u></p>	<p>vystupují a dílo interpretují pouze žáci a studenti či pedagogové školy, přičemž užito může být pouze dílo, které je schopno provozování. Pro užití díla např. přenosem či vysláním, je nutný souhlas autora.</p> <p>Škola může užít tzv. školní dílo v případě, že se jedná o dílo vytvořené žákem nebo studentem, je-li zde zvláštní poměr mezi vzdělávacím zařízením a studentem a dílo je projevem plnění školních povinností vyplývajících z tohoto poměru. V tom případě je omezeno autorské právo studenta ve prospěch školy, kdy se může jednat jak o práce závěrečné, tak práce průběžné. Škola může využít dílo jen pro své vnitřní potřeby, tedy způsobem neveřejným.</p> <p>Ustanovení se nevztahuje na práci rigorózní a habilitační, neboť autor již není studentem školy.</p> <p>Podmínkou užití díla ve všech třech zmíněných případech je užití k jinému než hospodářskému účelu.</p>
§ 36	Omezení autorského práva k soubornému dílu a umožnění přístupu k nim a jejich využití.	Oprávněný uživatel.	Zajištění možnosti vyhledávání informací v díle souborném a jejich řádné využívání.	Oprávněnému uživateli je umožněno užívat dílo v rozsahu, který slouží stanovenému účelu, zejména přístupu k obsahu díla a běžné využívání obsahu díla. Další oprávnění je možno stanovit v licenční smlouvě. Zákonná licence se vztahuje pouze na díla

				zveřejněná.
§ 37	Bezúplatná zákonná knihovní licence a veřejná půjčovatelská licence.	Knihovny, archivy, muzea, galerie, školy, vysoké školy, jiná školská a vzdělávací zařízení, pokud je jejich činnost nevýdělečná.	Účelem je umožnit oprávněným osobám plnění dokumentačních a archivačních úkolů ve veřejném zájmu. Dále je omezení určeno pro účely výzkumu a soukromého studia členů veřejnosti na terminálech umístěných v knihovnách.	Knihovní licence umožňuje zmíněným subjektům zhotovovat rozmnoženiny děl, zpřístupňovat originály a díla samotná. Podmínkou je pouze užívání díla k přesně stanoveným účelům, kdy se nesmí jednat o naplňování účelu hospodářského. Povinností těchto subjektů je při zapůjčování děl platit odměnu autorům, což neplatí pro privilegované subjekty, vyjmenované v odst. 2. Dále je stanovena povinnost zamezit možnosti pořízení díla, pokud se jedná o dílo zaznamenané zvukově, či zvukově obrazové dílo. Zapůjčující subjekty jsou povinny na žádost příslušného kolektivního správce poskytnout informace o počtu výpůjček.
§ 37a	Licence pro určitá užití osiřelého díla	Knihovny, archivy, muzea, galerie, školy, vysoké školy, jiná školská a vzdělávací zařízení, pokud je jejich činnost nevýdělečná a provozovatel vysílání ze zákona.	Účelem ustanovení je umožnění rozmnožení nebo zpřístupnění osiřelého díla, tedy díla, u něž autor není znám či není možné autora nalézt.	Užít osiřelé dílo mohou pouze osoby k tomu zákonem určené, a to subjekty uvedené v § 37 či provozovatel vysílání ze zákona, zejména však k účely určené zákonem (digitalizace, zpřístupnění díla). Takové užití díla může být výdělečné, avšak pouze do výše pokrytí nákladů k tomu vynaložených. Tyto subjekty jsou povinny vždy uvádět jméno autora, je-li znám, dále musí informovat ministerstvo o své činnosti a autoru, který ukončil

				status osiřelého díla, jsou povinny vyplatit odměnu.
§ 38	Užití díla pro potřeby zdravotně a zrakově postižených.	Kdokoliv, kdo užije dílo pro potřeby zdravotně či zrakově postižených, za jiným než hospodářským účelem.	Naplnění veřejného zájmu na ochraně a rozvoji potřeb zdravotně postižených osob na úkor oprávněných individuálních autorských zájmů.	Ustanovením je umožněno kterékoliv osobě zhotovovat rozmnoženiny díla ve prospěch zdravotně postižených. Požadavkem je vždy použití takové rozmnoženiny pouze pro účely osob postižených, a to pouze v takovém případě, že se jedná o rozmnoženinu, která umožní takto postiženým osobám vnímat dílo, které by jinak vnímat nebyly schopny. Zejména se může jednat o přepisy děl do Braillova písma. Takové rozmnoženiny nemohou být využívány jinak, než handicapovanými osobami. Je také umožněno půjčování těchto rozmnoženin osobám s postižením. Takovouto činností nesmí být naplňován výdělečný hospodářský účel.
§ 38a	Pořizování technických rozmnoženin díla a pořizování záznamu vysílatelem.	Osoba oprávněná pořizovat technické rozmnoženiny díla a osoba dle smlouvy oprávněná pořizovat záznam díla pro vysílání	Účelem omezení je dostat procesu zpřístupnění díla v elektronické formě a umožnit pořizování dočasných rozmnoženin vysílaných programů, s cílem odvysílání takového programu dle časových rozvrhů.	Autorský zákon umožňuje pořizovat tzv. technické rozmnoženiny, jako reakci na proces elektronizace děl, při němž tyto rozmnoženiny vznikají a to za podmínek: jedná se o rozmnoženiny pomíjivé nebo podružné, rozmnoženiny jsou součástí technologického postupu a jsou bez samostatného hospodářského významu. Zákon dále umožňuje osobám oprávněným vysílat záznam díla

				pořizovat jeho rozmnoženiny, avšak pouze v souvislosti s jeho vysíláním a v rozsahu nezbytně nutném pro účely vysílání.
§ 38b	Licence pro pořizování rozmnoženin fotografické podobizny.	Osoba vyobrazená na podobizně, která si její zhotovení objednala.	Řešení kolize autorského práva zhotovitele a osobnostního práva zpodobněné osoby.	Zpodobněná osoba je oprávněna pořizovat rozmnoženiny své fotografické podobizny, a to za předpokladu, že za toto vyobrazení byla zhotoviteli zaplacená odměna. Rozmnoženina může být použita pouze k nevýdělečnému účelu. Podmínkou je, že se jedná o fotografické dílo, neboť např. pro malířské dílo se tato licence neuplatní. Autor fotografie může tuto možnost zapovědět.
§ 38c	Nepodstatné vedlejší užití díla.	Kterákoliv osoba.	Zavedení bezúplatné zákonné licence při vedlejším nepodstatném užití díla.	Základní podmínkou této bezúplatné licence je náhodné použití díla při zamýšleném hlavním užití jiného díla nebo jiného prvku. Licence se vztahuje pouze na případy, kdy by výkon autorského práva byl jeho skutečným zneužitím. Od citace je nepodstatné vedlejší užití díla odlišeno úmyslem, kdy v tomto případě není užití díla úmyslné.
§ 38d	Možnost dispozice s originálem nebo rozmnoženinou díla užitého umění, vyjádřeného v užitné podobě nebo architektonického díla vyjádřeného	Vlastník nosiče díla, popřípadě navrhovatel změny nebo ten, kdo změnu provádí.	Umožnění výkonu vlastnického práva k hmotnému substrátu díla. Tato výjimka vyplývá ze zvláštní hospodářské, funkční a užitné povahy děl užitého umění a děl	Možnost užití díla užitého umění, vyjádřeného v užitné podobě nebo architektonického díla vyjádřeného stavbou se vztahuje pouze na případy, kdy vlastníkovo nakládání s věcí spadá pod rozsah autorského práva a pouze v případě, že je nakládáno s dílem

	stavbou.		architektonických.	<p>pouze v podobě zákonem stanovených rozmnoženin.</p> <p>V případě zákonné licence ke změně stavby se musí jednat o změny stavby nezbytně nutné a musí být šetřena hodnota architektonického díla. V takovém případě je vlastník stavby povinen autora architektonického díla informovat o změně.</p>
§ 38e	Možnost zhotovení záznamu díla a provozování díla osobám umístěným v zařízení.	Zdravotnické a sociální zařízení.	Umožnění zdravotnickým a sociálním zařízením pořizovat záznamy děl za účelem provozování díla svěřeným osobám.	Podmínkou zákonné licence ve prospěch zdravotnických a sociálních zařízení je využívání děl pouze k vnitřním účelům, a to zejména provozování děl osobám umístěných v těchto zařízeních. Zařízení nesmí být provozována za účelem zisku.
§ 38f	Provozování společné domovní antény.	Provozovatel společné domovní antény.	Účelem ustanovení je zajistit možnost společného přijímače rozhlasového nebo televizního vysílání pomocí společných domovních antén.	Jedinou podmínkou provozování společné domovní antény je její použití pro tytéž budovy, popřípadě komplex budov k sobě prostorově nebo funkčně příslušejících, a to pouze za podmínky, že je umožněn příjem pouze zemského nebo satelitního vysílání a společný příjem není využíván za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu.
§ 39	Užití originálu nebo rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným	Vlastník originálu či rozmnoženiny nebo vypůjčitel originálu či rozmnoženiny.	Ustanovení řeší střet vlastnického práva k originálu či rozmnoženině a práva autorského.	Zákonná licence se vztahuje pouze na veřejné vystavení díla výtvarného, fotografie, nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii, pouze v případě, že autor již převedl originály nebo

	fotografii jeho vystavením.			rozmnoženiny na jinou osobu. Zákonnou licenci lze vyloučit záповědí ze strany autora, kdy bezplatné užití originálu nebo rozmnoženiny je vyloučeno.
§ 66 odst. 1 písm. a)	Pořízení rozmnoženiny či měnění díla	Oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu	Umožnění pořizování rozmnoženin počítačového programu a možnost jeho překladu, zpracování, úpravy či jiné změny.	Podmínkou využití této licence, pro pořizování rozmnoženiny počítačového programu, či jiných dalších jeho změn, je nezbytnost takového úkonu pro využití oprávněně nabyté rozmnoženiny programu, činí-li tak oprávněný uživatel v případě uvedení do provozu nebo samotném provozování či odstraňování chyb programu.
§ 66 odst. 1 písm. b)	Pořízení rozmnoženiny či měnění díla	Oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu	Umožnění pořizování rozmnoženin počítačového programu a možnost jeho překladu, zpracování, úpravy či jiné změny v souladu s jeho určením.	Jedinou podmínkou pořizování rozmnoženin počítačového programu a jeho upravování je v tomto případě její využití v souladu s určením počítačového programu. Takovýmto určením se rozumí určitá běžná využitelnost rozmnoženiny programu v souladu s jeho provozním určením, vlastnostmi a obsahem.
§ 66 odst. 1 písm. c)	Pořízení záložní rozmnoženiny počítačového programu	Oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu	Umožnit pořízení záložní rozmnoženiny, která je nezbytná pro užívání programu.	Záložní rozmnoženinou je taková, která je pořízená do rezervy před možným nebezpečím ztráty, poškození, krádeže apod. Podmínkou užití tohoto oprávnění je pořízení záložní rozmnoženiny, jako nezbytné pro užívání počítačového programu.

<p>§ 66 odst. 1 písm. d)</p>	<p>Zkoumání, studium či zkouška funkčnosti počítačového programu</p>	<p>Oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu nebo jím pověřená osoba</p>	<p>Zjištění myšlenek a principů, na kterých je založen kterýkoli prvek počítačového programu.</p>	<p>Autorský zákon umožňuje zkoumat, studovat či zkoušet funkčnost počítačových programů pouze v takovém případě, kdy oprávněný uživatel tak činí při takovém zavedení, uložení programu do paměti počítače nebo při jeho zobrazení, přenosu či provozu, k němuž je oprávněn a pouze za účelem zjištění myšlenek a principů na kterých je založen kterýkoliv prvek programu.</p>
<p>§ 66 odst. 1 písm. e)</p>	<p>Pořízení rozmnoženiny kódu a přeložení formy kódu počítačového programu při jeho rozmnožování</p>	<p>Oprávněný uživatel rozmnoženiny počítačového programu nebo jím pověřená osoba</p>	<p>Umožnit dosažení vzájemného funkčního propojení dvou na sobě nezávislých počítačových programů, tj. dosažení jejich vzájemné stykové provozuschopnosti (interoperability).</p>	<p>Pro pořízení rozmnoženiny kódu počítačového programu a přeložení formy tohoto kódu nesmí být požadované informace zjistitelné jiným, snadnějším způsobem. Dále oprávněný uživatel smí získávat informace pouze z těch částí počítačového programu, které jsou nezbytné k dosažení určeného účelu, umožnění „interoperability“ počítačových programů.</p>

Použitá literatura

- ARMSTRONG, Timothy. Digital Rights Management and the Process of Fair Use. *Harvard Journal of Law & Technology*, 2006, roč. 20, s. 49 – 121.
- BARENDT, Eric. *Freedom of Speech*. 2. vyd. OUP Oxford, 2007. 572 s.
- BOYLE, James. A Manifesto on WIPO and the Future of Intellectual Property. *Duke Law & Technology Review*, 2004, č. 9, s. 1 – 12.
- BRENNAN, J. David. The Three-Step Test Frenzy - Why the TRIPS Panel Decision Might Be Considered Per Incuriam. *Faculty of Law the University of Melbourne, Public Law and Legal Theory Working Paper No. 22*. 2002, s. 1 – 20.
- BROOKS, Tim. Only in America: The Unique Status of Sound Recordings under U.S. Copyright Law and How It Threatens Our Audio Heritage. *American Music*. 2009, roč. 27:2, s. 125 – 137.
- BURRELL, Robert, COLEMAN, Allison. *Copyright Exceptions The Digital Impact*. Cambridge University Press, 2009. 426 s.
- BUYDENS, Mireille, DUSSOLIER Séverine. Les exceptions au droit d'auteur dans l'environnement numérique: évolutions dangereuses. *Communication-commerce électronique*. 2001, September, č. 9, s. 13 – 14.
- CORNISH, William, LLEWELYN, David. *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks, and Allied Rights*. 6. vyd. London: Sweet & Maxwell, 2007. 940 s.
- CORNU, Gérard. *Droit civil - Introduction, les personnes, les biens*. 9. vyd. Montchrestien, 1999. 676 s.
- CREWS, Kenneth. *Copyright Exceptions and Statutory Diversity: The WIPO Study of Exceptions for Libraries and Archives*. Columbia University. 2009, 61 s.
- DEAZLEY, Ronan. Copyright and Parody: Taling Backward the Gowers Review. *The Modern Law Review*, 2010, roč. 73, č. 5, s. 785 – 823.
- DEMSETZ, Harold. Full Access The Private Production of Public Goods. *Journal of Law and Economics*. 1970, roč. 13, č. 2, s. 293 – 306.
- DIETZ, Adolf. Francúzsky dualizmus a nemecký monizmus v autorskom práve - iba zdanlivý protiklad? *Právny obzor*. 2005, roč. 88, č. 1, s. 3 – 12.

- DIETZ, Adolf. *Französischer Dualismus und deutscher Monismus im Urheberrecht - ein Scheingegensatz?* In BÜCHAU, Christian von. Festschrift für Willi Erdmann: Zum 65. Geburtstag. München: Heymanns, 2002, s. 63.
- DIETZ, Adolf. Nový český autorský zákon - evropský špičkový produkt. *Duševné vlastníctvo*. 2004, č. 2, s. 6 – 14 (přeložil M. Návrat).
- DIETZ, Adolf. Pět pilířů evropského kontinentálního práva autorského. *Právní rozhledy*. 2004, č. 20, s. 742 – 748.
- DOHERTY, Michael, GRIFFITHS, Ivor. The Harmonisation of European Union Copyright Law for the Digital Age. *European Intellectual Property Review*, 2000, roč. 22, s. 17 – 23.
- DONNER, Irah. The Copyright Clause of the U. S. Constitution: Why Did the Framers Include It with Unanimous Approval? *The American Journal of Legal History*. 1992, roč. 36, č. 3, s. 361 – 378.
- DRAHOS, Peter. *A Philosophy of Intellectual Property: Applied Legal Philosophy*. Brookfield, USA: Dartmouth, 1996, xii. 257 s.
- DRAHOS, Peter. An Alternative Framework for the Global Regulation of Intellectual Property Rights. *Austrian Journal of Development Studies*, 2005, č. 1, s. 1 – 32.
- DRAHOS, Peter. Intellectual Property and Human Rights. *Intellectual Property Quarterly*, 1999, č. 3, s. 349 – 371.
- DRASSINOWER, Abraham. Exceptions Properly So-called. *Language and Copyright*, 2009, s. 205 – 238.
- DRASSINOWER, Abraham. Sweat of the Brow, Creativity and Authorship: On Originality in Canadian Copyright Law. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2004, roč. 1, s. 105 – 123. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=621184>.
- DUSOLLIER, Séverine. Technology as an Imperative for Regulating Copyright: From the Public Exploitation to the Private Use of the Work. *European Intellectual Property Review*, 2005, s. 201 – 204.
- DUSOLLIER, Séverine. The Master's Tools v. The Master's House: Creative Commons v. Copyright. *Columbia Journal of Law & Arts*, 2006, roč. 29, s. 271 – 293.
- DUSOLLIER, Séverine. The Relations between Copyright Law and Consumer's Rights from a European Perspective. *European Parliament Publication*, 2010, 39 s.

- DUSOLLIER, Séverine. Tipping the Scale in Favor of the Right Holders: The European Anti-Circumvention Provisions. *Lecture Notes in Computer Science*, 2003, 462 – 478.
- DUSOLLIER, Séverine., et al. *Study on the Application of Directive 2001/29/EC on Copyright and Related Rights in the Information Society*. 2013. 585 s.
- DUSSOLIER, Séverine. *Droit d'auteur et protection des œuvres dans l'environnement numérique*. Collection Création Information Communication. Bruxelles, 2005. 582 s.
- DUTHEL, Heinz. *European Union: 'Cosa Nostra'*. Lulu.com, 2009. s. 132.
- EINSTEIN, Albert. Ist die Trägheit eines Körpers von seinem Energieinhalt abhängig?. *Annalen der Physik*. 1905, č. 18, s. 639 – 641.
- ELIAŠ, Karel., et al. *Kurs obchodního práva. Obecná část. Soutěžní právo*. 5. vyd. C. H. Beck, 2007. 652 s.
- ELKIN-KOREN, Niva. Copyright Policy and the Limits of Freedom of Contract. *Berkeley Technology Law Journal*, 1997, roč. 12, č. 1, s. 93 – 113.
- FITZGERALD, Brian, GILCHRIST, John. (ed.). *Copyright Perspectives: Past, Present and Prospect*. Springer, 2015. 317 s.
- GARON, M. Jon. Normative Copyright: A Conceptual Framework for Copyright Philosophy and Ethics. *Cornell Law Review*. 2003, roč. 88, č. 5, s. 1278 – 1360.
- GEIGER, Christophe. Constitutionalising” Intellectual Property Law? The Influence of Fundamental Rights on Intellectual Property in the European Union. *International Review of Intellectual Property and Competition Law*, 2006, roč. 37, s. 371 – 406.
- GEIGER, Christophe. Fundamental Rights, a Safeguard for the Coherence of Intellectual Property Law? *International Review of Industrial Property and Copyright Law*. 2004, roč. 35, s. 268 – 280.
- GEIGER, Christophe., et al. The Three-Step-Test Revisited: How to Use the Test's Flexibility in National Copyright Law. *American University International Law Review*, 2014, roč. 29, č. 3, s. 581 – 626.
- GEIGER, Christophe., et al. Towards a Balanced Interpretation of the "Three-Step Test" in Copyright Law. *European intellectual property review*, 2008, roč. 30, s. 489 – 496.
- GEIST, Michael. Fairness Found: How Canada Quietly Shifted from Fair Dealing to Fair Use. *The Copyright Pentalogy*, 2013, s. 157 – 186.

- GELLER, P. Edward. A German Approach to Fair Use: Test Cases for TRIPs Criteria for Copyright Limitations?. *Journal of the Copyright Society of the U.S.A.*, 2010, roč. 57, s. 553 – 571.
- GELLER, P. Edward. Intellectual Property in the Global Marketplace: Impact of TRIPs Dispute Settlements?. *The International Lawyer*, 1995, roč. 29, č. 1, s. 99 – 115.
- GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007. 343 s.
- GERVAIS, Daniel. Feist Goes Global: A Comparative Analysis of the Notion of Originality on Copyright Law. *Journal of the Copyright Society of the U. S. A.* 2002, roč. 49, s. 949 – 981.
- GERVAIS, Daniel. Making Copyright Whole: A Principled Approach to Copyright Exceptions and Limitations. *University of Ottawa Law & Technology Journal*, 2008, roč. 5, č. 1&2, s. 1 – 41.
- GINSBURG, C. Jane. European Copyright Code - Back to First Principles (with Some Additional Detail). *Columbia Public Law Research Paper No. 11-261*, 2011, s. 1 – 28. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1747148.
- GINSBURG, C. Jane. *The US Experience with Copyright Formalities: A Love/Hate Relationship* [Columbia Public Law Research Paper č. 10-225]. Columbia Law School, 2010, 35 s.
- GINSBURG, C. Jane. Toward Supranational Copyright Law? The WTO Panel Decision and the “Three-Step Test” for Copyright Exceptions. *Working Paper č. 181 of the Columbia Law School - For Revue Internationale du Droit d'Auteur*. 2001, s. 1 – 16.
- GOLDSTEIN, Paul, HUGENHOLTZ, P. Bernt. *International Copyright: Principles, Law, and Practice*. 3. vyd. Oxford University Press, 2012. 616 s.
- GOLDSTEIN, Paul. Paternalism and Autonomy in Copyright Contracts. In BENTLY, Lionel; VAVER, David. *Intellectual Property in the New Millenium: Essays in Honour of William R. Cornish*. Cambridge: University Press, 2005. s. 259 – 265.
- GORDON, J. Wendy. Equality and Individualism in the Natural Law of Intellectual Property. *Yale Law Journal*. 1993, roč. 102, č. 7, s. 1603.
- GROSHEIDE, F. Willem. Copyright Law Form a User's Perspective: Access Rights for Users. *European Intellectual Property Review*. 2001, July, s. 321 – 325.

- GUIBAULT, Lucie. *Copyright Limitations and Contracts, An Analysis of the Contractual Overridability of Limitations on Copyright (Information Law Series Set)*. Kluwer Law International, 2002. 392 s.
- GUTTAG, W. Eric. Watching Out for the Work Made for Hire. *Journal of Management in Engineering*. 1999, roč. 15, č. 2, s. 21 – 23.
- HANSEN, R. David. *Orphan Works: Causes of the Problem* [Berkeley Digital Library Copyright Project White Paper]. University of California, Berkeley - School of Law, 2012, 11 s.
- HARIANI, Krishna. Analyzing "Originality" in Copyright Law: Transcending Jurisdictional Disparity. *The Intellectual Property Law Review*. 2011, roč. 51, č. 3, s. 491 – 510.
- HART, Joseph. From Facts to Form: Extension and Application of the Feist "Practical Inevitability" Test and Creativity Standard. *Golden Gate University Law Review*. 1992, roč. 22, č. 2, s. 549 – 566.
- HART, Michael. The Copyright in the Information Society Directive: An Overview. *European Intellectual Property Review*. 2002, č. 24, s. 58 – 64.
- HELFER, Laurence, AUSTIN, W. Graeme. *Human Rights and Intellectual Property: Mapping the Global Interface*. Cambridge University Press, 2011. 568 s.
- HELFER, Laurence. Regime Shifting: The TRIPs Agreement and New Dynamics of International Intellectual Property Lawmaking. *Yale Journal of International Law*, 2004, roč. 29, s. 1 – 83.
- HERR, E. Robin. The Right to Receive Information Under Article 10 of the ECHR: An Investigation from a Copyright Perspective (March 15, 2011). *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland (JFT)*, Forthcoming. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1787085>.
- HILTY, M. Reto, KUR, Annette, KLASS, Nadine, GEIGER, Christophe, PEUKERT Alexander, DREXL Josef, KATZENBERGER Paul. *Stellungnahme des Max-Planck-Instituts zum Vorschlag der Kommission für eine Richtlinie zur Änderung der Richtlinie 2006/116 EG des Europäischen Parlaments und des Rates über die Schutzdauer des Urheberrechts und bestimmter verwandter Schutzrechte*. Max-Planck-Institut für Geistiges Eigentum, Wettbewerbs- und Steuerrecht, 23 s.

- HÖPPNER, Thomas. Reproduction in Part of Online Articles in the Aftermath of Infopaq (C-5/08): Newspaper Licensing Agency Ltd v Meltwater Holding BV. *European Intellectual Property Review*, 2011, roč. 33, č. 5, s. 331 – 333.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt, et al. Copyright and Freedom of Expression in Europe. In DREYFUS, Rochelle (ed.). *Expanding the Boundaries of Intellectual Property*. Oxford, Oxford University Press, 2001, s. 343 – 363.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt, OKEDIJI, Ruth. Conceiving and International Instrument on Limitations and Exceptions to Copyright. *Institute for Information Law Research Paper č. 2012-43*, 2008, 54 s.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Copyright and Freedom of Expression in Europe*. In *Expanding the Boundaries of Intellectual Property*. Oxford: Oxford University Press, 2001. s. 10 – 11.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt. *Fierce Creatures. Copyright Exemptions: Towards Extinction?* [keynote speech - IFLA/Imprimatur Conference, Right]. Amsterdam, 1997.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt. Why the Copyright Directive is Unimportant, and Possibly Invalid. *European Intellectual Property Review*, 2000, roč. 11, s. 501 – 502.
- HULMÁK, Milan, et al. *Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014. 1335 s.
- HURDÍK, Jan, FIALA, Josef, et al. *Občanské právo hmotné*. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2002. 433 s.
- HUSOVEC, Martin. Verejný záujem v autorskom práve. Výnimky a obmedzenia, reštriktívne?. *Právny obzor*, 2013, roč. 96, č. 5, s. 472 – 498.
- HUSOVEC, Martin. *Zodpovednosť na Internete podľa českého a slovenského práva*. Praha: CZ.NIC, 2014. 230 s.
- CHRISTAKOS, A. Helen. WTO Panel Report on Section 110(5) of the U. S. Copyright Act. *Berkeley Technology Law Journal*, 2002, roč. 17, č. 1, s. 595 – 611.
- JASZI, Peter, AUFDERHEIDE, Patricia. *Reclaiming Fair Use: How to Put Balance Back in Copyright*. University of Chicago Press, 2011. 199 s.
- KELLER, Jan. *Úvod do sociologie*. 5. vyd. Praha: SLON, 2006. 204 s.
- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. roz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 1448 s.

- KNAP, Karel. *Autorský zákon a předpisy související: Komentář*. 3. vyd. Praha: Panorama, 1982. 560 s.
- KNAPP, Viktor, et al. *Tvorba práva a její současné problémy*. Praha: Linde, 1998. 462 s.
- KNAPP, Viktor. *Vědecká propedeutika pro právníky*. Praha: Eurolex Bohemia s.r.o., 2003. s. 70.
- KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy. Úvod do srovnávací právní vědy*. Praha: C. H. Beck, 1996. s. 33.
- KOHLER, Josef. *Das Autorrecht: Eine Zivilistische Abhandlung (1880)*. Kessinger Pub Co, 2010. 352 s.
- KRIKORIAN, Gaëlle, KAPCZYNSKI, Amy. *Access to Knowledge in the Age of Intellectual Property*. New York: Zone Books, 2010. 646 s.
- KÜHN, Zdeněk. Samovykonatelnost, přímá účinnost a některé teoretické otázky aplikace mezinárodních smluv ve vnitrostátním právu. *Právník*. 2004, č. 5, s. 471 – 501.
- KUR, Annette. Of Oceans, Islands, and Inland Water – How much Room for Exceptions and Limitations under the Three-Step Test?. *Richmond Journal of Global Law and Business*. 2009, roč. 8, s. 288 – 349.
- LANDES, M. William, POSNER, A. Richard. *Indefinitely Renewable Copyright* [John M. Olin Law & Economics working Paper č. 154]. The Law School The University of Chicago, 2002, 49 s.
- LESSIG, Lawrence. *Free Culture: The Nature and Future of Creativity*. Penguin Books, 2005. 368 s.
- LITMAN, Jessica. *Digital Copyright*. New York: Prometheus Books, 2001. 216 s.
- LUBY, Štefan. Problém legislatívno-politickej systemizácie osobných a osobnomajetkových práv. *Právny obzor*. 1964, roč. 47, č. 4, s. 193 – 209.
- LUCAS, André, LUCAS, Henri-Jacques. *Traité de la propriété littéraire et artistique*. *Revue internationale de droit comparé*. 1995, roč. 47, č. 2, s. 599 – 603.
- LUCAS, André. Summary of the Proceedings of the Symposium. In *WIPO Worldwide Symposium on the Future of Copyright and Neighboring Rights: WIPO Publication No. 731*. 1994, s. 276 – 277.
- MALCOLM, Jeremy. (ed.). *Access to Knowledge for Consumers Reports of Campaigns and Research 2008–2010*. Consumers International, 2010. 321 s.

- MELZER, Filip, TÉGL, Petr. *Občanský zákoník: velký komentář, svazek III*. Praha: Leges, 2014. 1234 s.
- MELZER, Filip. *Metodologie nalézání práva. Úvod do právní argumentace*. Praha: C. H. Beck, 2010. 276 s.
- MYŠKA, Matěj, KYNCL, Libor, POLČÁK, Radim, ŠAVELKA, Jaromír. *Veřejné licence v České republice*. Brno: Tribun EU, 2012. 134 s.
- NETANEL, W. Neil. *Copyright's Paradox*. Oxford University Press, 2010. 288 s.
- NIMMER, B. Melville, NIMMER, David. *Nimmer on copyright*. New York: LexisNexis, 2013.
- OKEDIJI, Ruth. Toward an International Fair Use Doctrine. *Columbia Journal of Transnational Law*, 2000, roč. 39, č. 1, s. 75 – 176.
- PAVLÍČEK, Václav. *Ústava a ústavní řád České republiky: komentář*. 2. dopl. a roz. vyd. Praha: Linde, 1999. 975 s.
- PELIKÁNOVÁ, Irena. Aktuální otázky obligačního práva a jeho kodifikace v evropském i českém kontextu. In BLAŽEK, Kamil, ZOUFALÝ, Vladimír (ed). *Karlovarské právní dny XVI*. Praha: Linde. s. 224 – 250.
- PELTZ, Richard. Global Warming Trend? The Creeping Indulgence of Fair Use in International Copyright Law. *Texas Intellectual Property Law Journal*, 2009, roč. 27, s. 267 – 288.
- PRCHAL, Petr. Autorské právo a svoboda projevu. *Acta iuridica olomucensia*. 2012, roč. 7 Supplementum, s. 73 – 82.
- PRCHAL, Petr. *Osiřelá díla*. Linde Praha, 2013. 203 s.
- PRCHAL, Petr. Sekce práva duševního vlastnictví, Konference Olomoucké právnické dny 2014. *Právník: teoretický časopis pro otázky státu a práva*. 2014, roč. 153, č. 12, s. 1143 – 1146.
- PRCHAL, Petr. *Zakázková autorská díla: z pohledu práva závazkového a autorského*. Praha: Linde, 2013. 152 s.
- REICHMAN, H. Jerome. Universal Minimum Standards of Intellectual Property Protection Under the TRIPS Component of the WTO Agreement. *International Lawyer*, 1995, roč. 29, s. 345 – 388. Dostupné z: http://scholarship.law.duke.edu/faculty_scholarship/687.
- RICKETSON, Samuel. Simplifying Copyright Law: Proposals from Down Under. *European Intellectual Property Review*, 1999, roč. 21, s. 537 – 550.

- RICKETSON, Samuel. The Concept of Originality in Anglo-Australian Copyright Law. *Journal of the Copyright Society of the U. S. A.*, 1992, roč. 39, č. 4, s. 265 – 288.
- RICKETSON, Samuel. *WIPO Study on Limitations and Exceptions of Copyright and Related Rights in the Digital Environment*. SCCR/9/7. 2003.
- ROSATI, Eleonora. Originality in a Work, or a Work of Originality: The effects of the Infopaq decision. *European Intellectual Property Review*, 2011, roč. 33, č. 12, s. 746 – 755.
- ROSÉN, Jan. Topic C. Copyright in Perspective: External Limitations on Copyright. *Quo vadis, Copyright? EBU Copyright Symposium Barcelona*. s. 1 – 9. Dostupné z: http://www.ebu.ch/CMSimages/en/C.1%20J.%20Rosen%20EBU%20060331_tcm6-43829.pdf.
- RUBENFELD, Jed. The Freedom of Imagination: Copyright's Constitutionality. *The Yale Law Journal*. 2002, roč. 112, č. 1, s. 1 – 59.
- SAMUELSON, A. Paul. Diagrammatic Exposition of a Theory of Public Expenditure. *Review of Economics and Statistics*. 1955, vol 37, č. 4, s. 350 – 356.
- SAMUELSON, A. Paul. The Pure Theory of Public Expenditure. *Review of Economics and Statistics*. 1954, roč. 36, č. 4, s. 387 – 389.
- SAMUELSON, Pamela. Justifications for Copyright Limitations & Exceptions. *Forthcoming chapter in Ruth Okediji (ed.), Copyright Law in an Age of Limitations and Exceptions*, 2015. 40 s. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2476669.
- SAMUELSON, Pamela. Unbundling Fair Uses. *Fordham Law Review*, 2009, roč. 77, č. 5, s. 2537 – 2621.
- SANTOS, A. Eduarda. *Rebalancing Intellectual Property In The Information Society: The Human Rights Approach: Cornell Law School Inter-University Graduate Student Conference Papers - Paper 46*. 2013.
- SENFTLEBEN, Martin. *Copyright, Limitations and the Three-Step Test: An Analysis of the Three-Step Test in International and EC Copyright Law*. Hague: Kluwer Law International, 2004. 356 s.
- SHIFRIN, Seana. Lockean Arguments for Private Intellectual Property. In: MUNZER, Stephen. *New Essays in the Legal and Political Theory of Property*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001, s. 138 – 167.

- SCHWARTZ, Eric. An Overview of the Internatinal Treatment of Exceptions. PJIIP Research Paper Series. American University Washington College of Law. 2014, 24 s.
- SCHWARTZ, M. Paul, TREANOR M. William. Eldred and Lochner: Copyright Term Extension and Intellectual Property as Constitutional Property. *The Yale Law Journal*. 2003, roč. 12, č. 8, s. 2331 – 2414.
- SUNDARA RAJAN, Mira T. *Copyright and Creative Freedom: A Study of Post-Socialist Law Reform*. New York, NY: Routledge, 2006. s. 7 – 46.
- TELEEC, Ivo, TŮMA, Pavel. *Autorský zákon. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2007. 989 s.
- TELEEC, Ivo. Držba informací. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 4, s. 115 – 121.
- TELEEC, Ivo. Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 2, s. 25 – 39.
- TELEEC, Ivo. Není informace jako informace. *Právní rozhledy*. 2014, roč. 22, č. 15-16, s. 515 – 523.
- TELEEC, Ivo. *Pojmové znaky duševního vlastnictví*. C. H. Beck, 2012. 153 s.
- TELEEC, Ivo. *Právo duševního vlastnictví v informační společnosti*. Praha: Leges, 2015. 240 s.
- TELEEC, Ivo. *Přehled práva duševního vlastnictví (1). Lidskoprávní základy. Licenční smlouva*. Brno: Doplněk, 2002. 200 s.
- TELEEC, Ivo. Souhlas, nebo licenční závazek? *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 13/14, s. 457 – 462.
- TELEEC, Ivo. Zakázková díla architektonická. *Právní rozhledy*. 2010, roč. 18, č. 19, s. 681 – 689.
- TELEEC, Ivo. *Tvůrčí práva duševního vlastnictví*. Brno: Doplněk, 1994. 344 s.
- THULLEROVÁ, Gabriele. *Jak je poznáme? Umění a kýč*. Praha: Knižní klub, 2007. 128 s.
- TORREMANS, Paul. *Copyright and Human Rights: Freedom Of Expression, Intellectual Property, Privacy (Information Law)*. Kluwer Law International, 2004. 194 s.
- TOWSE, Ruth. *Copyright in the Cultural Industries*. Northampton, MA: Edward Elgar, c2002, xxii. s. 56.
- TŮMA, Pavel. *Smluvní licence v autorském právu*. Praha: C. H. Beck, 2007. 185 s.

- ULMER, Eugen. *Urheber- und Verlagsrecht (Enzyklopädie der Rechts- und Staatswissenschaft)*. 3. vyd. Springer-Verlag, 1980. 636 s.
- VARIAN, R. Hal. Copyright Term Extension and Orphan Works. *Industrial and Corporate Change*. 2006, roč. 15, č. 6, s. 965 – 980.
- VIVANT, Michel. La limitation ou " réduction " des exceptions au droit d'auteur par contrats ou mesures techniques de protection. De possibles contrepoids? In *Proceedings of the ALAI Study Days, General Report*. 2006.
- WAISMAN, Augustin. Revisiting Originality. *European Intellectual Property Review*, 2004, roč. 31, č. 7, s. 370 – 376.
- WÜRDINGER, Markus. Die Analogiefähigkeit von Normen – Eine methodologische Untersuchung über Aus-nahmenvorschriften und deklaratorische Normen. In *Archiv für die civilistische Praxis (AcP)*. 2006, s. 946 – 979.
- YU, K. Peter. *Intellectual Property and Information Wealth: Copyright and related rights*. Greenwood Publishing Group, 2007. s. 1976 s.
- YU, K. Peter. Reconceptualizing Intellectual Property Interests in a Human Rights Framework. *U. C. Davis Law Review*, 2007, roč. 40, s. 1039 – 1149.

Použitá judikatura

Evropská unie

- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *ACI Adam BV a další proti Stichting de Thuiskopie a Stichting Onderhandeligen Thuiskopie vergoeding*, C-435/12, ze dne 10. dubna 2014.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Deutsche Grammophon Gesellschaft mbH v Metro-SB-Großmärkte GmbH & Co. KG*, C-78/70, ze dne 8. června 1971.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *EMI Electrola GmbH proti Patricia Im- und Export a dalším*, C-341/87, ze dne 24. ledna 1989.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Eva-Maria Painer proti Standard VerlagsGmbH a další*, C-145/10, ze dne 1. prosince 2011.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Football Association Premier League Ltd a další proti QC Leisure a dalším a Karen Murphy proti Media Protection Services Ltd*, spojené věci C-403/08 a C-429/08, ze dne 4. 10. 2011.
- Rozsudek soudního dvora EU ve věci *Football Dataco Ltd a další proti Yahoo! UK Ltd a další*, C-604/101, ze dne 1. března 2012.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International A/S proti Danske Dagblades Forening*, C-5/08, ze dne 16. července 2009.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Johan Deckmyn a Vrijheidsfonds VZW proti Helena Vandersteen a další*, C-201/13, ze dne 3. září 2014.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Španělské království*, C-31/04, ze dne 28. dubna 2005.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Finská republika*, C-56/04, ze dne 9. prosince 2004.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Francouzská republika*, C-59/04, ze dne 27. ledna 2005.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Spojené království Velké Británie a Severního Irsku*, C-88/04, ze dne 9. prosince 2004.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Švédské království*, C-91/04, ze dne 18. listopadu 2004.

- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Komise Evropských společenství proti Belgické království*, C-143/04, ze dne 18. listopadu 2004.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Metronome Musik GmbH proti Music Point Hokamp GmbH*, C-200/96, ze dne 28. dubna 1998.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman a Pia Gadd proti Retriever Sverige AB*, C-466/12, ze dne 13. 2. 2014.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, o. s. proti Léčebné lázně Mariánské Lázně a.s.*, C-351/12, ze dne 27. února 2014.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Padawan SL proti Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE)*, C-467/08, ze dne 21. října 2010.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Sociedad General de Autores y Editores de España (SGAE) proti Rafael Hoteles SA*, C-306/05, ze dne 7. 12. 2006.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *Società Consortile Fonografici (SCF) proti Marco Del Corso*, C-135/10, ze dne 15. března 2012.
- Rozsudek Soudního dvora EU ve věci *UsedSoft GmbH proti Oracle International Corp.*, C-128/11, ze dne 3. července 2012.
- Rozsudek Soudu prvního stupně (velkého senátu) ve věci *Microsoft proti Komise*, T-201/04, ze dne 17. září 2007.
- Rozsudku Soudního dvora EU ve věci *Nintendo Co. Ltd a další proti PC Box Srl a 9Net Srl.*, C-355/12, ze dne 23. ledna 2014.
- Usnesení Soudního dvora EU ve věci *BestWater International GmbH proti Michael Mebes a Stefan Potech*, C-348/13, ze dne 21. října 2014.
- Usnesení Soudního dvora EU ve věci *Infopaq International proti Danske Dagblades Forening*, C-302/10, ze dne 17. ledna 2012.

Evropský soud pro lidská práva

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *En l'affaire Ashby Donald et autres proti France*, sp. zn. 36769/08, ze dne 10. ledna 2013.
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Gasus Dossier- und Fördertechnik GmbH proti the Netherlands*, sp. zn. 15375/89, ze dne 23. února 1995.

- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Vereinigung Bildender Künstler proti Austria*, sp. zn. 68354/01, ze dne 25. ledna 2007.
- Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci *Verlagsgruppe News GmbH proti Austria*, sp. zn. 10520/02, ze dne 14. března 2007.

Česko

- Nález Ústavního soudu ve věci soudu sp. zn. IV. ÚS 2445/14 ze dne 6. května 2015.
- Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 2186/14 ze dne 13. ledna 2015.
- Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 3076/13 ze dne 15. dubna 2014.
- Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. III. ÚS 2429/14 ze dne 14. května 2015.
- Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. IV. ÚS 2496/14 ze dne 6. května 2015.
- Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. října 1994.
- Nález Ústavního soudu ve věci sp. zn. Pl. ÚS 9/07 ze dne 1. července 2010.
- Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ve věci sp. zn. 50 EC 2/2013-81 ze dne 6. září 2013.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 3 Cz 13/76 ze dne 26. března 1976.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 30 Cdo 739/2007 ze dne 30. dubna 2007.
- Rozsudek Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 8 Tdo 137/2013 ze dne 27. února 2013.
- Rozsudek Vrchního soudu v Olomouci ve věci sp. zn. 1 Co 27/2006-282 ze dne 20. prosince 2006.
- Usnesení Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 5 Tdo 171/2014 ze dne 10. srpna 2014.
- Usnesení Ústavního soudu ve věci sp. zn. II. ÚS 423/10 ze dne 1. dubna 2010.

Německo

- Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ve věci *GEMA proti Grundig*, I ZR 10/54, ze dne 18. května 1955.
- Rozhodnutí Spolkového ústavního soudu ve věci sp. zn. 1 BvR 825/98 ze dne 29. června 2000, („Germania 3“).
- Rozhodnutí Spolkového soudního dvora ve věci sp. zn. ZR 69/08 ze dne 29. dubna 2010.

Rakousko

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Rakouska ve věci sp. zn. 33 IIC 994 ze dne 12. června 2001, („Medienprofessor“).

Švýcarsko

- Rozhodnutí Nejvyššího federálního soudu Švýcarska ve věci sp. zn. 130 III 168 ze dne 5. září 2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího federálního soudu Švýcarska ve věci sp. zn. 130 III 714 ze dne 19. dubna 2004.

Francie

- Rozhodnutí Kasačního soudu ve věci *Studio Canal, Universal Pictures Video France and SEV proti S. Perquin and UFC Que Choisir*, D 05-15.824, ze dne 28 února 2006, („Mulholland Drive“).
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věci sp. zn. 46 RLDI 10 ze dne 27. listopadu 2008.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu v Paříži ve věci *Google France proti Aufeminin*, RG 09/21941, ze dne 4. února 2011.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu v Paříži ve věci sp. zn. 39 IIC 360 ze dne 4. dubna 2007.
- Rozhodnutí Okrskového soudu v Paříži ve věci sp. zn. 184 RIDA 374 ze dne 23. února 1999.

Spojené státy americké

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Baker proti Selden*, 101 U.S. 99, ze dne 19. ledna 1880.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Bleistein proti Donaldson Lithographing Co.*, 188 U.S. 239, ze dne 2. února 1903.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Campbell proti Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569, ze dne 7. března 1994.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Eldred proti Ashcroft*, 537 U.S. 186, ze dne 15. ledna 2003.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Feist Publications, Inc., proti Rural Telephone Service Co.*, 499 U.S. 340, ze dne 27. března 1991.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Harper & Row proti Nation Enterprises*, 471 U.S. 539, ze dne 20. května 1985.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Mazer proti Stein*, 347 U.S. 201, ze dne 8. března 1954.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Sony Corp. proti Universal Studios*, 464 U.S. 417, ze dne 17. ledna 1984.
- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Twentieth Century Music Corp. proti Aiken*, 422 U.S. 151, ze dne 17. června 1975.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu pro 11. obvod ve věci *Suntrust Bank proti Houghton Mifflin Co.*, 268 F.3d 1257, ze dne 10. října 2001.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu pro 2. obvod ve věci *Matthew Bender & Co. proti West Publishing Co.*, 158 F.3d 693, ze dne 3. listopadu 1998.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Perfect 10, Inc. proti Amazon.com, Inc. and A9.com Inc. and Google Inc.*, 508 F.3d 1146, ze dne 16. května 2007.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu pro 9. obvod ve věci *Walt Disney Productions proti Air Pirates*, 581 F.2d 751, ze dne 5. září 1978.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu pro federální obvod ve věci *Atari Games Corp. proti Nintendo of America Inc.*, 975 F.2d 832, ze dne 10. září 1992.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu pro 2. obvod ve věci *Key Publications Inc. proti Chinatown Today Publishing Enterprises Inc.*, 945 F.2d 509, ze dne 23. září 1991,
- Rozhodnutí Okrskového soudu pro jižní New York ve věci *Capitol Records, LLC proti ReDigi Inc.*, 12 Civ 95 (RJS), ze dne 30. března 2013.
- Rozhodnutí Okrskového soudu Severní Kalifornie ve věci *Walt Disney Productions proti Air Pirates*, 345 F.Supp. 108, ze dne 7. července 1972.
- Rozhodnutí Okrskového soudu v Massachusetts ve věci *Emerson proti Davies*, 8 F. Cas. 615, z května 1845.

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu USA ve věci *Kirtsaeng proti John Wiley & Sons, Inc.*, 568 U.S. __, ze dne 19. března 2013.

Spojené království

- Rozhodnutí Odvolacího soudu v Londýně ve věci *Hyde Park Residence Ltd proti Yelland & Ors*, EWCA Civ 37, ze dne 10. února 2000.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu ve věci *The Newspaper Licensing Agency a další proti Meltwater Holding BV a další*, EWCA Civ 890, ze dne 27. července 2011.
- Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Ladbroke Football Ltd proti William Hill Football Ltd*, 1 WLR 273, ze dne 21. ledna 1964.
- Rozhodnutí Sněmovny lordů ve věci *Walter proti Lane*, AC 539, ze dne 6. srpna 1990.

Nizozemí

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Nizozemí ve věci *Lancôme proti Kecofa*, C04/327HR, ze dne 16. června 2006.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu v Bruselu ve věci *L'ASBL Association Belge des Consommateurs Test Achats proti La SA EMI Recorded Music Belgium et al.*, 2004/AR/1649, ze dne 9. září 2005.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu v Haagu ve věci sp. zn. 99/1040 ze dne 4. září 2003.

Belgie

- Rozhodnutí Kasačního soudu Belgie ve věci sp. zn. C.03.0026.N/1 ze dne 25. září 2003.

Austrálie

- Rozhodnutí Federálního soudu Austrálie ve věci *Desktop Marketing Systems Pty. Ltd proti Telstra Corp. Ltd*, FCAFC 112, ze dne 15. května 2002.

Kanada

- Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kanady ve věci *CCH Canadian Ltd. proti Law Society of Upper Canada*, 1 SCR 339, ze dne 4. března 2004.
- Rozhodnutí Odvolacího soudu Kanady ve věci *Tele-Direct (Publications) Inc. proti American Business Information Inc.*, 2 F.C. 22, ze dne 27. října 1997.

Právní předpisy

Mezinárodní smlouvy

- Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl ze dne 9. září 1886 (vyhl. č. 133/1980 Sb.).
- Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS) ze dne 15. dubna 1994. Jedna z příloh Dohody o zřízení Světové obchodní organizace (sdělení č. 191/1995 Sb.).
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech ze dne 16. 12. 1966 (vyhl. č. 120/1976 Sb.).
- mezinárodní smlouvu ze dne 16. 4. 2003 uzavřenou mezi členskými státy EU a Českou republikou a ostatními přístupujícími státy o přistoupení k Evropské unii, sděl. č. 44/2004 Sb. m. s.
- Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském ze dne 20. prosince 1996 (sdělení č. 33/2002 Sb. m. s.).
- Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech ze dne 20. prosince 1996 (sdělení č. 48/2002 Sb. m. s.).
- Všeobecná deklarace lidských práv přijata a vyhlášena dne 10. prosince 1948. (nezávazný právní dokument).
- Všeobecná úmluva o autorském právu revidovaná v Paříži dne 24. července 1971 (vyhl. č. 134/1980 Sb.).

Evropsko-unijní právo

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti, CELEX: 32001L0029.

- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2002/65/ES ze dne 23. 9. 2002 o uvádění finančních služeb pro spotřebitele na trh na dálku a o změně směrnice Rady 90/619/EHS a směrnic 97/7/ES a 98/27/ES, CELEX: 32002L0065.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 32006L0116.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (Kodifikované znění), CELEX: 32006L0116.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/122/ES ze dne 14. 1. 2009 o ochraně spotřebitele ve vztahu k některým aspektům smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení (timeshare), o dlouhodobých rekreačních produktech, o dalším prodeji a o výměně, CELEX: 32008L0122.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/24/ES ze dne 23. dubna 2009 o právní ochraně počítačových programů (kodifikované znění), CELEX: 32009L0024.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/77/EU ze dne 27. září 2011 kterou se mění směrnice 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 32011L0077.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. 10. 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, CELEX: 32011L0083.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/28/EU ze dne 25. října 2012 o některých povolených způsobech užití osířelých děl, CELEX 32012L0028.
- Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází, CELEX 31996L0009
- Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem, CELEX: 31992L0100.
- Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. 4. 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách, CELEX: 31993L0013.
- Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících, CELEX: 31993L0098.

Česko

- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- Zákon č. 303/2013 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím rekodifikace soukromého práva.
- Zákon č. 375/2011 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zdravotních službách, zákona o specifických zdravotních službách a zákona o zdravotnické záchranné službě.
- Zákon č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon).
- Zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon).
- Zákon č. 218/1926 Sb., o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském).
- Zákon č. 35/1965 Sb., o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorských zákon).
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Slovensko

- Zákon č. 185/2015 Z. z., autorský zákon, účinný od 1. 1. 2016.

Německo

- Autorský zákon Spolkové republiky Německo (Urheberrechtsgesetz, zákon č. 440-1 z roku 1965).

Rakousko

- Autorský zákon Rakouska (zákon BGBl. No. 111/1936 ze dne 9. dubna 1936).

- Obecný zákoník občanský (Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch, císařský patent JGS Nr. 946/1811 ze dne 1. června 1811).

Švýcarsko

- Autorského zákona Švýcarska [Bundesgesetz über das Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz), zákon č. 231.1 z roku 1993].

Francie

- Zákoník duševního vlastnictví (zákon č. 92-597 ze dne 1. července 1992).

Spojené státy americké

- Autorský zákon USA z roku 1909, Pub. Law 60-349, 35 Stat. 1075.
- Autorský zákon USA z roku 1976, Copyright Act, Část 17 Zákoníku USA (U.S.C.), § 101 – § 1332.
- Digital Millennium Copyright Act ze dne 28. října 1998, Pub. L. 105-304, 112 Stat. 2860.
- Digital Performance Right in Sound Recordings Act ze dne 1. listopadu 1995, Pub.L. 104-39, 109 Stat. 336.
- Jednotný obchodní zákoník USA (Uniform Commercial Code), U. C. C.
- Nařízení úřadu pro autorská práva - Code of Federal Regulations Title 37 — Patents, Trademarks, and Copyrights – část 202.19 – 202.21
- The Digital Era Copyright Enhancement Act ze dne 13. listopadu 1997, H.R. 3048, (105th), 1997.
- Ústava Spojených států amerických ze dne 17. září 1787, The Constitution of the United States of America 1787
- Zákon o prodloužení doby trvání autorského práva v USA z roku 1998, Copyright Term Extension Act, Pub.L. 105-298, 112 Stat. 2827.

Spojené království

- Autorský zákon Spojeného království (Copyright, Designs and Patents Act 1988, C. 48).
- The Copyright and Rights in Performances (Quotation and Parody) Regulations 2014 No. 2356 (zákon č. 2356 ze dne 28. března 2014)

Nizozemí

- Autorský zákon Nizozemí (niz. *Auteurswet*, zákon ze dne 23. září 1912).

Dánsko

- Autorský zákona Dánská (zákon č. 202 ze dne 27. února 2010 v konsolidovaném znění).

Austrálie

- Autorský zákon Austrálie (Coypright Act 1968).

Nový Zéland

- Autorský zákon Nového Zélandu (Copyright Act 1994, Public Act 1994 No. 143).

Kanada

- Autorský zákon Kanady (Copyright Act, R.S.C., 1985, c. C-42).
- Zákon Kanady č. C-11 ze dne 29. června 2012 (Bill C-11: The Copyright Modernization Act).

Izrael

- Autorský zákon Izraele (zákon č. 5768 ze dne 19. listopadu 2007).

Japonsko

- Autorský zákon Japonska (zákon č. 48 ze dne 6. května 1970).

Jižní Korea

- Autorský zákon Jižní Koreje (zákon č. 432 ze dne 28. ledna 1957).

Singapur

- Autorský zákon Singapuru (zákon z roku 1987).

Jihoafrická republika

- Autorský zákon Jihoafrické republiky (Copyright Act 1978, zákon č. 98 z roku 1978).

Jiné dokumenty

- ASSOCIATION LITTÉRAIRE ET ARTISTIQUE INTERNATIONALE. *Opinion on the Criterion “New Public”, Developed by the Court of Justice of the European Union (CJEU), Put in the Context of Making Available and Communication to the Public.* 2014. Dostupné z: <http://www.alai.org/en/assets/files/resolutions/2014-opinion-new-public.pdf>.
- AUSTRALIAN LAW REFORM COMMISSION. *Copyright and the Digital Economy: Final report.* 2013. Dostupné z: http://www.alrc.govprotiau/sites/default/files/pdfs/publications/final_report_alrc_122_2nd_december_2013_.pdf.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Follow-up to the Green Paper: Working Programme of the Commission in the Field of Copyright and Neighbouring Rights.* Brusel, 17. ledna 1991. COM (90) 584 final.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Follow-up to the Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society.* Brusel, 20. listopadu 1996. COM (96) 568 final.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green Paper on Copyright and the Challenge of Technology: Copyright Issues Requiring Immediate Action.* Brusel, 7. červenec 1988. COM (88) 172 final.
- COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES. *Green Paper on Copyright and Related Rights in the Information Society.* Brusel, 27. červenec 1995. COM (95) 382 final.
- EROLA, A. Judith, et al. *From Gutenberg to Telidon: A White Paper on Copyright: Proposals for the Revision of the Canadian Copyright Act.* Government of Canada, 1984. 117 s.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise: O obsahu na jednotném digitálním trhu.* Brusel, 18. prosince 2012. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/Sdeleni-Komise-o-obsahu--COM-2012---789.pdf>. COM (2012) 789 final.
- EVROPSKÁ KOMISE. *Sdělení Komise: O obsahu na jednotném digitálním trhu.* Brusel, 18. prosince 2012. Dostupné z: <http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/Sdeleni-Komise-o-obsahu--COM-2012---789.pdf>.

pravo/evropska-unie-a-autorske-pravo/Sdeleni-Komise-o-obsahu--COM-2012---789.pdf. COM (2012) 789 final.

- EVROPSKÝ PARLAMENT, Výbor pro právní záležitosti na vnitřním trhu: *PE 298.368/5-197*. 17. ledna 2001.
- LEHMAN, A. Bruce. [1995]. *Intellectual Property and the National Information Infrastructure: The Report of the Working Group on Intellectual Property Rights*. Washington, D. C.: Information Infrastructure Task Force, 267 s.
- *Otevřený dopis - rekodifikace jihoafrického autorského práva*. [online]. 2015 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://infojustice.org/wp-content/uploads/2015/03/South-Africa-Letter-03032015.pdf>.
- REDA, Julia. Reda Report draft – explained. [online]. [cit. 2015-01-07]. Dostupné z <https://juliareda.eu/copyright-evaluation-report-explained/>.
- *Report of the Committee to Consider the Law on Copyright and Designs: Cmnd 6732 (Whitford Committee)* [The Modern Law Review]. 1977, s. 688. Dostupné z: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2230.1977.tb02453.x/pdf>.
- STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Draft WIPO Treaty on Exceptions and Limitations for the Persons with Disabilities, Educational and Research Institutions, Libraries and Archives: Proposal by the African Group*. Geneva, 15. červen 2011. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_22/sccr_22_12.pdf.
- STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Provisional Working Document Towards an Appropriate International Legal Instrument (in Whatever Form) on Limitations and Exceptions for Educational, Teaching and Research Institutions and Persons with Other Disabilities Containing Comments and Textual Suggestions: Prepared by the Secretariat*. Geneva, 20. prosinec 2013. Dostupné z: http://www.wipo.int/meetings/en/doc_details.jsp?doc_id=242463.
- STANDING COMMITTEE ON COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS. *Study on Copyright Limitations and Exceptions for Libraries and Archives: prepared by Kenneth Crews*. Geneva, 12. prosinec 2014. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/mdocs/copyright/en/sccr_29/sccr_29_3.pdf.

- U. S. COPYRIGHT OFFICE. 2001. *A Report of the Register of Copyrights Pursuant to § 104 of the Digital Millennium Copyright Act: DMCA Section 104 Report*. 232 s. Dostupné z: <http://www.copyright.gov/reports/studies/dmca/sec-104-report-vol-1.pdf>.
- UNITED STATES HOUSE OF REPRESENTATIVES. *Copyright Law Revision (House Report No. 94-1476)* [online]. 2015 [cit. 2015-08-04]. Dostupné z: https://en.wikisource.org/wiki/Copyright_Law_Revision_%28House_Report_No._94-1476%29.
- WIPO. WIPO-Administered Treaties: Marrakesh VIP Treaty. [online]. 2015 [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=843.
- Working Group on Access by the Visually and Auditory Handicapped to Material Reproducing Works Protected by Copyright. *Report* [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0005/000539/053955eb.pdf>.
- WTO Dispute Panel Report on Section 110(5) of the U.S. Copyright Act, WT/DS160/R ze dne 15. června 2000. Dostupné z: https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/cases_e/ds160_e.htm.
- Zpráva orgánu pro řešení sporů WT/DS160 ze dne 15 června 2000 (Mezinárodní obchodní organizace).

Různé zdroje

- COLLEGE ART ASSOCIATION. *Response to Orphan Works Notice of Inquiry*. March 25. 2005, s. 7. Dostupné z: http://www.collegeart.org/pdf/caa_orphan_letter.pdf.
- *Dávat na web odkazy na stažení filmů zdarma je trestné, rozhodl Ústavní soud* [online]. NOVINKY.CZ. [cit. 2015-08-25]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/krimi/315915-davat-na-web-odkazy-na-stazeni-filmu-zdarma-je-trestne-rozhodl-ustavni-soud.html>.
- DAVID, Ivan. Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod chrání právo na parodii. [online]. 2011 [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: <http://blisty.cz/art/59262.html>.
- ELECTRONIC FRONTIER FOUNDATION. *You Bought It, You Own It! Time to Reclaim the Right to Use/Tinker/Repair/Make/Sell/Lend Your Stuff* [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: <https://www.eff.org/deeplinks/2014/01/you-bought-it-you-own-it-time-reclaim-right-usetinkerrepairmakeselllend-your-stuff>.
- *European Copyright Code* [online]. [cit. 2015-08-09]. Dostupné z: <http://www.copyrightcode.eu/>.
- FRASER, Michael. Fair is Foul and Foul is Fair: From Analogue to Digital Fair Dealing. *Journal of Law, Information and Science* [online]. 2015 [cit. 2015-08-01]. Dostupné z: <http://www.austlii.edu.au/au/journals/JILawInfoSci/1998/7.html>.
- GRØNDAL, Lars. DRM and Contract Terms. [online]. 2006 [cit. 2015-05-05]. Dostupné z http://www.indicare.org/tiki-read_article.php?articleId=177.
- GUIBAULT, Lucie. The Nature and Scope of Limitations and Exceptions to Copyright and Neighbouring Rights with Regard to General Interest Missions for the Transmission of Knowledge: Prospects for their Adaptation to the Digital Environment. *e-Copyright Bulletin* [online]. 2003 [cit. 2015-04-05]. Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001396/139671e.pdf>.
- HUGENHOLTZ, P. Bernt, SENFTLEBEN, Martin, Fair Use in Europe: In Search of Flexibilities. [online]. [cit. 2015-06-05]. Dostupné z: <http://ssrn.com/abstract=1959554>.

- INSTITUTE FOR INFORMATION LAW. *The Recasting of Copyright & Related Rights for the Knowledge Economy: Final report*. The Netherlands, listopad 2006. Dostupné z: http://ec.europa.eu/internal_market/copyright/docs/studies/etd2005imd195recast_report_2006.pdf.
- Knižní produkce v ČR v roce 2009: Přehled o počtu vydaných titulů knih v ČR za roky 2002 - 2009. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. [on-line]. [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/knizni_produkce_v_cr_v_roce_2009.
- KRETSCHME, Martin, DINUSHA, Mendis. The Treatment of Parodies under Copyright Law in Seven Jurisdictions A Comparative Review of the Underlying Principles. *Independent report commissioned by the Intellectual Property Office (IPO)* [online]. 2013 [cit. 2015-09-04]. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/309902/ipresearch-parody-report2-150313.pdf.
- Marrakesh VIP Treaty. [online]. [cit. 2015-02-04]. Dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?treaty_id=843.
- MILTON, John. The Project Gutenberg. *Areopagitica: A Speech For The Liberty Of Unlicensed Printing To The Parliament Of England* [online]. 2006 [cit. 2012-06-15]. Dostupné z: <http://www.gutenberg.org/files/608/608-h/608-h.htm>.
- New Book Titles and Editions, 2002-2011. [on-line]. [cit. 2013-01-17]. Dostupné z: http://www.bowker.com/assets/downloads/products/isbn_output_2002-2011.pdf.
- Newly Implemented Korean Fair Use and the Three Step Test. infojustice.org. [online]. 2015 [cit. 2015-05-28]. Dostupné z: http://infojustice.org/archives/28766#_ftn2.
- SENFTLEBEN, Martin. Comparative Approaches to Fair Use: An Important Impulse for Reforms in EU Copyright Law. [online]. 2013 [cit. 2015-06-05]. Dostupné z: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2241284.
- SULITKA, Dušan. Případ Tulipán - Hyperlinky pred Nejvyšším súdom ČR. In: *Jiné právo* [online]. 2013 [cit. 2015-08-26]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2013/12/dusan-sulitka-pripad-tulipan-hyperlinky.html>.
- WIPO [online]. 2015 [cit. 2015-05-28]. Contracting Parties. Dostupné z: http://www.wipo.int/treaties/en/ShowResults.jsp?lang=en&treaty_id=15.

- WIPO. *National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries: Creative Industries Series č. 5* [online]. 396 s. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/1032/wipo_pub_1032.pdf.
- WIPO. *National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries: Creative Industries Series č. 5* [online]. 396 s. [cit. 2015-04-12]. Dostupné z: http://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/copyright/1032/wipo_pub_1032.pdf.
- WITTEM GROUP. *The Wittem Project: European copyright code*. duben 2010. [online]. 2015 [cit. 2015-05-28]. Dostupné z: http://www.copyrightcode.eu/Wittem_European_copyright_code_21%20april%202010.pdf.

Elektronické databáze

- EBSCO
- JSTOR
- LexisNexis
- Systém ASPI
- Westlaw